



การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงาน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดนครสวรรค์

AN APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES OF ADMINISTRATORS FOR
ADMINISTRATION OF PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOLS,
GENERAL EDUCATION DEPARTMENT
IN NAKHON SAWAN PROVINCE

พระมหาสุชิน วชิรญาณ (เขยผลบุญ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐



การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงาน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดนครสวรรค์

พระมหาสุชิน วชิรญาณ (เขยผลบุญ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



**An Application of Buddhist Principles of Administrators for
Administration of Phrapariyattidhamma Schools,
General Education Department
in Nakhonsawan Province**

Phramaha Suchin Vajirañāṇo (Choeiponbun)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ.ดร.ธานี เกสทอง)

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง)

กรรมการ

(พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาอุดร อุตโตโร, ดร.)

กรรมการ

(พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาอุดร อุตโตโร, ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาสุชิน วชิราโณ)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์
ผู้วิจัย	: พระมหาสุชิน วชิรภาโณ (เชยผลบุญ)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระมหาอุดร อุตโตโร, ดร. ป.ธ.๙, น.บ. (นิติศาสตร์), ศน.ม. (การบริหารการศึกษา) พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)
	: พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ, ดร. ป.ธ.๖, พธ.บ. (พระพุทธศาสนา), กศ.ม. (การบริหารการศึกษา), พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน ๑๒๓ ชุด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบรายคู่โดยการทดสอบสมมติฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๗ รูป / คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า :

๑. การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มี ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ๒) ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ๓) ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยปทัช ๓ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

บุคลากรที่เป็นเพศชาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าเพศหญิง มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

บุคลากรที่มีอายุน้อยกว่า ๓๐ ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าบุคลากรที่มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๔๐ ปีและสูงกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

บุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาเอก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

บุคลากรที่มีตำแหน่งเป็นผู้บริหาร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าครู มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

บุคลากรที่มีระดับประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าบุคลากรที่มีระดับประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ต่ำกว่า ๕ ปี บุคลากรที่มีระดับประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๕ - ๑๐ ปี และบุคลากรที่มีระดับประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๑๖ ขึ้นไป มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๓. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ กับการบริหารงานวิชาการ มีดังนี้ ควรเปิดโอกาสให้คณะครูทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตร วางแผนงานวิชาการ จัดการเรียนการสอน ร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆอย่างมีเหตุผล

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล กับการบริหารงบประมาณ มีดังนี้ ผู้บริหารควรมีความรอบคอบ มีส่วนร่วมในการวางแผนงบประมาณให้เป็นระบบและชัดเจน จัดสรรงบประมาณให้แก่ฝ่ายต่างๆ ใช้อย่างเหมาะสม จัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้ เน้นความเสมอภาค ยุติธรรม

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม ๗ กับการบริหารงานบุคคล มีดังนี้ ผู้บริหารต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ต่อผู้ร่วมงาน ให้ความเมตตา ช่วยเหลือให้คำปรึกษา ส่งเสริมและร่วมแก้ปัญหา

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยปทัช ๓ กับการบริหารงานทั่วไป มีดังนี้ ผู้บริหารควรกระจายความสำคัญทุกภาคส่วน ประสานงานกับทุกฝ่ายโดยเป็นผู้นำในการทำงาน ซึ่งจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่โรงเรียนมากที่สุด

Thesis Title : An Application of Buddhist Principles of Administrators for Administration of Phrapariyattidhamma Schools General Education Department in Nakhon Sawan Province

Researcher : Phramaha Suchin Vajirañño (Choeiponbun)

Degree : Master Of Arts (Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Udorn Uttaro Pali IX, LL.B. (Bachelor of Laws), M.A. (Educational Administration), Ph. D. (Buddhist Educational Administration)

: Phrakhrusrisuthamniwit Pali IV, B. A. (Buddhism), M. Ed. (Educational Administration), Ph. D. (Buddhist Educational Administration)

Date of Graduation : **March 30, 2018**

Abstract

The objectives of the research were: 1) to study the application of Buddhist principles of administrators for administration of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department in Nakhon Sawan Province, 2) to compare the administrators' opinions towards the application of the Buddhist principles of the administrators for the administration of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department in Nakhon Sawan Province classified by personal factors and, 3) to suggest the guidelines for the application of the Buddhist principles of the administrators for the administration of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department in Nakhon Sawan Province.

This research was Descriptive Research consisting of Survey Research and Qualitative Research. The sample of the research consisted of 123 administrators and teachers. The tools of the research were the questionnaire and In-depth Interview from 7 Key Informants. The statistics used Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation.

Results of the research

1. Overall, the application of the Buddhist principles of the administrators for the administration of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department in Nakhon

Sawan Province in 4 aspects: 1) the academic administration with the *Sappurisdhamma* 7, 2) the budget administration with the Good Governance, 3) the personnel administration with the *Aparihaniyadhamma* 7, and 4) the general administration with the *Adhipateyya* 3 was at high level. When considering each aspect, it found that it was at high level.

2. The comparison of the administrators' opinions towards the application of the Buddhist principles of the administrators for the administration of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department in Nakhon Sawan Province classified by personal factors found that the sample having the different gender, age, education degree, job position, and work experience had the different opinion toward the application of the Buddhist principles of the administrators for the administration of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department in Nakhon Sawan Province at the 0.05 of statistical significance. Therefore, all hypotheses were denied

3. The guidelines for the application of the Buddhist principles of the administrators for the administration of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department in Nakhon Sawan Province found that:

For the academic administration with the *Sappurisdhamma* 7, the administrators should open the opportunity for the teachers in making the curriculum development plan and academic plan, preparing the instructional management, and solving the problems reasonably.

For the budget administration with the Good Governance, the administrators should be deliberate and take part in making financial plan systematically and clearly, provide the organization with proper fund entirely, and contribute to conserve the expense record from various activities transparently.

For the personnel administration with the *Aparihaniyadhamma* 7, the administrators should behave as the good example for their subordinates, give the advices with loving kindness, and promote and take part in solving problems.

For the general administration with the *Adhipateyya* 3, the administrators should decentralize the organization thoroughly, be the leader in coordinating for achieving goal of the organization effectively.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ประกอบด้วย พระมหาอุดร อุตตโร, ดร. และ พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ, ดร. ที่ได้กรุณาให้ คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานอย่างต่อเนื่อง

ขอขอบคุณ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร ดร., คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย และบุคลากร เจ้าหน้าที่ของบัณฑิตวิทยาลัย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทุกท่าน

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาเสียสละเวลา รับเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ การวิจัยให้ถูกต้องตามขั้นตอน ทั้งด้านภาษา เนื้อหาสาระสำคัญด้วยการให้คำแนะนำ แก้ไขปรับปรุง ให้มีความถูกต้องประกอบด้วย ๑) พระราชวัชรเมธี, ผศ., ดร. ๒) พระมหาธีรวัฒน์ อีรวทฒนเมธี, ดร. ๓) พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล ๔) รศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง และ ๕) ดร.ปฎิธรรม สำเนียง

ขอขอบพระคุณพระเถรานุเถระผู้ให้ความอนุเคราะห์ในการทำวิจัย โดยให้ข้อมูลที่สำคัญ ในการสัมภาษณ์ทุกท่าน ซึ่งประกอบด้วย ๑) พระราชวัชรเมธี, ผศ., ดร. ๒) พระราชปริยัติวิธาน, ดร. ๓) พระสุธีวชิราภรณ์, ดร. ๔) พระมหาธีรวัฒน์ อีรวทฒนเมธี, ดร. และขอเจริญพรขอบคุณ ๕) ผศ., ดร. สุพรต บุญอ่อน ๖) ผศ. อานนท์ เมธีวรฉัตร ๗) นายสมเกียรติ เกิดอินทร์

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนรองผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการ ตอบแบบสอบถามและ เก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัย ตลอดจนให้ความร่วมมือในการตอบ แบบสอบถาม (Try-out) ในการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

ขอขอบคุณอาจารย์ผู้สอนผู้บรรยายในห้องเรียนทุกท่าน ที่ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ สั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ ด้วยการแนะนำ ส่งเสริมให้ศิษย์มีความพยายามอดทนศึกษา วิชาได้ตลอดตามหลักสูตรจนได้รับทักษะและประสบการณ์ทุกรายวิชา รวมถึงให้ความเมตตา อนุเคราะห์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบวนการศึกษาและการวิจัย อย่างต่อเนื่อง

ขอขอบพระคุณ พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา เลขาธิการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์ ที่ช่วยเหลือดำเนินงาน ทำให้กระบวนการศึกษาวิจัย นี้ผ่านพ้นไปด้วยดี

ผู้ศึกษาขอเจริญพรขอบพระคุณมารดาบิดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทุกท่าน ทุกประการเทอญ

พระมหาสุชิน วชิรญาณ (เชยผลบุญ)

๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๒
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๑
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์	๑๔
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๖
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม	๓๒
๒.๔ หลักการบริหารเชิงพุทธ	๕๗
๒.๕ บริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	๘๕
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙๔
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๐๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๐๑
๓.๒ ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๔
๓.๔ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	๑๐๔
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๕
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๐๙
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๙
๔.๒ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๐
๔.๓ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์	๑๑๒
๔.๔ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๔ ด้าน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานดังต่อไปนี้	๑๑๘
๔.๕ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์	๑๒๖
๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๔๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๔๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๗
๕.๒ อภิปรายผล	๑๕๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๔
บรรณานุกรม	๑๕๗
ภาคผนวก	๑๖๔
ภาคผนวก ก เครื่องมือในการวิจัย	๑๖๕
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์	๑๙๘
ภาคผนวก ค ประมวลภาพกิจกรรมในการวิจัย	๒๒๔
ประวัติผู้วิจัย	๒๓๐

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ แสดงจำนวนประชากร	๑๐๒
๓.๒ จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๒
๓.๓ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ในการวิจัย	๑๐๒
๓.๔ จำนวนแบบสอบถามที่จัดส่งและได้รับคืนที่มีความถูกต้องสมบูรณ์	๑๐๕
๔.๑ แสดงจำนวนและค่าของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๐
๔.๒ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของ ผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม	๑๑๒
๔.๓ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหาร ในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗	๑๑๓
๔.๔ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารใน การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล	๑๑๕
๔.๕ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของ ผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗	๑๑๖
๔.๖ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหาร ในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยปัตย ๓	๑๑๗
๔.๗ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารใน การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามเพศ	๑๑๘
๔.๘ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของ ผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ	๑๑๙
๔.๙ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของ ผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๒๐
๔.๑๐ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของ ผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามตำแหน่ง	๑๒๑
๔.๑๑ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของ ผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัด นครสวรรค์ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	๑๒๒

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๐
๔.๒	องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย	๑๔๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙ ซึ่งมีจำนวน ๔๕ เล่ม ในการวิจัยได้ใช้ชื่อย่อดังต่อไปนี้

		พระวินัยปิฎก		
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์		(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)
		พระสุตตันตปิฎก		
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปปริปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ขุ.ข. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ส.ส. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถาคคปาฬิ	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ที.ส. (ไทย) ๙/๑๔๘/๑๖๑. หมายความว่า ระบุถึงสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๔๘ หน้า ๑๖๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการแสวงหากลยุทธ์ในการพัฒนาประชากรในประเทศ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม การทำให้บุคคลในชาติมีคุณภาพมีศักยภาพ เพื่อเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศนั้น ต้องอาศัยกระบวนการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาช่วยสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติ ให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิตเข้าใจสังคม และสิ่งแวดล้อม ที่ตนอาศัย แล้วนำความรู้ ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหา รวมทั้งสร้างสรรค์ชีวิต และสังคมให้ดีขึ้น^๑ การจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง โดยกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาคือกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน เมื่อผู้บริหารมีความพร้อมและมีศักยภาพในการพัฒนานักจะสามารถเป็นผู้นำให้แก่ครูสอนในการจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีคุณภาพย่อมส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจกครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติแห่งชาติ^๒

การจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิผลและการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลกระทบในทางที่ดีต่อคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ผู้บริหารในฐานะตัวแทนของบุคลากรในโรงเรียน จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารและการดำเนินงานเพื่อเปิดโอกาสให้สังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น การบริหารโรงเรียนโดยหลักพุทธศาสนานับเป็นอีกมิติหนึ่งที่มีความลุ่มลึกที่ทันสมัย และเป็นที่ยอมรับกันในสังคมว่าได้สอนคนให้เป็นคนดี ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สอนให้คนดำเนินชีวิตอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว การงาน การดำเนินชีวิต และความสุขทางด้านจิตใจของแต่ละบุคคล เพราะในทางพระพุทธศาสนานั้น สอนให้ทุกคนเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานจะเกิดความอ่อนน้อมและการบริหารงานมากขึ้นและเกิดความยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้^๓

^๑พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ทิศทางการศึกษาไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^๒สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *ดัชนีชี้วัด : เครื่องมือของการติดตามประเมินผล*, วารสารเศรษฐกิจ และสังคม, (๒๕๔๒), หน้า ๕.

^๓นายนภดล สุวรรณสุนทร, *การบริหารงานตามหลักพระพุทธศาสนา*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.siace.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=129 : (๒๐ ก.ย.๒๕๕๕).

หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือได้ว่าเป็นคำสอนที่มีค่าสูงสุด ควรค่าที่มนุษย์จะเรียนรู้ และถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ดังที่ พระครูวิจิตรธรรมโชติ^๔ ได้กล่าวถึงเรื่องการบริหารโดยอาศัยหลักธรรมว่า การบริหารบ้านเมืองไทยได้ยึดเอาหลักธรรมเชิงพุทธมาบริหาร ไม่ว่าทางตรงและทางอ้อม ได้ใช้หลักธรรมต่างๆ มาบริหาร แม้กระทั่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของชาวไทยปัจจุบัน พระองค์ก็ทรงใช้หลักธรรมในการบริหารบ้านเมืองให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขตลอดมา ที่รู้จักกันดีว่า เป็นการปกครองโดยธรรม ต่อมาอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก ประกอบกับความเจริญทางด้านวัตถุมิมากขึ้น หลักธรรมในทางพุทธศาสนามีการนำมาใช้ในทางสังคมน้อยลง

หลักพุทธศาสนา ถือได้ว่าเป็นหลักที่มีมาแต่ดั้งเดิม ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตต่อการบริหารงานในด้านต่างๆ ถึงแม้ว่าองค์ความรู้ที่หลากหลายได้มาจากทางตะวันตกจะได้รับความนิยมและสนใจมากกว่า และมีการต่อยอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้มีแนวคิดใหม่ๆ เกิดขึ้นด้านการบริหารเพื่อให้เกิดความเป็นเลิศประสบความสำเร็จอย่างสูงและยั่งยืน ส่วนองค์ความรู้เรื่องการบริหารโดยหลักธรรมเชิงพุทธนั้น ส่วนมากถูกนำเสนอในเชิงหลักการด้านการจัดการเกี่ยวกับคน เช่นผู้บริหารกับทศพิธราชธรรมและพรหมวิหารธรรม สำหรับด้านการวางแผนงานนั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ในสัปปริสธรรม ธรรมของคนที่ ที่เน้นการมีวุฒิทางอารมณ์ เป็นต้น

สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๔ ด้าน ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ที่เกิดขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐^๕ กำหนดให้มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี บังคับ ๙ ปี สำหรับเด็กไทยทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่ ๗ จนถึงอายุย่างเข้าปีที่ ๑๖ อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ ปีการศึกษา ๒๕๔๖ โดยรัฐค้ำประกันว่า “การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาและเป็นเครื่องชี้นำสังคม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พุทธศักราช ๒๕๔๐) ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า คนเป็นศูนย์กลางเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้ สติปัญญา คุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ตลอดถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ ดำเนินการตามพระบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ส่งเสริมให้โรงเรียนได้พัฒนาตามศักยภาพ เน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทยและปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ มีคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมที่พึงใช้ในการดำเนินชีวิตให้กับผู้เรียนและยัง “จัดการศึกษาอบรมที่ผดุงสังคมไว้ได้คือการจัดการศึกษาที่มีจริยศึกษาเป็นแกนหลักที่สำคัญ โดยผู้เรียนต้องได้รับการฝึกฝนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี สังคมใดหากเต็มไปด้วยคนไร้ศีลธรรม สังคมนั้นย่อมเข้าสู่กลียุค

^๔พระครูวิจิตรธรรมโชติ, พุทธธรรมกับการบริหาร, [Online], Available : <http://www.se-ed.net/sasana/web/lecture/budadmin>. [๒๕๕๘, ๑๙ มีนาคม], หน้า ๑.

^๕กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : ศรุสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญในจังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด ๘ โรงเรียน ได้แก่ ๑) โรงเรียนวัดหนองปลิงวิทยา ๒) โรงเรียนศิรีวงศ์วิทยา ๓) โรงเรียนบาลีไตรปิฎกศึกษา วัดโพธาราม ๔) โรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา ๕) โรงเรียนวาปีรัตนารามวิทยา ๖) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดส้มเสี้ยว ๗) โรงเรียนวัดท่าพระเจริญพรต และ ๘) โรงเรียนศรีนภเขตวิทยา มีปัญหาเรื่องการดำเนินการเพราะงบประมาณไม่เพียงพอต่อการจ้างครู ต้องหางบมาเสริม เป็นรายเดือน บางแห่งต้องพึ่งความเป็นผู้นำของผู้บริหารที่เป็นพระสงฆ์ จึงมีงบประมาณมาดำเนินการต่อไปได้ สภาพการบริหารงานในเชิงวิชาการของโรงเรียนยังไม่เอื้อต่อการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้บริหาร การบรรจุแต่งตั้งครู การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา รวมไปถึงการวางแผนการบริหารจัดการ ยังไม่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการได้จำนวนนักเรียนที่ไม่มีความแน่นอน มีการย้ายเข้า ย้ายออกตลอดเวลา จึงเป็นปัญหาทางการบริหารงานและมีผลสะท้อนถึงการที่จะมุ่งพัฒนาและกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาได้

โรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นั้น มีปัญหาเรื่องผู้เรียนมีฐานะยากจน ขาดความสนใจในการเรียน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยที่ครูขาดความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนโดยการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือตอนบน ทั้งการจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารทั่วไป ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานยุคโลกาภิวัตน์ คุณภาพทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนจนถึงได้มีการแข่งขันระหว่างโรงเรียนของรัฐบาล เอกชนและโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการศึกษาต้องพยายามสร้างจุดเด่นให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคม สภาพการจัดการศึกษาที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวัดผลประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น การประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน การบริหารบัญชี โรงเรียนสามารถบูรณาการในการใช้จ่ายเงินอุดหนุนได้อย่างอิสระ การส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถมีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบ โดยยึดมั่นใน ระเบียบวินัย จรรยาบรรณ การดำเนินงานธุรการ การจัดระบบการบริหาร โรงเรียนได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ร้อยละ ๖๕.๖ ปัญหาในการจัดการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นปัญหาสูงสุด คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การจัดสรรงบประมาณในการปกครองและพัฒนาผู้เรียน การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการศึกษา ไม่มีกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติ บุคลากรที่เป็นพระภิกษุขาดความคล่องตัวในการเข้าถึงชุมชน จึงทำได้น้อย นักเรียนมีความหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้เกิดความแตกต่างทางวัฒนธรรม การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นปัญหาอุปสรรคอย่างหนึ่ง และพบจุดแข็งของโรงเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษา เช่น กระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักการไตรสิกขา การเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น การประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

การจัดกระบวนการเรียนการสอนควบคู่กันกับวิทยาลัยสารพัดช่าง ในส่วนจุดอ่อนของโรงเรียนที่เป็นปัญหาในการจัดการศึกษา เช่น ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไม่ตรงประเด็นไม่ต่อเนื่อง การพัฒนาระบบประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษาขาดความแน่นอน ขาดกระบวนการทัศน์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน คุณสมบัติ คุณภาพ ประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินงานในการจัดการศึกษาแต่ละเรื่อง จำเป็นต้องใช้รูปแบบหรือวิธีการที่แตกต่างกันซึ่งงานหลักของสถานศึกษา คือ การดำเนินงานให้การ เรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลดี ตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำต้องศึกษาการจัดการศึกษาเพื่อหาแนวทางปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทที่มีการวิวัฒนาการอย่าง ไม่หยุดยั้ง และให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการเรียนรู้นของ นักเรียนตามที่สังคม ประเทศชาติต้องการอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาต่อไป^๖

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา พอสรุปได้ว่า การบริหารงานโรงเรียน พระปริยัติธรรมนั้น ประสบปัญหาในการดำเนินงานหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การบริหารทั่วไป เป็นต้น ซึ่งผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม และบุคลากรในโรงเรียน จะต้องให้ความร่วมมือกันทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงาน จัดการศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม จะต้องเป็นผู้มีความรู้และเข้าใจ กระบวนการบริหารงาน รวมถึงต้องมีคุณธรรม จริยธรรม รู้จัก การนำหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมแก่การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ว่าเป็นทางออกที่เน้นการบริหาร โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันเป็นแบบพุทธวิธีบริหารงานของพระพุทธเจ้า

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหาร ในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

^๖ปิตร์ วิทยาวิโรจน์, ความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เชียงใหม่, เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๒.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงกำหนดปัญหาของการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับใด

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่

๑.๓.๓ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้การดำเนินงานศึกษาค้นคว้าวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์วิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านระยะเวลา ขอบเขตด้านตัวแปร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเนื้อหาด้านหลักธรรมเชิงพุทธทางพระพุทธศาสนา หลักบริหารการศึกษา และการนำหลักธรรมเชิงพุทธไปใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่

๑. ศึกษาการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ๔ ด้าน ได้แก่

- ๑) การบริหารงานวิชาการ
- ๒) การบริหารงบประมาณ
- ๓) การบริหารงานบุคคล
- ๔) การบริหารงานทั่วไป^๗

๒. ศึกษาหลักธรรมเชิงพุทธ^๘ ได้แก่

- ๑) หลักสัพปุริสธรรม ๗
- ๒) หลักธรรมาภิบาล
- ๓) หลักอภิธานิยธรรม ๗
- ๔) หลักอริยปัตถะ ๓

^๗คณะทำงานและคณะกรรมการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา, คู่มือปฏิบัติงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๙), หน้า ๕ – ๓๖๕.

^๘วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๙/๙๗.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวน ๑๒๓ รูป/คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑. ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพของผู้บริหาร และครู ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกได้ดังนี้

- ๑) เพศ
- ๒) อายุ
- ๓) ระดับการศึกษา
- ๔) ตำแหน่ง
- ๕) ประสบการณ์ในการทำงาน

๒. ตัวแปรตาม คือ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการ บริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ คือ

๑) หลักธรรมเชิงพุทธที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

- ๑) หลักสัปปุริสธรรม ๗
- ๒) หลักธรรมาภิบาล
- ๓) หลักอปริหานิยธรรม ๗
- ๔) หลักอภิปัตถะ ๓

๒) การบริหารงาน ๔ ด้าน ได้แก่

- ๑) การบริหารงานวิชาการ
- ๒) การบริหารงบประมาณ
- ๓) การบริหารงานบุคคล
- ๔) การบริหารงานทั่วไป

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยโดยมุ่งศึกษาเฉพาะ โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๘ โรงเรียน ได้แก่ ๑) โรงเรียนวัด หนองปลิงวิทยา ๒) โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา ๓) โรงเรียนบาลีไตรปิฎกวัดโพธาราม ๔) โรงเรียน วัดไพรเหนือวิทยา ๕) โรงเรียนวชิรพัฒนารามวิทยา ๖) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัด สัมเสี้ยว ๗) โรงเรียนวัดท่าพระเจริญพรต และ ๘) โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเพื่อทำ การวิจัย ตั้งแต่เดือน กันยายน ๒๕๖๐ ถึง เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้คำศัพท์บางคำในความหมายและขอบเขต ดังนี้

๑.๖.๑ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธ หมายถึง การนำหลักธรรมเชิงพุทธ และกิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่

๑) หลักอริยปทัศ ๓ หมายถึง ความเป็นใหญ่ อันเป็นสิทธิ์หรืออำนาจในตัวบุคคลที่จะนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ทั้งในลักษณะของการเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง และผู้ปฏิบัติ อันจะทำให้สังคมเจริญ และเกิดความสงบสุข เราจะเห็นว่า การกระทำอะไรในทางพุทธศาสนานั้นเน้นการทำให้เป็นทีม เช่นการฟังธรรม การรับเข้ามาเป็นสมาชิกของนักบวชต้องทำการสาบานตัวต่อพระอุปัชฌาย์ พระกรรมวาจาจารย์ คือ ผู้แนะนำการปฏิบัติ รวมทั้งสงฆ์ที่มานั่งเป็นอันดับ ในการรับเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ขององค์กร การศึกษาพร้อมเพรียงกัน มีอยู่ ๓ อย่างคือ

(๑) อัตตอธิปไตย หมายถึง การถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง และฐานะศักดิ์ศรีตลอดถึงเกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยความปรารถนาตนและสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ ถือเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก

(๒) โลกาธิปไตย หมายถึง การถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงนินทาและสรรเสริญ กระทำการด้วยความปรารถนาจะเอาใจใส่หมู่ชนหาความนิยม หรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวว่าเป็นประมาณ กระทำการบริหารด้วยการเอาใจหมู่ชน หรือกลุ่มชน หรือบริหารด้วยความเกรงกลัว ไม่เป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ

(๓) ธรรมาธิปไตย หมายถึง การถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยความปรารถนาสิ่งที่ดีศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่ได้รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มชุดแห่งปัญญามองเห็นได้ด้วยความรู้ที่กระจ่าง เป็นไปด้วยชอบธรรมแลเพื่อความดีงาม การจะทำอะไรจะต้องศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเสียก่อน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมและการรับฟังอย่างกว้างขวาง แล้วพิจารณารับฟังอย่างกว้างขวาง จะมองเห็นว่าการบริหารดังกล่าวเป็นความชอบธรรม และเพื่อผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชน

๒) หลักธรรมาภิบาล ในที่นี้ หมายถึง การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองครองธรรมในการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่

(๑) หลักนิติธรรม คือ กฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ

(๒) หลักคุณธรรม การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ชยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

(๓) หลักความโปร่งใส การสุจริตสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

(๔) หลักความมีส่วนร่วม การสามัคคีเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความเห็นการไต่สวนการประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

๓) หลักอภิปรายธรรม ๗ หมายถึง หลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม มีอยู่ ๗ ประการ คือ

(๑) การประชุมเป็นนิตย หมายถึง การประชุม การปรึกษาหารือ การพูดคุย การประสานงานกันอยู่เป็นประจำ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

(๒) การพร้อมเพียงกันประชุม หมายถึง การประชุม – เลิกประชุม และทำกิจกรรมที่ควรทำโดยพร้อมเพียงกัน การลงมติเห็นชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายในองค์กร ทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร

(๓) การไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ หมายถึง การไม่ บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ขององค์กร หรือกฎระเบียบข้อบังคับอื่นๆ ตามความต้องการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือตามความต้องการของกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง หรือตามอิทธิพลใดอิทธิพลหนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง และชอบธรรม

(๔) การเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา เพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และนโยบายขององค์กร เพื่อให้บรรลุพันธกิจขององค์กร

และเพื่อให้บรรลุภารกิจที่ผู้บังคับบัญชาได้มอบหมายให้ ด้วยความซื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียร ความเคารพ เชื่อฟัง และให้เกียรติผู้บังคับบัญชา

(๕) การให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี หมายถึง การเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วม และบริหารภายในองค์กร โดยมีบทบาทหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ขององค์กร ในสัดส่วนที่ทัดเทียมกับผู้ชาย และได้รับความคุ้มครองโดยชอบธรรมตามกฎหมาย

(๖) การส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม หมายถึง การส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นที่มีความสำคัญ การปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนรักท้องถิ่นของตนเอง การสนับสนุนความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

(๗) การอารักขา คุ้มครองปกป้อง อันชอบธรรม หมายถึง การคุ้มครอง การปกป้อง และการดำรงรักษา พระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปโดย การทำนุบำรุง พระพุทธศาสนา ด้วยการถวายปัจจัยสี่ ด้วยการสนับสนุนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ด้วยการปลูกฝังจิตสำนึก การมีส่วนร่วมกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา การสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต

๔) หลักสัปปริสธรรม หมายถึง หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์ การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสศกระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก หลักสัปปริสธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มี ๗ ประการ คือ

(๑) อัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำ ให้เกิดผล รวมความว่า การบริหารจัดการในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อันว่า “สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เป็นธรรมดา” โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมาบริหารจัดการองค์กร

(๒) อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย คือรู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลัก หมายถึง การบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ และรู้ถึงประโยชน์ของ องค์กรที่นำไปสู่ความมั่นคง และไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อองค์กร ในที่นี้ก็หมายถึงการมีแผนงานที่ดี การวางแผนทิวเคราะห์ผลกระทบด้านต่าง ๆ

(๓) อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และเท่าใด แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป ในที่นี้หมายถึง รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความสามารถอย่างไร และรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหาร ความแตกต่างที่จะทำให้องค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร

(๔) มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ ในที่นี้หมายถึงการบริหารการเงิน หรือการขยายกิจการ ต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ขีดความสามารถขององค์กร ขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการแข่งขันที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

(๕) กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้น ๆ ว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร อะไรควรด อะไรควรกระทำ เวลาใดควรขยายกิจการ หรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จต่อองค์กรมากที่สุด

(๖) ปริสัณญตา ความเป็นผู้รู้จัก ชุมชน คือ รู้ரியที่จะประพุดต่อชุมชนนั้น ว่าควร จะดำเนินการอย่างไร การบริหารจัดการ จำเป็นต้อง ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง การสร้างสรรค์ หรือการประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กร ก็คือเข้าใจ เข้าใจ และพัฒนา เป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อ ชุมชน หรือสาธารณะชน จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

(๗) ปุคคลปโรปรัญญตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่า โดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ตลอดจนรู้ในความสามารถของบุคคล และใช้มอบงานที่ เหมาะสมให้การบริหารจัดการในการรู้บุคคล เปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ จะต้องมีการพัฒนา และบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถ และภักดีต่อองค์กร มีความ สามัคคี สร้างความเป็นธรรม และเสมอภาคให้แก่ บุคลากรในองค์กร รวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะ การติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรี รวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน

๑.๖.๒ การบริหารงานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง กระบวนการ หรือ วิธีการที่ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ในภาระงาน ทั้ง ๔ ภาระงาน คือ ๑. การบริหารงานวิชาการ ๒.การบริหารงบประมาณ ๓. การบริหารงานบุคคล ๔. การบริหารงานทั่วไป

๑) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การวางแผนการบริหารวิชาการ การวางแผน พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและเทียบโอน ผลการเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพครู การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สื่อ เอกสารและสิ่งพิมพ์ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศ การศึกษาการแนะแนวการศึกษา การทำระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การเผยแพร่ความรู้ ดานวิชาการแก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น การส่งเสริมและการสนับสนุน งานวิชาการแก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น การติดตามตรวจสอบ วัดผล ประเมินผลการบริหารวิชาการ การนำผลการประเมินมาพัฒนาและปรับปรุง

๒) การบริหารงบประมาณ หมายถึง การวางแผนบริหารงบประมาณ การจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อ การศึกษาการทำหลักฐานเบิกจ่ายเงิน การบริหารพัสดุ การติดตาม ตรวจสอบ การวัดผลประเมินผล การบริหารงบประมาณ การนำผลการประเมินมาพัฒนาและปรับปรุงในการดำเนินงานขององค์กร สถานศึกษาให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดตามเป้าหมายที่วางไว้

๓) การบริหารงานบุคลากร หมายถึง การวางแผนบริหารบุคลากร การวางแผนอัตรากำลัง และกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การมีวินัยและการรักษาวินัย การสร้างขวัญและใจกล้าใจ การประเมินผลและวัดผลการบริหารบุคลากร การนำผลการประเมินมาพัฒนาและปรับปรุงบุคลากร

๔) การบริหารงานทั่วไป หมายถึง ภารกิจหนึ่งของโรงเรียนในการสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงาน ของโรงเรียนให้บรรลุตามนโยบาย และมาตรฐานการศึกษาที่โรงเรียนกำหนดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การดำเนินงานธุรการ งานเลขานุการคณะกรรมการโรงเรียนชั้นพื้นฐานงานพัฒนาระบบ และเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศการประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดการระบบการบริหารและ พัฒนาองค์กรงานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา งานส่งเสริมกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์ งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา การจัดระบบการควบคุมในหน่วยงาน งานบริการสาธารณะ

๑.๖.๓ ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน, รองผู้อำนวยการโรงเรียน, และหัวหน้ากลุ่มบริหารงาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๑.๖.๔ ครู หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สอนประจำอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๑.๖.๕ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ หมายถึง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่สังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๘ โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา, โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา, โรงเรียนศิริวงศ์วิทยา, โรงเรียนวัดหนองปลิงวิทยา, โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดส้มเสี้ยว, โรงเรียนวัดท่าพระเจริญพรต โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม, และโรงเรียนวาปีรัตนารามวิทยา

๑.๖.๖ เพศ หมายถึง เพศชายกับเพศหญิง

๑.๖.๗ อายุ หมายถึง ระยะเวลาที่ดำรงชีวิตอยู่ หรือระยะเวลาที่กำหนดรู้ความยั่งยืนของสิ่งนั้นๆ แบ่งเป็น ๓ ช่วง ได้แก่ ๑) ต่ำกว่า ๓๐ ปี ๒) ๓๐-๔๐ ปี และ ๓) ๔๑ ปี ขึ้นไป

๑.๖.๘ ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาสูงสุดที่ได้รับในปัจจุบัน แบ่งเป็น ๓ ช่วง ได้แก่ ๑.ระดับปริญญาตรี ๒.ระดับปริญญาโท ๓.ระดับปริญญาเอก

๑.๖.๙ ตำแหน่ง หมายถึง การได้รับการแต่งตั้งมอบหมายให้ปฏิบัติกรตามหน้าที่ หรือ สถานภาพที่ได้รับการแต่งตั้ง แบ่งเป็น ๒ ตำแหน่ง ได้แก่ ผู้บริหาร และครู

๑.๖.๑๐ ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาในการทำงาน แบ่งเป็น ๔ ช่วง ได้แก่ ๑) ต่ำกว่า ๕ ปี ๒) ๕ - ๑๐ ปี ๓) ๑๑-๑๕ ปี และ ๔) ๑๖ ปีขึ้นไป

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้ได้จริงในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๔ ผลการวิจัย จะเป็นเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับ “การประยุกต์ให้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดทฤษฎีการบริหารงาน หลักธรรมเชิงพุทธที่ส่งเสริมการบริหารงาน เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีขอบข่ายเนื้อหา สาระสำคัญตามลำดับดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๒.๑ ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
 - ๒.๒.๓ ความหมายของการบริหาร
 - ๒.๒.๔ ความสำคัญของการบริหาร
 - ๒.๒.๕ ทฤษฎีการบริหารการศึกษา
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
 - ๒.๓.๑ การบริหารการศึกษาด้านงานวิชาการ
 - ๒.๓.๒ การบริหารการศึกษาด้านงบประมาณ
 - ๒.๓.๓ การบริหารการศึกษาด้านงานบุคคล
 - ๒.๓.๔ การบริหารการศึกษาด้านการบริหารทั่วไป
- ๒.๔ หลักการบริหารเชิงพุทธ
 - ๒.๔.๑ หลักสัปปริยธรรม ๗
 - ๒.๔.๒ หลักธรรมาภิบาล
 - ๒.๔.๓ หลักอปริหานิยธรรม ๗
 - ๒.๔.๔ หลักอริยปัตถะ ๓
- ๒.๕ บริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - ๒.๕.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - ๒.๕.๒ การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - ๒.๕.๓ ขอบข่ายการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - ๒.๕.๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์

๒.๑.๑ ความหมายของการประยุกต์

การประยุกต์เป็นวิธีการนำบางสิ่งมาใช้ประโยชน์ “บางสิ่ง” ที่นำมาใช้นั้น อาจเป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิด ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และนำมาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยปรับให้เข้ากับบริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ “บางสิ่ง” นั้น อาจเป็นวัตถุดิบของที่นำมาใช้นอกเหนือบทบาทหน้าที่เดิมเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทใหม่

ตัวอย่าง การรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทย แทนที่จะให้คนในสมัยนี้แต่งกายเหมือนคนสมัยก่อน ทางที่ดีกว่าคือนำบางส่วนที่บ่งบอกถึงความเป็นไทย เช่น ผ้าลายไทย ผ้าทอมือ ผ้าฝ้าย ผ้าไหมไทย เป็นต้น แล้วนำมาดัดเย็บเป็นชุดทำงานสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการประยุกต์ผ้าไทยซึ่งคนสมัยก่อนเคยสวมใส่ โดยนำมาดัดในรูปแบบใหม่เป็นชุดสมัยนิยมใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่สามารถแสดงออกซึ่งความเป็นไทยตามวัตถุประสงค์

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๑ ให้ความหมายคำว่า “ประยุกต์” ในความหมายที่ค่อนข้างแคบ จำกัดขอบเขตเฉพาะการนำความรู้ในวิชาการต่างๆ มาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยให้ความหมายไว้ว่า “นำความรู้ในวิทยาการต่างๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น วิทยาศาสตร์ประยุกต์ จิตวิทยาประยุกต์”

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า การประยุกต์ หมายถึง การนำบางสิ่งมาใช้ประโยชน์ โดยปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสภาวะที่เฉพาะเจาะจง “บางสิ่ง” ที่นำมาใช้ประโยชน์นั้น อาจเป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิด ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และนำมาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยปรับให้เข้ากับบริบทแวดล้อม ที่เป็นอยู่อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ “บางสิ่ง” นั้นอาจเป็นวัตถุดิบของที่นำมาใช้ออกเหนือ บทบาทหน้าที่เดิม ให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ การประยุกต์เป็นการนำทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์แนวคิดเกี่ยวกับ เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ มักมีการประยุกต์ภาคทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้จริง ในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ เพราะมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า การประยุกต์เป็นการนำสิ่งหนึ่ง หรือแนวคิดหนึ่ง มาปรับใช้ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง การประยุกต์จึงแตกต่างจากการลอกเลียนแบบ การลอกเลียนเป็น การนำสิ่งที่อยู่ในบริบทหนึ่งมาใช้ในอีกบริบทหนึ่งทั้ง หลักการ วิธีการ และรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ในบริบทที่แตกต่างกัน คนที่คิดเชิงประยุกต์ได้ดีจะสามารถนำ สิ่งหนึ่งมาใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างลงตัว โดยคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงในขณะนั้น^๒

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๓๒๕.

^๒เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, "การคิดเชิงประยุกต์" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.novabizz.com/NovaAce/Intelligence/Thinking_Applicative.htm [๕ ธันวาคม ๒๕๖๐]

การประยุกต์ในความหมายอื่น

๑. การประยุกต์ เป็นการนำ “ภาคทฤษฎี” สู่ “การปฏิบัติ”
๒. การประยุกต์ เป็นการนำ “ความรู้สาขาหนึ่ง” มาปรับใช้กับ “อีกสาขาหนึ่ง”
๓. การประยุกต์ เป็น “การปรับใช้” มิใช่ “การลอกเลียน”
๔. การประยุกต์ นำ “บางส่วน” ของ “บางสิ่ง” มาใช้
๕. การประยุกต์นำสิ่งหนึ่งมาปรับใช้ใน “บทบาทหน้าที่ใหม่” เพื่อ “เป้าหมายใหม่”

๑. การประยุกต์ เป็นการนำ “ภาคทฤษฎี” สู่ “การปฏิบัติ”

การประยุกต์เป็นการนำทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ แนวคิด เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ มักมีการประยุกต์ทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้จริงในการแก้ปัญหา เพราะมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า

ตัวอย่าง คณิตศาสตร์ประยุกต์ งานของนักคณิตศาสตร์ สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท

(๑) คณิตศาสตร์บริสุทธิ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ทางคณิตศาสตร์ให้ก้าวหน้ามากกว่าที่จะใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ

(๒) คณิตศาสตร์ประยุกต์ จะเป็นการพยายามพัฒนาเทคนิคทางคณิตศาสตร์เพื่อใช้ประโยชน์ในวงการวิทยาศาสตร์และในศาสตร์แขนงต่าง ๆ

๒. การประยุกต์ เป็นการนำ “ความรู้สาขาหนึ่ง” มาปรับใช้กับ “อีกสาขาหนึ่ง”

การประยุกต์เป็นการนำความรู้ในสาขาหนึ่งมาปรับใช้กับอีกสาขาหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเจาะจงบางประการ เช่น ความรู้ในทางคณิตศาสตร์จะถูกนำมาประยุกต์ใช้ในแทบจะทุกด้านของชีวิตตั้งแต่เรื่องเล็กๆ ไปจนถึงเรื่องใหญ่ในศาสตร์สาขาต่างๆ ได้แก่ การคำนวณภาษีเงินได้ การตัดเย็บเสื้อผ้า การกีฬา เป็นต้น

๓. การประยุกต์ เป็น “การปรับใช้” มิใช่ “การลอกเลียน”

การประยุกต์เป็นการนำสิ่งหนึ่งหรือแนวคิดหนึ่งมาปรับใช้เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง การประยุกต์จึงแตกต่างจากการลอกเลียน การลอกเลียนเป็นการนำสิ่งที่อยู่ในบริบทหนึ่งมาใช้ในอีกบริบทหนึ่งทั้งหลักการ วิธีการและรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมในบริบทที่แตกต่างกัน ส่วนการประยุกต์เป็นการนำเพียง “บางสิ่ง” จากภายนอกมาใช้ประโยชน์ การนำมาใช้จะอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจถึงความแตกต่างกันในบริบท สถานที่ เวลา และองค์ประกอบอื่นๆ

ตัวอย่าง หมู่บ้านจัดสรรที่คัดลอกแบบมาจากยุโรป กลายเป็นบ้านที่ตุงดงามเพียงภายนอก แต่ผู้อยู่อาศัยกลับรู้สึกอึดอัด เนื่องจากบ้านลักษณะนี้เป็นแบบบ้านที่เหมาะสมจะปลูกสร้างในเมืองที่มีอากาศหนาวเพราะไม่มีหน้าต่าง

๔. การประยุกต์ นำ “บางส่วน” ของ “บางสิ่ง” มาใช้

การประยุกต์เป็นการใช้ประโยชน์เพียงบางส่วนของสิ่งนั้นไม่ใช่การนำทั้งหมดมาใช้ แต่ดึงมาเฉพาะส่วนที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ เช่น การประยุกต์อาจเป็นการนำเอา “หลักการ” และ “รูปแบบ” บางส่วนของสิ่งนั้นมาปรับใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทใหม่ โดยเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการใช้งานให้สอดคล้องกับส่วนประกอบอื่น ๆ ในบริบทใหม่

ตัวอย่าง การประยุกต์ใช้ร่วมลูซิฟจากการใช้เพื่อชะลอความเร็วเมื่อกระโดดจากที่สูงมากๆ ทำให้สามารถลงถึงพื้นอย่างปลอดภัย มาใช้กับการช่วยชะลอความเร็วและการเบรกของรถแข่ง โดยในต่างประเทศมีการแข่งรถประเภทหนึ่งเรียกว่า การแข่งรถในระยะสั้น (Drag racing) รถจะวิ่งด้วยความเร็วสูงตามทางแข่งระยะสั้นที่ได้กำหนดไว้ ระยะทางที่รถต้องวิ่งนั้นเพียง ¼ ไมล์ เท่านั้น รถจะต้องมีเครื่องช่วยชะลอความเร็ว โดยการติตรัมลูซิฟกับส่วนท้ายรถ เพื่อให้สามารถหยุดรถได้

๕. การประยุกต์นำสิ่งหนึ่งมาปรับใช้ใน “บทบาทหน้าที่ใหม่” เพื่อ “เป้าหมายใหม่”

การประยุกต์ลักษณะนี้ ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ที่ควรเป็น แต่เป็นการนำไปใช้ประโยชน์ในวัตถุประสงค์อื่น ซึ่งอาจทำได้ทั้งสิ่งของและแนวคิด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและตอบสนองวัตถุประสงค์การใช้งาน

ตัวอย่าง ชายคนหนึ่งนำน้ำใส่ขามแล้วตั้งบนเตาไฟ หลังจากผ่านไปครู่หนึ่งพบว่าน้ำยังคงเย็นเหมือนเดิม จึงรู้ว่าขามที่เคลือบด้วยปูนพลาสติกออร์ปารีส เป็นฉนวนกันความร้อนที่สมบูรณ์แบบ

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

การทบทวนแนวคิดและทฤษฎี วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์กรโดยย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้นการบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารพระพุทธศาสนาเริ่มมีอันเป็นรูปธรรม สองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้า ตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรก แก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์ขึ้นเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ และวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี เป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร

นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร^๓

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือจัดการงาน (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะ หรือองค์การต่างๆ ให้ได้บรรลุผลสำเร็จลุล่วงตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์(Purpose/Objective) ขององค์การนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอน อบรมพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย และตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม^๔

ธงชัย สันติวงษ์ ให้ความหมาย ของการบริหาร ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกองค์การและการใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^๕

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการศึกษา (Administration Resource) มาประกอบการ ตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^๖

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^๗

สมคิด บางโม ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^๘

สิรภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า บริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี

^๓พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

^๔พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖.

^๕ธงชัย สันติวงษ์, **การบริหารสู่ศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชุมช่างจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๘.

^๖ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, **เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา**, (เพชรบูรณ์: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^๗พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^๘สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปัญหํ ปริหริตํ สมตโถ” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนีหลบ ซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้น ไป ๒) คำว่า “บริหาร” แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^๙

สมศักดิ์ คงเที่ยง กล่าวว่า การบริหาร (Administration) หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบและใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม^{๑๐}

สัมพันธ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่น ร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวังจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๑๑}

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การบริหารเป็นการทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไปที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยการใช้กระบวนการบริหารได้แก่การวางแผน การอำนาจการ การประสานงาน การติดตาม การประเมินผลการปฏิบัติงาน^{๑๒}

เฮอร์เบิร์ต เอ ซีม่อน (Herbert A. Simon) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหาร เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก^{๑๓}

ทองหล่อ เดชไชย ให้ความหมายของการบริหาร ไว้ว่า หมายถึง การบริหาร (Administration) เป็นการจัดการ (Management) อย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล การบริหารและการจัดการนั้นบางครั้งใช้แทนกันได้ เพราะทั้งสองคำนี้เป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดท้ายอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน^{๑๔}

^๙สิริภพ เหล่าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๑๐}สมศักดิ์ คงเที่ยง, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๑๑}สัมพันธ ภูไพบูลย์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พิชัยอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๑๒}ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๓), หน้า ๓๙.

^{๑๓}เฮอร์เบิร์ต เอ ซีม่อน (Herbert A. Simon) อ้างถึงในเติมศักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร., ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๑๔}ทองหล่อ เดชไชย, การบริหารคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓ – ๑๔.

ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์ ได้กล่าวว่า การบริหารการศึกษามีเป้าหมายสำคัญอยู่คุณภาพของนักเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตที่มีคุณภาพ^{๑๕}

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุ สามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้ ขณะเดียวกันก็ต้องนำองค์กรให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างที่ดีที่สุดด้วย^{๑๖}

ชเนศ นาคะวิทย์ ได้ให้ความหมายว่า การบริหารการศึกษา หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคมโดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่^{๑๗}

ชุมพล รัตน์เลิศลพ กล่าวว่า การบริหารการศึกษา (Administration of Education) หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อนพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมทุกๆ ด้านเช่น ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม ค่านิยมหรือคุณธรรม มีประสิทธิภาพของสังคม รวมทั้งในด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและโดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนรวมทั้งไม่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน^{๑๘}

ดิน ปรัชญพฤทธิ มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการโดย หมายถึงกระบวนการนำเอาการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจ หมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ^{๑๙}

บุญทัน ดอกไธสง ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กรหรือประเทศหรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร^{๒๐}

^{๑๕}ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์ อ้างในพระบัณฑิต ศรีชัย, “แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘).

^{๑๖}ธงชัย สันติวงษ์, องค์กรและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๗ (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๘)

^{๑๗}ชเนศ นาคะวิทย์ อ้างในพระบัณฑิต ศรีชัย, “แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘).

^{๑๘}ชุมพล รัตน์เลิศลพ, อ้างในเรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

^{๑๙}ดิน ปรัชญพฤทธิ, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘.

^{๒๐}บุญทัน ดอกไธสง, การจัดองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

วิโรจน์ สารัตนะ ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย ๔ ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๒๑}

สมยศ นาวิการ ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^{๒๒}

ฟรีแมน (Freemen) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการวางแผนการจัดองค์การภาวะผู้นำและการควบคุมการทำงานของสมาชิกขององค์การและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ^{๒๓}

ดริคเกอร์ (Drucker) กล่าวว่า การบริหาร^{๒๔} คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่างๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำภายในสภาพองค์การที่กล่าวนั้น ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์การที่เข้ามาาร่วมกันทำงานในองค์การซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่นๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสนเทศต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่ายและตอบสนองความพอใจให้กับสังคม

บาร์โธล และมาร์ติน (Bartol & Martin) ได้ให้ความหมาย การบริหารว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้เป้าหมายขององค์การประสบผลสำเร็จโดยการวางแผน การจัดองค์การ การใช้ภาวะผู้นำ และการควบคุม^{๒๕}

นิวแมน และชาล (Newman & Charles) อธิบายว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมที่ประกอบด้วยชุดของกิจกรรม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและกิจกรรมต่างๆ นั้นมักจะเกี่ยวข้องกับการติดต่อสัมพันธ์^{๒๖}

จากการศึกษาทบทวนเอกสาร ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยหลัก คือ เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ วิธีการปฏิบัติงานและคุณธรรมในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างความเจริญมั่นคงกับองค์กรในทุกๆ ด้าน

^{๒๑}วิโรจน์ สารัตนะ, การบริหาร หลักการ ทฤษฎี ประเด็นทางการศึกษาและบทวิเคราะห์องค์การศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์พิสูทธิ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓ - ๕.

^{๒๒}สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

^{๒๓}Freeman, R. E.. *Management*, 5th ed.. (New Jersey : Practice - Hall.. 1992), p.3.

^{๒๔}Drucker, อังโน สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๖.

^{๒๕}Bartol, K. M.. & Martin, D.C.. *Management*. 2nd ed., (New York : McGraw – Hill. 1997), p. 6.

^{๒๖}Newman, W. H.. & Charles. B. S., *The Process of Management*, (New Jersey: Prentice Hall. 1964), p. 9.

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารโดยทั่วๆ ไป จะมีลักษณะเป็นกระบวนการวิธี หรือเป็นการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน หรือเป็นลำดับรายการในการบริหาร ซึ่งในการบริหารนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ก่อนหลังว่า จะต้องทำอะไรก่อนและต่อๆ ไปจะทำอะไร ซึ่งจัดว่าเป็นหลักเกณฑ์วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) กระบวนการบริหารจะกำหนดขอบเขต และหน้าที่ตามขั้นตอนต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน

นักวิชาการ และนักบริหารต่างประเทศตลอดจนนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ดังนี้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่นๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังขม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังขม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังขมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังขมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังขมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจของตนเนื่องจากตนมีฐานะที่ดีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนาที่ถือว่า เป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังนี้

๑) ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติ อย่างไรก็ตามผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พนจากมลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มผู้เกียติ ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑”^{๒๗}

๒) ในด้านการบริหารพระวินัยในสมัย เมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนัก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบางตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เขามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ทรงมอบความใหญ่โตแก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหาร คณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัยแต่ก็ได้ขัดพระวินัยเป็นต้น

^{๒๗} อก.ทก.(ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๑๐.

๓) ดานอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่าง คล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็น บรรทัดฐานแห่งการ กระทำของบุคคลในสังคม ปองกันไม่ให้มีการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุข ของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่าย อาณาจักร และพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีขอแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรง บางอย่างของ บรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าผิด เป็นต้น^{๒๘}

นิตย สัมมาพันธ์ ได้กล่าวถึงคุณธรรมสำหรับผู้บริหารไว้ว่า นักบริหารทุกประเภทตั้งแต่ ระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับองค์การ หน่วยงาน ครอบครัว ตลอดจนถึงตนเองควร มีวินัยและควรก่อให้เกิดวินัยในหมู่คณะที่ตนรับผิดชอบในฐานะผู้นำด้วย ในทางพระพุทธศาสนาวินัย สำหรับฆราวาสก็คือ ศีล ๕ ซึ่งการที่จะรักษาศีลให้ได้อผลดี ควรจะต้องมีเบญจธรรมประกอบด้วย ผู้บริหารที่ดีควรจะต้องมีวินัยดังกล่าว เพื่อที่จะนำหมู่คณะไปสู่การพัฒนาในระยะยาว ในการปฏิบัติ นักบริหารนอกจากจะต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์แล้วจะต้องมีธรรมอื่นๆ ประกอบอีก เช่น ความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงความเที่ยงตรง ไม่ผิดหรือบิดเบือนไปจากความจริง นักบริหารจะต้อง ประพฤติปฏิบัติให้ตรงตามนิยมของสังคมอยู่เสมอ โดยไม่มีอคติเขามาประกอบการตัดสินใจตัดสินเป็นอันขาด ซึ่งอดีตนั้น ไดแก ความลำเอียงมี ๔ ประการ^{๒๙} คือ

๑. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก
๒. โมหาคติ ลำเอียงเพราะชัง
๓. โทสาคติ ลำเอียงเพราะเกลียด
๔. ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว^{๓๐}

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กล่าวถึงแนวคิดของ ฟาโย (Henry Fayol) นักวิชาการเหมืองแร่ชาวฝรั่งเศส ผู้เป็นคนกำเนิดในการเสนอองค์ประกอบมูล ฐานของการบริหารแบบกระบวนการ ๕ ประการ ที่เรียกว่า POCCC ไว้ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต
๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุ หน้าที่โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน
๓. การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร ๒ ทาง กล่าวคือ การยอมให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้
๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การรวมความพยายามของ ผู้ปฏิบัติงานและช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จ

^{๒๘}ปรีชา ช่างขวัญยืน, **ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒ - ๔๓.

^{๒๙}นิตย สัมมาพันธ์, **การบริหารเชิงพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๙), หน้า ๔๔ - ๕๓.

^{๓๐}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๖๙.

๕.การควบคุม (Controlling) การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์^{๓๑}

นิตย สัมมาพันธ์ นักบริหารจะต้องมีธรรมประจำใจอีกประการหนึ่ง คือ ชันติ ความอดทน นักบริหารจะต้องมีความอดทนต่อสภาวการณ์ต่างๆ ๓ ประการ คือ

๑. อดทนต่อความลำบาก

๒. อดทนต่อความตรากตรำ

๓. อดทนต่อความเจ็บใจ^{๓๒}

ธรรมข้อนี้ทำให้เกิดความงามทางจรรยา ทำให้ไม่มีพฤติกรรมอันทุจริตทั้งหลาย ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เพราะสามารถอดทนต่อ โลภะ โทสะ โมหะ ได้เป็นอย่างดี

จากหลักการดังกล่าว พบว่า วิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่ม ให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อยๆ

๒.๒.๓ ความหมายของการบริหาร

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ นักวิชาการและนักบริหารได้ให้ความหมายของการบริหารไว้แตกต่างกันไป แต่ในหลักการใหญ่ๆ แล้วก็มีความหมายที่ครอบคลุมตรงกันดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวว่า “การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชาเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์ขึ้นเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์”^{๓๓}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

^{๓๑}คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, **สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

^{๓๒}นิตย สัมมาพันธ์, **การบริหารเชิงพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๙), หน้า ๔๔ - ๕๓.

^{๓๓}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร^{๓๔}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร อำนวยการ และควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) เมื่อนำหน้าที่ของนักบริหารทั้ง ๕ ประการ จะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตามแต่เมื่อวางกันทางปฏิบัติแล้ว คนไทยเราก็มักบริหารบ้านเมืองแบบนี้นานมาแล้ว หน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์การตั้งแต่สมัยโบราณ^{๓๕}

ประยูร เจริญสวัสดิ์ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดๆ ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้บริหารที่จะต้องเขามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน (ทั้งที่เป็นคน วัสดุ เงินทุน ฯลฯ) ของกลุ่มหรือหน่วยงาน เพื่อให้กลุ่มดังกล่าวสามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๖}

อุทัย หิรัญโต ได้กล่าวว่า การบริหารมีหลายลักษณะ คือ อาจมอง ในลักษณะที่เป็นวิชาการและลักษณะที่เป็นกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ประเด็นการมองในลักษณะ วิชาการ มีผู้เข้าใจว่าเป็นศาสตร์หรือเป็นศิลป์ ซึ่งยังไม่มีการศึกษาให้เห็นแน่ชัด เพราะสามารถเป็นได้ทั้งสองอย่างตามความเห็นของแต่ละฝ่าย ส่วนการบริหารในลักษณะที่เป็นกิจกรรม หมายถึง การปฏิบัติการของบุคคลตั้งแต่ ๒ บุคคลขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหมายถึง การกระทำต่างๆ

^{๓๔}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๕.

^{๓๕}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๒ - ๓.

^{๓๖}ประยูร เจริญสวัสดิ์, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร: กรมพลศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

ของบุคคลหลายคน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จในสิ่งที่พึงประสงค์ โดยมีบุคคลที่มาร่วมกันทำงานนั้นมีความสัมพันธ์กันทางสังคมต่อกันด้วย^{๓๗}

จันทราณี สงวนนาม ได้สรุปว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือมีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยลักษณะเช่นนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้หลักการ และทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)^{๓๘}

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ว่าหมายถึงการกำหนดแนวทาง หรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ป้องกันการ^{๓๙}

สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยภักษ์ ได้ให้ความหมายของการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๔๐}

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศาสตร์ที่ต้องใช้ศิลปและเทคนิคอย่างสูงเพื่อการวินิจฉัยตัดสินใจในกระบวนการวางแผน และการควบคุมการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพต่องานนั้น^{๔๑}

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคุมไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๔๒}

^{๓๗} อุทัย หิรัญโต, **เทคนิคการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษรการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑ - ๓.

^{๓๘} จันทราณี สงวนนาม, **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**, (ม.ป.ท. : ม.ท.ป., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๓๙} มัลลิกา ต้นสอน, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: เอกซเปอร์เน็ท, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๔๐} สุธี สุทธิสมบุรณ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๔๑} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, **การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗), หน้า ๙.

^{๔๒} พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

วัชร บวรสิงห์ ได้กล่าววาทะ การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทาง คือ

๑. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

๒. ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๓. ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือรวมทำปฏิริยาเกี่ยวของซึ่งกันและกัน^{๔๓}

ไพบูลย์ ช่างเรียน ให้ความหมายการบริหารว่า หมายถึง ระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหาร ทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๔๔}

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคน และวัตถุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^{๔๕}

ธีระรัตน์ กิจจักษ์ ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการศึกษา (Administration Resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๖}

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการศึกษาต่างประเทศอีกมากมายหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ ดังนี้

แฮโรลด์ คูนตซ์ (Harold Koontz) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของเป็นอุปกรณ์ในการบริหาร เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายอย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๗}

แมรีพาร์คเกอร์ โฟลเล็ท (Mary Parker Follett) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารหมายถึง ศิลปะของการทำงานให้เสร็จโดยใช้ผู้อื่น^{๔๘}

^{๔๓}วัชร บวรสิงห์, **การบริหารหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

^{๔๔}ไพบูลย์ ช่างเรียน, **วัฒนธรรมการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๗.

^{๔๕}ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๖.

^{๔๖}ธีระรัตน์ กิจจักษ์ **เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา**, (เพชรบูรณ์: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๔๗}Koontz. อางใน รุจิร ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม, **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: บุคพลอยท, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

^{๔๘}Follet. อางใน ปธาน สุวรรณ มงคล, **การบริหารและการพัฒนาองค์การ**, (นนทบุรี :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๗.

ยอร์ช (George) ได้ให้ความหมายของการบริหารไววาระบวนการที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การดำเนินงานและการควบคุม เพื่อใช้ให้กิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยคนและทรัพยากร^{๔๙}

เฮอเบิร์ต เอ. ซีมอน (Herbert A. Simon) กล่าวว่าการบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก^{๕๐}

จากความหมายและคำจำกัดความที่นักวิชาการต่างๆ ได้กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่าการบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัย เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย การบริหารมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมืออันสำคัญในอันที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จหรือล้มเหลว การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กร มีลักษณะการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพราะการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหารและการเจริญเติบโตของการบริหาร ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวองค์กรใดย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม

๒.๒.๔ ความสำคัญของการบริหาร

วิจิตร ศรีสะอ้าน และคณะ ได้สรุปสาระสำคัญของการบริหาร ไว้ดังนี้

๑. การบริหารเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
๒. ร่วมมือกันทำกิจกรรม
๓. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน
๔. โดยการใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม^{๕๑}

จักรกริช หมอบประกอบ สรุปไว้ว่า มีความสำคัญต่อทำงานที่มีประสิทธิภาพมากหากขาดเสียซึ่งการบริหาร ๔M ที่ดีในข้อหนึ่งข้อใด ก็จะทำให้งานนั้นเกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อกันและจะทำให้การทำงานนั้นไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานนั้นๆ และการทำงานของผู้นับถือปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานที่มีกระบวนการบริหารหรือการจัดการที่ดีจากความหมายดังกล่าวข้างต้น การบริหารจัดการจึงเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรประเด็น

^{๔๙}George. อังใน ประดิษฐ์ บอดิฉิน, “กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดกลุ่มภาคเหนือ”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓.

^{๕๐}Herbert A. Simon, อังใน เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๕๑}วิจิตร ศรีสะอ้าน และคณะ, หลักการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๔.

สำคัญของการบริหารจัดการจะเกี่ยวข้องกับการเพิ่มผลผลิตโดยมุ่งสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการนำกระบวนการบริหารมาใช้ในโลกยุคโลกาภิวัตน์นี้เป็นการเปิดกว้างอย่างยิ่ง สำหรับผู้บริหารในการบริหารไม่จำเป็นจะต้องกำหนดตายตัวว่าจะใช้เทคนิคใดใช้กระบวนการใดเพราะมันขึ้นอยู่กับสถานการณ์และเป้าหมายของงานเป็นสำคัญสถานภาพของผู้บริหารเองก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และโอกาสเช่นกันผู้บริหารเองจะต้องมีความรู้จริงในทุกกระบวนการแต่การที่จะนำมาใช้นั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมดังกล่าว^{๕๒}

พยอม วงศ์สารศรี การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นองค์การหรือรัฐบาลหรืองานธุรกิจเอกชนต่างมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่ต้องการให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างประหยัคมีประสิทธิภาพ และพัฒนาอยู่เสมอองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงานคือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์และการจัดการในบรรดาเหล่านี้เป็นที่ยอมรับกันว่า “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญและมีค่าในแต่ละองค์การจะมีงานที่รับผิดชอบอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งจะต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมาย ดังนั้นในแต่ละองค์การจึงต้องมี “บุคคล” ซึ่งเรียกว่า ข้าราชการบ้างเจ้าหน้าที่บ้างหรือพนักงานบ้างเป็นผู้ปฏิบัติงานงานจึงสำเร็จและได้ผลตามเป้าหมายโดยทั่วไป การเลือกสรรบุคคลเข้ามาทำงานในหน่วยราชการหรือองค์การธุรกิจขนาดใหญ่จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์เป็นอย่างดี เช่น มีการกำหนดพื้นฐานความรู้มีการสอบแข่งขันสอบคัดเลือกเมื่อผ่านการทดสอบแข่งขันหรือการสอบคัดเลือกได้แล้วยังกำหนดให้มีการทดลองปฏิบัติงานระยะหนึ่งก่อน เมื่อปรากฏว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่แล้วจะบรรจุแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประจำอีกต่อไป แต่การบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้าปฏิบัติงานดังกล่าวแม้จะมีการกำหนดคุณสมบัติและกฎเกณฑ์ไว้อย่างดีแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้เป็นเครื่องประกันที่ดีในการคัดเลือกบุคลากรได้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่เสมอไป ทั้งนี้เพราะปัจจุบันนี้วิทยาการต่างๆ ได้เจริญรุดหน้าไปมากได้มีการค้นพบหลักการและกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ซึ่งนำมาใช้แทนของเก่าได้อย่างดี ดังนั้น คนที่เคยเหมาะสมอยู่ในระยะแรกเข้าทำงานอาจกลายเป็นคนที่ไม่เหมาะสมไปได้โดยง่ายในระยะเวลาต่อมา ประกอบกับบุคลากร เมื่อปฏิบัติงานไปนานๆ อาจเกิดความเบื่อหน่าย ความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานน้อยลง ดังนั้น หากได้มีการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญและให้ประสบการณ์ใหม่ๆ ย่อมทำให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้นอันเป็นผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๕๓}

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างก็มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่ต้องการให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบสำคัญในการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์และการจัดการ ซึ่ง “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญและมีค่า

^{๕๒}จักรกริช หมอบประกอบ, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารในศูนย์อุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร”, **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป**, (บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗ - ๑๘.

^{๕๓}พยอม วงศ์สารศรี, **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

๒.๒.๕ ทฤษฎีการบริหาร

ในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรนั้นจำเป็นต้องมีการบริหารเพื่อบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ปี ค.ศ. 1916 ฟาโย ได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องการจัดการและจัดพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ Administration Industrielle Generale เป็นภาษาฝรั่งเศส โดย ฟาโย เห็นว่า หลักในการจัดการนั้นควรยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนไปตามตัวแปรต่างๆ เขาได้กำหนดหลักการสำหรับผู้บริหารไว้ ๑๔ ประการ คือ ได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องการจัดการและจัดพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ Administration Industrielle Generale เป็นภาษาฝรั่งเศส โดย ฟาโย เห็นว่า หลักในการจัดการนั้นควรยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนไปตามตัวแปรต่างๆ เขาได้กำหนดหลักการสำหรับผู้บริหารไว้ ๑๕ ประการ^{๕๔} คือ

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) เป็นการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

๒. อำนาจสั่งการ (Authority) เป็นอำนาจสั่งการซึ่งเป็นอำนาจอันชอบธรรมของบรรดาผู้ที่มิตำแหน่งเพื่อสามารถที่จะออกคำสั่งในการทำงานได้ โดยผู้ออกคำสั่งต้องมีความรับผิดชอบต่อคำสั่งในการทำงานได้

๓. ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นระเบียบวินัยที่คนในองค์กรต้องเคารพและยอมรับเพื่อสร้างสถานภาพงานที่เป็นระเบียบและเรียบร้อย

๔. หลักการ “สั่งการโดยคนๆ เดียว” (Unity of Command) เป็นหลักการ ซึ่งคุ้นเคยในชื่อของหลัก “เอกภาพในการบังคับบัญชา” ลูกน้องจะต้องฟังคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาโดยตรง รวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานก็ต้องรายงานกับผู้บังคับบัญชาโดยตรง

๕. การมีทิศทาง (Unity of Direction) คือ การมีทิศทาง หรือเป้าหมายเดียวกัน โดยแต่ละกลุ่มงานย่อย (กอง, แผนก, ฝ่าย) ในองค์กรที่มีกิจกรรมแตกย่อยออกมา

๖. ประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Interests to the General Interests) เป็นประโยชน์ส่วนรวมเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน

๗. หลักการตอบแทน (Remuneration) เป็นหลักการตอบแทนการทำงาน ซึ่งถือเป็นแนวทางที่คนงานจะต้องได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรม

๘. หลักการรวมอำนาจ (Centralization) เป็นหลักการรวมอำนาจ หมายถึง ระดับมากน้อยที่ผู้บังคับบัญชาสามารถตัดสินใจในแต่ละสถานการณ์ ซึ่ง ฟาโย (Fayol) เห็นว่า การใช้อำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจควรกระทำที่สายการบังคับบัญชาระดับสูงที่สุดที่เป็นไปได้ในสถานการณ์นั้นๆ

๙. การมีสายการบังคับบัญชา (Scalar Chain) เป็นการมีสายการบังคับบัญชา ซึ่งเป็นเสมือนห่วงโซ่หรือเส้นทางของคำสั่งและติดต่อสื่อสารใดๆ ระหว่างหัวหน้ากับลูกน้องในแต่ละสายงานภายใต้โครงสร้างของแต่ละองค์การ

^{๕๔}Henri Fayol, *General and Industrial Management*, (London : Sir Isaac Pitman and Sons, 1916), อ้างใน ดำรง วัฒนา, *การจัดการเชิงกลยุทธ์โดยอาศัยลัทธิสมมูล*, (ม.ป.ท. : กรุงเทพมหานครพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

๑๐. การจัดระเบียบ (Order) เป็นการจัดระเบียบหรือการจัดให้คนตลอดจนวัตถุสิ่งของได้อยู่ในที่ที่ควรอยู่ นั่นคือ ใช้คนให้เหมาะกับงาน จัดสถานที่ทำงานให้เป็นระเบียบ และมีระเบียบเกี่ยวกับงานพัสดุ

๑๑. ความเที่ยงธรรม (Equity) เป็นความเที่ยงธรรมที่ ฟาโย (Fayol) กล่าวถึงหลักข้อนี้ว่านักบริหารควรมีทั้งความยุติธรรม (Justice) และความโอบอ้อมอารี (kindliness)

๑๒. หลักความมั่นคงในตำแหน่งงานของบุคคลกร (Stability of Tenure of Personal Fayol) เป็นหลักความมั่นคงในตำแหน่งงานของบุคคลกร เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนบุคลากรพัฒนานักบริหาร

๑๓. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความคิดริเริ่ม หมายถึง พลังที่จะคิดให้เกิดแผนงานแล้วทำต่อไปจนสำเร็จ จะเกิดได้ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติงานได้รับการจูงใจ และมีความพึงพอใจในงาน

๑๔. สามัคคีคือพลัง (Esprit De corps) เป็นภาษิตที่ว่า สามัคคีคือพลัง หมายถึง การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมอันจะทำให้เกิดความกลมเกลียวและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์การ

ลิเคิร์ท (Likert) กล่าวว่า

๑. การทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้นและทำให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้นอีกด้วย

๒. การทำงานเป็นกลุ่มใช้ในทุกระดับขององค์กร ซึ่งจะขึ้นอยู่กับหมวดเชื่อมโยงก็คือผู้บังคับบัญชาหรือผู้แทน

๓. การวางแผนและการแก้ปัญหาเป็นกลุ่มให้กลุ่มตัดสินใจโดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกเกิดความพึงพอใจ ผูกพัน ยอมรับนับถือกัน^{๕๕}

กุลิก และเรดอน (Gulick & Lydall) เป็นนักทฤษฎีที่อยู่ในกลุ่มการศึกษาการจัดการตามหลักการบริหารได้เสนอหลักที่เกี่ยวกับการบริหาร ซึ่งคนที่เป็นผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่สำคัญอยู่ ๗ ประการ คือ การวางแผนการจตุองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงานการรายงานและการงบประมาณหรือเรียกสั้นๆ ว่า “POSDCORB” ซึ่งประกอบด้วย รายละเอียดดังต่อไปนี้

P = Planning หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) ทั้งนี้เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคตแล้วกำหนดวิธีการ โดยถูกต้องอย่างมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์

O = Organizing หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์การ ซึ่งในการศึกษาบางแห่งก็พิจารณารวมไปกับการปฏิบัติงานหรือวิธีการจัดการ (Management) ด้วยเรื่องการจัดแบ่งส่วนงานนี้จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดแบ่งงาน (Division of Work) เป็นกรม กอง แผนก โดยอาศัยปริมาณงานคุณภาพของงานหรือจัดตามลักษณะของงานเฉพาะอย่าง (Specialization) ก็ได้ นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Control) และหรือพิจารณาใน

^{๕๕}Likert. Rensis, and Likert. Jane, **New Way Management Conflict**, (New York: McGrawHill, 1976), pp. 134 - 137. อ้างใน สมคิด บางโม, **การบริหารองค์การสมัยใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๓.

แห่งหน่วยงาน (Organization) เช่นหน่วยงานหลัก (Line) หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) หรือบ้างก็เรียกเป็นหน่วยงานหลัก (Line) หน่วยแนะนำหรือที่ปรึกษา (Staff) และหน่วยงานช่วยเหลือหน่วยงานอนุกร (Auxiliary) เป็นต้น

S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหมายถึงการจัดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล (Personnel Administration) เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความสามารถมาปฏิบัติงานให้เหมาะสม (Competent Man for Competent Job) หรือ Put the Right Man on the Right Job กับรวมถึงการที่จะเสริมสร้างและธำรงไว้ ซึ่งสัมพันธภาพในการทำงานของคนงานและพนักงานด้วย

D = Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการอำนวยการรวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศ งานตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human relations) และการจูงใจ (Motivation) เป็นต้น การอำนวยการในที่นี้รวมถึง การวินิจฉัย สั่งการ (Decision Making) ซึ่งเป็นหลักอันสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารงานและขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานมากเหตุเพราะว่าการที่จะอำนวยการให้ภารกิจดำเนินไปด้วยดีได้ จำเป็นต้องมีการตัดสินใจที่ดีและมีการสั่งการที่ถูกต้องเหมาะสมกับแต่ละลักษณะของการตัดสินใจ

Co = Coordinating หมายถึง ความร่วมมือประสานงานเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่นศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานดีขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานความร่วมมือประสานงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในการบริหารเพราะเป็นกิจวัตรประจำวันที่จะต้องพึงกระทำในการปฏิบัติงานและเป็นสิ่งที่มีอยู่ทุกระดับของงานความร่วมมือประสานงานเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในหน่วยงานของตน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในอันที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

R = Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน ตลอดรวมถึงการประชาสัมพันธ์ (Public Relations) ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย อันที่จริงการรายงานนี้มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (Communication) อยู่มาก การรายงานโดยทั่วไปหมายถึงวิธีการของสถาบันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชาและหรือผู้ร่วมงาน ฯลฯ ความสำคัญของรายงานนั้นอยู่ที่จะต้องอยู่บนรากฐานของความจริง

B = Budgeting หมายถึง การงบประมาณโดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงิน ตลอดจนการใช้วิธีการงบประมาณและแผนงานเป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน วิธีการบริหารงบประมาณโดยทั่วไป มักมีวงจรที่คล้ายคลึงกัน อย่างที่เรียกว่า “วงจรงบประมาณ” (Budget Cycle) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้^{๕๖}

๑. การเตรียมงบประมาณและการเสนอขออนุมัติ (Executive Preparation and Submission)

^{๕๖}Gulick. L.. & Lydall. U., **Paper on the Sciences of Adminstratio**, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp. 47 - 88. อ้างใน พิมลจรรย นามวัฒน์, **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒.

๒. การพิจารณาให้ความเห็นชอบของฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislation Authority)

๓. การดำเนินการ (Execution)

๔. การตรวจสอบ (Audit)

จากที่กล่าวมาการนำหลักทฤษฎีใดมาใช้ในการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสภาพซึ่งการกำหนดกลยุทธ์หรือแนวทางการสร้างความสำเร็จในการบริหารดำเนินงานใดๆ ได้ตามประสงค์ การศึกษาวิเคราะห์องค์กร หน่วยงานหรือของตัวบุคคล เป็นหนึ่งในเครื่องมือของการศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาขององค์กร หน่วยงาน หรือระดับบุคคล สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารองค์กรได้หลากหลาย สำหรับการปรับปรุงองค์กร ใช้การบริหารทรัพยากรบุคคล หรือกระทั่งการศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมของแต่ละบุคคล เพื่อการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น เป็นการศึกษาเพื่อทำให้เรารู้ว่าอะไรเป็นปัญหาหรือโอกาสที่เราต้องแก้ไขปรับปรุง ทั้งนี้ ในการทำงานร่วมกัน ในหลายๆ มุมมองที่จะช่วยในการกำหนดปัญหา กำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นกลยุทธ์ และวางแผนแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

การบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่างๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ผู้ช่วยงานแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเอาเทคนิควิธี และกระบวนการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา โรงเรียนในระบบต่างๆ ไปที่บริหารจัดการภายใต้เงื่อนไขที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เมื่อเกิดพระราชบัญญัติการศึกษา ๒๕๔๒ ได้นำมาแยกเป็นภารกิจ ตามพระราชบัญญัติในภายหลัง อันประกอบด้วย ๑) การบริหารการศึกษาด้านวิชาการ ๒) การบริหารการศึกษาด้านงบประมาณ ๓) การบริหารการศึกษาด้านบุคลากร และ ๔) การบริหารการศึกษาด้านงานทั่วไป

๒.๓.๑ การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านการบริหารงานวิชาการ

การบริหารโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องในการกำหนดกลยุทธ์ และวางแผนด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์การธุรกิจอย่างเป็นระบบ ดังนั้น การจัดการเชิงกลยุทธ์ จึงเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางขององค์การ และช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงนั้น ทำให้ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทาง และวัตถุประสงค์การดำเนินงานขององค์การอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงได้ เป็นการนำไปสู่การจัดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เนื่องจากมีการเตรียมรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงไว้แล้ว ทำให้ผู้บริหารค้นหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุดต่อองค์การท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยจะเป็น

ตัวกำหนดวิธีการ หรือแนวทางในการดำเนินงาน และกิจกรรมต่างๆ ขององค์การ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งเอาไว้ ตลอดถึงการนำแนวทางที่คิดค้น สร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินงานองค์การ และการวางแผนกลยุทธ์เป็นหน้าที่หลักของผู้บริหาร เนื่องจากผู้บริหารต้องกำหนดกลยุทธ์ และวางแผน การประยุกต์ใช้กลยุทธ์ในการดำเนินงานขององค์การ ดังนั้นความสามารถในการกำหนดกลยุทธ์ของผู้บริหาร และความสามารถในการควบคุมให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามกลยุทธ์ที่ได้วางไว้ จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของผู้บริหารได้เป็นอย่างดี

การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่จะเลือกสรร และควบคุมสิ่งแวดล้อม และดำเนินการ เพื่อพัฒนาคนทางด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนการถ่ายทอดวัฒนธรรม และพัฒนาความเป็นตัวตนของตัวเอง ของเยาวชนที่จะเป็นทรัพยากรบุคคลให้เกิดผลดี และเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมการบริหารการศึกษา กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายๆ คนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถพฤติกรรม และคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่ หน้าที่หลักของผู้บริหารก็คือ การประสานงานให้บุคคลต่างๆ ปฏิบัติไปด้วยดี และบำรุงรักษาหน่วยงานให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง และมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

กระบวนการบริหารสถานศึกษา เป็นแนวทางหรือเทคนิควิธีการที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติการกิจให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของผู้บริหารทางการศึกษา

โรเบิร์ต เอส.ฟิสค์ (Robert S. Fisk) ได้เพิ่มงานบริหารกิจการทางการศึกษาเกี่ยวกับนักเรียน ประกอบด้วย

๑. การให้โอกาสทางการศึกษา ปรับปรุงการศึกษาในโรงเรียน หรือบริหารงานวิชาการ
๒. บริหารงานบุคลากรในโรงเรียน
๓. บริหารที่เกี่ยวกับชุมชน และการประชาสัมพันธ์โรงเรียน
๔. บริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ
๕. การบริหารกิจการนักเรียน

กระบวนการทางการศึกษา เป็นแนวทางหรือเทคนิควิธีการที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติการกิจให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ผู้บริหารทางการศึกษาในทุกๆ ระดับที่ปฏิบัติงาน จะต้องอยู่อยู่กับกระบวนการบริหารอยู่ตลอดเวลา กระบวนการอะไรที่สัมพันธ์กันแล้ว ลืมกระทำในรายละเอียด จนเป็นเหตุให้กระบวนการอย่างอื่นผิดพลาดล่าช้าได้ หรือบางครั้งอาจล้มกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งไปเลย จนทำให้เกิดอุปสรรคในการบริหารงานต่อไป ดังนั้น ผู้บริหารจึงมีความจำเป็นต้องทราบกระบวนการบริหารไว้ให้แม่น และให้ความสัมพันธ์ของกระบวนการเหล่านั้น เพื่อจะได้เลือกใช้ได้อย่างถูกต้อง เปรียบเสมือนผู้บริหารอยู่บนยอดเขา ถ้าหันหน้าไปทางใดทางหนึ่ง อาจจะเห็นภาพพจน์ปรากฏที่เชิงเขาผิดไปก็ได้ เช่น ถ้ามองไปเชิงเขาด้านตะวันออก เราอาจจะเห็นเพียงป่าไม้ที่มีต้นไม้หนาทึบ แต่ถ้ามองไปทางตะวันตกอาจเห็นทุ่งนา ทุ่งหญ้า ดังนั้น ผู้บริหารควรจะมองดูให้รอบภูเขาเสียก่อน ก่อนที่จะอธิบายภาพพจน์ และทิวทัศน์รอบเชิงเขานั้น เป็นเพียงภาพ

ด้านใดด้านหนึ่งที่เราเห็น และให้ความสำคัญของด้านนั้นด้านเดียว ดังนั้นควรจะหันมาทำความเข้าใจว่า กระบวนการทางการบริหารที่สอดแทรกในการดำเนินงานของเรานั้นมีอะไรบ้าง กระบวนการหรือวิธีการทางบริหารการศึกษาที่ได้รับยกย่องมากที่สุด ได้แก่ วิธีของลูเธอร์ กุลลิก (Luther Gulick) ซึ่งได้กล่าวถึงขั้นตอนทางการศึกษาไว้ ๗ ประการ เรียกด้วยอักษรย่อตัวต้นของคำว่า POSDCoRB คือ

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดองค์การ (Organizing)
๓. การบริหารงานบุคคล (Staffing)
๔. การอำนวยการหรือสั่งงาน (Directing)
๕. การประสานงาน (Co-ordination)
๖. การรายงาน (Reporting)
๗. การจัดงบประมาณ (Budgeting)

สมาคมผู้บริหารการศึกษาสหรัฐอเมริกา AASA (American Association of School Administrators) ได้เสนอกระบวนการบริหารการศึกษาไว้ ๕ ประการ หรือใช้ตัวย่อว่า “PASCE” ประกอบด้วย^{๕๗}

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การแบ่งภาระงาน (Allocation)
๓. การกระตุ้นการทำงาน (Stimulation)
๔. การประสานงาน (Co-ordination)
๕. การประเมินผลงาน (Evaluation)

คิมบรอจห์ และนันเนอรี (Kimbrough and Nunnery) ได้แบ่งงานบริหารสถานศึกษาเป็น ๘ งาน ประกอบด้วย^{๕๘}

๑. งานบริหารหลักสูตร และการสอน
๒. งานบริหารเศรษฐกิจการศึกษา
๓. งานธุรการ
๔. งานบริหารบุคคล
๕. งานกิจการนักเรียน
๖. งานสภาวะผู้นำในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
๗. งานด้านการประเมินผลการวิจัย
๘. งานสร้างความเชื่อถือจากประชาชน

การบริหารวิชาการ เป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษา

^{๕๗}Robert S. Fisk, *The administration and management of small college*, (University of California: Davis, 1972), p. 38.

^{๕๘}คิมบรอจห์ และนันเนอรี Kimbrough, R., and Nunnery, M., *Educational Administration : An Introduction*, (New York : Macmillan, 1976), p. 164.

แต่ละแห่งดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหาร และการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการจัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพโดยกำหนดวัตถุประสงค์กว้างๆ ไว้ ดังนี้

๑. เพื่อให้โรงเรียนบริหารงานด้านวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน โรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น

๒. เพื่อให้การบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้มาตรฐาน และมีคุณภาพสอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาตนเอง และการประเมินจากหน่วยงานภายนอก

๓. เพื่อให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนจัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

๔. เพื่อให้โรงเรียนได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียน และของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นๆ อย่างกว้างขวาง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้กำหนดขอบข่าย และภารกิจไว้^{๔๙} ดังนี้

๑. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ควรวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ สารระแนกกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำโครงสร้างหลักสูตร และสาระต่างๆ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม นำหลักสูตรไปใช้ มีการนิเทศการใช้หลักสูตร ติดตาม ประเมินผล ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

๒. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ควรส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระ และหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่างๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น มา

^{๔๙}พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕.

ส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอน ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

๓. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน กำหนดระเบียบแบบปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผลของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และการประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติ และผลงาน จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ทักษะ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดพัฒนาเครื่องมือวัด และประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

๔. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหาร การจัดการ และการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในโดยรวมของสถานศึกษา และส่งเสริมให้ครูศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้ ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัย หรือพัฒนาคุณภาพการเรียน การสอน และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น

๕. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอน และการบริหารงานวิชาการ และส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดทำ พัฒนา และใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยี รวมทั้งให้มีการประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

๖. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ มีการสำรวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษาชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้ พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ ประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เข้าร่วมกัน และส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

๗. การนิเทศการศึกษา จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอน ภายในสถานศึกษา ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ ในรูปแบบหลากหลาย ประเมินผล การจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบ และกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น

๘. การแนะแนวการศึกษา จัดระบบการแนะแนวทางวิชาการ และวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการเรียนการสอน ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา ติดตาม และประเมินผล ประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะแนวการศึกษากับสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา

๙. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา และตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์ และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา โดยการวางแผน การดำเนินการพัฒนางานตามแผน ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา หน่วยงานอื่น และเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา และการประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษา เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง

๑๐. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ควรมีการศึกษา สำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิคทักษะทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา และที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

๑๑. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น ควรมีการประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษาทั้งบริเวณใกล้เคียง ภายในเขตพื้นที่การศึกษา ต่างเขตพื้นที่การศึกษา

๑๒. สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ควรสำรวจ และศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่น ที่จัดการศึกษา และจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

สถานศึกษา คือ แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียนตั้งแต่วัย ๔- ๒๒ ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษา ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา การศึกษาหรือการเรียนรู้ จึงมีความผูกพันกับสถานศึกษา เมื่อผู้จบการศึกษาไปแล้วจะต้องคิดถึงสถานศึกษา เมื่อจะเปรียบเทียบสถานศึกษาด้านคุณภาพ และมาตรฐาน มักจะเปรียบเทียบกันในเรื่องของงานวิชาการ ดังนั้น การบริหารสถานศึกษา และการบริหารงานวิชาการ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด งานวิชาการ เป็นงานหลักที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพ มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะพื้นฐานอื่นๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน และมีผู้ให้แนวคิดไว้สรุปได้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีติลล ได้ให้แนวคิดไว้สรุปได้ว่า “การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือโรงเรียนเพื่อดำเนินการ และพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพมากที่สุด”^{๖๐}

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้แนวคิดไว้สรุปได้ว่า “การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างเกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุด”^{๖๑}

อำภา บุญช่วย ได้ให้แนวคิดไว้สรุปได้ว่า “การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจการทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพมากที่สุด”^{๖๒}

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ ได้ให้แนวคิดไว้สรุปได้ว่า “การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมในงานวิชาการ ซึ่งเป็นภารกิจหลักให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา และเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ”^{๖๓}

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลักของสถานศึกษา มีขอบข่ายกว้างขวาง มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานทุกด้านของสถานศึกษา ทั้งทางตรง และทางอ้อม จุดมุ่งหมายร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา เป็นความสำคัญสำหรับการทำความเข้าใจอันดับแรกของการบริหารงานวิชาการ เพื่อตระหนักในความสำคัญ และสาระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ มาตรฐานการศึกษาของชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พุทธศักราช ๒๕๕๐-๒๕๕๔) และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พุทธศักราช ๒๕๕๒-๒๕๕๙) กระบวนการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย

๑. การวางแผนการบริหารงาน
๒. การกำหนดยุทธศาสตร์
๓. การนำแผนการบริหารงานวิชาการสู่การปฏิบัติ
๔. การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล

งานวิชาการ เป็นงานหลักของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางวิชาการ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเป็นผู้นำทางวิชาการ การบริหารงานวิชาการมีระดับความสำคัญ และขอบข่ายการบริหารงาน ดังนี้

๑. ผู้บริหารตระหนักเห็นความสำคัญของงานวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักของสถานศึกษา เพราะความสำเร็จของสถานศึกษาส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

^{๖๐}กิติมา ปรีดีติลล, *การบริหาร และการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร: อักษรพิพัฒน์, ๒๕๓๒), หน้า ๗๔.

^{๖๑}ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, *การบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๕), หน้า ๑๖.

^{๖๒}อำภา บุญช่วย, *การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒.

^{๖๓}ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, *การบริหารงานวิชาการ*, (ปัตตานี: ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

๒. ผู้บริหาร และครู วางแผนพัฒนางานวิชาการอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

๓. สถานศึกษาปรับปรุง และพัฒนางานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

๔. ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ในการพัฒนาการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน และชุมชน^{๖๔}

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย^{๖๕}

๑. หลักสูตร และการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วย

- ๑) หลักสูตร สารการเรียนรู้ของหลักสูตร และการจัดระบบ
- ๒) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- ๓) สื่อการเรียนรู้
- ๔) การจัด และประเมินผลการเรียนรู้

๒. การวิจัยในชั้นเรียน

๓. การสอนซ่อมเสริม

๔. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๕. การนิเทศภายในสถานศึกษา

๖. การประกันคุณภาพการศึกษา

กมล ภูประเสริฐ ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการไว้ ๙ ประการ ดังนี้

๑. งานหลักสูตร ได้แก่ การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

๒. งานการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การกำหนด การเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องใช้ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชา การจัดทำแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคน การควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้ การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน

๓. งานการประเมินผลการเรียน ได้แก่ การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้รายวิชา และกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่จะต้องใช้ในการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ การควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการ และเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ การจัดทำหลักฐานการศึกษาตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ การกำหนดรูปแบบ

^{๖๔}ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๙.

^{๖๕}พิชัย เสี่ยมจิตต์, การบริหารงานเฉพาะด้านในสถาบันการศึกษา, (อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๒), หน้า ๘๗.

ระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้ การรายงานผู้ปกครองระหว่างปี และการรายงานผลของสถานศึกษาต่อสาธารณะ และหน่วยงานต้นสังกัด

๔. งานการบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนร่วมกันรับผิดชอบ เพื่อการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาร่วมกัน การกำหนดวิธีการ และระยะเวลาการนิเทศภายใน การควบคุมและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๕. งานการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา การกำหนดช่วงเวลาของการพัฒนาบุคลากรเป็นระยะๆ การควบคุมดูแลให้การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรเป็นไปตามที่กำหนดไว้

๖. งานการวิจัย และพัฒนา ได้แก่ การทำความเข้าใจ และส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน การร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาที่เป็นข้อขัดข้อง หรือข้อควรพัฒนาร่วมกันในสถานศึกษา การควบคุมดูแล และส่งเสริมการดำเนินการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

๗. งานการบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ ได้แก่ การกำหนดหัวข้อเรื่องทางวิชาการที่เป็นการสนับสนุนงานหลักทางวิชาการ การกำหนดวิธีดำเนินการ และระยะเวลาที่จะดำเนินการ การควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้

๘. งานการบริหารระบบข้อมูล และสารสนเทศทางวิชาการ ได้แก่ การกำหนดข้อมูล และสารสนเทศทางวิชาการของงานบริหารทั้งหมด การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูล และสารสนเทศ การควบคุมดูแล และส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูล และสารสนเทศ การนำข้อมูล และสารสนเทศไปใช้ประกอบการดำเนินงานอื่นๆ

๙. งานการบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา ได้แก่ การกำหนดหัวข้อประเมินผลงาน การกำหนดวิธีการ และเครื่องมือในการประเมิน การควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมิน การสรุปผล และการเขียนรายงานประจำปี^{๖๖}

สรุปว่า ความสำคัญ และขอบข่ายของงานวิชาการแต่ละงานที่ประกอบด้วย ขั้นตอนการทำงาน นับแต่การคิด วิเคราะห์เนื้อหาของงานที่จะดำเนินการ การวางแผนการทำงาน การควบคุมดูแล และการส่งเสริมให้มีการดำเนินการตามแผนงาน หรือโครงการที่กำหนด การวิเคราะห์สรุปผลการทำงานเพื่อรายงาน และการนำผลการประเมินไปใช้แก้ไข ปรับปรุง และพัฒนางานต่อไปนั้น ล้วนแต่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และความเอาใจใส่ในงานที่รับผิดชอบของครูแต่ละคนที่ทำงานร่วมกัน ในทีมงานแต่ละชุดงานเหล่านี้ดูเหมือนจะเป็นงานเสริมภาระงานประจำที่เป็นงานหลักของครู คือ งานการจัดการเรียนการสอน แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครูแล้วจะเห็นว่า การจะเป็นครูที่ดี มีศักยภาพสูง เป็นที่เคารพนับถือ และศรัทธาของผู้เรียนผู้ปกครอง เพื่อนครู และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ได้นั้น ครูทุกคนจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในงานทุกงานที่กล่าวแล้วข้างต้น และมีใช่เป็นการเกี่ยวข้องแต่เพียงผิวเผิน หากเป็นการมีส่วนเกี่ยวข้องที่ต้องการความรักในวิชาชีพครูเป็นพื้นฐาน และการมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาชีพครูของ

^{๖๖}กมล ภูประเสริฐ, การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ทิปส์ พับบลิชเคชั่น, ๒๕๕๔), หน้า ๙ - ๑๔.

ตนเองประกอบกันไปด้วย และโดยภาระงานของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การจัดสถานศึกษาให้มีสิ่งแวดล้อม บรรยากาศที่สมบูรณ์ด้วยแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุน ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพตามหลักการของการบริหารงานวิชาการ

กระบวนการการทำงานอิงอาศัยอยู่กับชีวิตที่มีความจำเป็นต้องพัฒนา เพื่อความอยู่รอด และความสุขในการดำรงชีวิต การศึกษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตคน และสังคม มีจุดมุ่งหมายพัฒนาคน ทั้ง ๔ ด้าน คือ

๑. การพัฒนาทางร่างกาย (Physical Development) การศึกษาช่วยให้ผู้ได้รับการศึกษา มีพละนาถมาย รำกายแข็งแรงสมบูรณ์

๒. การพัฒนาทางอารมณ์ (Emotional Development) การศึกษาช่วยให้ผู้ได้รับการศึกษามีอารมณ์ จิตใจมั่นคง ไม่หวั่นไหวง่าย สามารถควบคุมบังคับอารมณ์ให้สงบได้ เมื่อประสบเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่พอใจ

๓. การพัฒนาทางสังคม (Social Development) การศึกษาช่วยให้ผู้ได้รับการศึกษา เห็นความสำคัญในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นสังคม ทำให้ต้องเรียนรู้การปรับตัวให้อยู่กับผู้อื่น ได้อย่างเป็นสุข

๔. การพัฒนาทางปัญญา (Intellectual Development) การศึกษาช่วยให้ผู้ได้รับการศึกษามีความรู้ เพิ่มพูนศักยภาพทางสมองเพิ่มขึ้น มีความฉลาดรอบรู้ รู้จักใช้ความคิดในการแก้ปัญหา และสามารถดำรงชีวิตอย่างราบรื่น

สิริมา กลิ่นกุหลาบ ได้ให้แนวคิดไว้ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมานั้น เป็นการออกแบบมา เพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นคนดีให้แก่กลุ่มผู้เรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ โดยการบริหารจัดการงานวิชาการเน้นความรู้คู่คุณธรรม โดยมีองค์ประกอบด้านความรู้ ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหา ความคิดรวบยอด และหลักการสำคัญของวิชาการต่างๆ ในสาขาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะ และกระบวนการต่างๆ ด้านเจตคติ และค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตย และความเป็นมนุษย์ ทำให้สามารถนำทักษะกระบวนการมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ในการดำเนินชีวิต และการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรม และหลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเอง และสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข ตามที่กรมวิชาการ ได้กำหนดให้มีการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าเป็นหนึ่งในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระ^{๖๗}

ประสาร ทองภักดี ได้ให้แนวคิดไว้ สรุปได้ว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนา หรือการสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่นับว่าได้ผลดีที่สุดคือ วิธีการที่พระพุทธรองค์ทรงเผยแผ่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระธรรมที่ทรงรู้แจ้ง

^{๖๗}สิริมา กลิ่นกุหลาบ, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการตัดสินใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนคุณธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยด้วยชุดการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับชุดการสอนแบบกระบวนการกระจำงค่านิยม”, *ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), หน้า ๘๗.

ด้วยพระองค์เองนั้น เป็นแก่นสารมีสาระอันลึกซึ้ง แต่พระพุทธองค์ก็ทรงสั่งสอนให้คนทุกชั้นวรรณะ คนนอกศาสนาหันมาเลื่อมใสเข้าใจ และปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างสิ้นเชิง วิธีสอนพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธศาสตร์ หรือพุทธวิธีการสอนของพระองค์ เน้นการใคร่ครวญไตร่ตรอง ด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง^{๖๘}

สมน อมรวิวัฒน์ ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการสอนพระพุทธศาสนาไว้ สรุปได้ดังนี้

๑. สอนโดยบรรยายหรืออธิบาย ครูควรใช้ภาษาที่ง่ายใช้อุปกรณ์การสอนทุกครั้ง ที่สอน อุปกรณ์ประกอบการสอนอาจมีได้ทั้งประเภทสัญลักษณ์ เหตุการณ์ และบุคคลตัวอย่าง
๒. สอนโดยการแก้ปัญหา เมื่อครูได้เร้าความสนใจของนักเรียนแล้ว ครู และนักเรียนร่วมกันตั้งปัญหาที่ตนสนใจ และอยากรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ
๓. สอนให้ค้นคว้า และรายงาน โดยการให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อเท็จจริงด้วยตัวเองอาจแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม หรือให้ค้นคว้าเป็นรายบุคคล
๔. การเชิญวิทยากรผู้มีความรู้มาบรรยาย
๕. การเล่าเรื่องจากจากประสบการณ์โดยให้นักเรียนเป็นผู้เล่า
๖. การเรียงความปากเปล่า คือ การแต่งหรือการเล่าเรื่องโดยใช้วิธีการพูดแทนการเขียน โดยครูเป็นผู้วางขอบเขต และอธิบายวิธีการเรียงความให้
๗. การวิจารณ์ข่าว และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
๘. โต้วาทีปัญหาธรรมะ
๙. การแสดงบทบาทสมมติประกอบเรื่องหรือสุภาษิต
๑๐. ใช้เพลงประกอบการเรียนหรือสุภาษิต
๑๑. ใช้สมุดภาพ และสมุดคำศัพท์
๑๒. การอ่าน และการฟังนิทานชาดก
๑๓. การฝึกหัดมารยาท และการปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ^{๖๙}

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ คือ การดำเนินงานกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และบูรณาการพุทธธรรมเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริงในทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในห้องเรียน และนอกห้องเรียน โดยครูผู้สอนควรเป็นตัวอย่างที่ดี ใช้หลักกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน ใช้กระบวนการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน จัดโอกาสส่งเสริม และสร้างเสริมปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต

^{๖๘} ประสาร ทองภักดี, กลวิธีสอนตามแนวพุทธศาสตร์ ศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ ภาคที่ ๒ ระบบการสอน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๖), หน้า ๑๗.

^{๖๙} สมน อมรวิวัฒน์, พุทธวิธีสอนการสอนโดยสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ, (กรุงเทพมหานคร: ตีรณสาร, ๒๕๒๘), หน้า ๘.

๒.๓.๒ การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านการบริหารงานงบประมาณ

งบประมาณหรืองบประมาณแผ่นดิน ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “budget” มาจากภาษาฝรั่งเศสโบราณว่า “baguettes” เดิมคำว่า budget หมายถึง กระเป๋าน้ำเงินใหญ่ ซึ่งเสนาบดีคลังหรือต่อมาคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ของกษัตริย์ใช้บรรจุเอกสารต่างๆ ที่แสดงถึงความต้องการของประเทศ และทรัพยากรที่มีอยู่ไปแถลงต่อรัฐสภา และต่อๆ มา ความหมายของคำว่า “budget” เปลี่ยนจากตัวกระเป๋ามา หมายถึง เอกสารต่างๆ ที่บรรจุในกระเป๋านั้น” คำจำกัดความที่สุด ได้แก่ คำจำกัดความของศาสตราจารย์ Frank P. Sherwood แห่ง University of Southern California กล่าวว่า งบประมาณ คือ แผนเบ็ดเตล็ด ซึ่งแสดงออกมาในรูปตัวเงิน แสดงโครงการดำเนินงานทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่ง แผนนี้จะรวมถึงงบประมาณ บริการ กิจกรรม โครงการ และค่าใช้จ่าย ตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุน ในการดำเนินงานให้บรรลุตามแผน ประกอบด้วยภาระการกระทำ ๓ ขั้นตอนด้วยกัน คือ ๑) การจัดเตรียม ๒) การอนุมัติ และ ๓) การบริหาร^{๗๐}

สำหรับความหมายของงบประมาณตามมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พุทธศักราช ๒๕๐๒ ได้อธิบายเพียงคำว่า งบประมาณรายจ่าย เท่านั้น หมายถึง จำนวนเงินอย่างสูงที่อนุญาตให้จ่าย หรือให้ก่อหนี้ผูกพันได้ตามวัตถุประสงค์ และภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๖ ตอนที่ ๙๘ ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๒ โดย เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม ได้สรุปความหมายไว้ว่า “งบประมาณ หมายถึง แผนการปฏิบัติงานของรัฐบาลที่แสดงในรูปตัวเงินที่เสนอต่อรัฐสภาในช่วงเวลาหนึ่ง”^{๗๑}

การงบประมาณ (Budgeting) จัดเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจเท่านั้น ไม่ว่าขั้นตอนจะชัดเจนหรือไม่ก็ตาม ในการปฏิบัติพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว การงบประมาณในระดับอุดมการณ์ คือ กระบวนการตัดสินใจทั้งหมดทั้งในกรณีที่การตัดสินใจนั้น พัวพันกับการใช้จ่ายเงิน และในกรณีที่พัวพันกับการใช้ทรัพยากรอื่น การงบประมาณในระดับแนวความคิด และในสภาพอุดมการณ์ มีความสำคัญครอบคลุมถึง ดังนี้

๑. การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายต่างๆ ที่องค์กรต้องบรรลุ เพื่อนำไปสู่ระดับสัมฤทธิ์ผลสูงสุดตามที่วางแผนไว้

๒. การกำหนดความสำคัญมากน้อยของวัตถุประสงค์ และเป้าหมายต่างๆ ดังกล่าว โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบว่า วัตถุประสงค์เหล่านี้ มีส่วนสนับสนุนมากน้อยเพียงใด ในการนำองค์กรไปสู่ภาวะการณ์ที่ต้องการ

๓. การค้นหา และพิจารณาแผนงาน และโครงการต่างๆ ที่ต้องการดำเนินการ เพื่อสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

๔. การวิเคราะห์ระดับค่าใช้จ่ายของแผนงาน และโครงการเหล่านี้ ตลอดจนเปรียบเทียบระดับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากแผน และโครงการดังกล่าว

๕. การวินิจฉัยเลือกเป้าหมายที่อยู่ในวิสัยกำลังทรัพยากรขององค์กรจะสามารถบรรลุได้

^{๗๐}ไพศาล ชัยมงคล, งบประมาณแผ่นดินทฤษฎี และปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๙.

^{๗๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

๖. ควรเลือกสรรแผนงาน และโครงการต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพที่สูงสุดในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วินิจฉัยเลือกแล้ว

๗. การติดตามตรวจสอบผลงาน ความก้าวหน้าของแผนงาน และโครงการต่างๆ ที่ได้รับนำไปปฏิบัติในช่วงระยะของประมาณนั้น เพื่อให้เป็นไปตามลักษณะที่ได้กำหนดไว้แล้ว

๘. การประเมินคุณค่า และผลประโยชน์ที่เกิดจากแผนงาน และโครงการเหล่านั้น เพื่อสิ้นสุดช่วงเวลาของงบประมาณนั้น^{๗๒}

องค์การใดมีงบประมาณเพียงพอความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรืองขององค์การย่อมจะเกิดขึ้นได้ และองค์การจะได้รับประโยชน์จากกระบวนการงบประมาณ ดังนี้

๑. นำไปสู่การพิจารณาล่วงหน้านโยบายพื้นฐานขององค์การ
๒. ชี้ให้เห็นความเหมาะสม และความถูกต้องของระบบการทำงานต่อการจัดสรรความรับผิดชอบ และหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ เพื่อบรรลุจุดหมายขององค์การ
๓. ย้ำถึงความจำเป็นที่ผู้บริหารขององค์การทุกระดับ ต้องมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ และกำหนดเป้าหมายขององค์การ
๔. บังคับให้ผู้บริหารหน่วยงานย่อยดำเนินงานในลักษณะที่สอดคล้องกัน และเอื้อให้องค์การ และหน่วยงานย่อยอื่นๆ บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้
๕. บังคับให้วิเคราะห์ และกำหนดค่าใช้จ่าย และผลประโยชน์ที่จะได้รับให้เห็นอย่างชัดเจน
๖. บังคับให้มีการรวบรวม และเก็บรักษารายละเอียดของการปฏิบัติงานขององค์การ (ทุกลักษณะตัวเลข) ที่ทำแล้วในอดีต
๗. บังคับให้ผู้บริหารเลือกสรรวิธีการบรรลุเป้าหมาย และนโยบายที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด (คือ มีประสิทธิภาพมากที่สุด)
๘. บังคับให้ผู้บริหารพิจารณารายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ ก่อนที่จะตัดสินใจ
๙. จัดความไม่แน่นอนต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในองค์การเกี่ยวกับความปรารถนาที่แท้จริงขององค์การ

๑๐. แสดงให้เห็นความมีประสิทธิภาพ หรือการขาดประสิทธิภาพขององค์การ

๑๑. ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างผู้บริหารทั้งหลายที่มีส่วนองค์การนั้นๆ

๑๒. บังคับให้ผู้บริหารสำรวจสถานการณ์แวดล้อม เพื่อการวางแผน

๑๓. บังคับให้ผู้บริหารประเมินผลงานของตนเองเป็นระยะๆ

๑๔. ชี้ให้เห็นอัตราความก้าวหน้า หรือความล้มเหลวขององค์การ

สำหรับความสำคัญของงบประมาณที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาลในปัจจุบันนี้มีอยู่มาก เพราะรัฐบาลสามารถใช้งบประมาณแผ่นดินเป็นเครื่องมือสนองวัตถุประสงค์ต่างๆ คือ

๑. รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และการคลังของประเทศ
๒. ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
๓. ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติให้ดีขึ้น

^{๗๒} ไกรยุทธ ธีตยาคินันท์, งบประมาณแผ่นดิน, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๑๓ - ๑๔.

๔. เป็นเครื่องมือการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

๕. ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์^{๗๓}

หลักการงบประมาณ หรืองบประมาณแผ่นดิน เป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล การใช้จ่ายเงินงบประมาณแผ่นดิน อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งในส่วนตัวและส่วนเสีย ขึ้นอยู่กับวิธีการจัดงบประมาณเป้าหมาย และนโยบายในการจัดทำงบประมาณของฝ่ายบริหารเป็นสำคัญ หากการจัดทำงบประมาณขาดหลักสำคัญในการจัดสรรงบประมาณ การใช้จ่ายเงินแผ่นดินที่ได้จากการจัดเก็บภาษีจากราษฎร ย่อมจะเป็นไปในทางที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ตรงกับความต้องการของประชาชน ทั้งยังทำให้การควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณของฝ่ายนิติบัญญัติไม่ดีเท่าที่ควร แนวทางในการพิจารณา ควรยึดหลักการ ดังนี้

๑. หลักการการมองไกล (Foresight) การจะทำอะไร จะใช้เงินในปีใด เท่าใด ต้องมีการวางแผนไว้ มิฉะนั้นจะทำก็ทำ ต้องการจะใช้เงินอย่างไร ก็เพียงแต่หาเงินจากที่โน่นบ้าง ที่นี้บ้าง โดยไม่คำนึงถึงว่ามีอนาคตไว้ในงบประมาณหรือไม่

๒. หลักประชาธิปไตย (Democracy) ต้องให้ราษฎรผู้เสียภาษีมีส่วนร่วมรู้เห็น และให้ความเห็นชอบด้วยทั้งรายรับ และรายจ่าย ในประเทศที่มีระบบประชาธิปไตยพอสมควร รัฐสภาซึ่งประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งขึ้นมาโดยชอบธรรม ก็เป็นสถาบันที่ให้คำปรึกษาและอนุมัติแก่รัฐบาลในการเก็บภาษีอากร และการจ่ายเงิน

๓. หลักดุลยภาพ (Balance) งบประมาณควรสมดุลกัน ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า จะต้องสมดุลทุกปี บางปีอาจจะขาดดุล บางปีก็อาจเกินดุล ซึ่งจะขาดดุล หรือเกินดุล ก็ขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามเมื่อนำงบประมาณหลายๆ ปีมารวมกันแล้วจะสมดุล ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้ประเทศเกิดหนี้สินล้นพ้นตัว

๔. หลักสารัตถประโยชน์ (Utility) การจัดทำงบประมาณต้องนึกถึงประโยชน์ที่จะได้รับทั้งในปัจจุบัน และอนาคตเป็นหลัก ควรจะมีการจ่ายลงทุนไว้ให้มากพอ เป็นส่วนสัดส่วนเหมาะสมกับรายจ่าย

๕. หลักยุติธรรม (Equity) คือ ให้มีความยุติธรรม (มีศีลธรรม และความชอบธรรม) ทั้งในด้านรายได้ และรายจ่าย เช่น กรณีเงินรายได้จากการเก็บภาษี ต้องให้ยุติธรรมที่สุด คนมีรายได้มาก ก็ควรจะเรียกภาษีมากกว่าคนจน เป็นต้น

๖. หลักสมรรถภาพ (Efficiency) หลักนี้เกี่ยวกับวิธีการควบคุมงบประมาณทั้งรายได้ และรายจ่ายให้ถูกต้อง ซึ่งเกี่ยวข้องกับหน่วยราชการทุกแห่งที่ทั้งมีหน้าที่เก็บเงิน และจ่ายเงิน กระบวนการคลัง และสำนักงบประมาณมีหน้าที่ดูแล และส่งเสริมให้เกิดสมรรถภาพขึ้น

อภาพ ทิมสาร ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการหรือลักษณะที่ดีของงบประมาณว่า ประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ดังนี้

๑. จะต้องเป็นศูนย์รวมเงินแผ่นดิน หรือที่เรียกว่ามีความครบถ้วน ซึ่งหมายความว่า เป็นการรวมเงินแผ่นดินเข้าไว้ในแหล่งเดียวกัน แล้วกำหนดแนวทางการใช้จ่ายในรูปของแผน เพื่อให้

^{๗๓} ณรงค์ สัจพันธุ์โรจน์, การจัดทำอนุมัติ และบริหารงบประมาณแผ่นดิน : ทฤษฎี และปฏิบัติ, (พิมพ์ครั้งที่ ๕), (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๒.

รัฐบาลสามารถพิจารณางาน โครงการตามลำดับความสำคัญได้ถูกต้องกับสภาพเศรษฐกิจ และความ ต้องการอันแท้จริงของประชาชนได้

๒. จะต้องถือหลักพัฒนา ซึ่งหมายความว่าพยายามให้งบประมาณแผ่นดิน เป็นเครื่องมือที่จะนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศอย่างเต็มที่ โดยรัฐบาลจะดำเนินการบริหาร การใช้งบประมาณดังกล่าว เพื่อให้เกิดผลงอกเงยมากที่สุด ซึ่งอาจจะต้องระมัดระวังมิให้มีการใช้จ่าย งบประมาณที่เรียกว่า งบประมาณประจำมากเกินไป และขณะเดียวกันก็ต้องพยายามใช้จ่าย งบประมาณที่เรียกว่า งบประมาณการลงทุน เพื่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศมากที่สุด

๓. จะต้องถือหลักประหยัด ซึ่งหมายความว่า จะต้องพยายามให้คนใช้จ่ายเงิน งบประมาณให้ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย และไม่ใช้จ่ายไปในทางที่ฟุ่มเฟือย เพื่อให้ผลงานที่เกิดขึ้น เป็นไปโดยประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ สำหรับหลักประหยัดนี้จะต้องเป็นไปทั้งงบประมาณ รายจ่าย และรายรับ เพื่อให้ผู้ใช้จ่ายบังเกิดความรู้สึกเสียเปรียบเหมือนกับการใช้จ่ายเงินของตัวเอง และจะเป็นผลให้การดำเนินงานเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพขึ้น

๔. จะต้องมียุทธศาสตร์เหมาะสม ซึ่งหมายความว่า จะต้องเหมาะสมกับระยะเวลา การดำเนินงาน โดยปกติมักจะกำหนดไว้เป็นปีงบประมาณ เริ่มตั้งแต่ตุลาคม และสิ้นสุดในเดือน กันยายนของปีถัดไป^{๗๔}

การบริหาร และจัดการภารกิจในสถานศึกษา ตามมาตรา ๓๙ แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มีรายละเอียดสรุปได้ว่า “ให้กระทรวงกระจายอำนาจ การบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และการบริหารงาน ทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง” การบริหาร และจัดการสถานศึกษาประกอบด้วยหลัก ๔ ด้าน ได้แก่ “การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป” “ภารกิจเกี่ยวกับการบริหาร และจัดการสถานศึกษาเป็นงานที่สลับซับซ้อน ละเอียดอ่อน ที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องใช้ทักษะ และวิสัยทัศน์ของตนเองให้ผู้ร่วมงานได้รับรู้ เข้าใจ และประยุกต์วิสัยทัศน์นั้นเป็นปรัชญา”^{๗๕}

สรุปว่า การบริหารการศึกษาเกี่ยวกับงบประมาณ เป็นการเลือกวิธีการทำงานอย่าง มีทิศทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่าง คล่องตัว และประสบความสำเร็จ การกำหนดการบริหารสถานศึกษาสามารถกำหนดได้หลายวิธี เช่น การระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวิจัยเชิงพัฒนาการระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญ และการใช้เทคนิคตารางสัมพันธ์

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระ ในการบริหาร จัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และบริหาร งบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้ง

^{๗๔}อำพล ทิมสาร, **หลักการ และวิธีการงบประมาณทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงบประมาณ, ๒๕๓๘), หน้า ๔.

^{๗๕}สีปพนธ์ เกตุทัต, **“วิสัยทัศน์กว้างไกลปฏิบัติได้ผลจริง”, ภาวะผู้นำความสำคัญต่ออนาคตไทย, ๓๒-๔๑; (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๕๖.**

จัดการรายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียน

นอกจากนี้การบริหารงบประมาณควรมีการวิเคราะห์ และพัฒนานโยบายทางการศึกษา ที่มีกิจกรรมต้องปฏิบัติ ดังนี้

๑. วิเคราะห์ทิศทาง และยุทธศาสตร์ของหน่วยงานเหนือสถานศึกษา ได้แก่ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ระดับชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ แผนปฏิบัติราชการของกระทรวงศึกษาธิการ และแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. ศึกษาข้อตกลงผลการปฏิบัติงาน และเป้าหมายการให้บริการสาธารณะทุกระดับได้แก่ เป้าหมายการให้บริการสาธารณะ ข้อตกลงการจัดทำผลผลิต ข้อตกลงผลการปฏิบัติของโรงเรียนเขตพื้นที่ และผลการดำเนินงานของโรงเรียนสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้บรรลุข้อตกลงที่โรงเรียนทำกับเขตพื้นที่การศึกษา

๓. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยการจัด และพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนตามกรอบทิศทางของเขตพื้นที่การศึกษา และตามความต้องการของโรงเรียน

๔. วิเคราะห์ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตามข้อตกลงที่ทำกับเขตพื้นที่ การศึกษาด้านปริมาณ คุณภาพ เวลา ตลอดจนต้นทุน ซึ่งต้องคำนวณต้นทุนผลผลิตขององค์กร และผลผลิตจากงาน และโครงการ ประกอบด้วย

๑) จัดทำข้อมูลสารสนเทศผลการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

๒) จัดทำข้อมูลสารสนเทศให้เขตพื้นที่การศึกษา และสาธารณะชนรับทราบ การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของงบประมาณ แนวทางการปฏิบัติ

๑. จัดทำรายละเอียดแผนงบประมาณ แผนงาน งานโครงการให้มีความเชื่อมโยงกับผลผลิต และผลลัพธ์ ตามตัวชี้วัดความสำเร็จของสถานศึกษา พร้อมกับวิเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน งานโครงการ เมื่อเขตพื้นที่การศึกษาแจ้งนโยบาย แผนพัฒนามาตรฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการจัดตั้งงบประมาณให้สถานศึกษาดำเนินการ

๒. จัดทำกรอบประมาณการรายจ่ายระยะปานกลาง (Medium Term Expenditure Framework : MTEF) โดยวิเคราะห์นโยบายหน่วยเหนือที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม วิเคราะห์ผลการดำเนินงานปีงบประมาณที่ผ่านมาของสถานศึกษา เพื่อปรับเป้าหมายผลผลิตที่ต้องการดำเนินการใน ๓ ปีข้างหน้า พร้อมกับปรับแผนงาน งานโครงการ และกิจกรรมหลัก ให้สอดคล้องกับประมาณรายได้ของสถานศึกษาทั้งจากเงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ

๓. จัดทำคำขอรับงบประมาณของสถานศึกษา และกรอบประมาณการรายจ่ายระยะปานกลาง (MTEF) เสนอต่อเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสมสอดคล้องเชิงนโยบาย

๔. จัดทำร่างข้อตกลงบริการผลผลิต (ร่างข้อตกลงผลการปฏิบัติงาน) ของสถานศึกษาที่จะต้องทำกับเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อได้รับงบประมาณโดยมีเป้าหมายการให้บริการที่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

สรุปความได้ว่า การบริหารการศึกษาด้านงบประมาณของสถานศึกษา ผู้บริหาร และคณะ ต้องบริหารให้มีความสอดคล้องกับกฎกระทรวงที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการกระจาย

อำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๐ หน้า ๒๙ เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๒๔ ก ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ที่ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาดำเนินการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาในอำนาจหน้าที่ของตนแล้วแต่กรณี

๒.๓.๓ การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านการบริหารงานบุคคล

การบริหารการศึกษาในสถานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และนโยบายของโรงเรียนใดๆ ก็ตามจะขึ้นอยู่กับการบริหารทรัพยากรทางการบริหารที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพสูงสุด บรรดาทรัพยากรทั้งหลาย มนุษย์เป็นทรัพยากรการบริหารที่สำคัญที่สุด มีคุณค่าสูงสุดมีประโยชน์มากที่สุด และทรัพยากรด้านกำลังคนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง เพราะคนเป็นกุญแจแห่งประสิทธิผลของการบริหารกิจการต่างๆ ผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จ ในเรื่องของการบริหารได้ ต้องคำนึงถึงการมีระบบการบริหารงานบุคคลที่ดี สามารถดึงดูด และบำรุงรักษาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไว้ในหน่วยงานให้มาก และนานที่สุดเท่าที่หน่วยงานต้องการ การบริหารบุคลากรผ่านทฤษฎีการครองตน และการครองคนตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายคำว่า “ครอง” ว่า หมายถึง “การปกครองรักษาโดยความเป็นใหญ่ เช่น ครองเมือง ดำรงไว้ รักษาไว้ เช่น ครองศึกษา ครองชีพ ครองตัว นุ่งห่ม (ใช้แก่นักบวช) เช่น ครองจีวร ครองผ้า ถือสิทธิ์เป็นเจ้าของ เช่น เอาไปครองเสียหลายวัน”^{๗๖} มังคลัตถปิณีได้ให้ความหมายของคำว่า “ตน” ไว้ว่า หมายถึง “จิต หรือร่างกายอัตภาพทั้งหมด”^{๗๗} เมื่อนำเอาคำทั้งสองมารวมกันว่า ครองตน ก็หมายถึง การปกครองรักษาตน การดำรงตนไว้ การรักษาตนไว้ คำว่า “ครองตนนี้ศัพท์ในทางพระพุทธศาสนาจะพูดถึงเรื่องอัตตสัมมาปณิธิ คือการครองตนหรือตั้งตนไว้โดยชอบ การครองตนไว้โดยชอบด้วยหลักของพระพุทธศาสนามีลักษณะ ดังนี้ คือ การประครองตนผู้ไม่มีศีล หรือทุศีลไว้ในศีลประการหนึ่ง การประครองตนผู้ไม่มีศรัทธาไว้ในศรัทธาที่สมบูรณ์ประการหนึ่ง และการประครองตนผู้มีความตระหนี่ไว้ในการเสียสละที่สมบูรณ์”^{๗๘}

การปกครองคนผู้มีความตระหนี่ให้มีการเสียสละที่สมบูรณ์ ประเด็นนี้จะอธิบายเฉพาะในความหมายว่า การเสียสละอารมณ์ที่ไม่ดี ไม่งาม อารมณ์ร้ายประเภทต่างๆ ออกจากจิตใจของแต่ละคน ไม่ตระหนี่ หวงแหนอารมณ์ร้าย เก็บเอาไว้กับตน ถ้าไม่เสียสละอารมณ์ร้าย การที่จะครองตนด้วยหลักเบญจธรรม คือการมีเมตตากรุณากีติ การประกอบอาชีพที่สุจริต ด้วยความขยันหมั่นเพียรกีติ ความระมัดระวังที่จะไม่ทำผิดในเรื่องกามกีติ การจะประพฤติสัจจะกีติ การที่จะปลุกสติให้แก่นั่นกีติ ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ถ้าสละอารมณ์ร้ายได้แล้ว การครองตนตามเบญจธรรมทั้งหมดนี้ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยุ่งยากอีกต่อไป การครองตนทั้งสามอย่างนี้ อาจจะสรุปแบ่งได้เป็น ๒ คือ การครองตนไว้ที่จะไม่ทำความชั่ว

^{๗๖}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑๙.

^{๗๗}มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, มังคลัตถปิณี ภาค ๑, (พิมพ์ครั้งที่ ๑๓), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑๗.

^{๗๘}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗.

ความเสียหายต่างๆ จะไม่สร้างความเดือดร้อนความเสื่อมเสียให้แก่ตน และคนในสังคมทั้งที่เป็นญาติพี่น้อง และคนอื่นๆ และการครองตนที่จะทำให้ความดีความเจริญให้แก่ตน และสังคม พระพุทธเจ้าทรงแสดงข้อปฏิบัติเพื่อจะให้เป็นหลักในการครองตนตามแบบอย่างชาวพุทธที่ดีไว้ด้วยหลักธรรมหลายอย่างตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มีทั้งในส่วนของพระวินัยปิฎก ก็มีเรื่องการครองตนจะเน้นเรื่องศีลหรือวินัยเป็นพื้น พระอภิธรรมปิฎก ก็จะมีเรื่องการครองตนในระดับสูง ในที่นี้จะนำวิธีการครองตนตามวิถีทาง หรือหลักการของพระพุทธศาสนา มาเป็นตัวอย่างตามแนวทางพระสูตรต้นปิฎกมาเสนอไว้เป็นตัวอย่าง การครองตนที่ว่านี้ก็คือ การทำตนให้ไปถึงจุดมุ่งหมายปลายทางของชีวิต คือความสุข สวัสดิ์ ความเจริญก้าวหน้า ความปลอดภัยอย่างสูงส่ง มีข้อความที่ปรากฏในมงคลสูตรว่า ชีวิตมนุษย์ธรรมดาที่จะประสบความสุข ความเจริญก้าวหน้า ความปลอดภัยอย่างเต็มที่ ต้องมีรูปแบบในการดำเนินชีวิต ดังนี้^{๗๙}

๑. ต้องไม่คบคนพาล
๒. ต้องคบบัณฑิต
๓. ต้องบูชาบุคคลที่ควรบูชา
๔. ต้องอยู่ในประเทศอันสมควร
๕. ต้องมีบุญอันกระทำแล้วในกาลก่อน
๖. ต้องตั้งตนไว้ชอบ
๗. ต้องเป็นพหูสูตรสนใจการเรียนรู้
๘. ต้องมีศีลปะ
๙. ต้องศึกษาวินัยอย่างดี
๑๐. ต้องกล่าววาจาสุภาพ
๑๑. ต้องบำรุงมารดา
๑๒. ต้องสงเคราะห์บุตร
๑๓. ต้องสงเคราะห์ภรรยา
๑๔. ต้องมีการงานอันไม่อาภูล
๑๕. ต้องให้ทาน
๑๖. ต้องประพฤติธรรม
๑๗. ต้องสงเคราะห์ญาติพี่น้อง
๑๘. ต้องทำงานไม่มีโทษ
๑๙. ต้องงดการเว้นจากบาป
๒๐. ต้องสำรวมจากการดื่มน้ำเมา
๒๑. ต้องไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย
๒๒. ต้องมีความเคารพ
๒๓. ต้องประพฤติถ่อมตน
๒๔. ต้องสันโดษ

^{๗๙}พ.บ. (ไทย) ๒๕/๕/๓.

๒๕. ต้องกตัญญู
๒๖. ต้องพึงธรรมโดยกาล
๒๗. ต้องอดทน
๒๘. ต้องเป็นผู้ว่าง่าย
๒๙. ต้องได้เห็นสมณะ
๓๐. ต้องสนทนาธรรมโดยกาล
๓๑. ต้องมีความเพียร
๓๒. ต้องประพฤติพรหมจรรย์
๓๓. ต้องเห็นอริยสัจ
๓๔. ต้องกระทำนิพพานให้แจ้ง
๓๕. ต้องมีจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม
๓๖. ต้องไม่เศร้าโศก
๓๗. ต้องปราศจากธุลี คือ ความสกปรกทางด้านจิตใจ
๓๘. ต้องมีจิตเกษมปลอดโปร่ง

วรนารถ แสงมณี ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลไว้ ๖ ประการ ดังนี้^{๕๐}

๑. มีการแข่งขันมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของบุคลากร บุคลากรไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะต้องทำงานให้กับองค์กรใด องค์กรหนึ่งแต่เพียงที่เดียว อาจโยกย้ายไปทำงานให้กับองค์กรใดก็ได้ตามสิทธิ และความพอใจ เพราะความอยู่รอดขององค์กรขึ้นอยู่กับบุคลากรด้วย ต่างฝ่ายต่างก็ต้องอาศัยซึ่งกัน และกันผู้บริหาร ไม่ได้อาศัยงานเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยเกียรติยศ และความมั่นคงในการทำงาน การยอมรับ ในความสำคัญของคน ความสำเร็จในชีวิต และการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นเครื่องจูงใจ

๒. เกิดจากกฎเกณฑ์ และข้อกำหนดของรัฐ รัฐได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนด เกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการ รายได้ สภาพการทำงาน วันหยุดงาน และเงินทดแทนต่างๆ

๓. ความซับซ้อนทางด้านเทคโนโลยี เช่น มีการแบ่งงานทำตามหน้าที่ตามความชำนาญเฉพาะด้าน ต้องการบุคคลที่มีความรู้ความสามารถสูง จะต้องได้รับการฝึกอบรม และมีคุณสมบัติที่พร้อมจะทำได้เพื่อให้ระบบการทำงานดำเนินไปอย่างราบรื่น ผู้บริหารจึงต้องดูแล อำนวยความสะดวก ส่งเสริม สนับสนุนบุคลากร ซึ่งเปรียบเสมือนทรัพยากรอันมีค่าขององค์กร ให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่ที่มีรายได้ และสวัสดิการต่างๆ เพื่อให้เขาเกิดความพึงพอใจที่จะทำงานนั้นให้ได้ผลงานมากที่สุด

๔. องค์กรมีความซับซ้อนมากขึ้น ทุกส่วนขององค์กรไม่ได้อิสระที่จะดำเนินงานเองโดยไม่ถูกระทบจากปัจจัยที่อยู่ภายนอก ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม มีสาเหตุหลายประการที่ทำให้การดำเนินงานในองค์กรมีความยุ่งยาก

๕. บทบาทของฝ่ายบริหารเปลี่ยนไปจากเดิม ปรัชญาทางการบริหารขั้นพื้นฐาน ที่ถือเอาวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือ หรือความขัดแย้ง ระหว่างบุคคลฝ่ายต่างๆ ในองค์กรจึงต้องให้ความสำคัญกับคนเป็นอันดับแรก

^{๕๐}วรนารถ แสงมณี, **การบริหารงานบุคคล**, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (สำนักพิมพ์ ม.ป.พ., ๒๕๔๓), หน้า ๖.

๖. ความรู้ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์มีมากขึ้น เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยค้นคว้าของผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการทางด้านพฤติกรรม เช่น สิ่งแวดล้อมในที่ทำงาน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดผลกระทบในการปฏิบัติงานในทางใดบ้าง

การบริหารงานบุคคล เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับบุคคล เริ่มจากการวางแผน การกำหนดกำลังคนในองค์การ จนกระทั่งการสิ้นสุดภาระการปฏิบัติงาน

สมคิด บางโม ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการในการบริหารงานด้านบุคคลในสถานศึกษาไว้ ๖ ขั้นตอน ประกอบด้วย^{๘๑}

๑. ขั้นการวางแผนกำลังคน และตำแหน่ง การกำหนดอัตราเงินเดือน และตำแหน่ง
๒. ขั้นการแสวงหาบุคคล ได้แก่ การสรรหา การเลือกสรร การบรรจุ
๓. ขั้นการพัฒนาบุคคล
๔. ขั้นการประเมินผลการปฏิบัติงาน
๕. ขั้นการบำรุงรักษา และจัดสวัสดิการ
๖. ขั้นการให้บุคคลพ้นจากงาน

อุทัย หิรัญโต ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานบุคคลไว้ ๒๒ ประการ ดังนี้^{๘๒}

๑. การกำหนดนโยบาย และการวางระเบียบเกี่ยวกับบุคคล
๒. การวางแผนในการจัดอัตรากำลังให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
๓. การวางโครงการปฏิบัติ
๔. การกำหนดหน้าที่ และคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งต่างๆ
๕. การกำหนดอัตราเงินเดือน หรือค่าจ้าง
๖. การสรรหาคนมาทำงาน
๗. การเลือกสรร และการทดสอบ
๘. การให้ทดลองปฏิบัติงาน
๙. การบรรจุแต่งตั้ง
๑๐. การจัดทำทะเบียนประวัติ
๑๑. การย้ายการโอน
๑๒. การพัฒนาตัวบุคคล
๑๓. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
๑๔. การพิจารณาความดีความชอบ
๑๕. การเลื่อนตำแหน่งฐานะ
๑๖. การรักษาสุขภาพ และความปลอดภัยในการทำงาน
๑๗. การจัดสวัสดิการ หรือประโยชน์เกื้อกูล
๑๘. การปกครองบังคับบัญชา
๑๙. การรักษาวินัย

^{๘๑}สมคิด บางโม, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: นานาอักษรการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๖.

^{๘๒}อุทัย หิรัญโต, **หลักการบริหารงานบุคคล**, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๓ - ๔.

- ๒๐. การให้ออกจากงาน
- ๒๑. การจัดทำระบบบำเหน็จบำนาญ
- ๒๒. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล

มันดี และ โนอี (Mondy & Neo) ได้เสนอกระบวนการบริหารงานบุคคลไว้ ๖ ประการ^{๘๓}

- ๑. การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหา และคัดเลือก (Human Resources Planning, Recruitment and Selection)
- ๒. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources Development)
- ๓. การจ่ายค่าตอบแทน และการอำนวยความสะดวก (Compensation and Benefits)
- ๔. การดูแลความปลอดภัย และสุขภาพ (Safety and Health)
- ๕. การแรงงานสัมพันธ์ และสวัสดิการ (Employee and Labor Relations)
- ๖. การวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources Research)

คาสโซ เวียร์ เอฟ. (Cascio Wayne F.) ระบุกระบวนการบริหารงานบุคคลไว้ ๖ ประการ

คือ^{๘๔}

- ๑. การสร้างความสนใจ
- ๒. การคัดเลือก
- ๓. การบำรุงรักษา
- ๔. การพัฒนา
- ๕. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- ๖. การปรับปรุงแก้ไข

อาร์มสตรอง (Armstrong) ได้กำหนดกระบวนการบริหารงานบุคคลไว้ ๗ ประการ^{๘๕}

- ๑. การแสวงหาบุคคล
- ๒. การจ่ายค่าตอบแทน
- ๓. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- ๔. การพัฒนาบุคคล
- ๕. การให้บริการกับบุคคล
- ๖. การให้พ้นจากงาน
- ๗. การเสริมแรงงานสัมพันธ์

สรุปว่า บุคคล ในหน่วยงานนั้นถือได้ว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุด เพราะจะทำให้งานดำเนินไปประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวก็ได้ เพราะบุคคลเป็นผู้ใช้ทรัพยากรในการบริหารต่างๆ เช่น เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการ ถ้าหน่วยใดมีบุคลากรที่มีคุณภาพ และสามารถรักษาร่างไว้

^{๘๓}มันดี และ โนอี Mondy, W.R. & Noe, R.M., **Human Resource Management**, (Boston : Allyn & Bacon, 1990), pp. 9 – 10.

^{๘๔}คาสโซ เวียร์ เอฟ, Cascio, Wayne F., **Managing Human Resources Productivity, Quality of Work Life, Profits**, 3rd ed, (Singapore: McGrawhill Book, 1992), p. 182.

^{๘๕}อาร์มสตรอง Armsrtong, Michael, **a Handbook of Personnel Management Practice**, (London : Kogan, 1995), p. 97.

ดึงดูดให้เขาเหล่านั้นปฏิบัติงานให้กับหน่วยงานนานที่สุด เพื่อความมีประสิทธิภาพ และมีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

๒.๓.๔ การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านการบริหารงานทั่วไป

การบริหารสถานศึกษา ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ มุ่งเน้นการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา โดยให้คำนึงถึงหลักการ ดังนี้

๑. ความพร้อม และความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาที่จะสามารถรับผิดชอบดำเนินการตามขีดความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ความสอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศหรือมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะกระจายอำนาจ

๓. ความเป็นเอกภาพด้านมาตรฐาน และนโยบายด้านการศึกษา

๔. ความเป็นอิสระ และความคล่องตัวในการบริหาร และการจัดการศึกษา

๕. มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่

๖. มุ่งให้เกิดผลสำเร็จแก่สถานศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจให้แก่สถานศึกษาให้มากที่สุด เพื่อให้สถานศึกษานั้นมีความเข้มแข็ง และความคล่องตัว

๗. เพิ่มคุณภาพ และประสิทธิภาพให้แก่สถานศึกษา

๘. เพื่อให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการ เป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ โดยตรง

การบริหารงานทั่วไป เพื่อให้สอดคล้อง และสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ มีภาระหน้าที่ ๒๑ ประการ^{๔๖} ประกอบด้วย

๑. การพัฒนาระบบ และเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

๒. การประสานงาน และพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

๓. การวางแผนการบริหารงานการศึกษา

๔. งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบาย และแผน

๕. การจัดระบบการบริหาร และพัฒนาองค์กร

๖. การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

๗. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

๘. การดำเนินงานธุรการ

๙. การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม

๑๐. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

๑๑. การรับนักเรียน

๑๒. การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง การจัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษา

๑๓. การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

^{๔๖}วรณารถ แสงมณี, การบริหารงานบุคคล, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (สำนักพิมพ์ ม.ป.พ., ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

๑๔. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
๑๕. การทัศนศึกษา
๑๖. งานกิจการนักเรียน
๑๗. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
๑๘. การส่งเสริม สนับสนุน และประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

๑๙. งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น การรายงานผลการปฏิบัติงาน

๒๐. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

๒๑. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

สถานศึกษา นับเป็นหน่วยงานสำคัญของการบริหารจัดการศึกษาในระดับรากหญ้า เพราะมีความใกล้ชิดกับผู้เรียน และชุมชนเป็นอย่างมาก กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนจะเกิดขึ้นที่ระดับสถานศึกษานี้เอง การจัดระบบบริหารงานในสถานศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับภาระความรับผิดชอบนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพได้ ทั้งนี้เนื่องเพราะการบริหารจัดการนั้นครอบคลุมกิจกรรมการดำเนินการต่างๆ ทางการศึกษาไว้หมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของครู และบุคลากร นักเรียน หลักสูตร และการเรียนการสอน การจัดทำนโยบาย และแผนการประเมินผล ระบบข้อมูลสารสนเทศ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการไม่ดี ไม่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาได้ การบริหารจัดการศึกษาในระดับโรงเรียน หรือสถานศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมา ยังมีปัญหา และอุปสรรคอยู่มาก โดยพิจารณาได้ ดังนี้

๑. ปัญหาการรวมอำนาจสู่ส่วนกลาง สถานศึกษาทุกแห่งไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนของประเทศต้องขึ้นตรงต่อกรม หรือสำนักงานในส่วนกลางซึ่งเป็นนิติบุคคล สถานศึกษาไม่มีอำนาจในการบริหารตนเองทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และบุคลากร

๒. ผู้บริหารไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ทำหน้าที่เป็นเพียงตัวแทนของส่วนกลางเป็นผู้ประสานงานมากกว่าจะเป็นผู้บริหาร เมื่อพูดถึงบทบาทหน้าที่หลักของผู้บริหารทั้ง ๖ ประการ คือ

- ๑) งานการเรียนการสอน
- ๒) งานกิจการนักเรียน
- ๓) งานบุคลากร
- ๔) งานอาคารสถานที่
- ๕) งานการเงิน
- ๖) งานสัมพันธ์ชุมชน

ผู้บริหารสถานศึกษาของไทยมีอำนาจในการตัดสินใจเพียงน้อยนิดในด้านหลักสูตร และการเรียนการสอน แนวทางการดำเนินงานถูกกำหนดมาจากส่วนกลางทั้งสิ้น ด้านบริหารงาน บุคลากร โรงเรียนก็ไม่ได้ตัดสินใจเอง การคัดเลือกการบรรจุ การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายเป็นอำนาจของกรม ยกเว้นประถมศึกษานั่น ที่ให้อำนาจในบางระดับลงไปถึงจังหวัด ในภาพรวมยังนับว่าน้อยมาก โรงเรียนไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบให้แก่บุคลากร ที่ทำอยู่เป็นเพียงการนำเสนอการพิจารณาความดีความชอบให้ผู้มีอำนาจเหนือขึ้นไป

ตัดสินใจ ด้านอาคาร สถานที่ อาคารของโรงเรียนจะต้องสร้างตามแบบที่ออกโดยส่วนกลางเท่านั้น การบริหาร จัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องมีภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษา ตามแนวนโยบายการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา ทั้งด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป ที่กำหนดไว้ชัดเจนโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ และให้ยึดหลักการบริหารงาน โดยโรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management : SBM) ซึ่งเป็นการบริหารแบบเบ็ดเสร็จ ที่สถานศึกษาบริหาร และจัดการศึกษาโดยองค์คณะบุคคลให้อำนาจอิสระในการตัดสินใจทั้งใน ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ผู้บริหารจึงเป็นผู้มี บทบาทสำคัญในการใช้อำนาจบริหารจัดการต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และแสดงถึง คุณธรรมในการบริหารจัดการ ต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนวัฒนธรรมการบริหารงานไปจากเดิม โดยยึด หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม กระจายอำนาจให้ทุกคนร่วมรับผิดชอบการบริหาร โดยมุ่งหวัง ผลสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาตามแนวคิดการบริหารงาน โดยใช้โรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็น ฐาน

สรุปความได้ว่า การบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านบริหารงานทั่วไป ได้แก่ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน งานจัดโครงสร้างองค์การ งานการคมนาคม และขนส่งนักเรียน งานด้านกิจการนักเรียน และมีความหลากหลายของรูปแบบในการจัดการศึกษา ที่ไม่ควรยึดโยงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง และเป็นไปตามขนาดของสถานศึกษาที่มีความแตกต่าง ของบริบททั้งในเมือง และชนบท บนพื้นฐานของความพร้อมทั้งด้านครู และบุคลากร เงิน และงบประมาณ ความรู้ และเทคโนโลยี ที่จะต้องทำการศึกษาถึงองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เหมาะสมตามขนาด และความพร้อม ที่ต้องคำนึงถึงแนวคิด หลักการ วิธีการ ข้อดี ข้อจำกัด และเงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้ เพื่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารจัดการศึกษาต่อไป ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาการให้มากขึ้น เพราะปัญหาความแตกต่างของคุณภาพทางการศึกษาที่เกิดขึ้น ต้องเป็นความรับผิดชอบของทุกภาคส่วน หากยังคงวิธีการแยกคิด แยกปฏิบัติ คุณภาพการศึกษานับวันยิ่งถอยหลังลง เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็น หน้าที่ที่จะต้องมาร่วมกันแก้ไข เพื่อให้คุณภาพการศึกษาดีขึ้น ที่ผ่านมาระบบการศึกษาขาด หน่วยงานที่สำคัญคือ หน่วยของสังฆม/ชุมชน จะเห็นได้ว่าการศึกษาที่ขาดบริบททางสังคมนั้น ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นควรปล่อยให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้คนในแต่ละชุมชน ท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นเจ้าของ และรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น เปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน และเขตพื้นที่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ ในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะ การบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่น วิธีการ จัดการเรียนการสอน และร่วมแสวงหางบประมาณจากชุมชนมาสนับสนุนจัดการการศึกษา พัฒนา บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และเน้นการสนับสนุนกิจกรรมของผู้เรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

พินสุตา สิริธรังศรี ได้เสนอแนวคิดการบริหารทั่วไป สำหรับสถานศึกษาไว้ ดังนี้^{๔๗}

๑. การนิเทศ ติดตาม การนิเทศติดตาม ตรวจสอบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นระบบที่กำหนดบทบาทไว้ทั้งระดับรัฐบาลกลาง หรือกระทรวงศึกษาธิการ ระดับรัฐ หรือมลรัฐ เขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ในการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาในความรับผิดชอบตามระดับของตน ทั้งนี้ ในระดับกระทรวงมีการให้เอกชนที่ได้รับการยอมรับทำหน้าที่ตรวจสอบ และให้การรับรอง รวมทั้ง มีการจัดตั้งหน่วยงานตรวจสอบภายนอกทำหน้าที่ทบทวน และให้ข้อเสนอแนะวิธีการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน มีการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาตามเป้าหมาย และประเมินผู้เรียนโดยตรงโดยการประเมินผลภายในของมลรัฐ

๒. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน หรือเครือข่ายสถานศึกษา โดยโรงเรียนเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียน ทั้งในรูปของสมาคมครู ผู้ปกครอง สมาคมศิษย์เก่า หรือชุมชน หรือการเป็นตัวแทนชุมชนเข้าเป็นกรรมการสถานศึกษา จากการเลือกตั้งเหล่านี้ เป็นต้น

๓. การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา โดยที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ดังนั้น การเข้าถึงการศึกษาด้วยเทคโนโลยี ก้าวหน้าเป็นความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการนี้ทุกโรงเรียนจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการศึกษาโดยการใช้อินเทอร์เน็ตทั้งโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา นอกจากนั้น มีการจัดสรรคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลให้แก่โรงเรียน เพื่อนักเรียนได้ใช้ในทุกโรงเรียนเฉลี่ย ๑ เครื่องต่อผู้เรียน ๔ คน หรือประมาณ ๑๔ ล้านเครื่อง ในช่วงที่ผ่านมา รวมทั้งใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนทางออนไลน์ และการติดต่อสื่อสารทางออนไลน์ระหว่างครู และผู้ปกครอง

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้านการบริหารงานทั่วไป การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม สุดท้ายได้สังเคราะห์ และได้นำเสนอเป็นลักษณะของรูปแบบที่มีคุณลักษณะที่มีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาตามกรอบแนวคิดที่ว่า ลักษณะขององค์การที่มีความสามารถโดดเด่นมีการพัฒนาศักยภาพของคนผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อบรมเพื่อสร้างนวัตกรรม ที่ตอบสนองต่อคุณภาพการศึกษาระดับสูง และใช้ทรัพยากรในการบริหารอย่างคุ้มค่า ในประเด็น ดังนี้

๑. ความสามารถโดดเด่น หมายถึง ความสามารถทางด้านบุคคล ความสามารถในการบริหารจัดการ ความสามารถในด้านเทคโนโลยีที่ใช้ในการสร้างผลผลิต ความสามารถในการปรับตัวของโรงเรียนตามสถานการณ์ และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ

๒. พัฒนาศักยภาพของคนผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาคนทั้ง ๒ กลุ่ม ได้แก่ ระดับเจ้าหน้าที่ และผู้บริหาร ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่ม โดยการสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายความรู้ทั่วไป

๓. นวัตกรรมที่ตอบสนองต่อคุณภาพการศึกษาระดับสูง หมายถึง องค์ความรู้ที่เหมาะสม ประกอบด้วยนวัตกรรมทางด้านการบริหารจัดการ และนวัตกรรมทางด้านการปฏิบัติงาน

^{๔๗}พินสุตา สิริธรังศรี, "รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน", รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๖), หน้า ๖๑.

๔. การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า หมายถึง การใช้ทรัพยากรทางการบริหารอย่างประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด

๒.๔ หลักการบริหารเชิงพุทธ

ในการศึกษาหลักการการบริหารเชิงพุทธ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสัปบุริสธรรม ๗ หลักธรรมาภิบาล หลักการบริหารนิยธรรม ๗ หลักอธิปไตย ๓ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ หลักสัปบุริสธรรม ๗

๑. ความหมายของหลักสัปบุริสธรรม ๗ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พระพุทธองค์ทรงแสดงความเป็นสัตบุรุษไว้ในพระสูตรต่างๆ พอสรุปได้ว่า “สัตบุรุษทั้งหลายเป็นผู้กตัญญูตเวที”^{๘๘} “สัตบุรุษเป็นผู้ที่มักสละสิ่งที่น่าปรารถนาของปุถุชนออก จากเรือนไปบวชเป็นบรรพชิต”^{๘๙} “สัตบุรุษมีปัญญาละเอียด ฉลาด เป็นผู้เสมอด้วยเทพในเมืองไตรทิพย์”^{๙๐} “สัตบุรุษเป็นบุคคลที่ควรคบหา”^{๙๑} “สัตบุรุษเป็นบุคคลที่ผู้คบหาจะได้ประโยชน์มาก”^{๙๒} “ผู้ไม่รู้ธรรมของสัตบุรุษจะเห็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา และทิฏฐิฐาน (ที่ตั้งแห่งทิฏฐิ) ที่เป็นไปว่า นั่นโลก นั่นอิตตา เรานั้นตาย”^{๙๓} “สัตบุรุษเป็นคน กตัญญูตเวที เป็นนักปราชญ์เป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้มีความรักดีมั่นคง กระทำการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากด้วยความเต็มใจ แต่ในที่นี้หมายถึง พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระพุทธสาวก”^{๙๔} “สัตบุรุษเป็นผู้ประกอบด้วย สัทธรรม มีศรัทธา มีhiri มีโอตตปปะ มีสุตะมาก (คือได้ศึกษามาก) ปรารถนาความเพียร มีสติตั้งมั่นมีปัญญา”^{๙๕} “สัตบุรุษเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เป็นผู้ปฏิบัติชอบ เป็นผู้ประพฤติตามธรรมเป็นผู้ควรบูชา เป็นผู้ควรสรรเสริญ”^{๙๖} “สัตบุรุษเป็นบุคคลที่ควรคบหาสมาคมด้วยเพราะสัตบุรุษเป็นผู้ที่รู้สัทธรรม คือ ศีล ๕ ศีล ๑๐ สติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น”^{๙๗} “สัตบุรุษเป็นบุคคลที่มีความเห็นชอบมีความดำริชอบ มีวาจาชอบ มีการงานชอบ มีอาชีพอชอบ มีความพยายามชอบ มีสติชอบ มีสมาธิชอบ”^{๙๘} “สัตบุรุษเป็นบุคคลที่ทำให้ผู้คนหาบรรลู่สตาปัตติผล”^{๙๙} “สัตบุรุษเป็นผู้ฉลาดเฉียบแหลมพิจารณาไตร่ตรองแล้วจึงดำหนิบุคคลที่ควรดำหนิ พิจารณาไตร่ตรองแล้วจึง

^{๘๘}วิมพา (ไทย) ๔/๖๙/๙๗.

^{๘๙}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๓/๒๕๒.

^{๙๐}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๒๑/๑๙๗.

^{๙๑}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๘๖.

^{๙๒}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๓/๓๗๒. ๓๕๔/๓๗๕.

^{๙๓}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๔๑/๒๕๖-๒๕๗.

^{๙๔}ช.ช. (ไทย) ๒๗/๗๘-๗๙/๖๐๘. ม.ม.อ. (บาลี) ๑๕/๒/๒๒.

^{๙๕}ม.อ. (ไทย) ๑๔/๙๒/๑๐๗.

^{๙๖}ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๐๕/๑๒๗.

^{๙๗}ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓๑/๓๕/. ส.ส.อ. (บาลี) ๑๘/๓๑/๕๕.

^{๙๘}ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๕/๒๗.

^{๙๙}ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๐๑/๔๙๔.

ยกย่องบุคคลที่ควรยกย่อง”^{๑๐๐} “สัตบุรุษเป็นผู้มีกายสุจริต มีวจีสุจริต มีมโนสุจริต เป็นสัมมาทิฐิ”^{๑๐๑} “สัตบุรุษมีคุณธรรม ๓ คือ ให้ทาน ถือบวช บำรุงมารดา บิดา”^{๑๐๒} “สัตบุรุษเป็นผู้ที่รักษาศีล ๕ และชักชวนให้ผู้อื่นรักษาศีล ๕ ด้วย”^{๑๐๓} “สัตบุรุษยอมให้ของที่สะอาด ให้ของที่ประณีต ให้ตามกาล ให้ของที่สมควร พิจารณาแล้วให้เป็นนิตย ณะให้ยอมทำจิตให้ผ่องใส ให้ไปแล้วก็ยินดี”^{๑๐๔}

พระอรรถกถาจารย์ ได้กล่าวอธิบายถึงธรรมและลักษณะ ๗ ประการของสัตบุรุษไว้ ดังนี้ ธรรมของสัตบุรุษคือ สุตตะและเคยยะ เป็นต้น ชนผู้รู้ธรรมคือ สุตตะและเคยยะ เป็นต้นนั้น ชื่อว่าธัมมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) ชนผู้รู้ธรรมแห่งภยิตนั้นๆ ชื่อว่าอัตถัญญ (ผู้รู้จักผล) ชนผู้รู้จักตนว่าเราเป็นผู้มีศีล สมာธิ ปัญญา อย่างนี้ ชื่อว่าอัตตัญญ (ผู้รู้จักตน) ชนผู้รู้จักประมาณในการรับและการบริโภคชื่อว่ามัตตัญญ (ผู้รู้จักประมาณ) ชนผู้รู้จักกาลอย่างนี้ว่า กาลนี้เป็นกาลแสดง กาลนี้เป็นกาลไต่ถามกาลนี้ เป็นกาลบรรลือโยคธรรม ชื่อว่ากาลัญญ (ผู้รู้จักกาล) ก็บรรดากาลเหล่านั้นกาลแสดง ๕ ปี กาลไต่ถาม ๑๐ ปี^{๑๐๕} นอกจากนี้พระอรรถกถาจารย์ยังได้กล่าวว่า “พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสาวกของพระตถาคตเจ้าเป็นสัตบุรุษ เพราะประกอบด้วยคุณอันเป็นโลกุตตระ สัตบุรุษเหล่านั้น ทั้งหมดเที่ยวแยกออกเป็น ๒ พวก พระพุทธเจ้าทั้งหลาย พระปัจเจกพุทธเจ้า และพุทธสาวกเป็นทั้งพระอริยะ และสัตบุรุษ”^{๑๐๖}

พระฎีกาจารย์ ได้กล่าวถึงธรรมของสัตบุรุษและลักษณะของสัตบุรุษว่า หมายถึง ธรรมที่จะทำให้บุคคลให้เป็นคนดี และเพราะธรรมนั้นสัตบุรุษทั้งหลายได้ประพฤตีสืบต่อกันมา จึงเรียกว่าธรรมของสัตบุรุษ ตามที่ได้นำเสนอนี้ คือ ความหมายของบุคคลที่เป็นสัตบุรุษ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงซึ่งปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา รวมทั้งพระสาวกผู้แต่งไวยากรณ์ได้แสดงไว้ ผู้วิสัยได้ รวบรวมมาเพื่อชี้ให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลที่จะเป็นสัตบุรุษได้ จะต้องเป็นผู้อดมด้วยศีล สมာธิ ปัญญา เป็นผู้ที่มีจิตใจผ่องใส มีความเห็นถูก ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ฉลาดในการหาเหตุผล เป็นผู้คิดดีเป็นปกติวิสัย เป็นผู้พูดดีเป็นปกติวิสัย และเป็นผู้ทำดีเป็นปกติวิสัย จนบุคคลทั้งหลายให้การยกย่องนับถือว่าเป็นสัตบุรุษ”^{๑๐๗}

จากที่ได้กล่าวมาความหมายของหลักสัปปุริสธรรม ๗ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ ธรรมของคนดี เป็นบุคคลที่น่าคบหา จะต้องเป็นผู้อดมด้วยศีล สมာธิ ปัญญา เป็นผู้ที่มีจิตใจผ่องใส มีความเห็นถูก ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ประกอบด้วยธรรมที่บุคคลทั้งหลายยกย่อง เป็นบุคคลที่มีศีลประพฤตชอบด้วย กาย วาจา ใจ

^{๑๐๐}อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓/๔.

^{๑๐๑}อง. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๒๒/๓๓๙.

^{๑๐๒}อง. ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕/๒๐๗.

^{๑๐๓}อง. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๐๑/๓๒๑.

^{๑๐๔}อง อนุฎก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๒๙๖-๒๙๗.

^{๑๐๕}ที.ปา. (ไทย) ๓/๒/๓๗๙.

^{๑๐๖}ม.ม. (ไทย) ๑/๑/๕๙.

^{๑๐๗}ม.อ. (บาลี) ๑๐๕/๓๔๑.

๒. ความหมายของหลักสัปปริสธรรม ๗

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ว่าหลักสัปปริสธรรม ๗ หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี^{๑๐๘} มีดังนี้

๑. อัมมัญญตา ความรู้จักธรรม รู้หลักหรือรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการรู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้นๆ คือ อะไรมี อะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบว่า หลักการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำให้เกิดอันนี้ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ๆ จึงจะทำให้เกิดผลที่ต้องการหรือบรรลุจุดหมายอันนั้นๆ เป็นต้น

๒. อัตถัญญตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือรู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้ความมุ่งหมาย รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ หรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภาสิตข้อนั้นๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้นๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง ดังนี้ เป็นต้น

๓. อัตตัญญตา ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรมเป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔. มัตตัญญตา ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

๕. กาลัญญตา ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควร หรือจะต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงานหรือปฏิบัติกิจการต่างๆ เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖. ปริสัณญตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจวิธียที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ว่าชุมชนนั้นเมื่อเข้าไปหาจะต้องทำกิจวิธียอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

๗. ปุคคลัญญตา หรือปุคคลปโรปริญญตา ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอริยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้ จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอน อย่างเป็นต้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า คนสมบูรณ์แบบหรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นคนเต็มคน ผู้สามารถนำหมู่ชนและสังคมไปสู่สันติสุขและความสามัคคี มีธรรมหรือคุณสมบัติ ๗ ประการดังนี้

^{๑๐๘}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๐ - ๒๑๑.

๑. ฌัมมัญญตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือ รู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลาย ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติกิจหน้าที่และดำเนินกิจการต่างๆ รู้เข้าใจสิ่งที่จะต้องประพฤติดุปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่าตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ การงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้นๆ ดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนขั้นสูงสุดคือ รู้เท่าทันกฎธรรมดาหรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตอย่างถูกต้อง มีจิตใจเป็นอิสระไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น

๒. อตถัญญตา รู้ความหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่างนั้นๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้นๆ เพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร หรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไร ที่ให้มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะ การงานอย่างนั้นๆ เขากำหนดวางกันไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไร กิจการที่ตนทำอยู่ขณะนี้เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไร ดังนี้ เป็นต้น จนถึงขั้นสูงสุด คือ รู้ความหมายของคตธรรมและประโยชน์ที่เป็นจุดหมายแท้จริงของชีวิต

๓. อัตตัญญตา รู้ตน คือ รู้ตามเป็นจริงว่า ตัวเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะเพศ กำลัง ความรู้ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติดุปฏิบัติให้ เหมาะสมและทำการต่างๆ ให้สอดคล้องถูกจุดที่จะสัมฤทธิ์ผล ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงตนให้เจริญงอกงามถึงความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

๔. มัตตัญญตา รู้ประมาณ คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค ในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดี ในการพูดการปฏิบัติกิจและทำการต่างๆ ตลอดจนการพักผ่อนนอนหลับและการสนุกสนานรื่นเริงทั้งหลาย ทำการทุกอย่างด้วยความเข้าใจวัตถุประสงค์เพื่อผลดีแท้จริงที่พึงต้องการ โดยมีใช้เพียงพอก่อนเห็นแก่ความพอใจ ชอบใจ หรือเอาแต่ใจของตน แต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบทั้งหลายที่จะลงตัวให้เกิดผลดีงามที่มองเห็นด้วยปัญญา

๕. กาลัญญตา รู้กาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจการหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่างๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร อย่างไรและทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา ตลอดจนรู้จักกะเวลาและการวางแผนการใช้เวลาอย่างได้ผล

๖. ปริสสัญญตา รู้ชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชน และชุมชน รู้การอันควรประพฤติดุปฏิบัติในถิ่นที่ชุมชน และต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรต้องทำกิจอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้องควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนี้ เป็นต้น

๗. ปุคคลัญญตา รู้บุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอรรถาศัยความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไรและรู้จักที่จะปฏิบัติต่อ

บุคคลอื่นๆ ด้วยดีว่า ควรจะคบหรือไม่ ได้คิดอะไร จะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไรจึงจะได้ผลดี^{๑๐๙} ดังนี้ เป็นต้น

สัปปริสธรรม ๗ มีความหมายประเภทธรรม เป็นธรรมอันเป็นสมบัติของคนดีผู้มีสกุล วางตนพอดี พอเหมาะแก่สมาคม สมแก่กาลเทศะและสถานที่ มี ๗ คือ ธัมมัญญูตา (รู้ชัดถึงเหตุแห่ง ความทุกข์เดือดร้อน และบ่อเกิดแห่งความผาสุก) อตฺถัญญูตา (รู้ซึ่งถึงความเจริญสุขและทุกข์โทษสืบมาแต่บาปทุจริต) อตฺตัญญูตา (สำเนียงความรู้ความสามารถ วางตนสมอัตภาพอย่างเจียมใจ) มตฺตัญญูตา (รู้จักใช้ประมาณพอดี สมควรแก่ฐานะในการบริโภคใช้สอย) กาลัญญูตา (จัดสรร กิจการให้ถูกจังหวะของกาลเวลา) ปริสฺสัญญูตา (เข้าใจปรับปรุงคุณภาพของตนให้สอดคล้องกับสมาคม ทุกระดับ) และบุคคลโรปรัญญูตา (อ่านอริยาคัยคนออกด้วยจิตของตน ถ่อมตนหรือยกย่องผู้อื่นสมแก่กรณี)^{๑๑๐}

นอกจากนี้ยังมีสัปปริสธรรมอีก ๗ ได้แก่ (๑) มีคุณสมบัติ ๗ ประการ คือ ศรัทธา หิริโอตตปปะ พาหุสัจจะ วิริยะ สติ และปัญญา (๒) อวิหิงสา ปรีกษาหาโร ไม่ให้ผู้อื่นเดือดร้อนเพราะพฤติกรรมของตน (๓) ปรรณนาตี มีเมตตาจิตไม่คิดร้ายต่อใคร (๔) พุดจาปราศรัยเชื่อถือได้ ไพเราะ (๕) ทำประโยชน์ไม่บกพร่อง ช่วยงานสังคมไม่ย่อหย่อน (๖) มีระดับจิตสูงด้วยทัศนคติและอุดมการณ์ และ (๗) เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสุภาพอ่อนโยน^{๑๑๑}

สรุปได้ว่า หลักสัปปริสธรรม ๗ หมายถึง ธรรมที่พึงปฏิบัติ ๗ ประการของผู้ที่ ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ เป็นธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องเป็นผู้มีเหตุผล รู้จัก ตัวเองและผู้อื่น รู้จักกาลเทศะ รู้จักนิสัย ความถนัดและความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อจะได้ เลือกใช้คนให้ถูกกับงานส่งผลให้งานนั้นๆ ประสบผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

๓. ความเป็นมาของหลักสัปปริสธรรม ๗

หลักสัปปริสธรรม ๗ นี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในธัมมัญญสูตร^{๑๑๒} ว่าภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลกธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้^{๑๑๓}

๑. เป็นธัมมัญญู
๒. เป็นอตฺถัญญู
๓. เป็นอตฺตัญญู
๔. เป็นมตฺตัญญู
๕. เป็นกาลัญญู
๖. เป็นปริสฺสัญญู
๗. เป็นบุคคลโรปรัญญู^{๑๑๔}

^{๑๐๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *ธรรมบุญชีวิต พุทธธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑๖, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๒), หน้า ๑๒.

^{๑๑๐}ม.อ. (บาลี). ๑๔/๑๔๔/๑๑๒.

^{๑๑๑}อง.สตุตทก. (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๑๓-๑๑๘.

^{๑๑๒}ม.อ. (บาลี). ๑๔/๑๔/๑๑๒

^{๑๑๓}อง.สตุตทก. (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๔๓-๑๔๖.

^{๑๑๔}อง สตุตทก. (ไทย) ๓/๖๘/๒๓๕.

ภิกษุเป็นธัมมัญญ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้ธรรมคือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาลา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္พุตตรัม เวทลละ หากภิกษุไม่รู้ธรรม คือ สุตตะ ฯลฯ เวทลละ ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่า เป็นธัมมัญญ ภิกษุชื่อว่าเป็นธัมมัญญด้วยประการฉะนี้^{๑๑๕}

ในพระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงธัมมัญญบุคคล ซึ่งหมายถึง ผู้รู้ธรรม ซึ่งเป็นคุณสมบัติประการที่ ๑ ในคุณสมบัติ ๗ ประการของภิกษุ ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการย่อมเป็นผู้ควรของการคำนับ นับถือ ยกย่องของบุคคลทั้งหลาย ถือเป็นผู้มีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติคุณสมบัติ ๗ ประการนั้น คือ

๑. เป็นธัมมัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้ธรรมหรือรู้หลักธรรม อันเป็นคำสอนที่สำคัญ คือ สุตตะ (พระสูตรต่างๆ) เคยยะ (พระสูตรที่ประกอบด้วยคาลา) เวยยาकरणะ (พระอภิธรรมทั้งหมด) คาลา (พระธรรมบท เถรคาลา เถรีคาลา) อุทาน (พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงเปล่งอุทานด้วยโสมนัส) อิติวุตตกะ (พระสูตร ที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า ชื่อนี้สมจริง ดังคำที่พระพุทธองค์ตรัส) ชาตก (พระสูตรที่แสดงเรื่องในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า) อัပ္พุตตรัม (พระสูตรที่ประกอบด้วยปาฏิหาริย์) เวทลละ (พระสูตรที่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายถามแล้วได้รับความรู้และถามยิ่งๆ ขึ้นไป)

๒. เป็นอรรถัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้ความหมายแห่งภาษิต กล่าวคือ เป็นผู้รู้จักมุ่งหมายและรู้จักผลว่า ผลที่เกิดจากการกระทำมีประโยชน์และตรงตามเป้าหมายที่ตั้งมั่นไว้

๓. เป็นอรรถัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้จักตนว่ามีศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา และปฏิภาณเท่าใด ตามหลักแห่งอารยวิधि ๕

๔. เป็นมัตตัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้ประมาณในการรับปัจจัย ๔ คือ เป็นผู้รู้จักความพอดีตามหลักแห่งมัชฌิมาปฏิปทาและหลักสันโดษ

๕. เป็นกาลัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้จักเวลาอันเหมาะสมที่จะประกอบกิจการงานต่างๆ อย่างถูกต้อง

๖. เป็นปริสัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้จักวิธีการเข้าหาประชุมชน กล่าวคือ เป็นผู้รู้จักชุมนุมหรือสังคมาอย่างถูกต้อง และเข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติอย่างถูกต้องในชุมนุมหรือสังคมนั้น

๗. เป็นปุคคลปโรปรัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้จักเลือกคบคนให้ถูกต้อง

สรุปได้ว่า หลักสัปปุริสธรรม ๗ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมสำหรับคนดี และในขณะเดียวกันก็เป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับบุคคลในการประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีและในฐานะที่เป็นผู้นำด้วย

๒.๔.๒ หลักธรรมาภิบาล

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างธรรมาภิบาลการส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม บทบาทของรัฐที่สำคัญนั้น คือ รัฐเป็นผู้มีบทบาทในการวางรากฐาน และรักษากฎระเบียบต่าง ๆ การสร้างธรรมาภิบาลของรัฐนั้นจำเป็นต้องอาศัยระบบการจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ มีการรับผิดชอบภายใต้กฎหมาย และนโยบายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องมีการปฏิรูประบบราชการ เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่ง

^{๑๑๕}อง. สุตตก. (ไทย) ๒๓/๗๘/๑๔๓.

จุดมุ่งหมายในการสร้างธรรมาภิบาลของภาครัฐนั้น จะต้องพยายามปฏิรูปการบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล และหน้าที่ มีระบบความรับผิดชอบด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพมาใช้ และให้มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน ยกกระดับความชำนาญของภาครัฐให้มีความทันสมัย เป็นต้น ส่วนบทบาทขององค์การภาคเอกชนและบทบาทของประชาสังคม ที่มีต่อการสร้างธรรมาภิบาล คือ การรวมตัวกันของสาธารณชนในการต่อต้านการทุจริตและการประพฤติมิชอบ โดยรัฐควรมีการหามาตรการที่จะกระตุ้นให้เกิดการตระหนักถึงการทำความผิดจรรยาบรรณ เป็นต้น

๑. หลักนิติธรรม นั้น คำที่มีความหมายใกล้ที่สุด ตรงที่สุด ก็คือคำว่า “พระวินัย” วินัยในพุทธศาสนาแปลว่า “การจัดตั้งวางระบบแบบแผน” วินัยก็คือการจัดโครงสร้างวางระบบแบบแผนของชุมชนหรือสังคม เพื่อให้มนุษย์มาอยู่ร่วมกันโดยมีความเป็นอยู่และสัมพันธ์ที่ดีงาม วินัยยังมีอีกคำ ที่ประกอบรวม คือคำว่าบัญญัติ รวมเรียกว่าวินัยบัญญัติ วินัยยังมีความหมายพิเศษอื่นเช่น อนุบัญญัติ หมายถึง การบัญญัติเพิ่มจากมูลบัญญัติ คือบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติครั้งแรก วัตถุประสงค์ในการบัญญัติวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้มี ๑๐ ประการ คือ

๑) เพื่อความดีงามที่สงฆ์เห็นร่วมกัน ๒) เพื่อความผาสุกของสงฆ์

๓) เพื่อกำราบปราบคนที่ไม่รู้จักละอาย

๔) เพื่อความผาสุกของภิกษุที่มีศีล

๕) เพื่อป้องกันความเสื่อมเสียที่จะเกิดในปัจจุบัน

๖) เพื่อขจัดความเสื่อมเสียที่จะเกิดในอนาคต

๒. หลักคุณธรรม หลักคุณธรรมถือ เป็น อุดมการณ์ขั้นสูง ของพระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกปรากฏเรื่องราวต่างๆ ที่พระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก ได้บำเพ็ญคุณธรรมต่างๆ ตัวอย่างเช่น พระพุทธเจ้าทรงตั้งสัจจาธิฐานจะไม่เสด็จลุกขึ้นจากโพธิบัลลังก์หากยังไม่ได้ตรัสรู้ เป็นสัจจาธิฐานที่แสดงถึงความตั้งใจจริง มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง อุดมการณ์อีกอย่างหนึ่งที่ปรากฏในคำสอนทางพุทธศาสนาว่า “เสียทรัพย์ เพื่อรักษาอวัยวะ เสียอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต แต่ให้ยอมเสียทั้งทรัพย์ อวัยวะ และชีวิต เพื่อรักษาธรรมะ” พระพุทธองค์ยังได้ตรัสว่า “คนที่มีอายุร้อยปี ไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรม สู้คนอายุวันเดียวแต่ตั้งอยู่ในศีลธรรมไม่ได้”

๓. หลักความโปร่งใส พระพุทธจริยาอย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับหลักความโปร่งใสของพระพุทธเจ้าที่ควรศึกษา คือ ยอมให้ผู้อยู่ในปกครองตั้งเตือนตรวจสอบความประพฤติของผู้เป็นหัวหน้า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสาวกตรวจสอบพระองค์อนุญาตให้พระสาวกว่ากล่าวตักเตือนหากพบว่าพระองค์จะมีข้อบกพร่อง พระพุทธเจ้ารับสั่งให้สงฆ์ตรวจสอบความเป็นพุทธะว่าพระองค์เป็นพุทธะจริงหรือ “พึงตรวจสอบตถาคตเพื่อจะรู้แน่ๆ เป็นสัมมาสัมพุทธะจริงหรือไม่” ในอรรถกถาท่านขยายความว่าผู้ตรวจสอบ มี ๓ จำพวก คือ (๑) อัตถวิมังสกะ หมายถึงผู้พิจารณาประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น (๒) สังขารวิมังสกะ หมายถึงผู้พิจารณาสังขารธรรม โดยลักษณะของธรรมนั้นโดยสามัญญลักษณะ และ โดยวิภาคธรรม (๓) สัตถวิมังสกะ หมายถึงผู้พิจารณาตรวจสอบพระศาสดา เช่น พิจารณาว่า ขึ้นชื่อว่า ศาสดาต้องมีคุณเช่นนี้ ๆ ในสูตรนี้ หมายถึงสัตถวิมังสกะ

๔. หลักความมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ทั้งชายและหญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเท่าเทียมกันทั้ง ทางตรงและทางอ้อม การคาดหวังความสำเร็จจะต้องดูตั้งแต่กระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่นในคณะสงฆ์มีการกระจายอำนาจ เวลาจะบวชต้องมีการทำญัตติตติตถุกรรม เวลาจะ

รับกลิ่น ต้องถามสงฆ์ เพราะฉะนั้นการที่พระพุทธองค์ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ในการปกครอง คือจุดเริ่มต้นของธรรมาภิบาลในโลก พระพุทธเจ้าทรงอยู่ในสมัยราชาธิปไตย แต่พระองค์ให้สงฆ์ส่วนใหญ่กระจายอำนาจ โดยฝากพระพุทธศาสนาไว้กับบริษัท ๔

หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดที่มีมาแต่โบราณกาลนับแต่สมัยเพลโต (Plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์หลายท่านได้พยายามค้นหารูปแบบการปกครองที่ดีแต่ก็ยังไม่ได้ ความหมายและขอบเขตที่ชัดเจนอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบและวิวัฒนาการรูปแบบธรรมาภิบาลที่ดีที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อมีการค้นหารูปแบบการปกครองที่สามารถนำประเทศไปสู่ การปกครองแบบประชาธิปไตยตะวันตกของประเทศที่ได้รับการปลดปล่อยจากอาณานิคมและ สามารถฟื้นฟูประเทศจากความเสียหายหลังสงคราม ซึ่งต่อมาระบบการปกครองดังกล่าวผสมผสาน กับระบบราชการเวเบอร์ (Weberian) ได้ถูกนำไปใช้ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งลักษณะของระบบ ดังกล่าวเป็นการปกครองที่มีโครงสร้างเป็นลำดับขั้นมีการเมืองที่เป็นกลางมีเป้าหมายที่ปฏิบัติได้ และ มีการประสมประสานของระบบคุณธรรมอย่างไรก็ตามรูปแบบของเวเบอร์ (Weberian) ยากที่จะ นำไปประยุกต์ใช้ และสานต่อเนื่องจากการขยายตัวของระบบราชการทำให้ต่อการจัดการ ขาดความ ยืดหยุ่นในการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลก นอกจากโครงสร้างระบบราชการทำให้ การปกครองบ้านเมืองขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และยังก่อให้เกิดช่องทางการบิดเบือนการใช้ อำนาจและการคอร์รัปชันในช่วงต้น พ.ศ. ๒๕๒๓ นักวิชาการส่วนใหญ่ต่างเห็นพ้องว่าแนวทางการ บริหารภาครัฐที่เป็นอยู่ไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปและการปรับปรุงรูปแบบของการปกครองใหม่ ในช่วงดังกล่าวมีองค์กร ระหว่างประเทศที่สำคัญ ๆ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนนานาชาติได้เข้ามามีบทบาท ในการสนับสนุนพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองที่ดี หรือที่เรียกกันว่า Good Governance หรือธรรมาภิบาล ดังนั้นแนวคิดธรรมาภิบาลจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรม ในการอยู่ร่วมกันในบ้านเมือง^{๑๑๖}

สำหรับประเทศไทยเริ่มมีการนำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้แพร่หลาย ภายหลังประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ และหลังจากวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ทั้งนี้เนื่องจากในหนังสือแสดงเจตจำนงกู้เงินจากกองทุนระหว่างประเทศ (IMF) ที่ระบุให้รัฐบาลไทยให้คำมั่นสัญญาว่าจะสร้าง Good Governance ให้เกิดขึ้นในการบริหารจัดการ ภาครัฐ โดยรัฐบาลในขณะนั้นได้พิจารณาเห็นความจำเป็นที่ประชาชนต้องมีการบริหารจัดการ บ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญในการบูรณาการ รัฐบาลได้มีหนังสือลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยขอความร่วมมือจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ (TDRI) ในการ ดำเนินการค้นคว้าวิจัยเพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสม ได้มีการระดมแนวคิดเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา ประเทศในระยะสั้นและระยะยาวให้ยั่งยืนซึ่งคณะทำงานดังกล่าวได้จัดเอกสารข้อเสนอเพื่อส่งเสริม ธรรมาภิบาลไทย และเสนอแนวทางแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา

^{๑๑๖}สำนักงานคณะกรรมการการพลเรือน, คู่มือการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม ที่ดีตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, (กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.พ.), ๒๕๔๒), หน้า ๑.

ประเทศไทย ได้ระดมแนวคิดในประเทศไทยหลายสาขาที่อาสาสมัครมาร่วมทำงาน และคณะทำงานได้จัดทำเอกสารข้อเสนอเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลไทย เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๒ นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้เลขาธิการคณะกรรมการการพลเรือน จัดทำบันทึกข้อกำหนดเรื่องนี้เป็นวาระแห่งชาติ โดยเสนอต่อคณะรัฐมนตรีและให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ และวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยนายกรัฐมนตรีได้ลงนามในระเบียบดังกล่าวเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ ๑๑๖ ตอนที่ ๖๓ ง เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศราชกิจจานุเบกษา

แนวคิด ทฤษฎีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลตามภาษาไทย เป็นแนวคิดที่ได้มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางหลังจากมีเหตุการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจในประเทศไทยและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยแนวคิดเรื่องการจัดการปกครองและการจัดการปกครองที่ดีนั้นได้รับการรณรงค์อย่างมากโดยสถาบันทางเศรษฐกิจและการเงินระดับโลก^{๑๑๗} และดังที่ทราบแล้วว่าแนวคิดนี้ได้มีการค้นพบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ แต่ถึงกระนั้นก็ได้มีการนำคำว่า Good Governance มาใช้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งกล่าวได้ว่าคำว่า Good Governance เพิ่งมีการนำมาใช้อย่างเป็นจริงเป็นจังเมื่อไม่นานนี้เอง ดังที่ อรพินท์ สฟโซคซัย กล่าวถึงการพัฒนาการของการใช้คำ Good Governance ไว้ว่าคำว่า Good Governance เพิ่งปรากฏและมีการใช้ในวงการของนักวิชาการที่สนใจการพัฒนาโลกการบริหารและการปกครองของสังคมเมื่อไม่นานมานี้ ส่วนคำว่า Governance นั้นได้ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมและมีผู้ใช้กันมานานแล้วโดย อรพินท์ สฟโซคซัย ได้ให้ความหมายคำว่า Governance ดังนี้ Governance Means (๑) the act, Process, or Power of Governing ; Government, (๒) the State of Being Governed ซึ่งแปลกันตรงๆ ก็หมายถึงการกระทำกระบวนการหรืออำนาจในการบริหารการปกครองซึ่งเมื่อใช้กับรัฐก็น่าจะมีความหมายใกล้เคียงเกี่ยวข้องกับคำว่าภาครัฐ (State) ซึ่งอาจจะหมายถึงทั้งรัฐบาล (Government) และระบบราชการ (Civil Service)^{๑๑๘} ปัจจุบันทั้งในทางด้านการศึกษาและวิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ถือได้ว่า “Governance” หรือการจัดการปกครองเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญของการบริหารภาครัฐ ซึ่งมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ การเน้นบทบาทของการบริหารภาครัฐ กรอบแนวคิด Governance เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาถึงความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับประชาชน ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับภาคเอกชนหรือกลุ่มทางสังคมที่เกิดการรวมตัวกันโดยสมัครใจ และความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับประชาสังคม^{๑๑๙}

^{๑๑๗} พงทิสาณ ชุมพล, คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย (Concept in Contemporary Political Science), (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๐.

^{๑๑๘} อรพินท์ สฟโซคซัย, “สังคมเสรีภาพและกลไกประชาธิปไตยที่ดี”, รายงานที่ดีอาร์ไอ, ฉบับที่ ๒๐ (มกราคม ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^{๑๑๙} Morren. Tatiana, Conceptualizing Civil Society With in Good Governance and Social Capital Policies, **Master Thesis.** (Dalhousie University, Canada. 2001), p. 56.

จากการศึกษาความเป็นมาของหลักธรรมาภิบาล สรุปได้ว่า เป็นแนวทางของการบริหารงานของภาครัฐเพื่อพลิกฟื้นภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ และพัฒนาประเทศเพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองรวมถึงการบริหารจัดการในรูปแบบของความเป็นธรรม และเพื่อการพัฒนาคนที่ยั่งยืน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจของชาติ เพราะหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางและวิธีปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่เรียกว่าสังคมที่ประกอบด้วยธรรม เป็นสังคมที่ใช้หลักธรรมาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ

ความหมายของหลักธรรมาภิบาล

แนวความคิดเรื่องธรรมาภิบาล หรือที่เรียกว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีในยุคปัจจุบันนี้ ได้มีผู้พยายามที่จะให้คำนิยามความหมายของคำว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) ว่าเป็นระบบการบริหารที่มีลักษณะอย่างใดกันแน่ ซึ่งแต่ละท่านก็พยายามที่จะคิดค้นคำเพื่อที่จะหาคำจำกัดความที่รัดกุม ที่อ่านแล้วเข้าใจได้ง่ายโดยไม่ต้องแปลความหมายกันอีก ดังนั้นเมื่อเป็นเช่นนี้ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมคำนิยามของธรรมาภิบาลที่องค์กรหรือคณะบุคคลต่างๆ ที่พยายามส่งเสริมระบบธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทยไว้ ดังนี้

ธรรมาภิบาล เป็นคำที่ประกอบด้วยศัพท์ ๒ ศัพท์ มาจากภาษาสันสกฤต คือ ธรรม กับ อภิบาล ซึ่งได้มีท่านผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า

ธรรม หมายถึง ความยุติธรรม คุณความดี ความจริง ความถูกต้อง กฎ กฎเกณฑ์ กฎหมาย

อภิบาล หมายถึง บำรุงรักษา ปกครอง ปกป้อง หรือคุ้มครอง ดังนั้น ธรรมาภิบาล จึงมีความหมายตามนัยนี้ว่า “วิธีการปกครองที่นำไปสู่ความดีงามที่ยั่งยืนอันได้แก่ความรุ่งเรืองและความผาสุกของปวงชนทั้งปวง”

ดังนั้น ธรรมาภิบาล (Good Governance) จึงหมายถึง การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึง การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หากได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวงซึ่งวิญญูชนพึงมี และพึงประพฤติ ปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการบริหารเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักธรรมาภิบาลยังเป็น ลักษณะและวิถีทางของการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อจัดการงานของบ้านเมืองโดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนา ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีธรรมาภิบาล ช่วยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศรัฐบาลสามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพ มีระบบที่ยุติธรรม มีกระบวนการกฎหมายที่อิสระ ระบบราชการมีฝ่ายนิติบัญญัติและสื่อที่มีความ

โปร่งใสรับผิดชอบ และตรวจสอบได้^{๑๒๐} ในรูปแบบการกำกับดูแลที่ดีหรือหมายถึงการใช้สิทธิของความเป็นเจ้าของที่จะปกป้องดูแลผลประโยชน์ของตนเองโดยผ่านกลไกที่เกี่ยวข้องในการบริหาร โดยหัวใจของธรรมาภิบาล คือ ความโปร่งใส ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจ การกำกับดูแลที่ดีมีความจำเป็นทั้งในภาครัฐและเอกชนในกรณีภาครัฐจะเรียกว่า Good Political Governance ผู้เป็นเจ้าของคือประชาชน ซึ่งใช้สิทธิของตนเองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภาเพื่อกำกับดูแลผู้บริหารคือรัฐบาลให้บริหารประเทศในทางที่ถูกต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน^{๑๒๑} ดังนี้ ธรรม ในความหมายที่ ๑ รูปธรรมนามธรรมทั้งหมด หรือสิ่งที่ไม่ใช่รูปธรรมนามธรรมแต่ก็เป็นธรรมชาติด้วย ก็รวมอยู่ในคำว่าธรรม ธรรม ในความหมายที่ ๒ หมายถึง กฎ ตัวกฎของธรรมชาติ ที่มีอยู่ในธรรมชาตินั้นๆ ธรรม ในความหมายที่ ๓ หมายถึง หน้าที่ที่สิ่งมีชีวิตต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ ธรรมในความหมายที่ ๔ คือ ผลที่จะได้รับจากการทำหน้าที่

สุดท้ายท่านอาจารย์พุทธทาส ได้นำความหมายของคำว่า ธรรม ๔ ประการนี้มาสรุปเข้าด้วยกันเป็นความหมายสั้นๆ ของคำว่าธรรมว่า “ธรรม คือ การประพฤติกระทำที่ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ทุกชั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนาการของเขา” สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลซึ่งมีความสอดคล้องในผลงานพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด ได้ให้ความหมายคำว่า ธรรม^{๑๒๒} ดังนี้

๑. ธรรมเป็นคำกลางๆ ใช้หมายถึงสิ่งดีและไม่ดี เพราะทั้งสิ่งดีและไม่ดีต่างก็ทรงความเป็นตัวของตัวเองไว้ได้ตลอดไปไม่มีเปลี่ยนแปลง เช่น คุณสมบัติของธรรมฝ่ายดี คือ ป้องกันผู้ปฏิบัติตามมิให้ตกต่ำมิให้ตกไปในที่ชั่ว

๒. ธรรม หมายถึง สิ่งดี คุณความดี ความจริง ความถูกต้องดีงาม หลักปฏิบัติทางศาสนา เช่น ใช้ว่ามีกุศลธรรม มีเมตตาธรรม ประพฤติธรรม เข้าถึงสัจธรรม ความยุติธรรม ความเป็นธรรม

๓. ธรรม ที่หมายถึง สิ่งไม่ดี ความชั่ว ใช้คำว่า อกุศลธรรม บาปกรรม กัณหาธรรม สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลต่อทุกคนในแต่ละองค์กรซึ่งสอดคล้องกับเรื่องหลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์ มีใจความตอนหนึ่งว่า การปกครองการบริหารแบบบูรณาการ (Integration) ของหัวหน้าฝ่ายบริหาร (CEO–Chief Executive Officer) ขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการในส่วนกลางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ดี องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์กรธุรกิจเอกชนก็ดี องค์กรทางศาสนา และองค์กรสาธารณะอื่นๆ ก็ดี จะให้บังเกิดผลสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูง จะต้องมี

^{๑๒๐} นฤมล ทับจุ้มพล และพฤทธิสถาน ชุมพล, แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วย “ธรรมรัฐแห่งชาติ” ในการจัดการปกครอง (Governance), (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕.

^{๑๒๑} วรภัทร โตธนะเกษม, “การสร้าง Good Governance ในองค์กร”. กสท. (ตุลาคม ๒๕๔๒), อ้างในสถาบันพระปกเกล้า, ทศธรรม : ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, (กรุงเทพมหานคร: ทศธรรม, ๒๕๔๒). หน้า ๑๓.

^{๑๒๒} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด, (กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๓๔๕.

หลักการบริหารที่ชื่อว่า การบริหารการปกครองที่ดีนั้นประมวลรวมย่อลงใน “หลักธรรมาภิบาล”^{๑๒๓} เพื่อให้ให้เป็นแนวทางในการใช้หลักธรรมประยุกต์ใช้ในการบริหารงานที่มีความหมาย Good Governance เป็นการปกครองที่ดีโดยรัฐและรัฐบาลเป็นด้านหลักรัฐและรัฐบาลมีระบบและการใช้กฎหมายที่ยุติธรรม มีความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส มีความคงเส้นคงวา สามารถตรวจสอบได้^{๑๒๔} และสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิผลเพราะมีความสอดคล้องกับเรื่องธรรมาภิบาลกับสังคมไทย ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง ๓ ส่วนของสังคม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคมการเมืองอย่างสมดุล ส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศให้เป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืนและมีเสถียรภาพ^{๑๒๕} เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพต่อการ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญต่อการบริหารงานที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาลที่จะทำให้รัฐและประชาคม รัฐกับสังคม หรือรัฐกับชุมชนนั้นมีรูปแบบความสัมพันธ์มีการปฏิบัติต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อจะให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติและประชาชน^{๑๒๖} ซึ่งเป็นหัวใจที่มีความสำคัญต่อระบบการบริหาร เพราะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งที่จะให้องค์การมีความเจริญรุ่งเรือง ธรรมรัฐ คือการวางกรอบการทำงานในระบอบราชาการเพื่อให้เกิดระบบที่ดีเอื้อต่อคนดีให้อยู่ในระบบที่ดี และไม่ให้คนเลวดำรงตำแหน่งที่ดีในวงราชการ ซึ่งคือเป้าหมายสำคัญของการปฏิบัติราชการ ธรรมรัฐจะเป็นตัวเชื่อมให้สังคมที่มีการแยกส่วนทั้งภาครัฐบาล เอกชน ประชาชน และองค์กรเอกชน เกิดความสัมพันธ์กันทุกส่วนให้เป็นหนึ่งเดียวเพื่อเป็นการตอบสนองต่อสังคม^{๑๒๗} ให้เกิดความเป็นระเบียบต่อการบริหาร การปกครองที่มีการจัดสรรและบริหารจัดการทรัพยากรในการตอบสนองต่อปัญหาของประชาชน ได้เป็นอย่างดี โดยการบริหารการปกครองที่ดีนั้นจะมีลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วม โปร่งใส เสมอภาค ประสิทธิภาพ เป็นธรรม และรับผิดชอบต่อประชาชน^{๑๒๘}

จากการศึกษาความหมายข้างต้นอาจสรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การปกครองที่เป็นธรรม ที่ถูกต้อง มีเหตุผล เป็นการกระทำหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมายอันตั้งอยู่บนพื้นฐาน

^{๑๒๓}พระราชบัญญัติ (เสริมชัย ชยมลคโณ), หลักธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: ชัยมงคลพรินต์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๔.

^{๑๒๔}ชัยอนันต์ สมุทวณิช, Good Governance กับการศึกษา การปฏิรูปการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สายธาร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒๓.

^{๑๒๕}ปัญญา ฉายะจินตวงศ์ และรัชณี ภูตระกูล, ธรรมาภิบาล (Good Governance) กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๑๒๖}ประมวล รุจนเสรี, Good Governance การบริหารที่ดีในนายอำเภอในฝัน, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๔๑), หน้า ๙๘.

^{๑๒๗}ทิพาดี เมฆสุวรรณ, ปฏิรูประบอบราชการเพื่อความอยู่รอด, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบอบราชการสำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓.

^{๑๒๘}ไพโรจน์ พรหมสาสน์, การบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕ - ๑๙.

ของหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งาม อันได้แก่ความเจริญรุ่งเรืองและความผาสุกของปวงชนในชาติ และได้มีผู้ที่ให้คำนิยามเพิ่มเติมของคำว่า Good Governance ว่ามันคือระบบการบริหารที่มีลักษณะอย่างไร ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมคำนิยามของธรรมาภิบาลที่องค์กรหรือคณะบุคคลต่างๆ ที่พยายามส่งเสริมระบบธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทยไว้ ดังนี้ ความถูกต้องในภาครัฐและภาคธุรกิจมีลักษณะอย่างน้อย ๕ ประการ คือ

๑. มีความสุจริต
๒. มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
๓. มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้
๔. มีความร่วมมือกันทำความดี (ไม่ร่วมมือกันปล้นผู้อื่น)
๕. มีความเข้มแข็งทางปัญญา เรียนรู้และปรับตัวได้^{๑๒๙}

ภาคสังคมต้องเป็นสังคมเข้มแข็งหรือประชาสังคม ความเป็นประชาสังคมเป็นปัจจัยชี้ขาดให้เศรษฐกิจดี การเมืองดีและศีลธรรมดี จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของธรรมรัฐแห่งชาติ คนไทยทุกคนควรทำความเข้าใจและมีส่วนร่วมสร้างประชาสังคมที่ดีให้เกิดขึ้นต่อไปในอนาคต เพราะธรรมาภิบาล^{๑๓๐} เป็นการจัดการบริหารประเทศที่ดีทุกๆ ด้านและทุกระดับ ซึ่งรวมถึงการจัดระบบองค์กรและกลไกของคณะรัฐมนตรี ส่วนราชการองค์กรของรัฐและรัฐบาลที่ไม่ใช่ส่วนราชการ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น องค์การที่ไม่ใช่รัฐบาล องค์กรเอกชน นิติบุคคล และภาคประชาชน มีการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ และสอดคล้องกับความเสียสละของแต่ละภาคส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดความโปร่งใสตรวจสอบได้และการมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานเพื่อให้หลักประกันว่าการดำเนินการทางการเมืองและเศรษฐกิจอยู่บนฉันทานุมัติอย่างกว้างขวางของสังคม และให้ความมั่นใจว่าเสียงคนยากจนและคนด้อยโอกาสจะเป็นที่รับฟังในกระบวนการกำหนดและดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์กร^{๑๓๑}

องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาลแม้จะเป็นแนวความคิดที่ใหม่ แต่ก็เป็นแนวความคิดที่ทั่วโลกให้ความสนใจมากแนวคิดหนึ่งในสถานการณ์โลกปัจจุบันดังที่ธนาคารโลกมีข้อสรุปไว้ว่าหลัก Good Governance หรือวิธีการปกครองที่ดีตามศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่าแนวความคิดนี้จะเป็นกุญแจที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของบรรดาประเทศต่างๆ ที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจให้กลับคืนสู่ภาวะปรกติมีเสถียรภาพได้อย่างรวดเร็ว องค์ประกอบของธรรมาภิบาลเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกรอบเป้าหมาย วัตถุประสงค์ แนวทางและวิธีปฏิบัติในการดำเนินงาน

^{๑๒๙}ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม, (กรุงเทพมหานคร: ชาวบ้าน, ๒๕๔๒), หน้า ๑ - ๒.

^{๑๓๐}สุทธิพร บุญส่ง, คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ทริบเพิล กรุ๊ป, ๒๕๕๐), หน้า ๗๗.

^{๑๓๑}ไชยวัฒน์ คำชู, การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒ - ๔๓.

เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่เรียกว่าสังคมที่ประกอบด้วยธรรมเป็นสังคมที่ใช้หลักธรรมาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจในทุกกรณีที่ตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง

การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒ และระเบียบนี้เริ่มมีผลการบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐ ตั้งแต่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งในระเบียบในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย ๖ ประการ คือ^{๑๓๒}

๑. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

๒. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ชยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

๓. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

๔. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความคิดเห็นการไต่สวนการพิจารณาพิจารณา การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

๕. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

๖. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหาร การจัดการการควบคุมดูแล กิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี่ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หาได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก

^{๑๓๒} สุจิตต์ นิมิตกุล, *กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี*, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔.

๒.๔.๓ หลักอปริหานิยธรรม ๗

๑) ความเป็นมาของหลักอปริหานิยธรรม

วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธ ทูลถามเรื่อง พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตรมีพระประสงค์จะเสด็จไปปราชญ์แคว้นวัชชีพระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกพระอานนท์มาตรัสถามเรื่อง อปริหานิยธรรมทั้ง ๗ ข้อ คือ ๑. เจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒. เจ้าวัชชีพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำ ๓. เจ้าวัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ๔. เจ้าวัชชีเคารพนับถือผู้ใหญ่ในแคว้นวัชชี ๕. เจ้าวัชชีไม่อุดคร่าขึ้นใจกุลสตรี หรือกุลกุมาริ ๖. เจ้าวัชชีสักการเคารพนับถือบูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชี ๗. เจ้าวัชชีจัดการรักษาคุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายด้วยความชอบธรรม ตราบใดที่พวกวัชชีรักษาราชอปริหานิยธรรมทั้ง ๗ ข้อนี้เจ้าวัชชีพึงได้แต่เจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย^{๑๓๓}

มหาปริณิพพานสูตร คัมภีร์ที่มกนิยาย มหาวรรค ได้กล่าวถึงหลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ ๕ หมวด ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายในสมัยใกล้จะดับขันธปรินิพพาน นอกจากนั้นแล้ว หลักอปริหานิยธรรมยังปรากฏอยู่ในคัมภีร์อังคุตตรนิยาย สัตตกนิบาต ข้อความที่เป็นข้อธรรมเหมือนกันทั้ง ๕ หมวดตรงกับข้อความที่มากในมหาปริณิพพานสูตร มีข้อแตกต่างกันตรงที่ข้อความปรารภการแสดงอปริหานิยธรรมในมหาปริณิพพานสูตรเป็นข้อความต่อเนื่องจากการที่พระพุทธองค์ประทับอยู่บนภูเขาคิชฌกูฏ พระเจ้าอชาตศัตรูทรงส่งวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์มาเข้าเฝ้ากราบทูลเรื่องที่พระองค์จะยกทัพไปย่ำยีพวกวัชชีแล้วพระพุทธองค์ทรงแสดงราชอปริหานิยธรรม^{๑๓๔} แก่พระอานนท์ เมื่อวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ทูลลากลับไป พระพุทธองค์มีรับสั่งกับพระอานนท์เพื่อแจ้งให้ภิกษุทั้งหมดที่พักอยู่ในกรุงราชคฤห์มาประชุมที่อุปัฏฐานศาลา แล้วท่านพระอานนท์ได้นิมนต์ภิกษุทั้งหมดมาประชุมกัน จากนั้นได้เข้ากราบทูลให้พระพุทธองค์ทรงทราบ พระองค์ได้เสด็จไปยังอุปัฏฐานศาลาแสดงอปริหานิยธรรม^{๑๓๕} แก่ภิกษุทั้งหลาย เป็นข้อความที่เป็นเหตุการณ์ติดต่อกัน ส่วนในคัมภีร์อังคุตตรนิยาย สัตตกนิบาต พระสังคีติกาจารย์ท่านกล่าวแบบกว้างๆ ว่าพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏได้แสดงอปริหานิยธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย อปริหานิยธรรม ๗ ประการ ๕ หมวด พระสังคีติกาจารย์ได้แยกเป็น ๕ สูตร ตั้งชื่อสูตรว่า ๑” ปฐมสัตตกสูตร ๒. ทุตยสัตตกสูตร ๓. ตติยสัตตกสูตร ๔. โพชฌังคสูตร ๕. สัญญาสูตร ต่อจากวัสสการสูตรคือข้อความตอนที่วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์เข้าเฝ้า ซึ่งท่านจัดเป็นสูตรหนึ่งเรียงลำดับไว้ก่อน ระบุสถานที่แสดงเฉพาะปฐมสัตตกสูตร ส่วนสูตรที่ ๒ - ๕ ไม่ระบุคล้ายกับเป็นต่างเหตุการณ์ต่างวาระกัน

^{๑๓๓}ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๓๔ - ๑๓๕/๗๘.

^{๑๓๔}ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๓๔ - ๑๓๕/๗๘ - ๘๑.

^{๑๓๕}ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๔๐/๘๗ - ๘๘

๒) ความหมายของหลักอปริหานิยธรรม

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของหลักอปริหานิยธรรมมีนักวิชาการต่างๆ ได้ให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

อรรถกถาที่มณิกาย มหาวรรค ได้ระบุความหมายของหลักอปริหานิยธรรมว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความเจริญโดยส่วนเดียว ไม่มีความเสื่อม มี ๒ ประเภท คือ ราชอปริหานิยธรรม และภิกขุอปริหานิยธรรม^{๑๓๖}

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับอปริหานิยธรรมว่า เป็นธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ชื่อว่าอปริหานิยธรรม^{๑๓๗}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อปริหานิยธรรม หมายถึง “เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง”^{๑๓๘}

สรุปได้ว่า หลักอปริหานิยธรรม ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความเจริญโดยส่วนเดียว ไม่มีความเสื่อม สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง มี ๒ ประเภท คือ ราชอปริหานิยธรรม และภิกขุอปริหานิยธรรม

๓) องค์ประกอบของหลักอปริหานิยธรรม

หากจะวิเคราะห์ “อปริหานิยธรรม ๗” ซึ่งกษัตริย์แห่งแคว้นวัชชีซึ่งรวมกันเรียกว่า กษัตริย์ลิจฉวีใช้เป็น “ธรรมาภิบาล” ในการบริหารองค์กรแล้ว พบว่า ธรรมะทั้ง ๗ ขึ้นนั้นเป็นข้อปฏิบัติซึ่งจะเสริมสร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันอย่างมั่นคงในองค์กรใดๆ ก็ตามที่ประพาสได้อย่างสม่ำเสมอและ มั่นคง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายขยายความว่า อปริหานิยธรรม ๗ (เป็นหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว)^{๑๓๙} ดังนี้

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์พบปะปรึกษาหารือกิจการงาน (ที่พึงรับผิดชอบตามระดับของตน) โดยสม่ำเสมอ

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันกระทำการทั้งหลาย ที่พึงทำร่วมกัน

^{๑๓๖}ที.ม. (ไทย) ๒/๑๓๔-๑๓๖/๑๑๖-๑๒๘.

^{๑๓๗}สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓๑.

^{๑๓๘}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๒๘๙.

^{๑๓๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมญูชีวิต, หน้า ๒๖ – ๒๗.

๓. ไม่ถืออำเภอใจใครต่อความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติกันไว้แล้ว และไม่เหยียบย่ำลัทธิสิ่งที่ดีตกลงวางบัญญัติกันไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมเนียม

๔. ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่มีประสบการณ์ยาวนาน ให้เกียรติเคารพนับถือ ท่านเหล่านั้นมองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง

๕. ให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรีมิให้มีการข่มเหงรังแก

๖. เคารพสักการบูชาเจดีย์ปูชียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติอันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เราให้ทำดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณี

๗. จัดให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิตผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านโดยผาสุก

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงหลักอภิธานิยธรรม ๗ โดยแยกออกเป็นในแต่ละข้อเพื่อทำความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้น ดังนี้

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

พระธรรมปรียัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ) ได้กล่าวถึง อภิธานิยธรรม ๗ ประการนี้ ถือเป็นธรรมที่ปฏิบัติแล้วจักไม่นำไปสู่ความเสื่อม จักไม่เกิดความหายนะแห่งองค์กร คือ จะมีแต่ความเจริญในหัวข้อเรื่องการประชุม ในหนังสือ การคณะสงฆ์และการพระศาสนา ซึ่งน่าจะได้ยกมาเป็นความรู้และเพื่อเป็นข้อสนับสนุน อภิธานิยธรรม ๗ ประการ ในข้อที่ ๑ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ไว้ดังนี้^{๑๔๐}

การประชุมนั้น แม้จะมีมากก็ตาม แต่พอสรุปโดยลักษณะเป็น ๖ ข้อ

- ๑) การประชุมปรึกษาหารือหรือพิจารณาหรือเพื่อรับทราบ
- ๒) ประชุมชี้แจง สั่งการ มอบงานหรือนโยบาย
- ๓) ประชุมอบรมหรือประชุมเชิงวิชาการ หรือเชิงปฏิบัติการ
- ๔) ประชุมสัมมนา
- ๕) ประชุมปฏิบัติการกิจ
- ๖) ประชุมสังสรรค์หรือสร้างสรรค์ความสัมพันธ์

๑. ลักษณะที่ ๒ หมายถึง การประชุมที่จัดขึ้น

- ๑) เพื่อแนะนำชี้แจงเรื่องที่ควรแนะนำชี้แจง
- ๒) เพื่อสั่งการในเรื่องที่ควรสั่งการ
- ๓) เพื่อมอบงานใดๆ ให้รับไปปฏิบัติ
- ๔) เพื่อให้รับทราบนโยบาย

^{๑๔๐}พระธรรมปรียัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: มหาเถรสมาคม, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

๒. ลักษณะที่ ๓ หมายถึง การประชุมผู้ได้บังคับบัญชาหรือกลุ่มคนอื่น

- ๑) เพื่ออบรมให้ได้รับความรู้ในเชิงวิชาการ
- ๒) เพื่อฝึกอบรมให้เกิดทักษะในการปฏิบัติการ

๓. ลักษณะที่ ๔ หมายถึง การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งที่อยู่ในวงงานรับผิดชอบหรือเรื่องโดยทั่วไปเพื่อหาข้อสรุป แต่ผลของการประชุมเป็นเพียง ข้อเสนอแนะ ผู้เกี่ยวข้องจะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้เพื่อให้รับทราบนโยบาย

๔. ลักษณะที่ ๕ หมายถึง การประชุมที่ร่วมกันกระทำการณีกิจ ทั้งที่อยู่ในความรับผิดชอบ ทั้งในกรณีกิจทั่วไป

๕. ลักษณะที่ ๖ หมายถึง การประชุมพบปะสังสรรค์

- ๑) เพื่อให้เกิดความสนิทสนมกลมเกลียวกัน
- ๒) เพื่อให้เกิดพลังแห่งความสมัครสมานสามัคคี

การประชุมทุกลักษณะ ย่อมมีวัตถุประสงค์เป็น ๖ คือ

- ๑) เพื่อยุติหรือชี้/ขาดปัญหาใดๆ
- ๒) เพื่อให้รับทราบนโยบาย คำชี้แจง คำสั่ง หรือแนวทางการปฏิบัติ
- ๓) เพื่อพัฒนาทางวิชาการและการปฏิบัติ
- ๔) เพื่อวิจัยข้อมูลและหาข้อสรุป
- ๕) เพื่อดำเนินภารกิจในความรับผิดชอบ
- ๖) เพื่อสร้างสรรค์ความสามัคคี

แต่เมื่อย่นให้สั้นลง คงได้ ๒ คือ

๑. เพื่อป้องกันความเสื่อม
๒. เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้า

“อุปหานิยธรรม” คือ ป้องกันความเสื่อม และเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้า จึงนับว่าอุปหานิยธรรม นั้น ควรค่าแก่การที่จะเป็นที่สนใจ ในการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติยึดเป็นธรรมาภิบาล ในองค์กรที่ทรงคุณค่ายิ่ง

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์และ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ ได้นำเสนอถึงหลักการประชุมกันอย่างเนืองนิตย์ไว้ว่า การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์คือธรรมข้อแรกในหลัก อุปหานิยธรรม ๗ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ให้ไว้และดูเหมือนคนทำงานในยุคสมัยนี้ก็นิยมการประชุมกันเป็นนิตย์เพราะเป็นการได้พูดคุยกันบ่อยๆ งานก็จะก้าวหน้าไปด้วยดีนอกจากนี้การประชุมกันเนืองนิตย์ยังเป็นการสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความรู้ระดมสติปัญญาในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือเพื่อหาทางแก้ไขปัญหายากๆ^{๑๔๑}

^{๑๔๑}ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ และ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์, การประชุมอย่างสร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

พระภิกษุญาณวริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว) ได้กล่าวถึงการประชุมกันเนื่องในวโรกาสที่ ๖๖ การประชุมรวมหมู่คณะเป็นวโรกาสที่ถือเอาเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงรักษาองค์กร ให้มีอุดมการณ์ร่วมกันในระยะยาว ทั้งนี้เพราะการรวมกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา จะทำให้สมาชิกขององค์กรเกิดความรู้สึกที่ดีในการอยู่ร่วมกันอย่างน้อย ๓ ประการ คือ

๑. รู้สึกว่าตนเป็นเจ้าขององค์กร
๒. รู้สึกว่าตนมีโอกาสนำเสนอในการสร้างสรรค์องค์กร
๓. รู้สึกว่าตนเป็นผู้รับผิดชอบ

องค์กรใดที่สมาชิกมีความรู้สึกที่ดีทั้ง ๓ ประการนี้ย่อมจะนำไปสู่ความมีอุดมการณ์เป็นหนึ่งเดียวกัน และพร้อมที่จะพิทักษ์ปกป้องรักษาองค์กร อย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ แม้แต่ชีวิตก็อุทิศให้กับองค์กรได้นี้คืออานุภาพของการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอของหมู่สงฆ์ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงอยู่ในโลกนี้ยาวนานกว่าสองพันห้าร้อยปีแล้ว^{๑๔๒}

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม

พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต) ได้กล่าวถึงการประชุมพร้อมเพรียงกันไว้ว่า พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติกิจของหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี^{๑๔๓}

พระภิกษุญาณวริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว) ได้กล่าวถึง อปรีหานิยธรรมข้อที่ ๒ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่จะพึงทำ ความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะทั้ง ๓ วาระนี้คือการแสดงออกถึงเอกภาพของหมู่คณะ หรือความพร้อมใจเป็นหนึ่งเดียวกันของสมาชิกทั้งหมู่คณะยินดีเต็มใจที่จะร่วมเป็นร่วมตายกันทั้งในยามทุกข์และในยามสุขเพื่อแบกรับภารกิจของหมู่คณะให้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามเป้าหมายและกำหนดเวลา ขณะเดียวกันหากในยามใด ที่มีภัยอันตรายมากล้นกราย สมาชิกทั้งหมดต่างก็พร้อมใจกันพิทักษ์รักษาองค์กรให้ผ่านพ้นอุปสรรคและวิกฤตอันตรายไปได้อย่างปลอดภัยและสง่างาม โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากใดๆ ทั้งสิ้น นี่คือนิยามแห่งความเป็นเอกภาพของหมู่คณะ ซึ่งทำให้องค์กรมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นยืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน^{๑๔๔}

วศิน อินทสระ ได้กล่าวถึงการพร้อมกันประชุมและพร้อมกันเลิกประชุมไว้ดังนี้เมื่อมีการประชุมก็ควรร่วมกันประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมก็เลิกพร้อมกัน ไม่หนีประชุม รับเบี้ยประชุมก็อยู่จนเลิก ไม่ใช่รับเบี้ยประชุมเสร็จก็หายไป จะได้ว่าเขาประชุมกันเรื่องอะไร มอบหมายภารกิจอะไรให้ใครบ้าง จะได้ติดตามงานกันได้ถูกต้อง ข้อนี้น่าได้ (แต่ยาก) องค์กรไหนๆ ก็เข้มแข็ง^{๑๔๕}

^{๑๔๒}พระภิกษุญาณวริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), ความรู้ประมาณ ฐานรากของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: พีพีพรินติ้ง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

^{๑๔๓}พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต), อปรีหานิยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: หจก. ดวงกมลปริ้นติ้ง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๑๔๔}พระภิกษุญาณวริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), ความรู้ประมาณ ฐานรากของพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๐.

^{๑๔๕}วศิน อินทสระ, หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา, หน้า ๓๒ - ๓๕.

๓. ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม

พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก) ได้อธิบายการไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมไว้ว่า สิกขาบททุกข้อที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ใครๆ ไม่พึงถอน คือไม่ตัดออก ไม่ยกเลิก แม้บางข้ออาจไม่เหมาะแก่กาลสถานที่ ก็มีพระพุทธานุญาตพิเศษไว้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องถอนสิกขาบทใดๆ ทั้งสิ้นเหมือนกฎหมายทางพระราชอาณาจักร ใครๆ ไม่พึงถอน เพราะถ้าต่างคนต่างเลิกถอนสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้ตามความต้องการของตนๆ ผลสุดท้ายก็ไม่มีอะไรเหลือเป็นหลักไว้ควบคุมหมู่คณะ พระศาสนาที่ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้เหมือนกฎหมาย ถ้าต่างคนต่างถอนทีละมาตรา ไม่ช้าก็หมดประเทศชาติบ้านเมืองไม่มีกฎหมาย ก็เหมือนบ้านเรือนไม่มีชื่อไม่มีแป ก็มีแต่พินาศ^{๑๔๖}

พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว) ได้กล่าวถึงการไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นตามสิกขาบทที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ว่า สำหรับข้อนี้ถือเป็นความมั่นคงสูงสุดของพระพุทธศาสนา เปรียบเหมือนประเทศชาติจะมั่นคงสูงสุดก็ต้องมีบทบัญญัติที่เรียกว่ารัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นแม่บทกฎหมายสูงสุดที่ทุกคน ต้องยึดถือปฏิบัติตามนั้น ใครจะละเมิดมีได้จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามใจชอบมิได้เพราะรัฐธรรมนูญคือโครงสร้างของระบอบการปกครองประเทศ การแก้ไขรัฐธรรมนูญตามใจชอบ ก็คือการทำลายโครงสร้างระบอบการปกครองของประเทศโดยตรงซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ไร้ระเบียบวินัยขึ้นในสังคมและประเทศชาติอันจะนำพาบ้านเมืองไปสู่ความล่มสลายในที่สุด พระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมอบไว้ให้เป็นศาสดาแทนพระองค์ก็เปรียบ ได้กับรัฐธรรมนูญของพระพุทธศาสนา การแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระธรรมคำสอนตามใจชอบ ย่อมเป็นการ ทำลายโครงสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติผิดๆ ขึ้นในหมู่สงฆ์ ซึ่งจะยังผลให้พุทธบริษัททั้งหลายสิ้นศรัทธาในพระพุทธศาสนา แล้วเกิดสิ่งเลวร้ายตามมาอีกมากมาย จนกระทั่งทำให้พระพุทธศาสนาต้องสูญหายไปจากโลกนี้โดยปริยาย ดังนั้น หมู่สงฆ์ทั้งหมดจำเป็นต้องตั้งใจศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยให้ครบถ้วน ทั้ง ๓ ประการ คือ ปรีชาติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ชนิดอุทิศชีวิตเป็นเดิมพัน เพื่อให้ประจักษ์แจ้งในอริยมรรค อริยผลระดับต่างๆ ในพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง แม้เพียงระดับต้นก็ตาม ซึ่งย่อมจะสามารถคำจูนพระพุทธศาสนาให้ยืนยงมั่นคงต่อไปได้โดยไม่ อันตรธานหายไปจากโลกนี้คือ อานาภาพของการรักษาพระธรรมวินัยไว้ด้วยการศึกษาและปฏิบัติของ หมู่สงฆ์พร้อมกันทั้งแผ่นดิน ซึ่งจะยังผลให้พระพุทธศาสนา มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นจากการทำหน้าที่ เผยแผ่อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ของหมู่สงฆ์^{๑๔๗}

วศิน อินทสระ ได้กล่าวถึง การไม่บัญญัติสิ่งที่ขัดต่อบัญญัติเดิมไว้ว่า ข้อนี้สำคัญเพราะพูดถึงวัฒนธรรมขององค์กร ว่าสิ่งไหนดีงาม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมที่ดีของบ้านเมืองของชาติของ องค์กร ซึ่งสืบทอดกันมานั้น เป็นสิ่งสำคัญ เพราะนั่นคือความเป็นชาติเป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ ถือเป็นธรรมาภิบาลอันสำคัญยิ่งองค์กรนั้นย่อมเข้มแข็งและแกร่งได้นาน^{๑๔๘}

^{๑๔๖}พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก), อธิบายธรรมวิภาค, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘๔ - ๑๘๕.

^{๑๔๗}พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), ความรู้ประมาณ ฐานรากของพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๐ - ๒๑.

^{๑๔๘}วศิน อินทสระ, หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา, หน้า ๓๒ - ๓๕.

๔. มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา

พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว) ได้กล่าวถึงการให้ความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชาไว้ว่า อปริหานิยธรรมข้อที่ ๔ ให้ความเคารพภิกษุที่เป็นประธานสงฆ์และรับฟังถ้อยคำของท่าน สำหรับข้อนี้มุ่งใช้การเคารพนับถือซึ่งกันและกันเป็นหัวใจในการปกครองสงฆ์กล่าวคือ ในพระภิกษุสงฆ์หมู่หนึ่งๆ ที่บวชกันมานานจะประกอบด้วยสมาชิก ๔ ประเภท คือ ๑. พระเถระผู้บวชมานานและมีอายุมาก ๒. พระเถระผู้มีพรรษามาก ๓. พระอุปัชฌาย์ผู้เป็นสังฆบิดร ๔. สังฆปริณายกผู้ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้า และมีอำนาจในการปกครองสงฆ์หมู่หนึ่ง การที่สงฆ์ยังปกครองกันอยู่ได้ก็เพราะอาศัยความเคารพอยู่ ๒ สถานะ คือ ๑. ในด้านการปกครอง ก็อาศัยความเคารพนับถือเชื่อฟังตามฐานะของท่านผู้มีอำนาจที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น ๒. ในด้านความประพฤติก็อาศัยความเคารพเชื่อฟังท่านผู้มีอายุพรรษามากกว่าผู้สามารถเป็นต้นแบบความประพฤติให้กับเราได้ดังนั้น การปฏิบัติด้วยความเคารพนับถือ และเชื่อฟังถ้อยคำของพระเถระผู้ใหญ่เช่นนี้ย่อมทำให้การปกครองสงฆ์มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง เพราะมีพระเถระผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ เป็นต้นแบบด้านความประพฤติเป็นผู้ชี้แนะและเป็นต้นแบบด้านการปฏิบัติธรรม เพื่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน นี่คืออานุภาพของการปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ย่อมทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น^{๑๔๙}

วคิน อินทสระ ได้กล่าวถึง การให้ความเคารพนับถือต่อบังคับบัญชา ไว้ว่า องค์ใดๆ ย่อมมีผู้นำหากเราให้เกียรติผู้นำ เชื่อฟังกัน ปฏิบัติตามความคิด (ที่ดีที่ถูกต้อง) ของผู้นำ เดินไปในกรอบในทิศทางเดียวกัน ไม่หลบลี้ผู้นำ ความมั่นคงในองค์กรก็เกิดขึ้น^{๑๕๐}

นันทรัตน์ จำปาแดง ได้กล่าวถึงการให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาไว้ว่า เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเจริญก้าวหน้าในอาชีพ โดยอาจส่งไปอบรม สัมมนา คั้นคว้าวิจัย สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนได้ทำงานที่เหมาะสมแก่ตนทั้งด้านความสามารถ และบุคลิกภาพ เพื่อให้งานได้ด้วยดีและมีความสุขในงานสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน เมื่อต้องการให้ทำงานใดหรือปฏิบัติอย่างไร และหลีกเลี่ยงการสื่อสารทางเดียวให้มากที่สุด รักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อให้ทุกคนอยู่ได้อย่างไม่ลำบาก และเป็นสุข ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจ ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสียสละ และทำประโยชน์ ให้หน่วยงานเพิ่มขึ้นยกย่องผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปรากฏแก่ผู้อื่นเมื่อเขาทำดี แต่เมื่อมีสิ่งผิดพลาดเกิดขึ้น ควรเชิญเข้าพบ พูดคุยกันเป็นการส่วนตัวในบรรยากาศของความจริงใจ^{๑๕๑}

๕. ให้ความเคารพต่อเพศสตรี

พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก) ได้อธิบายการให้ความเคารพต่อเพศสตรีไว้ว่า ไม่ทำไม่พูด ไม่คิดอะไรตามอำนาจของความอยาก อันธรรมาปถุชนทุกคนยังมีตัณหา คือ ความอยากจึงจำเป็นต้องระวังตน คอยข่มจิตตน อดทนต่อความอยาก ไม่ปล่อยจิตให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจความ

^{๑๔๙}พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), *ความรู้ประมาณ ฐานรากของพระพุทธศาสนา*, หน้า ๒๑.

^{๑๕๐}วคิน อินทสระ, *หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา*, หน้า ๓๒ – ๓๕.

^{๑๕๑}นันทรัตน์ จำปาแดง, *การเป็นลูกน้องที่ดี*, (กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗.

อยากนั้นเมื่อควบคุมจิตได้ก็ไม่ทำ ไม่พูด ไม่คิดด้วยอำนาจความอยาก ก็ชื่อว่าไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากก็มีแต่ความเจริญ^{๑๕๒}

วสิน อินทสระ ได้กล่าวถึง การให้ความเคารพต่อเพศสตรีไว้ว่า ข้อนี้สำคัญมิใช่น้อยเพราะเตือนเพราะห้ามมิให้ล่วงเกินบุตถจริยาของใคร เรื่องบุตถจริยาของผู้ร่วมงานของคนอื่น ควรให้เกียรติกัน ไม่นินทาว่าร้าย หรือพูดถึงกันในทางไม่ดีเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องสำคัญในองค์กรใดๆ ก็ตาม หากเว้น หากละ ไม่ปฏิบัติเช่นนี้เสียได้ย่อมมีแต่ความสงบ ย่อมมีแต่ความสามัคคีคืออย่าลืมนะ ลูกเมียมีอิทธิพลต่อจิตใจของทุกคน การให้ร้าย การนินทาว่ากล่าว มีผลกระทบต่อผู้นำ และบุคลากรในองค์กร องค์กรใดมีเรื่องเช่นนี้มากๆ ย่อมขาดความมั่นคง^{๑๕๓}

๖. ให้ความเคารพต่อสถานที่

วสิน อินทสระ ได้กล่าวถึงการให้ความเคารพต่อสถานที่สำคัญของหน่วยงานไว้ว่า คนไทยส่วนใหญ่นับถือถึงความสำคัญของสถานที่ที่อยู่ไม่ว่าจะเป็นบ้าน หรือที่ทำงาน หากใครไม่เชื่อถือ ใครดูถูกของที่คนอื่นในองค์กรเขาเชื่อถือ หรือเช่นไหว้บูชากราบไหว้อยู่ก็ต้องเกิดอาการขัดใจกัน องค์กรก็อยู่ไม่ได้ข้อนี้หมายรวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา ซึ่งคนในองค์กรจักต้องให้เกียรติกัน ไม่หลบลู่ของของใคร ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ต้องใช้จิตวิทยาเข้ามาช่วยเป็นอย่างยิ่ง^{๑๕๔}

๗. ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน

วสิน อินทสระ ได้กล่าวถึง การให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือนไว้ว่า ในองค์กรแต่ละแห่งในบ้านเมืองในชาติแต่ละชาติย่อมมีคนดีคนอาวุโส มีคนสำคัญ ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ ยิ่งต่อองค์กรนั้นๆ บุคคลเหล่านี้ถือเป็นหลักขององค์กร ซึ่งเป็นขุมความคิด ขุมประสบการณ์ เป็นสิ่งอันทรงคุณค่าขององค์กร ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคงขององค์กร^{๑๕๕}

สมศรี มงคลชัย ได้อธิบายถึงการต้อนรับและสร้างความประทับใจและค่านิยมแก่ผู้ที่มาเยือนไว้ว่า ควรจัดสถานที่ให้เหมาะสม ให้ความเอาใจใส่ต่อผู้มาติดต่อ การเตรียมการล่วงหน้าสำหรับผู้มาติดต่อ ควรเตรียมเอกสารให้พร้อม การต้อนรับผู้มาติดต่อที่นัดหมายไว้ล่วงหน้า ควรเอ่ยชื่อได้อย่างถูกต้อง การสนทนากับผู้มาติดต่อ ควรสนทนาในเรื่องต่างๆ ไป การแนะนำ (Introductions) การขัดจังหวะ ควรใช้วิธีการขัดจังหวะที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ การรักษาเวลานัดหมายไม่ให้ล่วงเลยเวลาจนเกินไป การขอเข้าพบของพนักงานในหน่วยงาน หากผู้บังคับบัญชาไม่ว่าง ควรบอกให้เขากลับไปยังแผนกของตนเองก่อน เมื่อผู้บังคับบัญชาว่างแล้วจึงโทรเรียก การต้อนรับผู้มาติดต่อที่มีได้นัดหมายไว้ล่วงหน้า ควรแสดงความเป็นมิตรเสมอ การปฏิเสธการขอเข้าพบ โดยการปฏิเสธอย่างสุภาพ การปฏิบัติเมื่อผู้มาติดต่อกลับ ควรจัดทำสมุดทะเบียนผู้มาติดต่อให้เรียบร้อย เพื่อเป็นหลักฐานประจำวัน^{๑๕๖}

^{๑๕๒} พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก), อธิบายธรรมวิภาค, หน้า ๑๘๖.

^{๑๕๓} วสิน อินทสระ, หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา, หน้า ๓๒ - ๓๕.

^{๑๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒ - ๓๕.

^{๑๕๕} อ้างแล้ว, หน้า ๓๒ - ๓๕.

^{๑๕๖} สมศรี มงคลชัย, การบริการที่ดี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิงอักษร, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

สรุปได้ว่า อปรีหานิยธรรม ๗ เป็นหลักการร่วมรับผิดชอบ คือ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พบปะปรึกษาหารือกิจการงาน พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ไม่ถืออำเภอใจใคร ต่อความสะดวก ให้เกียรติเคารพนับถือ ให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรีเคารพสักการบูชาเจดีย์ อารักขา บำรุง คุ่มครอง แก่บรรพชิตผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์

๒.๔.๔ หลักอริปไตย ๓

๑) ความหมายของอริปไตย

อริปไตย หมายถึง ความเป็นใหญ่ มี ๓ อย่างคือ อัตตาริปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ธรรมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่^{๑๕๗}

อริปไตย หมายถึง อำนาจที่มีผลต่อการตัดสินใจ คือ อัตตาริปไตย หมายถึงการตัดสินใจที่ถือความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โลกาธิปไตย การถือตามความคิดของคนส่วนมากเป็นที่ตั้ง ธรรมาธิปไตย การถือตามความถูกต้องโดยถือหลักเหตุผลที่เหมาะสม ไม่ถือตามความเชื่ออย่างสุดโต่ง^{๑๕๘}

อริปไตย คือ ความเป็นใหญ่ในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานหรือการปกครอง การที่ครอบครัวและองค์กรจะประสบความสำเร็จเจริญรุ่งเรือง จำต้องมีคณะผู้บริหารเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจการของครอบครัวหรือองค์กร หลักการบริหารก็มีหลายรูปแบบ บางคนก็ถนัดการทำงานแบบเอาตัวเป็นศูนย์กลาง คือตัวเองเป็นใหญ่ หรือภาษาสมัยใหม่เรียกว่า ซีอีโอ CEO (Chief Executive Officer) หมายถึง บุคคลที่มีอำนาจและความรับผิดชอบสูงสุดในองค์กรหรือบริษัท^{๑๕๙} บางคนก็ถนัดการทำงานเป็นทีมเอาความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก หรือ ประชาธิปไตย บางคนก็ถนัดยึดเอาหลักการเป็นใหญ่ ไม่คำนึงเสียงส่วนมากแต่คำนึงถึงความถูกต้องเป็นใหญ่ ในพระพุทธศาสนามีหลักอริปไตย ๓ อย่าง คือ อัตตาริปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย ต่อไปนี้จะได้ศึกษาวิเคราะห์อริปไตยแต่ละหัวข้อตามลำดับ

๑. อัตตาริปไตย

การบริหารตามหลักอัตตาริปไตยก็คือการบริหารตามรูปแบบของ ซี อี โอ แนวคิดนี้มีหลักที่สำคัญคือ ประธานหรือหัวหน้าฝ่ายบริหารสูงสุดของบริษัทได้รับมอบอำนาจหน้าที่จากคณะกรรมการอำนวยการ หรือบอร์ดของบริษัทให้อำนาจในการจัดการ ซึ่งรวมถึงการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการใช้อำนาจจัดการบริษัทอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด^{๑๖๐} หน้าที่สำคัญอีกอย่างของ ซีอีโอ ก็คือ ควรต้องบริหารทรัพยากรบุคคลให้เป็น สื่อสารให้เป็น ไม่เช่นนั้น ไม่เพียงแต่จะไม่ประสบความสำเร็จ แต่ยังอาจเกิดแรงสะท้อนกลับมาในทางลบ เพียงเพราะประสานงาน และสื่อสารกับคนในองค์กรได้ไม่ชัดเจน^{๑๖๑}

^{๑๕๗}พ.ป. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๔, อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๐/๒๐๑, ดูเพิ่มเติมใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๔๘๔.

^{๑๕๘}<http://th.wikipedia.org/wiki/อริปไตย> (๗ ธันวาคม ๒๕๖๐).

^{๑๕๙}<http://blog.eduzones.com/jipatar/> (๗ ธันวาคม ๒๕๖๐).

^{๑๖๐}<http://blog.eduzones.com/jipatar/> (๗ ธันวาคม ๒๕๖๐).

^{๑๖๑}<http://www.classifiedthai.com/content.>(๗ ธันวาคม ๒๕๖๐).

การบริหารระบบนี้เหมาะกับการบริหารครอบครัวและองค์กรขนาดเล็ก เช่น บริษัทเอกชน หรือการนำระบบนี้ไปบริหารองค์กรใหญ่ๆ ที่เป็นของเอกชนก็สามารถประสบความสำเร็จได้ถ้าผู้นำเป็นคนฉลาด รอบคอบ มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล เช่น ตัวอย่างที่นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ กล่าวถึงการบริหารงานขององค์กรโทรศัพท์ว่า องค์กรโทรศัพท์ใช้เวลาติดตั้งโทรศัพท์ ๔๐ ปี ได้ ๒.๔ ล้านเลขหมาย พอบริษัทในเครือ ซี พี คือบริษัทเทเลคอมเอเชีย เข้าไปสัมปทานจากรัฐบาลใช้เวลา ๕ ปี ติดตั้งโทรศัพท์ให้ประชาชน ได้ ๒ ล้านเลขหมายเท่ากับที่องค์กรโทรศัพท์ทำ ๔๐ ปี^{๑๖๒}

จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานแบบอิตาลีไทย หรือแบบเอาผู้นำเป็นที่ตั้ง ทำให้ประสบความสำเร็จ และมีคุณภาพเหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของผู้นำด้วย ในทางพระพุทธศาสนาการบริหารแบบอิตาลีไทย พระพุทธองค์ทรงใช้เมื่อสมัยตรัสรู้ใหม่ๆ สาวกยังมีจำนวนน้อยสามารถดูแลทั่วถึงตัวอย่างที่พระองค์ใช้อิตาลีไทยในการบริหารคณะสงฆ์ เช่น การที่พระองค์อนุญาตให้กุลบุตรผู้มีความประสงค์จะบวชเป็นภิกษุ พระองค์ทรงอนุญาตให้อุปสมบทด้วยการเปล่งพระวาจาว่า เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด หรือเรียกว่า เอหิอุปัสมทา^{๑๖๓} อาทิ การประทานการอุปสมบทให้แก่พระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น การบริหารแบบอิตาลีไทยนี้ก็ทำให้การบริหารคณะสงฆ์ของพระองค์เป็นไปด้วย ความเรียบร้อย ทำให้การเผยแผ่พระธรรมวินัยเจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับ แต่พระองค์ก็ไม่ได้ยึดเอาหลักการนี้ใช้ในการบริหารตลอดไป เมื่อหมู่สาวกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นพระองค์จึงเปลี่ยนเป็นการบริหารแบบ โลกาธิปไตย และธัมมาธิปไตย

๒. โลกาธิปไตย

การบริหารงานตามหลักโลกาธิปไตย คือ การบริหารยึดเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ในปัจจุบันเรียกว่า ระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก เพราะอำนาจบริหารเป็นของประชาชน แต่เนื่องจากประชาชนมีเป็นจำนวนมากจึงต้องเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปบริหาร ระบอบนี้จึงจัดให้มีการเลือกตั้งตัวแทนหรือผู้แทน เช่น เลือกตั้งประธานาธิบดี เลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น ข้อดีของระบอบนี้คือ ประชาชนมีสิทธิ์เลือกตั้งตัวแทนของตนเองด้วยตนเอง ผู้แทนเข้าไปบริหารต้องฟังเสียงของประชาชนด้วย เพราะถ้าบริหารไม่ดีสมัยต่อไป ประชาชนก็ไม่เลือก ระบอบนี้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ข้อเสียคือ ทำให้ล่าช้า เพราะต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน การเลือกตั้งก็มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงกันซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ไม่สามารถแก้ไข ได้อย่างถาวรหรือเด็ดขาด เพราะยินยอมกันทั้งสองฝ่าย เช่นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยนี้แสดงให้เห็นว่าระบอบประชาธิปไตยที่ใช้กันอยู่นี้ ไม่เหมาะกับประเทศไทย สอดคล้องกับข้อมูลที สิริอัญญา ได้นำเสนอในบทความเรื่อง “พุทธศาสนากับธรรมาธิปไตย” ตอนหนึ่งว่า สำนักวิจัยสำคัญของสหรัฐอเมริกาได้เผยแพร่งานเองแล้วว่า ระบอบประชาธิปไตย ไม่เหมาะสมกับประเทศในเอเชียและในประเทศไทย เพราะมิได้คำนึงถึงความแตกต่าง

^{๑๖๒}อภิวัฒน์ วรรณกร, ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ คิด พุด เขียน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๘.

^{๑๖๓}ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๘/๒๕.

ระหว่างเมืองกับชนบท มิได้คำนึงถึงการซื้อเสียงและการใช้อำนาจอิทธิพล ตลอดจนการคอร์รัปชันซึ่งเป็นด้านหลักที่ปกคลุมประเทศในเอเชียอยู่ สำนักวิจัยนี้จึงได้ชี้ว่าประเทศในเอเชียจึงพากันปฏิเสธประชาธิปไตยแบบที่สหรัฐต้องการให้เป็นแทบจะ สิ้นเชิงแล้ว แม้กระทั่งคนซึ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์ชนิดหัวเด็ดตีนขาดก็ปฏิเสธประชาธิปไตย แบบตะวันตกนั้นแล้ว^{๑๖๔}

สิริอัญญา ได้อ้างถึงพุทธทาสภิกขุว่า ท่านเจ้าคุณได้อรรถาธิบายนาถกาลต่อมาว่า สิทธิเสรีภาพก็มีทั้งดีและไม่ดี คือมีทั้งฝ่ายสัมมาและฝ่ายมิฉฉา นั่นคือสิทธิเสรีภาพที่รับใช้ประเทศชาติรับใช้ประชาชนเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นสิทธิเสรีภาพที่เป็นสัมมา แต่สิทธิเสรีภาพในการทำลายชาติบ้านเมืองเป็นสิทธิเสรีภาพแบบมิฉฉา การปกครองไม่ว่าในระบบไหนๆ หากไม่ถือธรรมเป็นใหญ่ ไม่เคารพธรรมและไม่เป็นธรรมแล้ว การปกครองนั้นๆ ก็ใช้ไม่ได้ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับความสามัคคีหรือความสมานฉันท์หรือการปรองดอง หากไม่ตั้งอยู่ในธรรม ไม่เป็นไปโดยธรรมแล้ว ล้วนใช้ไม่ได้ทั้งสิ้น^{๑๖๕}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้แสดงทัศนะว่า โลกาธิปไตย เป็นดาบสองคม มีทั้งคุณและโทษ กล่าวคือหากเสียงส่วนใหญ่ประกอบด้วยธรรม มาจากผู้มีคุณธรรม ย่อมให้คุณ แต่หากไม่ประกอบด้วยธรรม มาจากผู้ขาดธรรมย่อมให้โทษมากกว่าให้คุณ^{๑๖๖} สอดคล้องกับทัศนะที่ว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ว่าเกิดขึ้นด้วยอำนาจ แห่งอริยสัจ ๓ ประการนี้ ประการใดประการหนึ่ง ทั้งในส่วนที่เป็นกุศลกรรม และอกุศลกรรม เช่น คนทำดีเพราะเห็นตามคนส่วนใหญ่ หรือในทางกลับกัน คนทำชั่วเพราะเห็นตามคนส่วนใหญ่ โดยไม่พินิจพิจารณาว่าที่คนส่วนใหญ่ทำนั้นถูกหรือผิด^{๑๖๗}

ในพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ใช้การบริหารแบบระบอบโลกาธิปไตยเหมือนกัน เช่น ต่อมาเมื่อสาวกเพิ่มมากขึ้นพระองค์จึงมอบอำนาจการบริหารให้เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ให้คณะสงฆ์เป็นใหญ่ อาทิ ทรงอนุญาตให้มีการอุปสมบทด้วยวิธีอุทตติยสูตรมาจา^{๑๖๘} คือทรงอนุญาตให้มีพระภิกษุเข้าร่วมสังฆกรรมอย่างน้อย ๕ รูปเป็นอย่างน้อย เฉพาะในชนบทที่ห่างไกลส่วนในมณฑลประเทศ ทรงอนุญาตให้มีพระภิกษุเข้าร่วมสังฆกรรมตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป^{๑๖๙} คณะสงฆ์ฝ่ายเถรวาทจึงได้ยึดเอาหลักนี้ปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้

จากหลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกจะเห็นว่าพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญระบอบการบริหารแบบโลกาธิปไตยมาก เช่น การที่พระองค์แนะนำให้พระนางปชาบดีโคตมีผู้เป็นพระมาตุจฉา (น้า) ผู้ต้องการจะถวายผ้าไหมเนื้อดีที่พระนางทอเองแก่พระพุทธเจ้าเพื่อจะได้ อานิสงส์มาก แต่พระองค์แนะนำให้พระนางถวายแก่สงฆ์จะได้อานิสงส์มากกว่า เรื่องนี้ปรากฏใน พระไตรปิฎกเล่มที่

^{๑๖๔}สิริอัญญา บทความเรื่อง “พุทธทาสกับธรรมาธิปไตย”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.paisalvision.com> (๗ ธันวาคม ๒๕๖๐).

^{๑๖๕}<http://www.paisalvision.com/> (๗ ธันวาคม ๒๕๖๐).

^{๑๖๖}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต), คำวัด, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.kalyanamitra.org> (๗ ธันวาคม ๒๕๖๐).

^{๑๖๗}<http://www.br.ac.th> (๗ ธันวาคม ๒๕๖๐).

^{๑๖๘}คือการสวดตั้งญัตติประกาศให้สงฆ์ทราบ ๑ ครั้ง แล้วสวดประกาศรับเข้าหมู่ ๓ ครั้ง.

^{๑๖๙}ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๕๙/๓๙, ๓๘๘/๒๗๖, ๔๕๐/๓๒๘.

๑๒ ชื่อว่า ทักขิณาวีรังคสูตร ในมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์^{๑๗๐} แต่โลกาธิปไตยในความหมายนี้พระพุทธรองค์หมายถึงเสียงส่วนมากหรือสงฆ์ที่ทำตามธรรมตามวินัย ถ้าผิดธรรมผิดวินัยพระองค์ก็ติเตียน ดังพระพุทธรูปว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ติเตยนคฺคณฺที่ควฺรติเตยน” “ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ยกฺยงฺคณฺที่ควฺรยกฺยง”^{๑๗๑}

๓. ธัมมาธิปไตย

การบริหารงานตามหลักธัมมาธิปไตย คือ การบริหารแบบยึดเอาความถูกต้องเป็นเกณฑ์ ไม่ได้คำนึงเสียงส่วนใหญ่ที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม มีนักปราชญ์ทางด้านพระพุทธศาสนาหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักการนี้ไว้ เช่น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงทัศนะไว้ในหนังสือเรื่อง “ธรรมาธิปไตยไม่มา จึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ” สรุปใจความได้ว่า ธรรมาธิปไตยไม่ใช่ระบบแยกต่างหาก อีกระบบจากประชาธิปไตย แต่เป็นคุณภาพ “เป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจของบุคคลที่อยู่หรือร่วมอยู่ในระบบการปกครองนั้น” ถ้าการตัดสินใจโดยตรวจสอบเรื่องราว สืบค้นความจริง หาข้อมูลให้ชัดเจนถ่องแท้ ใช้ปัญญาพิจารณาในการตัดสินใจต่างๆ เช่น ถ้าในระบอบประชาธิปไตยก็เป็นการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยพิจารณาว่าผู้สมัครคนไหนเป็นคนดี มีความสามารถ มุ่งทำประโยชน์ให้ส่วนรวมจริงๆ ก็ตัดสินใจไปตามความดีงามความถูกต้องนั้น นี่เรียกว่าเป็นธรรมาธิปไตย แต่ถ้าเลือกโดยเอาผลประโยชน์ของตัวเองเป็นหลัก นี่เรียกว่าอัตตาธิปไตย หรือตัดสินใจเลือกโดยว่าไปตามกระแส ลงคะแนนแบบเหตามพวกไป นี่เรียกว่าโลกาธิปไตย^{๑๗๒}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้แสดงทัศนะไว้ในหนังสือเรื่อง “พุทธวิธีบริหาร” ตอนว่าด้วยการบริหารตามหลักธัมมาธิปไตยสรุปใจความได้ว่า การบริหารตามหลักธัมมาธิปไตย ผู้บริหารต้องประกอบด้วยผละ ๔ คือ ปัญญาผละ วิริยผละ อนวัชชผละ สังคหผละ ปัญญาผละ กำลังคือปัญญา หมายถึง ผู้บริหารต้องมีปัญญา คือ ต้องเป็นผู้ชวนชวยเพื่อให้เกิดปัญญา ๓ ด้าน อาทิ สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติ หรือการเจริญภาวนา ในที่นี้ท่านอธิบายการรอบรู้ ๓ อย่าง คือ รู้จักตน รู้คน รู้งาน รู้จักตนเองคือรู้ความสามารถของตน อุปนิสัยของตน รู้จักคน คือรู้จักคนที่ทำงานร่วมกัน หมายความว่า มอบงานให้ถูกกับคน และรู้งาน คือรู้จักงานที่รับผิดชอบ วิริยผละ พลังของความเพียร ผู้บริหารต้องเป็นคนขยัน อดทน ต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ทอดทิ้งธุระกลางครัน ในที่นี้ท่านอธิบายเกี่ยวกับสังฆาธิปไตย คือ มีความขยันสู้งานเพราะคนอื่นชักชวนแนะนำ อสังฆาธิปไตย มีความขยันสู้งานด้วยความเพียรของตนเอง อนวัชชผละ พลังแห่งการงานที่ไม่มีโทษ คือประกอบการทำงานสุจริต ไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรม ท่านอธิบายว่า ผู้บริหารต้องเว้นอบายมุข อันเป็นทางแห่งความเสื่อม เช่น ไม่ติดการพนัน ไม่ติดสุรายาเสพติด ไม่เกียจคร้าน ไม่คบมิตรชั่ว จากนั้นให้รักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์ สังคหผละ คือให้มีพรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และสังคหผละ

^{๑๗๐}ดูรายละเอียดใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๗๖/๔๒๔-๔๓๐.

^{๑๗๑}ดู พ.อ. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๑.

^{๑๗๒}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *ธรรมาธิปไตยไม่มา จึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ*, ปี ๒๕๔๙, หน้า ๑๓, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.nidambe11.net> (๗ ธันวาคม ๒๕๖๐).

พลังแห่งการสงเคราะห์ หมายถึงผู้บริหารต้องเป็นคนสงเคราะห์เพื่อนร่วมงานตามสมควรแก่ตำแหน่งหน้าที่ การสงเคราะห์มีหลายวิธี เช่น การให้สิ่งของ การพุดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ สุภาพอ่อนโยน การช่วยเหลือการงานบางครั้งบางคราว และการวางตัวเสมอต้นเสมอปลายหรือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา^{๑๗๓}

จากทัศนะของพระธรรมโกศาจารย์ที่นำเอาปัญญาพลมาเป็นเครื่องมือในการบริหารตามหลักธัมมาธิปไตยนี้ ผู้เขียนมีความเห็นสอดคล้องกับทัศนะดังกล่าวนี้เพราะพระพุทธองค์ได้ตรัสสรรเสริญปัญญาไว้หลายแห่งต่างกาลต่างวาระกัน เช่น ตรัสว่า “ปัญญา โลกสมบัติ ปชฺโชโต ปัญญา เป็นแสงสว่างในโลก”^{๑๗๔} “ปัญญา นรานํ รตนํ ปัญญา เป็นรัตนะของนรชน”^{๑๗๕} เป็นต้น ตามหลักพระพุทธศาสนา มีปัจจัยเป็นเครื่องพัฒนาปัญญาอยู่ ๒ อย่าง คือ พรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ^{๑๗๖}

พรโตโฆสะ แยกออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นบุคคลโดยตรง เช่น บิดามารดา ครู อาจารย์ ผู้เป็นกัลยาณมิตร คอยแนะนำตักเตือน ในสิ่งที่ตั้งงมงายให้เกิดความรู้หรือปัญญา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปัจจัยภายนอก ส่วนที่สองได้แก่ คัมภีร์ต่าง ๆ ที่บันทึกคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลาย เช่น ตำรับตำรา หรือหนังสือเรียน เป็นต้น เป็นแหล่งความรู้ที่เป็นประโยชน์เมื่อได้อ่านแล้วจะทำให้เกิดปัญญา

โยนิโสมนสิการ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปัจจัยภายใน ได้แก่การพิจารณาไตรตรองใคร่ครวญสิ่งที่ได้รับฟังมาจากบิดามารดา ครูอาจารย์นั้น หรือที่ได้อ่านมานั้นตามกำลังสติปัญญา ก็จะทำให้เกิดปัญญาเพิ่มขึ้น เช่น ได้ยินบิดามารดาบอกว่า การดื่มสุราไม่ดีเพราะจะทำให้สูญเสียการทรงตัว สติจะอ่อนกำลังไม่สามารถควบคุมความคิดหรือวาระร่างกายของตนให้อยู่ในสภาวะปกติได้ เมื่อได้รับฟังมาอย่างนี้แล้ว ก็นำไปคิดไตรตรองต่อว่า เพราะเหตุไร สุราจึงมีฤทธิ์ทำให้คนที่ดื่มเป็นอย่างนั้น ก็ต้องไปศึกษาต่อว่า สุราประกอบด้วยสารอะไรบ้าง หรือว่า สุราทำมาจากอะไร เมื่อคิดพิจารณาอย่างนี้แล้วก็จะทราบข้อเท็จจริงของสุรา ความรู้ที่ได้ก็กลายเป็นปัญญา ที่เกิดขึ้นด้วยโยนิโสมนสิการ^{๑๗๗}

จากข้อความที่ได้ทำการศึกษามานี้แสดงให้เห็นว่าการบริหารตามหลักธัมมาธิปไตย ผู้บริหารต้องประกอบด้วยผล ๔ ประการ คือ ปัญญาพล วิทยพล อนุวัชพล และสังคหพล ดังกล่าวนั้นจึงจะประสบความสำเร็จในการบริหารตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

เรื่องการรื้อฟื้นคดีขึ้นมادتสินไหมของเจ้าชายพันธุละมหาอำมาตย์ของพระเจ้า ปเสนทิโกศล เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า เจ้าพันธุละ ได้บริหารตามหลักธัมมาธิปไตย ความย่อว่า เจ้าชายพันธุละ ได้รื้อฟื้นคดีความที่คณะผู้พิพากษาชุดเดิมตัดสินไม่เป็นธรรมขึ้นมาพิจารณาใหม่แล้วตัดสินให้ผู้ถูก เป็นฝ่ายชนะ ให้ผู้ผิดเป็นฝ่ายแพ้ ทำให้ประชาชนพอใจการตัดสินของเจ้าชายพันธุละ

^{๑๗๓}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕๓ - ๗๘.

^{๑๗๔}ส.ส. (บาลี) ๑๕/๘๐/๓๓. ส.ส. (ไทย) ๑๕/๘๐/๘๕.

^{๑๗๕}ส.ส. (บาลี) ๑๕/๕๑-๕๒/๒๖, ส.ส. (ไทย) ๑๕/๕๑/๖๗.

^{๑๗๖}อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๒๗/๑๑๕, อง.ทุก.อ. (ไทย) ๒/๑๒๗/๕๓.

^{๑๗๗}พระมหาธานินทร์ อาทิตวโร, “การพัฒนาสังฆารเพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๗๐.

พากันส่งเสียงสาธุการ ดังไปถึงพระตำหนักของพระเจ้าปเสนทิโกศล พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงทราบเรื่องจึงแต่งตั้งให้เสนาบดีพันธุละ เป็นผู้พิพากษาอีกตำแหน่งหนึ่ง^{๑๗๘}

การที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งอัครสาวกทั้งสอง คือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ก็ทำตามธัมมาธิปไตย กล่าวคือ พระเถระทั้งสองรูปนี้เคยได้บำเพ็ญบารมีมาตั้งแต่อดีตชาติเพื่อได้ตำแหน่งอัครสาวกของพระพุทธเจ้าองค์ใดองค์หนึ่ง ถึงแม้ว่าการแต่งตั้งครั้งนั้นจะมีเสียงคัดค้านจากพระภิกษุเป็นจำนวนมากว่า พระองค์เห็นแก่หน้า เห็นแก่พวกพ้อง เพราะพระเถระทั้งสองรูปนั้นเพิ่งจะบวชไม่นาน มีพระเถระที่มีพรรษามากกว่าและเหมาะสมกว่าหลายรูป พระองค์นำเรื่องราวในอดีตชาติของแต่ละรูปมาแสดงให้เห็นภิกษุฟัง เสียงคัดค้านจึงเงียบหายไปทุกรูปจึงยอมรับการตัดสินใจพระทัยของพระองค์^{๑๗๙}

ในบรรดาอธิปไตยทั้ง ๓ นั้น ธัมมาธิปไตยนี้พระองค์ให้ความสำคัญมากเห็นได้จากพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่งที่พระองค์ทรงเตือนให้ภิกษุ ยึดเอาธรรมเป็นใหญ่ ทรงแนะนำให้ภิกษุยึดเอาพระธรรมเป็นที่พึ่ง เช่น พระพุทธพจน์ในมหาปริณิพานสูตร ที่ฆนิกาย มหาวรรค ในจกัถวัตติสูตร ที่ฆนิกาย ปาฏิกวรรค ในโคปกโมคคัลลานสูตร ในอิตตทีปสูตร สังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค ในคิลานสูตร สังยุตตนิกาย มหาวรรคว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง จงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่งไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่เถิด”^{๑๘๐}

สรุป การบริหารงานตามหลักอธิปไตย ๓ คือการบริหารแบบเอาตัวเป็นใหญ่ในการตัดสินใจสั่งการโดยไม่ต้องขอความเห็นจากคนอื่น เมื่อสั่งการไปแล้วผู้สั่งรับผิดชอบแต่ผู้เดียว เรียกว่า อัตตาทิปไตย ข้อดีของการบริหารแบบนี้ คือ ทำให้รวดเร็วทันใจ ได้งานมาก ข้อเสีย คือ โอกาสที่จะผิดพลาดมีสูง และเป็นการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นของคนอื่น การบริหารแบบเอาเสียงส่วนมากเป็นเกณฑ์ตัดสินใจ หรือการบริหารแบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน ผู้เป็นหัวหน้าต้องฟังเสียงคนอื่นด้วย เมื่อเสียงส่วนมากว่าอย่างไรก็เอาตามนั้น เรียกว่า โลกาทิปไตย ข้อดีของการบริหารแบบนี้ คือ ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารหรือแสดงความคิดเห็น การบริหารโปร่งใส เพราะมีระบบการตรวจสอบ ข้อเสีย คือ ทำให้ล่าช้าเพราะต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน การบริหารแบบเอาความถูกต้องเป็นหลักโดยไม่คำนึงถึงเสียงส่วนมาก เรียกว่า ธัมมาธิปไตย แต่ถ้าเสียงส่วนมากถูกก็ถือว่าเป็นธัมมาธิปไตยเหมือนกัน พระพุทธองค์ได้วางหลักการบริหารทั้ง ๓ นี้ไว้เพื่อเป็นแนวทางให้สาวกนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ตามความเหมาะสมแก่สถานการณ์ดังที่พระองค์ได้ใช้เป็นแบบอย่างมานั้น ในบรรดาหลักการบริหารทั้ง ๓ นี้ พระองค์จะให้ความสำคัญกับหลักธัมมาธิปไตยมากกว่า เพราะการยึดธรรมเป็นใหญ่หรือยึดความถูกต้องเป็นหลักจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว

^{๑๗๘} คุรุยละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๓/๑๙๗.

^{๑๗๙} คุรุยละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๕๕.

^{๑๘๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๕/๑๑๑, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๘๐/๕๙, ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๘๐/๘๗, ส.ชนธ. (ไทย) ๑๗/๔๓/๕๙, ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๗๕/๒๒๔.

๒.๕ บริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๒.๕.๑ ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ในสังคมไทยนั้น การบวชเณรและพระเป็นทางเลือกในการแสวงหาโอกาสทางการศึกษา และการได้เข้าทางอาชีพของคนจนในชนบทจำนวนมาก ที่ไม่มีโอกาสรับการศึกษา และประเพณีการบวชเรียนซึ่งมีความหมายว่า บวชคู่กับเรียน เมื่อบวชก็ต้องเรียน หรือที่บวชก็เพื่อเรียน

การศึกษาสงฆ์ถูกแยกออกจากระบบการจัดการศึกษาสำหรับประชาชน โดยจัดให้อยู่ในความดูแลของกรมการศาสนาและมหาเถรสมาคม ด้วยเหตุที่ผู้เรียนอยู่ใน "ภิกษุภาวะ" แม้จะเป็นหลักสูตรเดียวกับการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป เช่น หลักสูตรพระปริยัติธรรมศึกษา แผนกสามัญศึกษาก็ตาม เป็นต้น โครงสร้างการบริหารการศึกษาเช่นนี้ จึงก่อให้เกิดปัญหาทางการศึกษาของคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ เนื่องจากการจัดการศึกษา มิใช่ภาระหน้าที่หลักของกรมการศาสนา และมหาเถรสมาคม

หลักสูตรทั้ง ๔ ประเภทสามารถจำแนกได้เป็น ๒ กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มหลักสูตรที่ศึกษาเฉพาะวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จัดเป็น การศึกษาปริยัติธรรม กลุ่มที่ ๒ เป็นหลักสูตรที่ศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาพร้อมกับวิชาสามัญอื่นๆ ได้แก่ หลักสูตรมหาวิทยาลัยสงฆ์ และหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญจัดเป็น การศึกษาพระปริยัติธรรมประยุกต์

เมื่อพิจารณาเป็นส่วนใหญ่ ๒ ส่วน คือ คันธธุระ ๑ วิปัสสนาธุระ ๑ คันธธุระนั้นเรียนหนักเริ่มต้นด้วยการเรียนภาษาบาลี และแปลพระไตรปิฎก พยายามให้อ่านออกแปลได้ค้นคว้าให้แตกฉาน ส่วนวิปัสสนาธุระนั้น ไม่หนักนัก โดยการเรียนทางสมาธิวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้ใจสะอาดปราศจากกิเลสทั้งปวง

กระทรวงศึกษาธิการให้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๔ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๕ การศึกษาแบบนี้เป็นการศึกษาแบบประยุกต์ หรือ เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งทางการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และฝ่ายบ้านเมืองเมื่อพระภิกษุสามเณรได้ลาสิกขาแล้วก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้หรือเข้ารับราชการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไป ปัจจุบันนี้การศึกษาประเภทนี้ได้กระจายอยู่จังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ

มหาวิทยาลัยสงฆ์ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงเห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญจึงได้ปฏิรูปการศึกษา จัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบเหมือนนานาอารยประเทศให้ราษฎรทุกคนได้ศึกษาอย่างมีระบบ และสำหรับพระภิกษุสามเณร พระองค์ก็ทรงสนับสนุนให้คณะสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งด้านพระปริยัติธรรมและวิชาการชั้นสูงสมัยใหม่ควบคู่กันไป ได้ทรงตั้งสถาบันมหาธาตุวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” และในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ ก็โปรดให้เปิดขึ้นที่ วัดบวรนิเวศวิหาร และได้ทรงพระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งนี้ได้ดำเนินการมาโดยลำดับ

แต่ก็ยังไม่ก้าวหน้าถึงขั้นเป็นมหาวิทยาลัย เพิ่งจะมายกระดับการศึกษาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในรัชกาลปัจจุบันนี้เอง โดยเฉพาะมหาเถรสมาคม ได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ อันเป็นการรับการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งนั้นเป็นการศึกษาสงฆ์อย่างเป็นทางการต่อมารัฐบาลโดยการยินยอมของรัฐสภาที่รับรอง พระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะ ผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๒๗ ลงวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ และรับรองพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อพ.ศ. ๒๕๔๐ ลงวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๐ ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๘ ตอนที่ ๕๑ ก ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ นั้น เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา และบาลีสามัญศึกษาสำหรับนักเรียนวัดกล่าวคือ ภายหลังจากการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ และ พ.ศ. ๒๔๘๙ ตามลำดับ ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมาเรียกว่า โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา กำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุและสามเณรเรียนกันมากทางคณะสงฆ์ โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า “โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำหรับนักเรียนวัด” โดยมติคณะสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออกระเบียบกระทรวง ให้โรงเรียนบาลีวิสามัญสำหรับนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอนสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้แล้วก็ยังคงได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุ สามเณรนิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาวรรณและบาลีจะถูกกลืนหายไป เพราะภิกษุและสามเณรต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากเกินไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษาวรรณและบาลีเสีย แต่ทางการคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาการทางโลกอยู่

ดังนั้นแม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ฟัน ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่ มี วิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่าบาลีศึกษา สามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา และได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรี ว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษา สำหรับนักเรียนวัดเสีย และกำหนดให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ แต่การณปรากฏต่อมาว่า การตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีใหม่นี้มีน้อย สาเหตุที่มีผู้นิยมเรียนน้อย เพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียน โดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่

ดังนั้น นักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว จึงได้พากันเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ สมัยสมเด็จพระปิยะมหาราช เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้าง ทำให้ การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก ขณะเดียวกันก็มีผู้แทนราษฎร ได้ยื่นเรื่องราวขอให้กระทรวงศึกษาธิการ เปิดการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนา ร่วมกับกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาถึงความเห็นร่วมกันว่า จะตั้งโรงเรียนขึ้น ประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรม และวิชาสามัญ ศึกษาควบคู่กันไป โดยไม่มีการสอบสมทบ แต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง และโดย พระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ว่า “การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรม ก็จำเป็นต้องอนุวัตไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควร ที่จะให้มีหลักสูตรในการเรียน พระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก สามัญศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม ควบคู่กันไป” ในที่สุด กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักร และฝ่าย บ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบดำรงอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ ลาสิกขาไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ ก้าวหน้าแก่ตนเอง และบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน ในระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาส ๕๑ แห่งรายงาน เสนอจัดตั้งต่อกรมการศาสนา ปัจจุบันมีโรงเรียนกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศและในปี การศึกษา ๒๕๖๐ มีโรงเรียน ๔๐๓ โรง มีนักเรียนจำนวน ๕๐,๕๙๓ รูป

๒.๕.๒ การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ได้เรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการศึกษาของสงฆ์ประเภทนี้ภายใต้การควบคุมของสภาการศึกษา คณะสงฆ์ซึ่งมี สมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน และยังมีคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๑) สภาการศึกษาสงฆ์

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่ง ของมหาเถรสมาคม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน แม่กองบาลี และแม่กองธรรม สนามหลวงเป็นรองประธาน ๒ รูป นายกสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิการบดีสภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย เลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขาธิการสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ และผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน ๙ ท่าน ที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามคำกราบทูลของ

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ หน้าที่สำคัญของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ คือควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายงานโครงการต่างๆ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตร และแบบเรียนตามโครงการศึกษาทุกระดับ พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา ตลอดจนพิจารณาเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาตามที่มาตราสมาคมมอบหมาย ทั้งนี้อำนาจแต่งตั้งกรรมการทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการศึกษาอีกด้วย

๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ ซึ่งมีฐานะเป็นกรมขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทยฐานะ ผู้สำเร็จการศึกษาวិชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๒. รับสนองงาน ประสานงานและถวายเป็นการสนับสนุนกิจการของคณะสงฆ์ การบริหาร การปกครอง

๓. เสนอแนวทางกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา

๔. ส่งเสริม ดูแล รักษาและทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา

๕. ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางทางพระพุทธศาสนา

๖. พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา

๗. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

๘. ทำนุบำรุง ส่งเสริมการพุทธศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม

๙. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือ ตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมายสำหรับหน่วยงานราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นประกอบด้วยกองกลาง กองพุทธศาสนศึกษา กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพุทธมณฑล สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม

๓) กองพุทธศาสนศึกษา

เป็นหน่วยงานที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ทำหน้าดูแลการบริการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยตรง ซึ่งมีหน้าที่ดังนี้

๑. ประสานและดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุม ดูแลจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และรับผิดชอบงานการศึกษาของคณะสงฆ์ การศึกษาสังเคราะห์ และการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศาสนา

๒. ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอนด้านศาสนาวิเคราะห์ทางวิชาการต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งความรู้ที่เป็นระบบและอ้างอิงได้

๓. สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาทุกระดับ รวมทั้งการนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษาทุกประเภท

๔. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

๔) คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย อธิบดีกรมการศาสนาเป็นประธาน ผู้แทนกรมสามัญศึกษา ผู้แทนกรมวิชาการ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนผู้แทนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวนไม่เกิน ๔ ท่าน เป็นกรรมการและผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา กรมการศาสนาเป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุน
๒. กำหนดนโยบายและแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียน
๓. พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ของผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ ครู และเจ้าหน้าที่
๔. ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักและป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก
๕. ให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา
๖. ตรวจสอบการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตลอดจนหลักฐานเอกสารต่างๆ ทุกประเภท ถ้าปรากฏมีความบกพร่องให้พิจารณาเสนอกรมการศาสนาเพื่อขอความเห็นจากประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว กรมการศาสนามีอำนาจสั่งปิดโรงเรียนได้
๗. วินิจฉัย ชี้ขาด ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามระเบียบนี้
๘. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามอบหมาย

๕) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนโรงเรียนต่างๆ โรงเรียนละ ๑ ท่าน ยกเว้นกลุ่มโรงเรียนที่มีโรงเรียนไม่เกิน ๑๐ โรงเรียน ให้มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

๑. ผู้จัดการโรงเรียน
๒. ผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่/ครูใหญ่
๓. ครูคฤหัสถ์จากโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนละ ๑ ท่าน

ให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเลือกประธานกรรมการ และรองประธานกรรมการ สำหรับรองประธานกรรมการ กลุ่มโรงเรียนใดมีโรงเรียน ๔๐ โรงเรียน ให้เลือกรองประธานได้ ๒ รูป และให้เลือกรองประธานเพิ่มขึ้นอีก ๑ รูป ต่อ ๒๐ โรงเรียน ที่เพิ่มขึ้นจาก ๔๐ โรงเรียนส่วนตำแหน่งกรรมการและเลขานุการ ให้ประธานกรรมการเป็นผู้เลือก การเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวให้เลือกจากบุคคลในคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน เว้นแต่ประธานกรรมการในการแต่งตั้ง กรรมการ

ศาสนาจะแต่งตั้งเฉพาะตำแหน่งประธานกรรมการ ส่วนตำแหน่งอื่น ให้ประธานเป็นผู้แต่งตั้งแล้ว รายงานกรรมการศาสนาทราบ ผู้ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๒ ปีงบประมาณ ถ้าผู้ได้รับเลือกพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้เลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทนจนครบวาระ สำหรับตำแหน่งประธานกรรมการ ถ้าวาระดำรงตำแหน่งเหลือไม่ถึง ๖๐ วัน ไม่ต้องเลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทน

คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. กำหนดนโยบายการบริหารกลุ่มโรงเรียน ให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

๒. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพในการบริหารงานโรงเรียนและงานวิชาการให้มีมาตรฐานสูงขึ้นและอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

๓. ติดตามและประเมินผลการบริหารโรงเรียน และรายงานผลการดำเนินงานให้กรรมการศาสนาทราบ

๔. ดำเนินการอื่นๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาให้เจริญก้าวหน้า

๒.๕.๓ ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๔ ด้าน

ตามกฎหมายซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๓๙ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๕) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

“ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาดำเนินการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านบริหารงานวิชาการ ด้านบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาในอำนาจหน้าที่ของตน แล้วแต่กรณี ในเรื่องดังต่อไปนี้”

๑. กลุ่มบริหารงานวิชาการ

มีภาระหน้าที่ ๑๗ อย่างด้วยกันคือ

๑.๑ การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น

๑.๒ การวางแผนงานด้านวิชาการ

๑.๓ การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

๑.๔ การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

๑.๕ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

๑.๖ การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน

๑.๗ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

๑.๘ การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

๑.๙ การนิเทศการศึกษา

๑.๑๐ การแนะแนว

๑.๑๑ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

๑.๑๒ การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

๑.๑๓ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

๑.๑๔ การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

๑.๑๕ การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา

๑.๑๖ การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

๑.๑๗ การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

๒. กลุ่มบริหารงานงบประมาณ

มีภาระหน้าที่ ๒๒ อย่างด้วยกันคือ

๒.๑ การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี

๒.๒ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง

๒.๓ การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร

๒.๔ การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ

๒.๕ การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ

๒.๖ การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ

๒.๗ การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ

๒.๘ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

๒.๙ การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา

๒.๑๐ การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา

๒.๑๑ การวางแผนพัสดุ

๒.๑๒ การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี

๒.๑๓ การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

๒.๑๔ การจัดหาพัสดุ

๒.๑๕ การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ

๒.๑๖ การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

๒.๑๗ การเบิกเงินจากคลัง

๒.๑๘ การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน

๒.๑๙ การนำเงินส่งคลัง

๒.๒๐ การจัดทำบัญชีการเงิน

๒.๒๑ การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

๒.๒๒ การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

๓. กลุ่มบริหารงานบุคคล

มีภาระหน้าที่ ๒๐ อย่างด้วยกันคือ

๓.๑ การวางแผนอัตรากำลัง

๓.๒ การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

๓.๓ การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

๓.๔ การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

๓.๕ การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน

๓.๖ การลาทุกประเภท

๓.๗ การประเมินผลการปฏิบัติงาน

๓.๘ การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

๓.๙ การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

๓.๑๐ การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

๓.๑๑ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์

๓.๑๒ การออกจากราชการ

๓.๑๓ การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ

๓.๑๔ การจัดทำ บัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทาน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

๓.๑๕ การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

๓.๑๖ การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

๓.๑๗ การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ

๓.๑๘ การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากร

ทางการศึกษา

๓.๑๙ การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต

๓.๒๐ การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับ

การบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

๔. กลุ่มบริหารงานทั่วไป

มีภาระหน้าที่ ๒๑ อย่างด้วยกันคือ

๔.๑ การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

๔.๒ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

๔.๓ การวางแผนการบริหารงานการศึกษา

๔.๔ งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน

๔.๕ การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

๔.๖ การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

- ๔.๗ งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 - ๔.๘ การดำเนินงานธุรการ
 - ๔.๙ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 - ๔.๑๐ การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
 - ๔.๑๑ การรับนักเรียน
 - ๔.๑๒ การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา
 - ๔.๑๓ การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย
 - ๔.๑๔ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
 - ๔.๑๕ การทัศนศึกษา
 - ๔.๑๖ งานกิจการนักเรียน
 - ๔.๑๗ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
 - ๔.๑๘ การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
 - ๔.๑๙ งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น (ท) การรายงานผลการปฏิบัติงาน
 - ๔.๒๐ การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
 - ๔.๒๑ แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน
- การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้
- ๑) ความพร้อมและความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ที่จะสามารถรับผิดชอบดำเนินการตามขีดความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - ๒) ความสอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศหรือมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะกระจายอำนาจ
 - ๓) ความเป็นเอกภาพด้านมาตรฐานและนโยบายด้านการศึกษา
 - ๔) ความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษา
 - ๕) มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่
 - ๖) มุ่งให้เกิดผลสำเร็จแก่สถานศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจให้แก่สถานศึกษาให้มากที่สุดเพื่อให้สถานศึกษานั้นมีความเข้มแข็งและความคล่องตัว
 - ๗) เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพให้แก่สถานศึกษา
 - ๘) เพื่อให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ โดยตรง

๒.๕.๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จัดตั้งขึ้นตามประกาศ คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๕๕ อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๓ และข้อ ๑๕(๖) แห่งประกาศ มหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๕๓

๑. โรงเรียนวัดหนองปลิงวิทยา ตั้งอยู่ ๙๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๐๐๐

๒. โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา ตั้งอยู่ ๓๕๖/๑ หมู่ที่ ๑๐ ถนนมาตุลี ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๐๐๐

๓. โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม ตั้งอยู่ ๔๗๔ ถนนโกสีย์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๐๐๐

๔. โรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา ตั้งอยู่ ๘๐/๒ หมู่ที่ ๑๒ ถนนโกสีย์ ตำบลวัดไทร อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๐๐๐

๕. โรงเรียนวัดท่าพระเจริญพรต ตั้งอยู่ ๒๘ หมู่ที่ ๕ ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๐๐๐

๖. โรงเรียนวัดวาปีรัตนารามวิทยา ตั้งอยู่ ๑๔๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลหนองโพ อำเภอ ตากลิ จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๑๔๐

๗. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดส้มเสี้ยว ตั้งอยู่ ๒๑๖ หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๑๘๐

๘. โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา ตั้งอยู่ ๗๖ หมู่ที่ ๑ ถนนพหลโยธิน ตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๑๙๐

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระปลัดมนัสชัย เมตตจิตโต (คชสิทธิ์) ได้นำเสนองานวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน” วิจัยพบว่าปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีปัญหาดังนี้ (๑) งบประมาณในการวางแผนปฏิบัติตามแผนและการตรวจสอบงานวิชาการมีน้อย (๒) บุคลากรรับผิดชอบในการวางแผนงานวิชาการไม่เพียงพอ (๓) การวิเคราะห์งานตามสภาพปัจจุบันทำไม่ได้เต็มที่ (๔) ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการวางแผนงานวิชาการมีน้อย (๕) สื่อการสอนไม่เพียงพอ (๖) วัสดุอุปกรณ์ในโรงเรียนมีน้อย (๗) บุคลากรไม่ให้ความสำคัญ (๘) ผู้สอนให้ความสำคัญในการปฏิบัติตามแผนงานวิชาการน้อย (๙) บุคลากรฝ่ายต่างๆ ไม่ให้ความร่วมมือในการตรวจสอบการปฏิบัติงานวิชาการ (๑๐) บุคลากรที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหาทางงาน

วิชาการ ไม่เข้าใจปัญหาที่แท้จริง และ(๑๑) บุคลากรที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหาทางวิชาการ มีไม่เพียงพอ และไม่เห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาทางวิชาการ^{๑๘๑}

พระมหาศิริสิทธิ์ วรโณ ได้นำเสนองานวิจัยเรื่อง “การจัดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๕ เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔” วิจัยพบว่าการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๕ เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔ มีปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนจัดทำหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จากสภาพดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องมีการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาใหม่ ให้สามารถใช้แก้ปัญหาการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้ เพื่อให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น^{๑๘๒}

พระครูวุฒิธรรมนันท์ ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” พบว่าโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการบริหารอยู่ในระดับมาก ทั้ง ๔ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารบุคคล ตามลำดับ^{๑๘๓}

พระครูสังฆรักษ์วิชญพงศ์ สนิตมคโค (กฤดากร) ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “การบริหารการศึกษาด้านการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารการศึกษาด้านการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการใช้สื่อ ด้านการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านหลักสูตรด้านการวัดผลประเมินผล และผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการบริหารการศึกษาด้านการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ๐.๐๕ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน และด้านโดยภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขาดการวางแผนในการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียน ขาดงบประมาณในการวางแผนด้านหลักสูตร ขาดงบประมาณในการสรรหาครูมาสอนในโรงเรียนขาดครูภาษาต่างประเทศ ขาดงบประมาณจัดซื้อคอมพิวเตอร์ นักเรียนไม่ให้ความสนใจ การจัดกิจกรรม

^{๑๘๑}พระมหาธีรสุข ธรรมสาโร (อุปไซย), “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๘๒}พระมหาศิริสิทธิ์ วรโณ, “การจัดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๕ เขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต ๔”, **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๑๘๓}พระครูวุฒิธรรมนันท์, “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ในโรงเรียน นักเรียนขาดความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันในการเรียนการสอน นักเรียนขาดความรับผิดชอบกับการวัดผลประเมินผล^{๑๘๔}

พระครูปลัดจ่านอง หนุตจิตโต (ต๋อนโสกรี) ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารวิชาการด้านการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม” พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารวิชาการด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ คือด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านวัสดุและสื่อการเรียนการสอนและ ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารวิชาการด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่าครูที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ ต่างกัน มีความเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และรายด้านครูก็มีความคิดเห็นไม่แตกต่าง^{๑๘๕}

หุมเพ็ง พันธะจันทร์สุข ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น” พบว่า ๑. สภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นทั้ง ๔ ด้านคือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคลากร การบริหารงานทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง ๒. การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามตำแหน่งของผู้บริหารและครูอาจารย์ ไม่แตกต่างกัน ๓. การเปรียบเทียบสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาของผู้บริหารและครูอาจารย์ ไม่แตกต่างกัน สำหรับการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาของผู้บริหารและครูอาจารย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ๔. การเปรียบเทียบสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามประสบการณ์ของผู้บริหารและครูอาจารย์ ไม่แตกต่างกัน สำหรับการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามประสบการณ์ของผู้บริหารและครูอาจารย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๑๘๖}

^{๑๘๔}พระครูสังฆรักษ์ชิษณุพงศ์ สนธิมคโค (กฤดากร), “การบริหารการศึกษาด้านการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ

^{๑๘๕}พระครูปลัดจ่านอง หนุตจิตโต (ต๋อนโสกรี), “ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารวิชาการด้านการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๘๖}หุมเพ็ง พันธะจันทร์สุข, “สภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

พระค่านวน บุตรมิตร ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในจังหวัดกระบี่ ตรัง และนครศรีธรรมราช” พบว่าการบริหารตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในภาพรวมมีการปฏิบัติน้อย ๑) ด้านการกระจายอำนาจคณะครูมีส่วนร่วมในการวางแผนงานวิชาการ ๒) ด้านหน้าที่ คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ให้การสนับสนุนกิจการของโรงเรียนน้อย ๓) ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาของโรงเรียนน้อย ๔) ด้านการบริหารวิชาการครูและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนงานมาก ๕) ด้านการบริหารงบประมาณผู้บริหารมีอำนาจในการจัดซื้อจัดจ้างตามความต้องการของโรงเรียน ๖) ด้านการบริหารงานบุคคลมอบหมายงานให้ครูปฏิบัติตามความรู้ความสามารถ ๗) ด้านการบริหารทั่วไป จัดสถานที่ให้สะอาดร่มรื่นและสงบ ส่วนปัญหาการบริหารโรงเรียนตามแนวโรงเรียนเป็นฐานมีปัญหาในระดับมากดังนี้ การมีส่วนร่วมของคณะครูในการวางแผนงานวิชาการ คณะครูไม่มีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ขาดการประสานงานกับคณะกรรมการสถานศึกษา ขาดการสนับสนุนให้ชุมชนจัดแหล่งเรียนรู้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณไม่เพียงพอ ขาดการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากร และขาดการร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน^{๑๘๗}

พระมหาเมธา อภินนโท (ดวงคุณ) ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดโสธรวราราม ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีดังนี้ ผู้บริหารและครูสอนมีความเห็นว่าปัจจัยที่มีผลมากที่สุดคือด้านการบริหารทั่วไป รองลงมาด้านพฤติกรรมการสอนของครู ด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ด้านหลักสูตร และด้านการสนับสนุนจากชุมชน มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเรียงตามลำดับ ส่วนนักเรียนมีความเห็นต่อระดับปัจจัยที่มีผลด้านพฤติกรรมการสอนของครูมากที่สุด รองลงมาด้านสภาพแวดล้อม ด้านหลักสูตร ด้านการบริหารทั่วไปและด้านการสนับสนุนจากชุมชน มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตามลำดับ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสอนกับความคิดเห็นของนักเรียน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๘๘}

พระชาญ ฐานธมโม (เผือกพิน) ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ คณะกรรมการ การศึกษาของโรงเรียนมีความพึงพอใจมากที่มีส่วนร่วมในการจัดการบริหารโรงเรียน ปัญหาที่สำคัญคือเวลาการประชุม สภาพ

^{๑๘๗}พระค่านวน บุตรมิตร, “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในจังหวัดกระบี่ ตรังและนครศรีธรรมราช”, **ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

^{๑๘๘}พระมหาเมธา อภินนโท (ดวงคุณ), “ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดโสธรวราราม ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

เศรษฐกิจของชุมชน คุณวุฒิการศึกษาของคณะกรรมการ ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียน คือ ความรู้ความสามารถของคณะกรรมการ อุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการขาดงบประมาณ ขาดการสื่อสารที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนกับชุมชนรวมถึงตัวนักเรียนเองที่ขาดการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนั้นผู้ปกครองของนักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการติดตามผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่าขาดการติดตามผลการปฏิบัติงานใน ๔ ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ปัจจัยที่ค้นพบอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อสมาชิกในคณะกรรมการสถานศึกษา คือคณะกรรมการฝ่ายประชาชน มีรายได้น้อย ดังนั้นคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นคณะกรรมการการศึกษาที่ไม่ขาดประชุมเป็นข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนมี ๘ ระดับ เป็นพันธกิจ ๔ ประการ และเป็นการปฏิบัติตามภารกิจ และรายงานผลอีก ๔ ประการ^{๑๘๙}

จิราภรณ์ เรือนไทย ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอยุทธศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑) พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษา และการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอยุทธศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑ มี ๔ ด้าน ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบริหารงานงบประมาณตามหลักพรหมวิหาร ๔ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔^{๑๙๐}

พระมหาทวี พุทธรโ (หาญสุโพธิ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอมืองจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ประชากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลกซึ่งประกอบด้วยด้านศีล สมาธิ และด้านปัญญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชากรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแล้ว พบว่าประชากรที่มีสถานภาพ เพศ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาทางสามัญ ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอมืองจังหวัดพิษณุโลก ไม่แตกต่างกัน มีข้อเสนอแนะคือ ด้านศีล ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง แบ่งหน้าที่

^{๑๘๙}พระชาญ ฐานธมโม (เผือกพิน), “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์”, **ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต วิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๑๙๐}จิราภรณ์ เรือนไทย, “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรม ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอยุทธศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑๒” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

กันรับผิดชอบที่ชัดเจน ตามความถนัดของแต่ละบุคคล เพิ่มจำนวนบุคลากร เพื่อให้เหมาะสมกับองค์กร และมีการพัฒนาบุคลากร ครูหรือเจ้าหน้าที่ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบ ให้มีความสามารถใกล้เคียงกัน จนสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ และควรมีการเน้นถึงสาระของการรักษาศิล ด้านสมาธิ ควรมีการเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับประชากรในโรงเรียนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ รักองค์กร จนเกิดความตระหนักในการพัฒนาตนเองเพื่อให้ส่งผลดีต่อโรงเรียนและทำให้ประชากรตั้งใจปฏิบัติหน้าที่เต็มความสามารถ โรงเรียนจึงควรส่งเสริมขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรด้านอื่น เช่น การให้ทุนการศึกษาต่อ ด้านปัญญา ควรมีการจัดประชากรเข้าฝึกอบรมอย่างหลากหลาย ควรมีการศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อเพิ่มทักษะและพัฒนาศักยภาพให้กับประชากร ควรมีการให้คำแนะนำแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ควรจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่บุคลากรต้องการ และให้มีผู้เชี่ยวชาญมาอธิบาย แนะนำในเรื่องที่ประชากรยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้ประชากรได้ปฏิบัติหน้าที่เต็มความรู้ความสามารถ^{๑๙๑}

พระมหาถาวร กล้วยานเมธิ (บุญสอน) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความคิดเห็นของ ผู้บริหารและครูที่มีต่อ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ แก่ ด้านวินัยและการรักษาวินัย ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ด้านการสรรหาบุคคล และด้านการออกจากราชการ

๒. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีเพศ อายุ ตำแหน่ง และประสบการณ์สอน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

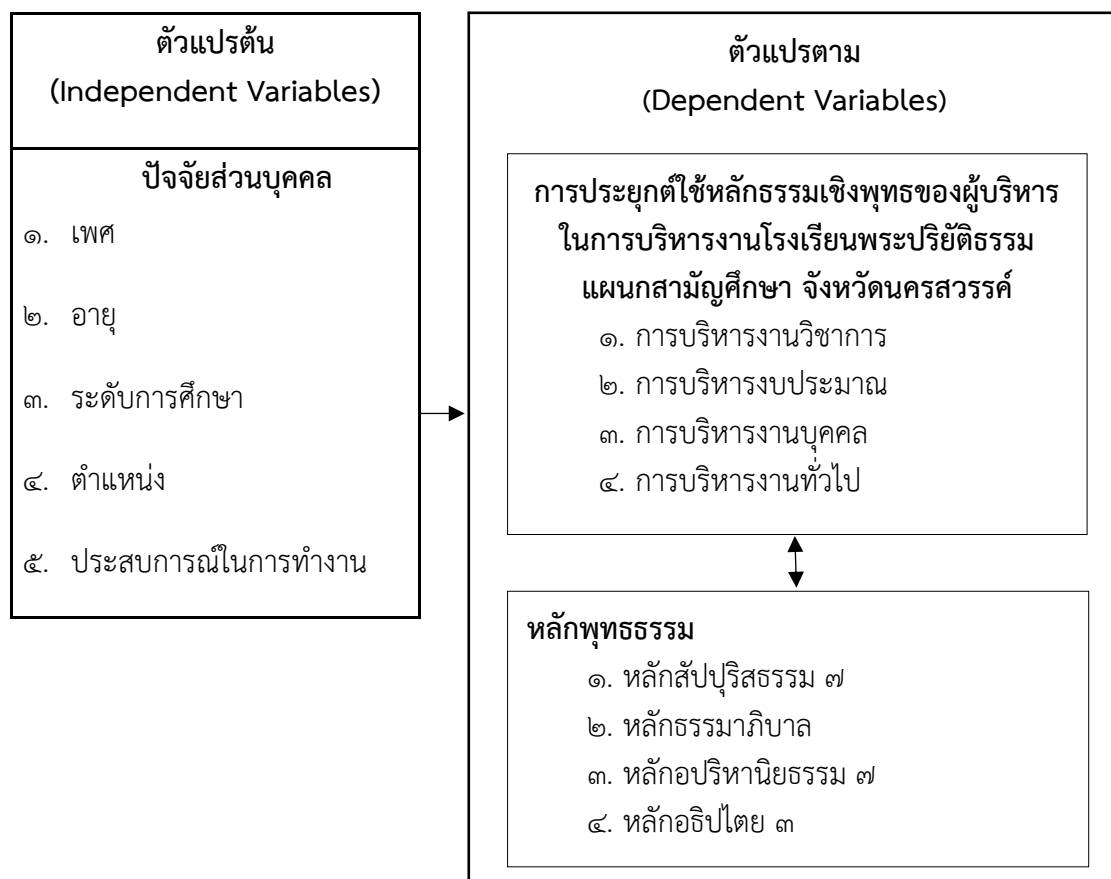
๓. ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะ พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครมีงบประมาณในการบริหารในแต่ละปีที่ไม่เพียงพอและไม่ชัดเจน ส่งผลต่อการบริหารงานและการวางแผนด้านอื่นๆ ขาดการประสานงานและแจ้งข้อมูลข่าวสารเรื่องภายในองค์กรให้บุคลากรทราบการทำงานบางตำแหน่งจัดคนไม่ตรงสายงาน ส่วนข้อเสนอแนะ ที่ได้จากผู้บริหารและครู ได้แก่ ควรจัดอบรมและถ่ายทอดความรู้ใหม่ๆ แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง^{๑๙๒}

^{๑๙๑}พระมหาทวี พุทฺธวโร (หาญสุโพธิ์), “การบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๑๙๒}พระมหาถาวร กล้วยานเมธิ (บุญสอน), “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ สามารถสรุปแผนภูมิกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ได้ดังนี้



ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบของการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- ๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบของการวิจัย (Research Design)

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบรายคู่โดยการทดสอบสมมติฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) แล้ววิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

๓.๒.๑ ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวน ๘ โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน ๒๔ รูป/คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน ๙๙ รูป/คน รวมทั้งหมด ๑๒๓ รูป / คน

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากร

ลำดับที่	โรงเรียน	ประชากร	
		ผู้บริหาร	ครู
๑.	วัดหนองปลิงวิทยา	๓	๑๔
๒.	ศรีวังศ์วิทยา	๓	๑๐
๓.	วัดโพธาราม	๓	๑๖
๔.	วัดไทรเหนือวิทยา	๓	๑๒
๕.	วัดท่าพระเจริญพรต	๓	๙
๖.	วาปีรัตนารามวิทยา	๓	๘
๗.	ศรีนภเขตวิทยา	๔	๒๒
๘.	วัดส้มเสี้ยว	๒	๘
	รวมทั้งสิ้น	๒๔	๙๙

ตารางที่ ๓.๒ จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย

	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการวิจัย	จำนวนประชากร
		ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
๑.	ผู้บริหาร	๒๔
๒.	ครู	๙๙
	รวม	๑๒๓

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๗ รูป/คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

ตารางที่ ๓.๓ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๒	พระราชปรียัติวิธาน, ดร.	ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเขตวิทยา
๓	พระสุธีวรามาภรณ์, ดร.	รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ ๔
๔	พระมหาธีรวัฒน์ อธิวฑฒนเมธี, ดร.	ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ ๔
๕	ผศ.ดร.สุพรด บุญอ่อน	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา
๖	ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา
๗	นายสมเกียรติ เกิดอินทร์	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instruments)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้าง และตรวจสอบเครื่องมือดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. สร้างเครื่องมือจากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๔. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข

๕. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

๖. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับ ประชากร

๓.๓.๒ ลักษณะของแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบสอบถามความคิดเห็น (Numerical Rating Scale) และแบบข้อเสนอแนะ (Recommended) แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหาร และครู ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale)^๑ ตามแนวทฤษฎีของลิเคิร์ต (Likert) มี ๕ ระดับ จำนวน ๔๖ ข้อ ได้แก่

๑) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปริยธรรม ๗

๒) ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล

๓) ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗

๔) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยปทัสส ๓

^๑บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวิริยาสัน, ๒๕๓๕), หน้า ๙๙ - ๑๐๐.

๕	หมายถึง	มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมระดับมากที่สุด
๔	หมายถึง	มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมระดับมาก
๓	หมายถึง	มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมระดับปานกลาง
๒	หมายถึง	มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมระดับน้อย
๑	หมายถึง	มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นข้อเสนอแนะ (Recommended) เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ใน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ๒) ด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ๓) ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอุปทานิยธรรม ๗ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยปทัช ๓ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา

๓.๓.๓ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) สร้างขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๗ รูป/คน โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และส่วนที่ ๒ ประเด็นการสัมภาษณ์ ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ และข้อเสนอแนะต่างๆ

๓.๔ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (assessment of research tools)

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้
๒. หาคความเที่ยงตรง (validity) โดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑) พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๒) พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวิพัฒน์เมธี,ดร.	ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔
๓) พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา
๔) รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	อาจารย์ประจำวิทยาลัยเขตนครสวรรค์
๕) ดร.ปฐิธรรม สำเนียง	อาจารย์ประจำวิทยาลัยเขตนครสวรรค์

เมื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)^๒ ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence : IOC) โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๖ ขึ้นไปทุกข้อ

^๒พิสนุ พองศรี, วิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: เทียมฟ้าการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๘ - ๑๓๙.

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

๔. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปทดลองใช้ (Try-out) ที่กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ที่ไม่ใช่ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป/คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๓ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๗๓

๕. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อแจกให้กลุ่มประชากรในการวิจัยต่อไป

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล (Collection of Data)

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ศูนย์บัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ส่งไปยังโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ที่เป็นกลุ่มประชากรเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

๒. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม พร้อมทั้งหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามไปที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง

๓. หลังจากส่งแบบสอบถามไปแล้ว ๗ วัน ผู้วิจัยติดตามขอรับแบบสอบถามคืนจากทางโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยตนเอง

๔. แบบสอบถามที่ผู้วิจัยส่งไปทั้งสิ้น จำนวน ๑๒๓ ฉบับ ได้รับคืน ๑๒๓ ฉบับ นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำมาคิดเป็นร้อยละดังรายละเอียดในตารางที่ ๓.๔

ตารางที่ ๓.๔ จำนวนแบบสอบถามที่จัดส่งและได้รับคืนที่มีความถูกต้องสมบูรณ์

กลุ่มประชากร	ส่งไป	ได้รับคืน		แบบสอบถามที่สมบูรณ์	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์	๑๒๓	๑๒๓	๑๐๐	๑๒๓	๑๐๐
รวม	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

๕. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัส ให้คะแนนตามน้ำหนักคะแนนแต่ละข้อและบันทึกข้อมูลในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อใช้วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป

๖. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

^๓Cronbach, Lee J, *Essentials of psychological testing* (4th ed.), (New York: Harper & Row, 1971), P. 160.

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์

๓.๖.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ๒) ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ๓) ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอุปทานิยธรรม ๗ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยปัตย ๓ โดยให้คะแนน ๕, ๔, ๓, ๒ และ ๑ ตามลำดับความคิดเห็นมากที่สุดไปหาน้อยสุด

เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ย ดังนี้

เกณฑ์ที่ใช้แปลผลข้อคำถามที่ได้จากการประเมินผลมีดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย

การแปลความหมาย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๔.๕๑ – ๕.๐๐	มีการประยุกต์ใช้หลักธรรม มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๓.๕๑ – ๔.๕๐	มีการประยุกต์ใช้หลักธรรม มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๒.๕๑ – ๓.๕๐	มีการประยุกต์ใช้หลักธรรม ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๑.๕๑ – ๒.๕๐	มีการประยุกต์ใช้หลักธรรม น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๑.๐๐ – ๑.๕๐	มีการประยุกต์ใช้หลักธรรม น้อยที่สุด ^๔

๓) เป็นข้อเสนอแนะ ที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลเชิงพุทธในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และทำการสรุปเป็นความเรียงประกอบตาราง

๓.๖.๒ การตรวจหาคุณภาพเครื่องมือ

๑. การหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้ให้แต่ละคนพิจารณาถึงความเห็นและให้คะแนนดังนี้

^๔บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น (ฉบับปรับปรุงใหม่), พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๐.

- +๑ เมื่อแน่ใจว่าข้อความนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- ๐ เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- ๑ เมื่อแน่ใจว่าข้อความวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอ

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)^๕

$$\text{สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา} \quad \alpha = \left[\frac{K}{K-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

- | | | | |
|-------|----------|---|------------------------------|
| เมื่อ | α | = | ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น |
| | K | = | จำนวนข้อของเครื่องมือวัด |
| | S_i^2 | = | ผลรวมของความแปรปรวนแต่ละข้อ |
| | S_t^2 | = | ความแปรปรวนของคะแนนรวม |

หาค่าความสอดคล้องแบบ IOC^๖ โดยหาความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC = ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์

$\sum R$ = ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ถ้าดัชนี IOC คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ ๐.๕ ข้อความนั้นเป็นตัวแทนลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้นถ้าข้อความใดมีค่าดัชนีต่ำกว่า ๐.๕ ข้อความนั้นถูกตัดออกไปหรือต้องปรับปรุงใหม่

^๕ สุวริย์ ศิริโกภากริมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๓.

^๖ พิณ พงศ์ศรี, วิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เทียมฟ้าการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๘.

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าร้อยละ (Percentage)^๗

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

P = ร้อยละ

F = ความถี่ที่ต้องการแปลงเป็นร้อยละ

N = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

๒. แบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ใช้ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

๓. การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

๔. แบบสอบถามแบบปลายเปิดซึ่งเป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

^๗ธีรยุทธ พิงเพียร, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน ๑๒๓ ชุด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบรายคู่โดยการทดสอบสมมติฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๗ รูป/คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๔.๔ ผลการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๔ ด้าน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานดังต่อไปนี้

๔.๕ ผลข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ทางสถิติดังนี้ต่อไปนี้

μ	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
σ	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
N	แทน	จำนวนกลุ่มประชากรทั้งหมด
*	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๒ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับผู้บริหาร และ ครู ที่เป็นประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(N=๑๒๓)

ที่	ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑	เพศ		
	ชาย	๑๐๖	๘๖.๑๘
	หญิง	๑๗	๑๓.๘๒
	รวม	๑๒๓	๑๐๐.๐๐
๒	อายุ		
	ต่ำกว่า ๓๐ ปี	๗๔	๖๐.๑๖
	๓๐ – ๔๐ ปี	๒๕	๒๐.๓๓
	๔๑ ปีขึ้นไป	๒๔	๑๙.๕๑
	รวม	๑๒๓	๑๐๐.๐๐
๓	ระดับการศึกษา		
	ปริญญาตรี	๙๔	๗๖.๔๒
	ปริญญาโท	๒๗	๒๑.๙๕
	ปริญญาเอก	๒	๑.๖๓
	รวม	๑๒๓	๑๐๐.๐๐
๔	ตำแหน่ง		
	ผู้บริหาร	๑๐	๘.๑๓
	ครู	๑๑๓	๙๑.๘๗
	รวม	๑๒๓	๑๐๐.๐๐
๕	ประสบการณ์ในการทำงาน		
	ต่ำกว่า ๕ ปี	๕๕	๔๔.๗๒
	๕ – ๑๐ ปี	๓๕	๒๘.๔๖
	๑๑ – ๑๕ ปี	๒๐	๑๖.๒๖
	๑๖ ปี ขึ้นไป	๑๓	๑๐.๕๖
	รวม	๑๒๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” จำแนกได้ดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๑๘ และเป็นหญิง จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘๒

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ระหว่าง ต่ำกว่า ๓๐ ปี จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๖๖ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓๓ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๔๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕๑

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๔๒ รองลงมา มีการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙๕ มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๓

ตำแหน่ง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นผู้บริหาร จำนวน ๑๐ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑๓ รองลงมา เป็นครู จำนวน ๑๑๓ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๘๗

ประสบการณ์ทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ทำงาน ต่ำกว่า ๕ ปี มีจำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๗๒ รองลงมา มีประสบการณ์ทำงาน ๕-๑๐ ปี มีจำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔๖ รองลงมา มีประสบการณ์ทำงาน ๑๑-๑๕ ปี มีจำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒๖ รองลงมา มีประสบการณ์ทำงาน ๑๖ ปี ขึ้นไป มีจำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕๖

๔.๓ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

ระดับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารงานวิชาการ ๒) ด้านการบริหารงบประมาณ ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม

(N=๑๒๓)

ที่	การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
		μ	σ	แปลผล
๑	ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗	๔.๐๖	.๕๕๑	มาก
๒	ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล	๔.๑๔	.๕๗๗	มาก
๓	ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗	๔.๐๘	.๕๔๐	มาก
๔	ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยสัจ ๓	๔.๐๘	.๕๒๐	มาก
	รวมเฉลี่ย	๔.๐๙	.๕๐๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๙$, $\sigma = .๕๐๓$)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านแล้วพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ($\mu = ๔.๑๔$, $\sigma = .๕๗๗$) รองลงมาที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗ ($\mu = ๔.๐๘$, $\sigma = .๕๔๐$) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยสัจ ๓ ($\mu = ๔.๐๘$, $\sigma = .๕๒๐$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ($\mu = ๔.๐๖$, $\sigma = .๕๕๑$)

ตารางที่ ๔.๓ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหาร
ในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์
ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗

(N=๑๒๓)

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ กับการบริหารงานวิชาการ	ระดับความคิดเห็น		
		μ	σ	แปลผล
๑.	ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารวิชาการไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง	๔.๑๓	.๖๔๐	มาก
๒.	ผู้บริหารพัฒนาการใช้หลักสูตรได้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและเหมาะสมกับแผนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	๔.๑๖	.๗๑๗	มาก
๓.	ผู้บริหารพัฒนากระบวนการเรียนรู้และทักษะให้แก่ครู	๔.๐๓	.๗๙๙	มาก
๔.	ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา	๔.๑๕	.๖๙๐	มาก
๕.	ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพบุคลากร เจ้าหน้าที่อย่างเป็นระบบ	๔.๐๑	.๘๔๔	มาก
๖.	ผู้บริหารพัฒนางานตามแผน ติดตามตรวจและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา	๔.๐๗	.๗๕๕	มาก
๗.	ผู้บริหารศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน	๔.๐๑	.๗๙๔	มาก
๘.	ผู้บริหารจัดหาสื่อ เอกสารและสิ่งพิมพ์สำหรับใช้ค้นคว้าเพื่อจัดการเรียนการสอน	๔.๐๔	.๘๒๔	มาก
๙.	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้	๓.๙๙	.๘๗๓	มาก
๑๐.	ผู้บริหารจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา อย่างต่อเนื่อง	๔.๐๗	.๘๗๕	มาก
๑๑.	ผู้บริหารประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการแนะแนวการศึกษา	๔.๒๔	.๗๙๓	มาก
๑๒.	ผู้บริหารดำเนินการพัฒนางานตามแผน ติดตามตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา	๔.๑๕	.๗๓๖	มาก
๑๓.	ผู้บริหารเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการแก่ บุคคล องค์กร หน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น	๓.๙๘	.๗๘๔	มาก
๑๔.	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น	๓.๘๗	.๘๓๙	มาก
๑๕.	ผู้บริหารกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผลการบริหารวิชาการ	๔.๐๐	.๘๖๘	มาก

๑๖.	ผู้บริหารนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนางานวิชาการ	๔.๐๗	.๘๑๒	มาก
	รวมเฉลี่ย	๔.๐๖	.๕๕๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๖$, $\sigma = .๕๕๑$)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการแนะแนวการศึกษา ($\mu = ๔.๒๔$, $\sigma = .๗๙๓$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ($\mu = ๓.๘๗$, $\sigma = .๘๓๙$)

ตารางที่ ๔.๔ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล

(N = ๑๒๓)

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล กับการบริหารงบประมาณ	ระดับความคิดเห็น		
		μ	σ	แปลผล
๑.	ผู้บริหารวางแผนการบริหารงบประมาณไว้อย่างเป็นระบบและชัดเจน	๔.๒๑	.๗๖๐	มาก
๒.	ผู้บริหารจัดทำแผนและเสนอของบประมาณถูกต้องตามขั้นตอน	๔.๐๕	.๗๔๕	มาก
๓.	ผู้บริหารจัดทำแผนงบประมาณ และจัดสรรงบประมาณให้แก่ ฝ่ายต่างๆ ไว้อย่างเหมาะสม	๔.๑๓	.๘๑๙	มาก
๔.	ผู้บริหารระดมทรัพยากร และลงทุนเพื่อนำมาพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน	๔.๑๕	.๗๕๘	มาก
๕.	ผู้บริหารจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้	๔.๒๕	.๗๓๑	มาก
๖.	ผู้บริหารจัดวัสดุ ครุภัณฑ์บริการแก่ครู และนักเรียนได้เพียงพอต่อความต้องการอย่างสะดวกรวดเร็ว	๔.๑๑	.๗๓๓	มาก
๗.	ผู้บริหารกำกับติดตาม ตรวจสอบ การใช้งบประมาณอย่างรอบคอบและรัดกุม	๔.๑๑	.๘๐๘	มาก
๘.	ผู้บริหารนำผลการประเมินการบริหารงบประมาณมาปรับปรุงและพัฒนางาน	๔.๐๙	.๘๔๐	มาก
รวมเฉลี่ย		๔.๑๔	.๕๗๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๑๔$, $\sigma = .๕๗๗$)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้ ($\mu = ๔.๒๕$, $\sigma = .๗๓๑$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำแผนและเสนอของบประมาณถูกต้องตามขั้นตอน ($\mu = ๔.๐๕$, $\sigma = .๗๔๕$)

ตารางที่ ๔.๕ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗

(N = ๑๒๓)

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม ๗ กับการบริหารงานบุคคล	ระดับความคิดเห็น		
		μ	σ	แปลผล
๑.	ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง	๔.๑๕	.๗๑๓	มาก
๒.	ผู้บริหารวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งฝ่ายต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	๔.๐๖	.๗๑๖	มาก
๓.	ผู้บริหารมีกฎเกณฑ์สรรหาบุคลากรและกำหนดให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานตรงตามความรู้และความสามารถ	๔.๑๓	.๗๖๘	มาก
๔.	ผู้บริหารมีกฎระเบียบวินัยและส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติตาม	๔.๐๙	.๗๓๖	มาก
๕.	ผู้บริหารสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน	๔.๑๒	.๗๖๔	มาก
๖.	ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร	๓.๙๐	.๗๗๓	มาก
๗.	ผู้บริหารได้นำผลการประเมินการบริหารบุคลากรมาพัฒนาและปรับปรุงการบริหารและการเรียนการสอน	๔.๑๑	.๗๖๐	มาก
รวมเฉลี่ย		๔.๐๘	.๕๔๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๘$, $\sigma = .๕๔๐$)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ($\mu = ๔.๑๕$, $\sigma = .๗๑๓$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ($\mu = ๓.๙๐$, $\sigma = ๐.๗๗๓$)

ตารางที่ ๔.๖ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริปไตย ๓

(N = ๑๒๓)

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักอริปไตย ๓ กับการบริหารงานทั่วไป	ระดับความคิดเห็น		
		μ	σ	แปลผล
๑.	ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารงานทั่วไปไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง	๔.๒๓	.๖๙๙	มาก
๒.	ผู้บริหารวางแผนดำเนินงานธุรการอย่างเป็นระบบ	๔.๐๙	.๗๐๑	มาก
๓.	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียน (ญาติโยม) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	๔.๐๓	.๘๖๘	มาก
๔.	ผู้บริหารพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา และมีข้อมูลเป็นปัจจุบัน	๔.๐๘	.๘๑๖	มาก
๕.	ผู้บริหารจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กรของโรงเรียน	๔.๐๕	.๗๕๖	มาก
๖.	ผู้บริหารพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาแก่ครูและนักเรียน	๔.๐๙	.๘๑๐	มาก
๗.	ผู้บริหารปรับปรุง และควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการเรียนการสอน	๔.๐๕	.๗๕๖	มาก
๘.	ผู้บริหารจัดทำสำมะโนนักเรียนที่เข้ามาเรียนไว้ถูกต้อง	๔.๐๘	.๘๒๖	มาก
๙.	ผู้บริหารกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผล การบริหารงานทั่วไป	๔.๐๐	.๘๐๐	มาก
๑๐.	ผู้บริหารประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนและเชิญชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา	๔.๐๗	.๗๘๑	มาก
๑๑.	ผู้บริหารส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย	๔.๐๓	.๘๗๗	มาก
๑๒.	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	๔.๑๑	.๘๓๒	มาก
๑๓.	ผู้บริหารบริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้ามาติดต่อประสานงาน	๔.๐๙	.๗๕๘	มาก
๑๔.	ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน	๔.๑๕	.๖๙๘	มาก
๑๕.	ผู้บริหารนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานทั่วไป	๔.๐๗	.๘๒๗	มาก
รวมเฉลี่ย		๔.๐๘	.๕๒๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยสัจ ๓ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๘, \sigma = .๕๒๐$)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยสัจ ๓ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารงานทั่วไปไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ($\mu = ๔.๒๓, \sigma = .๖๙๙$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผล การบริหารงานทั่วไป ($\mu = ๔.๐๐, \sigma = .๘๐๐$)

๔.๔ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๔ ด้าน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๗ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามเพศ

การประยุกต์ใช้หลักธรรม เชิงพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	ชาย			หญิง		
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
๑. การบริหารงานวิชาการ ตามหลักสัจพัริสธรรม ๗	๔.๐๙	.๕๔๐	มาก	๓.๙๐	.๖๑๒	มาก
๒. การบริหารงบประมาณ ตามหลักธรรมมาภิบาล	๔.๑๗	.๕๔๗	มาก	๓.๙๖	.๗๓๑	มาก
๓. การบริหารงานบุคคล ตามหลักอริยสัจธรรม ๗	๔.๑๒	.๕๒๖	มาก	๓.๘๗	.๕๙๒	มาก
๔. การบริหารงานทั่วไป ตามหลักอริยสัจ ๓	๔.๑๑	.๕๐๔	มาก	๓.๙๓	.๖๐๖	มาก
รวม	๔.๑๒	.๔๘๐	มาก	๓.๙๑	.๖๑๕	มาก
ผลรวมเฉลี่ย	$\mu = ๔.๐๒$		$\sigma = .๕๔๘$		แปลผล = มาก	

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๒, \sigma = .๕๔๘$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เพศชาย มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ($\mu = 4.12$, $\sigma = .480$) ส่วนเพศหญิง มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับต่ำสุด ($\mu = 3.91$, $\sigma = .615$) พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๘ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ

การประยุกต์ใช้หลักธรรม เชิงพุทธ ของผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	ระดับการปฏิบัติ								
	ต่ำกว่า ๓๐ ปี			๓๐ - ๔๐ ปี			๔๑ ปี ขึ้นไป		
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
๑. การบริหารงานวิชาการ ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗	4.11	.529	มาก	3.95	.574	มาก	4.02	.558	มาก
๒. การบริหารงบประมาณ ตามหลักธรรมาภิบาล	4.25	.506	มาก	3.94	.545	มาก	4.00	.731	มาก
๓. การบริหารงานบุคคล ตามหลักการบริหารนิยธรรม ๗	4.21	.517	มาก	3.87	.475	มาก	3.91	.576	มาก
๔. การบริหารงานทั่วไป ตามหลักอริยปทัศ ๓	4.15	.467	มาก	3.90	.549	มาก	4.04	.611	มาก
รวม	4.18	.455	มาก	3.92	.495	มาก	3.98	.603	มาก
ผลรวมเฉลี่ย	$\mu = 4.03$			$\sigma = .518$			แปลผล = มาก		

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.03$, $\sigma = .518$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.18$, $\sigma = .455$) บุคลากรที่มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.92$, $\sigma = .495$) และบุคลากรที่มีอายุระหว่าง ๔๐ ปีขึ้นไป มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$, $\sigma = .603$) พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๙ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารใน
การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์
จำแนกตามระดับการศึกษา

การประยุกต์ใช้หลักธรรม เชิงพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	ระดับการปฏิบัติ								
	ปริญญาตรี			ปริญญาโท			ปริญญาเอก		
	μ	σ	แปล ผล	μ	σ	แปล ผล	μ	σ	แปลผล
๑. การบริหารงานวิชาการ ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗	๔.๐๕	.๕๓๒	มาก	๔.๐๔	.๖๑๔	มาก	๔.๖๙	.๔๔๒	มากที่สุด
๒. การบริหารงบประมาณ ตามหลักธรรมาภิบาล	๔.๑๕	.๕๕๒	มาก	๔.๐๖	.๖๖๒	มาก	๔.๖๓	.๕๓๐	มากที่สุด
๓. การบริหารงานบุคคล ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗	๔.๐๘	.๕๒๘	มาก	๔.๐๖	.๖๐๔	มาก	๔.๒๙	.๒๐๒	มาก
๔. การบริหารงานทั่วไป ตามหลักอริยปทัช ๓	๔.๐๗	.๔๘๙	มาก	๔.๐๘	.๖๑๔	มาก	๔.๖๓	.๕๑๙	มากที่สุด
รวม	๔.๐๙	.๔๗๘	มาก	๔.๐๖	.๕๘๘	มาก	๔.๕๖	.๔๒๓	มากที่สุด
ผลรวมเฉลี่ย	$\mu = ๔.๒๔$			$\sigma = .๔๙๗$			แปลผล = มาก		

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงาน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ใน
ระดับมาก ($\mu = ๔.๒๔$, $\sigma = .๔๙๗$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี มีการ
ประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด
นครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๙$, $\sigma = .๔๗๘$) บุคลากรที่มีระดับการศึกษา
ปริญญาโท มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๖$,
 $\sigma = .๕๘๘$) และบุคลากรที่มีระดับการศึกษา ปริญญาเอก มีการประยุกต์ใช้หลักธรรม
เชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด
นครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = ๔.๕๖$, $\sigma = .๔๒๓$) พบว่า มี
ความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย
ที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๐ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามตำแหน่ง

การประยุกต์ใช้หลักธรรม เชิงพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	ระดับการปฏิบัติ					
	ผู้บริหาร			ครู		
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
๑. การบริหารงานวิชาการ ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗	๔.๒๙	.๖๐๕	มาก	๔.๐๔	.๕๔๕	มาก
๒. การบริหารงบประมาณ ตามหลักธรรมาภิบาล	๔.๑๔	.๗๒๓	มาก	๔.๑๔	.๕๖๗	มาก
๓. การบริหารงานบุคคล ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗	๔.๐๔	.๔๐๔	มาก	๔.๐๘	.๕๕๒	มาก
๔. การบริหารงานทั่วไป ตามหลักอริยสัจ ๓	๔.๒๕	.๖๒๘	มาก	๔.๐๗	.๕๑๐	มาก
รวม	๔.๑๘	.๕๗๐	มาก	๔.๐๘	.๔๙๙	มาก
ผลรวมเฉลี่ย	$\mu = ๔.๑๓$		$\sigma = .๕๓๕$		แปลผล = มาก	

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๑๓$, $\sigma = .๕๓๕$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหาร มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๑๘$, $\sigma = .๕๗๐$) ส่วน ครู มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๓$, $\sigma = .๔๙๙$) พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๑ ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	ระดับการปฏิบัติ											
	ต่ำกว่า ๕ ปี			๕ - ๑๐ ปี			๑๑ - ๑๕ ปี			๑๖ ปี ขึ้นไป		
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
๑. การบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริส ธรรม ๗	๔.๐๖	.๕๗๙	มาก	๔.๐๒	.๕๘๖	มาก	๔.๑๙	.๔๑๙	มาก	๓.๙๗	.๕๓๔	มาก
๒. การบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล	๔.๑๔	.๕๑๕	มาก	๔.๑๑	.๖๖๑	มาก	๔.๒๘	.๕๖๐	มาก	๓.๙๘	.๖๓๓	มาก
๓. การบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิย ธรรม ๗	๔.๑๐	.๕๕๗	มาก	๔.๐๓	.๕๔๑	มาก	๔.๒๕	.๔๕๑	มาก	๓.๙๐	.๕๗๐	มาก
๔. การบริหารงานทั่วไปตามหลักอริย ๓	๔.๐๙	.๔๙๖	มาก	๔.๐๒	.๕๙๙	มาก	๔.๑๙	.๔๕๓	มาก	๔.๐๓	.๕๑๖	มาก
รวม	๔.๑๐	.๔๙๓	มาก	๔.๐๔	.๕๕๖	มาก	๔.๒๓	.๔๑๐	มาก	๓.๙๗	.๕๓๓	มาก
ผลรวมค่าเฉลี่ย	μ = ๔.๐๙			σ = .๔๙๘			แปลผล = มาก					

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.09, \sigma = .498$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า ๕ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.10, \sigma = .493$) บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๕ - ๑๐ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04, \sigma = .456$) บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.23, \sigma = .410$) และบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๑๖ ปีขึ้นไป มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.97, \sigma = .533$) พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๔.๔.๑ ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธ ของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะ ที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ดังนี้

การบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปริสธรรม ๗

๑. ผู้บริหารสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม ๗ มาใช้กับการบริหารงานในด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องเพื่อให้เกิดประโยชน์และผลที่ตามมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ผู้บริหารเข้าหาชุมชนเพื่อนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้เป็นบทเรียนให้กับผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

๓. ผู้บริหารควรใช้หลักการครองตน ครองคน ครองงาน

๔. ผู้บริหารควรใช้ ด้านธัมมัญญุตารู้เหตุ กระบวนการนี้ เพื่อที่จะเข้าใจสภาพของความต้องการของโรงเรียนควรส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์วิจัยสภาพของโรงเรียน ห้องเรียน นักเรียน ภายใต้ข้อจำกัดซึ่งแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งเกณฑ์ในการประยุกต์ตามหลักสูตรการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและความต้องการของโรงเรียนตามสภาพที่เป็นจริง

๕. ผู้บริหารควรเป็นผู้รู้ถึงความเป็นทุกข์และความสุขในการบริหารวิชาการ

๖. ผู้บริหารควรมีธัมมัญญุตเป็นหลัก เพราะถ้าผู้บริหารมีความเป็นธรรมเครื่องบริหารความทุกข์และความเดือดร้อนทั้งหลาย ก็จะไม่มีทั้งแก่คณะผู้บริหารและบุคลากรทั้งหลายรวมถึงนักเรียนก็จะเรียนและใช้ชีวิตในโรงเรียนได้อย่างปกติสุขอีกด้วย

การบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล

๑. ผู้บริหารต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในด้านของหลักนิติธรรมซึ่งเป็นรอบกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ รวมเป็นหลักของการมีคุณธรรมในการบริหารงานมีความโปร่งใสในการบริหารงานในด้านงบประมาณและสามารถตรวจสอบได้

๒. ผู้บริหารต้องใช้หลักการบริหารงบประมาณให้เป็นผลต่อการบริหารและโปร่งใส

๓. ผู้บริหารต้องใช้งบประมาณที่มีให้ใช้ในการบริหาร ให้เป็นประโยชน์

๔. ผู้บริหารควรใช้หลักธรรม อริยทรัพย์ ๗ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ พาหุสัจจะ จาคะ

๕. ผู้บริหารควรเพิ่มหลักการความรับผิดชอบและหลักการคุ้มค่าเพื่อเป็นกรอบการบริหารงานงบประมาณ เช่นแต่งตั้งผู้มีอำนาจจัดการงบประมาณรวมถึงกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบและมีการประเมินความคุ้มค่าทุนของงบประมาณที่ใช้ว่ามีประโยชน์เพียงพอต่อความจำเป็นมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

๖. ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณให้ถูกต้อง ตามกาลเวลา สถานที่ และบุคคล และตรงไปตามความเป็นธรรม

๗. ผู้บริหารควรมีคุณธรรม โดยธรรมาภิบาลให้บุคลากรเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วนเป็นตัวอย่างที่ดีให้นักเรียน และสังคม งบประมาณที่นำมาใช้ควรจัดสรรไว้อย่างเป็นระบบ โปร่งใส ซื่อสัตย์ และสามารถตรวจสอบได้

การบริหารงานบุคคลตามหลักการบริหารนิยธรรม ๗

๑. ผู้บริหารต้องประชุมกันเนืองนิจ เป็นการแสวงหาความเจริญและความเสื่อมเพื่อมาพัฒนาและแก้ไข

๒. ผู้บริหารควรใช้หลักพุทธธรรม อิทธิบาท ๔ ที่ทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน และใช้วิธีการของ PSODCROB 7 กระบวนการคุณภาพ PDCA

๓. ผู้บริหารต้องการพร้อมเพียงกันประชุม ผู้บริหารมีการจัดประชุมเพื่อให้บุคลากรเห็นภาพเป้าหมาย แนวโน้ม ทิศทางการวางแผนรวมถึงการลงมือปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน

๔. ผู้บริหารควรเป็นผู้พูดที่คุยกันด้วยเหตุผลได้เพื่อแก้ไขป็นหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

๕. ผู้บริหารควรเรียกบุคลากรทุกภาคส่วนพร้อมใจกันประชุมอยู่เนืองนิตย์เพราะการประชุมโดยพร้อมเพียงกันทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะรวมไปถึงจะได้ทำปัญหาที่ได้พบเจอมาปรึกษาหารือเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในองค์กรอีกด้วย

การบริหารงานทั่วไปตามหลักอริปไตย ๓

๑. ผู้บริหารควรมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตนภายใต้กฎระเบียบของสถานศึกษา

๒. ผู้บริหารต้องมีพรหมวิหาร ๔

๓. การเป็นผู้บริหารอันเป็นสิทธิหรืออำนาจในตัวบุคคลที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิต

๔. ผู้บริหารควรใช้หลักโลกาธิปไตยและหลักธรรมาธิปไตย

๕. ผู้บริหารต้องประยุกต์ใช้หลักอริปไตยของผู้บริหารในการบริหารงานทั่วไปควรมีธรรมาธิปไตยเป็นหลักใหญ่ในการบริหาร มีความเที่ยงธรรม โปร่งใส มีการพัฒนางานด้านการบริหารรอบตลอดเวลา เมื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่บุคลากรทั่วไปรวมไปถึงนักเรียนจะนำไปนำตัวอย่างที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาคุณธรรมของผู้บริหาร

๑. ผู้บริหารควรมีความคิดเป็นกลาง ยุติธรรม และดูแลสอดส่องภายในโรงเรียนเสมอๆ มีความคิดทันสมัย

๒. ผู้บริหารควรมีการอบรมและปฏิบัติตามของผู้บริหารปีละครั้ง

๓. ขอให้ผู้บริหารฟังผู้ใต้บังคับบัญชา ก็เพียงพอแล้ว

๔. ผู้บริหารที่ดีควรมี จริยธรรม มีมาตรฐานของการกระทำและพฤติกรรมอันเป็นเครื่องบ่งบอกให้เห็นถึงการเป็นผู้มีเกียรติแยกแยะอะไรดีคือถูก หรืออะไรที่ผิด ประกอบด้วย กายจริยา วาจาจริยา มโนจริยา ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ควรให้เกียรติผู้อื่นเสมอ

๕. ผู้บริหารมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมของผู้บริหารรวมถึงการเลือกสรรผู้บริหารที่ดี ที่สามารถเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่นได้ และการมอบรางวัลเพื่อเป็นการเชิดชูและเป็นขวัญกำลังใจให้แก่ผู้บริหารดีเด่นอื่นๆ

๖. ผู้บริหารควรเอาหลักเหตุและผล และความเสมอภาคมาใช้ ไม่ควรเอาทิฐิ ความเห็นส่วนตัวมาตัดสิน

๗. ผู้บริหารควรมีทัศนคติเกี่ยวกับการบริหารที่ก้าวไกลมีการพัฒนางานด้านบริหารและบูรณาการร่วมกับองค์กรอื่นอย่างเป็นระบบมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับภาคอื่นๆ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาองค์กรทั้งในด้านการบริหาร และกิจกรรมต่างๆ ภายในองค์กรให้มีศักยภาพในการพัฒนาที่มากขึ้น

๔.๕ ผลข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ๗ รูป/คน ซึ่งได้ให้แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งรายนามดังต่อไปนี้

ที่	ชื่อ/นามสกุล	ตำแหน่ง	สัมภาษณ์
๑	พระราชวชิรเมธี, ผศ., ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	๒๔/๐๒/๒๕๖๑
๒	พระราชปริยัติวิธาน, ดร.	ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเขตวิทยา รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์	๑๑/๐๒/๒๕๖๑
๓	พระสุธีวรารักษ์, ดร.	รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔	๑/๐๒/๒๕๖๑
๔	พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวิฑฒนเมธี, ดร.	ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔	๒๓/๐๑/๒๕๖๑
๕	ผศ., ดร. สุพรต บุญอ่อน	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาสังคมศึกษา วิทยาลัยเขตนครสวรรค์	๒๓/๐๒/๒๕๖๑
๖	ผศ. อานนท์ เมธีวรณัฏฐ์	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา วิทยาลัยเขตนครสวรรค์	๒๐/๐๑/๒๕๖๑
๗	นายสมเกียรติ เกิดอินทร์	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์	๕/๐๓/๒๕๖๑

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารตามหลักสัปปริสธรรม ๗

การวางแผนการทำงาน คือ ธัมมัญญูตาและอรรถัญญูตาเป็นตัวการในการทำงาน คือรู้จักเหตุและรู้จักผลในการดำเนินงานให้เป็นไปตามระบบและขอบเขตที่วางไว้^๑ การวางแผนการทำงานควรนำหลักสัปปริสธรรม ๗ มาใช้คือรู้จักเขา รู้จักเราถ้าผู้บริหารไม่เข้าใจครู ครูไม่เข้าใจนักเรียนหรือไม่เข้าใจบริบทของกันและกันจะทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ดังนั้นต้องใช้กาลัญญูตา คือการจัดสรรให้ถูกกาลและเวลาเช่นการจัดตารางสอนให้เหมาะสม ส่วน มัตตัญญูตา คือ ดูกำลัง ดูงบประมาณ ถ้าโดยสรุปการวางแผนงานต้องใช้ทั้งหมด ๗ ข้อ คือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ความสามารถ รู้จักการใช้ รู้กาล รู้ใจ รู้นิสัย รู้แล้วควรทำอย่างไร การวางแผนการทำงาน การจัดเนื้อหาการทำเนื้อหาการเรียนการสอน การรู้จักว่าใครบ้างสอนอะไร เช่น การวางแผนงบประมาณจะพอใช้จ่ายจนถึงสิ้นงบประมาณมั้ย เวลาช่วงไหนสอบกลางภาค ปลายภาค ส่วน ปริสัญญูตา กับบุคคลปรัญญูตา รู้ว่าจะเอาครูคนไหนสอนวิชาอะไร นี่คือการวางแผนงานโดยใช้หลักสัปปริสธรรม ๗ ประการ^๒ การจัดการเรียนการสอนใช้บางตัวในหลักสัปปริสธรรม ๗ คือ หลักธัมมัญญูตา กับอรรถัญญูตา ในการจัดการเรียนการสอนจะต้องมีเนื้อหาจึงต้องวางแผนเหตุและวางแผนผลให้ได้ก่อนแต่ว่าพระพุทธศาสนาเราต้องวางแผนไปหาเหตุ คือ ผลเหตุ ๆ ส่วนอรรถัญญูตา คือ ความรู้จักว่าตัวเองเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นลักษณะของผู้บริหารจะมองดูว่าคำวาทนในที่นี้ หมายถึงอะไร อย่าไปทีกักตัวเองว่าตัวนาย ก นาย ข ต้องเป็นอย่างที่ตัวเองกำหนด ควรต้องรู้และเข้าใจบริบทของโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกธรรมให้ลึกซึ้ง จึงจะสามารถเข้าใจตัวตนของโรงเรียนปริยัติธรรม ส่วนในเรื่องตัวบุคคลจะอยู่ในข้อ ปริสัญญูตา กับข้อ บุคคลปรัญญูตา ฉะนั้นตนในที่นี้รู้จักว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญเป็นอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น โรงเรียนศรีนภเขตกับโรงเรียนวัดไพรเหนือซึ่งมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ต่างกันคือ อัตตัญญูตา ต้องรู้บริบทของโรงเรียนว่า โรงเรียนเรามีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เป็นอย่างไร ตนในที่นี้จึงหมายถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของโรงเรียนรวมไปถึงบริบทของโรงเรียนด้วย^๓ การพัฒนาหลักสูตร คือ ตัวกาลัญญูตา จะเป็นตัวสำคัญที่สุด ต่อมาคือตัวธัมมัญญูตา กับ อรรถัญญูตา เป็นตัวเนื้อหลักสูตรกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพราะหลักสูตรจะทำอะไรก็ตามขึ้นอยู่กับเนื้อหา และเป้าประสงค์เป็นสำคัญ พอเราทำ swot คือเราวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของหลักสูตรเราจะรู้เลยว่า อันไหนเป็นวิกฤตและอันไหนเป็นโอกาส^๔ การประกันคุณภาพการศึกษาต้องใช้หลักสัปปริสธรรมทั้ง ๗ ข้อ เพราะเป็นตัวนำซึ่งเหมือนกับการวางแผนต้องใช้ทั้ง ๗ ประการ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนการสอน ที่หยิบเอาเฉพาะบางข้อมาใช้ การประกันคุณภาพการศึกษา คือ ธัมมัญญูตา และ อรรถัญญูตา จะเป็นเนื้อหาสาระในการประกันคุณภาพ คือ ตัวเวลา ซึ่งเราจะนึกว่าการประกันคุณภาพส่วนใหญ่เดี๋ยวใกล้จะประกันคุณภาพแล้วค่อยทำ ไม่รีบร้อน จริงๆ ไม่ใช่การประกันคุณภาพต้องทำอยู่ตลอดเวลาแต่ช่วงเวลาไหนทำอะไรเท่านั้นเอง ตัวปริสัญญูตา การประกันคุณภาพจะมาเป็นอันดับสอง ปริสัญญูตา ไม่ใช่บุคคลัญญูตานะ ปริสัญญูตาคือหมู่คณะ เพราะว่าการประกันคุณภาพต้องทำทั้งโรงเรียนฉะนั้นหมู่คณะต้องมีการช่วยให้การประกันคุณภาพประสบ

^๑สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๓สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๔สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ความสำเร็จ ส่วนใหญ่คิดว่าใครเป็นฝ่ายประกันคุณภาพคนนั้นต้องทำจริงๆ แล้วไม่ใช่จะต้องทำทุกคน ฉะนั้นปรัสนัญดา จึงสำคัญที่สุด^๕ โดยสรุปการบริหารงาน การในหลักสัปปุริสธรรม ๗ งานวิชาการ เป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอน ส่วนสัปปุริสธรรม ๗ ถ้าเรามองอย่างถ่องแท้จะเป็น อินทิวาล Individual จะเป็นธรรมชาติของคนๆเดียว ไม่ใช่ธรรมชาติของคนหลายคน ไม่ใช่ว่า การสามัคคีหรือคนทุกคนต้องมีธรรมชาติว่าสัปปุริสธรรม ๗ นี้ ใครเป็นสัตตบุรุษ พระพุทธเจ้าไงๆ มีอะไรบ้าง คือ สัปปุริสธรรม ๗ อย่างนี้ไง คือ อินทิวาล Individual เวลาเรามาบริหารงานวิชาการ ถ้ามองว่าจะตรงไหม มันก็ไม่ตรงเพงหรอกแต่เราเอามาประยุกต์ ว่าการวางแผนการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งที่เราสามารถใช่วิธีของสัปปุริสธรรม ๗ เราบริหารจัดการได้อย่างมีคุณภาพ ฉะนั้นจะต้องมีการประยุกต์ เรามองว่าอันไหนเรียนว่าประยุกต์ ถ้ามองเหตุและผล แต่ว่าส่วนใหญ่ในการเรียนการสอนเราจะเขียนเป้าประสงค์ก่อน เขียนว่าเราอยากได้อะไรก่อน แล้วหาทางทำไปนั่นคือการวางแผน ฉะนั้นตัว ธรรมัญญา อรรถัญญา เมื่อเราย้ำให้ดีก็จะอยู่ ที่การวางแผนการทำงานก็จะใช้ทั้ง ๗ ข้อ ใช้ทั้งหมดการจัดการเรียนการสอน คือ อรรถัญญา เป็นตัวหลัก มัตตัญญา กาลัญญา เป็นตัวรอง การพัฒนาหลักสูตรใช้ตัว ธรรมัญญา อรรถัญญา เป็นตัวหลัก ใช้ปรัสนัญดา กับบุคคลปรัสนัญดา เป็นตัวรอง กาลัญญา เป็นตัวตาม ส่วนการประกันคุณภาพการศึกษาใช้ทั้งหมดทุกข้อที่กล่าวมา^๖ โดยภาพรวมแล้วโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีการบริหารงานวิชาการโดยใช้หลัก ธรรมัญญา คล้ายกับโรงเรียนของ สภ.ทั่วไป แต่จะเน้นหนัก และให้ความสำคัญในด้านพระพุทธศาสนาข้อนี้ใช้หลัก อรรถัญญา พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องและให้เหมาะสมกับบริบทของสมณะสาธิต โดยมี นกธรรม และบาลี เพิ่มเข้าไปในโครงสร้างหลักสูตร และทางโรงเรียนยังได้มุ่งเน้นเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนข้อนี้ใช้หลัก กาลัญญา เพราะจะเป็นเครื่องมือในการสะท้อนการจัดการศึกษาให้นักเรียนว่าได้จัดสอนครบตามหลักสูตร หรือไม่ นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการประกันคุณภาพภายในซึ่งจะตรงกับหลักสัปปุริสธรรม ๗ คือ ธรรมัญญา อรรถัญญา อัตตัญญา มัตตัญญา การัญญา ปรัสนัญดา และ บุคคลปรัสนัญดา ซึ่งทั้งหมดมีความสอดคล้องและเกี่ยวเนื่องกันเพราะ ผู้บริหารต้อง รู้เหตุ รู้ผล รู้ถึงความสามารถ รู้จักใช้งบประมาณ รู้จักกาลเวลารวมทั้งต้อง อ่านคนให้เป็นพร้อมทั้งสร้างเสริมให้บุคลากรมีกำลังใจในการทำงานจึงจะนำโรงเรียนไปสู่มาตรฐานสากลได้อย่างสมบูรณ์^๗ ต้องมองว่าในการทำงานมีปัญหาอะไร ธรรมัญญา แล้วนำไปสู่การวางแผน การทำงาน และรู้ผลที่จะได้จากการทำตามแผน อรรถัญญา การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องรู้ศักยภาพของผู้เรียน ปรัสนัญดา การจัดทำหลักสูตรต้องรู้สภาพแวดล้อมบริบทของชุมชน ท้องถิ่น ก็ความแตกต่างระหว่างบุคคล รู้ความรู้ความสามารถของบุคลากรของโรงเรียน การประกันคุณภาพการศึกษาต้องมีการอบรม^๘ หลักการบริหารงานวิชาการที่ผู้บริหารใช้หลัก สัปปุริสธรรม ๗ ในการบริหารงาน เน้นสร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นถึงผลแห่งความสำเร็จอันจะเกิดขึ้นกับนักเรียน ธรรมัญญา อันจะส่งผลต่อ

^๕สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๖สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๗สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน ดร., ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเชตวิทยา, เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๘สัมภาษณ์ พระสุธีวชิราภรณ์ ดร., รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

โรงเรียนและครูผู้ร่วมดำเนินงานทุกท่าน อุตัญญดา เนื่องจากโรงเรียนปริยัติธรรมเป็นโรงเรียนที่ต้องอาศัยใจที่เสียสละอันเป็นการสร้างบุญส่วนหนึ่งให้เกิดกับเยาวชนส่วนหนึ่งของสังคมไทย กาลัญญดา ดังนั้นการดำเนินนโยบายจึงใช้ ปริสญญดา เป็นหลักการทำงานแรกโดยผู้อำนวยการแสดงออกให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์กับบุคลากรทุกท่าน เพื่อให้ครูได้นำไปใช้กับนักเรียนซึ่งเป็นผู้ที่จะพิสูจน์และแสดงให้เห็นการบรรลุเป้าหมายและสิ่งที่ต้องพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อไปที่ต้องวางนโยบายในการบริหาร การบริหารงานด้านวิชาการจำเป็นต้องอาศัยครูที่มีความรู้ความสามารถที่มีใจเสียสละอุตัญญดา และงบประมาณที่จะขับเคลื่อน มัตตัญญดา ดังนั้นปัญหาแรกที่ควรแก้คือหลักประกันให้กับบุคลากร เพราะครูคือตัวจักรสำคัญตัวหนึ่งที่จะขับเคลื่อนนโยบายไปสู่เป้าหมาย ซึ่งปัจจุบันโรงเรียนปริยัติบางแห่งแก้ปัญหาด้วยการเชิญชวนศิษย์เก่าผู้มีจิตใจเสียสละและต้องการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาด้านวิชาการเข้ามาฝึกสอนและสอนในโรงเรียนแต่ก็ยังไม่ครบตามวิชาเอกสำคัญๆ ที่พระภิกษุสามเณรไม่สามารถเรียนจบได้ในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ ปริสญญดา^๙ การวางแผนการทำงานต้องมี ธัมมัญญดา รู้เหตุ อุตัญญดา รู้ผลถ้าวางแผน ไม่รู้เหตุไม่รู้ผลไม่ได้แน่นอน ส่วน กาลัญญดา การวางแผนงาน การทำเวลาไหนต้องดูเวลาและต้องรู้ว่าเหตุใดจึงต้องกำหนดการวางแผน เช่นนี้ ปริสญญดา ต้องเข้าใจพุทธบริษัท คือชุมชน หรือ บุคคลทั่วไป และต้องมีบุคคลปรัญญดา รู้ว่าใครเหมาะสมกับงานนี้ ประเด็นแรก การวางแผนการทำงานต้องมี ธัมมัญญดา รู้เหตุ อุตัญญดา รู้ผล กาลัญญดา การวางแผนงาน ปริสญญดา ต้องเข้าใจ บุคคลปรัญญดา รู้ว่าใครเหมาะสม^{๑๐} การพัฒนาหลักสูตรต้องมีองค์รวม ต้องใช้ ธัมมัญญดา อุตัญญดา อุตัญญดา มัตตัญญดา กาลัญญดา ปริสญญดา และ บุคคลปรัญญดา ต้องรู้เหตุ รู้ผล รู้เกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างรวมไปถึง มัตตัญญดา การรู้จักให้งบประมาณให้พอดี สมควรกับค่าใช้จ่าย^{๑๑} การจัดการเรียนรู้การสอนประเด็นสำคัญ ต้องรู้ในเรื่องของปริสญญดา การเข้าใจปรับตัวหรือตัวให้เข้ากับผู้เรียนโดยเห็นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่ติดอยู่กับความคิดตัวเองว่าฉันเป็นแบบนี้ทุกคนต้องปรับตัวเข้าหาคิดอย่างนี้ไม่ได้ ส่วน บุคคลปรัญญดา อ่านอรรถาธิบายออกด้วยจิตของตน เพราะถ้าอ่านนัยลึกศิษย์ไม่ออกคนที่เราให้ความรู้ เราก็จะไม่สามารถให้ความรู้กับผู้เรียนได้ เพราะอ่านไม่ออกดูไม่เป็นก็จะไม่สามารถจัดการเรียนการสอนและสื่อถึงเขาได้^{๑๒} ส่วนการประกันคุณภาพ ต้องมีครบทั้ง ๗ หัว ข้อ คือ ธัมมัญญดา อุตัญญดา อุตัญญดา มัตตัญญดา กาลัญญดา ปริสญญดา บุคคลปรัญญดา ให้ครบทุกหัวข้อเพราะว่าการประกันคุณภาพมันจะครอบคลุม องค์การ ไม่ใช่ ประกันแค่นักเรียนอย่างเดียวแต่มันหมายถึงการบริหารการจัดการทั้งระบบ รวมทั้งอาคารสถานที่ ดังนั้นข้อนี้มันต้องเกี่ยวกับบุคคลอื่นด้วย ทั้งผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียน เจ้าหน้าที่ ผู้ปกครองและผู้ที่เราจะต้องไปติดต่อสื่อสารภายนอก^{๑๓} การบริหารงานวิชาการ การวางแผน ต้องใช้หลัก ธัมมัญญดา รู้ชัดถึงเหตุ ในที่นี้คือ การนำมาใช้ในการวางแผนงาน

^๙สัมภาษณ์ พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวัฒนเมธี ดร., ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๐}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพัต บุญอ่อน, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพัต บุญอ่อน, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพัต บุญอ่อน, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพัต บุญอ่อน, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

วิชาการให้รัดกุมเพราะงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา อัตถัญญตา ฐีผล การรู้ผลคือผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวางแผนงานวิชาการว่ามีความถูกต้องชัดเจน และสามารถตอบโจทยการบริหารจัดการของสถานศึกษาได้ครบถ้วนหรือไม่ กาลัญญตา ควรจัดบุคลากรให้ถูกต้องตามความรู้ความสามารถเหมาะสมของตน ให้ถูกต้องกับงานที่ได้รับมอบหมายให้ถูกต้องตามเวลา บุคคลปรีชาญาณ ในข้อนี้สำคัญยิ่ง ต้องอ่านให้ออกดูให้เป็น ในที่นี้คือ ผู้บริหารต้องศึกษานิสัยใจคอของครู ครูต้องศึกษานิสัยหรือพฤติกรรมของนักเรียนให้ออกเพราะแต่ละคนมีบุคลิกภาพและนิสัยที่แตกต่างกัน มัตตัญญตา วางแผนการใช้งบประมาณให้ครอบคลุมทุกฝ่ายและโปร่งใส หลักธรรมทั้ง ๕ หัวข้อนี้นำมาเป็นหลักในการวางแผนงานวิชาการ^{๑๔} การจัดการเรียนการสอน ใช้หลักธัมมัญญตา ฐีเหตุ อัตถัญญตา ฐีผล กาลัญญตา จัดสรรให้ถูกต้อง บริสัญญตา อ่านให้ออก ดูให้เป็น อย่างชัดเจน และชัดเจน มัตตัญญตา ใช้ งบประมาณอย่างถูกต้องโปร่งใส และกระจายให้ครอบคลุมทุกฝ่าย^{๑๕} การพัฒนาหลักสูตร ต้องใช้หลัก อัตถัญญตา คือเนื้อหาที่เหมาะสมควรสอน ธัมมัญญตา หลักการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย กาลัญญตา เหมาะสมกับเวลาทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน^{๑๖} การประกันคุณภาพ ต้องใช้หลัก ธัมมัญญตา หลักการถูกต้องตามตัวชี้วัด กาลัญญตา มีความทันสมัย อัตถัญญตา เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา และผู้เรียน^{๑๗} ผู้บริหารมอบหมายงานตามความถนัดแต่ละบุคคลมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มอบหมายงานไปตามระเบียบทางราชการ ธัมมัญญตา อัตถัญญตา ฐีเหตุ ฐีผล ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา กาลัญญตา มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและหน่วยการเรียนรู้ กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและการประเมินผลให้มีความชัดเจน ส่งเสริมให้ครูหาวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ อัตถัญญตา จัดหาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มัตตัญญตา มีการจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา จัดการแนะแนวทางวิชาการและวิชาชีพภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ บุคคลปรีชาญาณ กำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาตามมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ธัมมัญญตา และควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับการอบรมทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้ได้มาตรฐานและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อัตถัญญตา^{๑๘}

^{๑๔}สัมภาษณ์ ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์ ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร, เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๖}สัมภาษณ์ ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร, เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๗}สัมภาษณ์ ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร, เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๘}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์, เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ผลการวิเคราะห์สังเคราะห์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ พอสรุปได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ทราบว่า การบริหารงานวิชาการ ถือเป็นงานที่สำคัญมาก ต้องอาศัยหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาบริหารจะทำให้ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

๑. อัมมัญญตา คือ ใช้ในการวางแผนการจัดการบริหารงานวิชาการ ใช้ในการพัฒนา งานตามแผนงานที่สถานศึกษาได้กำหนดนโยบาย ใช้ในการวางแผนการติดตามตรวจสอบระบบ ประกันคุณภาพของสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอก ใช้ในการนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนา ให้เหมาะสมกับสถานศึกษา เพราะหลักอัมมัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎเกณฑ์แห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผล รวม ความว่า การบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุ เป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อันว่า สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เป็นธรรมดา โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมา บริหารสถานศึกษา และองค์กร

๒. อัตถัญญตา คือ ใช้ในการวิเคราะห์ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนทันต่อยุคสมัย และทันต่อเหตุการณ์ ในปัจจุบัน ดังนั้น หลักอัตถัญญตาจึงเหมาะสมกับการวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ เพราะ ความเป็นผู้รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย คือรู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผล ที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลักการบริหารงานของสถานศึกษาให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ และรู้ถึงประโยชน์ของ สถานศึกษา ที่นำไปสู่ความมั่นคง และไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อสถานศึกษาในที่นี้ ก็หมายถึงการมีแผนงานที่ดี การวางแผนวิเคราะห์ผลกระทบด้านต่างๆ นั้นเอง

๓. อัตตัญญตา คือ ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และ พัฒนาทักษะของอาจารย์ผู้สอนให้มีพัฒนาการในการสอนให้มีความทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน เพราะหลักอัตตัญญตา คือความเป็นผู้รู้จักตน รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และเท่าใด แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุง ต่อไป ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องรู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีด ความสามารถอย่างไร และรู้จักการปรับปรุงสถานศึกษาให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบรวมทั้งการ บริหาร ความแตกต่างที่จะทำให้สถานศึกษาหรือองค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร

๔. มัตตัญญตา คือ ใช้ในการจัดหาสื่อ เอกสารสิ่งพิมพ์สำหรับใช้ค้นคว้าเพื่อจัดการ เรียนการสอนและส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อนำมาจัดกระบวนการ เรียนรู้ในการสอน มัตตัญญตา เมื่อนำมาบริหารงานวิชาการ ต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความ เพียงพอของสถานศึกษาหรือองค์กร รวมถึงขีดความสามารถของสถานศึกษา ขีดความสามารถของ ทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษา รวมทั้งการแข่งขันที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถของ บุคลากร

๕. กาลัญญута คือ ใช้ในการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล ประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผล การบริหารวิชาการ กาลัญญута คือ รู้กาลเวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสของสถานศึกษาจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้นๆ ว่าควรจะดำเนินการอย่างไร อะไรควรงด อะไรควรกระทำ เวลาใดควรขยายกิจการ หรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จต่อสถานศึกษามากที่สุด

๖. ปริสัญญута คือ ใช้ในการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น ในการแนะแนวการศึกษา การเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการ แก่บุคคล องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ปริสัญญута หลักธรรมในข้อนี้ควรนำมาใช้อย่างยิ่งในการบริหารวิชาการเพราะ ปริสัญญута คือเป็น รู้จักชุมชน คือ รู้ว่าชุมชนนั้น ว่าควรจะทำอะไร การบริหารวิชาการ สามารถกำหนดขอบข่ายและขอบเขตของการวางแผนงานวิชาการและกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นได้ถ้าเข้าใจบริบทของชุมชนนั้นและจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับสถานศึกษาต่างๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และ คู่แข่ง การสร้างสรรค์ หรือการประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อสถานศึกษา ก็คือเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชน หรือสาธารณะชน จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีของสถานศึกษา

๗. ปุคคัลโปปรัญญута คือ ใช้ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพบุคลากร เจ้าหน้าที่อย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน รวมทั้งการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ปุคคัลโปปรัญญута เป็นผู้รู้จักบุคคล รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ตลอดจนรู้ในความสามารถของบุคคล และมอบหมายงานที่เหมาะสมให้กับบุคลากร จึงง่ายต่อการบริหารจัดการ เพราะการรู้จักบุคคล จะทำให้ได้เปรียบในการบริหารจัดการ ดังนั้นการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยรู้เขารู้เรา และยังรวมถึงการบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถ และภักดีต่อองค์กร มีความสามัคคี สร้างความเป็นธรรม และเสมอภาคให้แก่บุคลากรในองค์กร รวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะ การติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่างๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรี รวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน

การบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล

การจัดทำแผนงบประมาณ ส่วนใหญ่ไล่จากล่างขึ้นบน การมีส่วนร่วมสำคัญที่สุด การทำแผนงบประมาณจะต้องให้คนทั้งโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ด้านงบประมาณต้องใช้หลักนิติธรรมต้องมาเป็นตัวรอง เพราะการทำแผนงบประมาณถ้าไม่แม่นหลักเกณฑ์ต้องมีหลักนิติธรรมหลักเกณฑ์เขียนไว้อย่างไรต้องกำหนดอย่างนั้นจะมากกว่าหรือเกินข้อกำหนดของหลักเกณฑ์ไม่ได้ในระหว่างความโปร่งใสกับคุณธรรม ความโปร่งใสต้องมาเป็นอันดับที่ ๓ เพราะมันพูดถึงงบประมาณ ดังนั้นงบประมาณต้องมีลักษณะโปร่งใสเหมือนแก้ว ถ้าว่าโปร่งใสในที่นี้ คือการจัดซื้อการจัดจ้างการบริหารจัดการในเรื่องการบริหารจัดการทุกคนรับรู้รับทราบก็ถือว่าโปร่งใสแล้วแต่โดยทั่วไปแล้วกลับมายึดหลักนิติธรรมอันสุดท้ายคือหลักคุณธรรมจะเป็นตัวควบคุมครอบจักรวาล ดังนั้นการทำแผนงบประมาณนั้นหลักการมีส่วนร่วมเป็นเบอร์ ๑ หลักตัวคุณธรรมจึงเป็นตัวคุมสุดท้าย^{๑๙} การจัดการทำแผนปฏิบัติการตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ หลักตามโปร่งใสมาเป็นอันดับแรก ไม่เหมือนหลักการทำแผนที่มีส่วนร่วมมาเป็นอันดับแรก เพราะช่วยกันคิดเพื่อให้ได้แผนปฏิบัติการ แต่ว่า หลักการปฏิบัติความโปร่งใสต้องมาเป็นอันดับแรก หลักนิติธรรมเป็นอันดับที่สอง เพราะงบประมาณจะหนีไม่พ้นเรื่องกฎเกณฑ์ ต่อมาการอนุมัติ ค่าใช้จ่าย เงินที่อุดหนุนที่ได้รับการจัดสรรอะไรจะมาเป็นอันดับแรก คือตัวคุณธรรมจะมาเป็นอันดับแรก เพราะอะไร คุณธรรมจึงมาเป็นอันดับแรก ของหัวข้อที่สอง คุณธรรมจะทำให้ไม่ลำเอียง ไม่ละโมภ หรืออยากได้ ในการอนุมัติงบประมาณ สมมติว่าโรงเรียนใหญ่เอาโครงการตัวนี้ไปจึงจะได้รับงบประมาณเท่าไร จึงจะอนุมัติ ฉะนั้นตัวคุณธรรมมันจึงมาเป็นอันดับแรก^{๒๐} การอนุมัติค่าใช้จ่าย ฉะนั้นตัวคุณธรรมจึงนำมาเป็นอันดับแรก ของหัวข้ออนุมัติในการใช้จ่าย ต่อมายังเป็นนิติธรรม นิติธรรมจะต้องมาอยู่ต้นๆ ทุกข้อเพราะการอนุมัติค่าใช้จ่ายอะไรต่างๆ ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์^{๒๑} การจัดทำบัญชีการเงินต้องใช้หลักนิติธรรม ตรงไปตรงมาตามระเบียบหลักนิติธรรมจึงมาเป็นอันดับแรก ฉะนั้นหลักความโปร่งใสจึงไม่ได้มาเป็นอันดับแรกแต่ว่ารวมอยู่ในหัวข้อนี้ ข้อจัดทำแผนการมีส่วนร่วมมาเป็นเบอร์สอง การปฏิบัติการใช้จ่ายความโปร่งใสมาเป็นเบอร์สาม การจัดทำบัญชีการเงินหลักนิติธรรมมาเป็นอันดับแรก ครบหลักธรรมาภิบาลซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดนครสวรรค์^{๒๒} การบริหารงานงบประมาณ ซึ่งได้รับงบประมาณการใช้จ่ายตามรายหัวนักเรียน คือ ถ้าโรงเรียนไหนมีนักเรียนมาก ก็จ่ายงบอุดหนุนมามาก โรงเรียนไหนมีนักเรียนน้อย ก็จ่ายงบอุดหนุนมาน้อยด้วย ทำให้งบประมาณของโรงเรียนขึ้นอยู่กับจำนวนของนักเรียน ซึ่งผู้บริหารได้บริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลมีความโปร่งใสเป็นที่ตั้ง เพราะต้องสร้างความไว้วางใจ และสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา ทั้งบุคคลภายในและภายนอก รองลงมาคือ หลักนิติธรรม การบริหารงานงบประมาณ ต้องมีกฎ มีเกณฑ์ มีระเบียบ ข้อบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนดจึงจะสามารถดำเนินงานได้อย่างโปร่งใส และที่ตามมา คือ หลักคุณธรรม ถ้าผู้บริหาร ครู ขาดข้อนี้ไปหน่วยงานหรือสถานศึกษาจะไม่ประสบความสำเร็จในการบริหารอย่างแน่นอน ในข้อสุดท้าย หลักการมีส่วนร่วม ข้อนี้ต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระราชวรเมธี, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระราชวรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระราชวรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระราชวรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

รับรู้ รับทราบในการบริหารงานงบประมาณเพื่อความโปร่งใสนั่นเอง^{๒๓} การจัดทำงบประมาณ การทำบัญชีการเงิน ต้องใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นอย่างมากเนื่องจากต้องทำอย่างถูกต้องตามกฎหมายระเบียบต่างๆ เนื่องจากโรงเรียนได้งบประมาณแผ่นดินจึงต้องทำอย่างถูกต้องมีความโปร่งใส ต้องพร้อมรับการตรวจสอบจากหน่วยงาน และบุคคลภายนอกได้^{๒๔} การจัดการงบประมาณในการพัฒนาเงินเพิ่ม ความคิดความชอบต้องอาศัยคุณธรรม คือดูจากผลการปฏิบัติงานไม่เห็นแก่ความสัมพันธ์ส่วนตัวให้ ความเสมอภาคแก่ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงบประมาณประจำปี ความต้องการจำเป็นของแต่ละฝ่ายโดยมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร หน่วยงานอย่างสูงสุดในขณะเดียวกันต้องบริหารให้เพียงพอด้วย^{๒๕} หลักในการบริหารงบประมาณใช้หลักความคุ้มค่า โปร่งใส นิติธรรม คุณธรรม และประโยชน์สูงสุดอันจะเกิดจากการดำเนินนโยบายและโครงการเนื่องจากงบประมาณที่จะเบิกจ่ายนั้นมี อย่างจำกัดและต้องบริหารจัดการให้กระชับรัดกุมและโปร่งใส การมีส่วนร่วม เน้นประโยชน์อันจะเกิดขึ้นกับนักเรียนและโรงเรียนเป็นสำคัญ ปัญหาหลักด้านงบประมาณที่สำคัญคืองบประมาณที่มีน้อยแต่ ต้องบริหารจัดการให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานด้านต่างๆได้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ทั้งด้าน เงินเดือนของบุคลากร ค่าใช้จ่ายตามโครงการและค่าดำเนินการฉุกเฉินต่างๆ^{๒๖} การจัดทำแผน งบประมาณด้านหลักนิติธรรมต้องใช้เรื่องกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต้องเอามาใช้เป็นอันดับแรก เรื่องของคุณธรรมจริยธรรมเรื่องของความทั่วถึงเพราะเวลาเราจัดทำงบประมาณเราต้องคำนึงถึงว่าบ ตัวนี้ทั่วถึงในองค์กรหรือเปล่านั้นคือหลักความเป็นธรรมกับบุคลากรความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ไม่ว่าองค์กรแม้กระทั่งตรวจสอบกันเองบุคคลภายนอกเข้ามาตรวจสอบต้องตรวจสอบได้และควรมี ส่วนร่วมต้องสามารถใช้หลักธรรมาภิบาลได้ทุกข้อ คือ ให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีส่วนได้ส่วนเสีย นั้นมารู้รับทราบในการจัดสรรงบประมาณว่าเงินจำนวนนี้จะไปไหนบ้าง^{๒๗} ส่วนการจัดทำ แผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามระบบการจัดสรรงบประมาณอันนี้คือต้องใช้ในหลักของการโปร่งใส ตรวจสอบได้เพราะว่าเกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณ^{๒๘} ส่วนการอนุมัติจ่ายเงินอุดหนุนที่ได้รับ จัดสรรงบประมาณ หลักใหญ่คือเรื่องของหลักกฎหมายกับคุณธรรม ไม่ใช่ว่าไม่ใช่คนของตนเองหรือ ลูกน้องตัวเองรู้ไว้ก่อนหรืออนุมัติแต่รู้เวลาไว้ก่อน ดังนั้นต้องให้ความเป็นธรรมกับทุกคนทุกฝ่าย ก็ คือ หลักคุณธรรม^{๒๙} การจัดทำบัญชีการเงินอันนี้คือหลักความเป็นธรรมโปร่งใสแน่นอนกับหลักนิติ ธรรมก็คือกฎระเบียบ สองข้อนี้ห้ามละเลยโดยเด็ดขาดเพราะองค์กร หรือหน่วยงานจะอยู่ได้ก็ด้วย

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระราชปรียัติวิธาน ดร., ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเชตวิทยา, เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระสุธีวีราภรณ์ ดร., รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระสุธีวีราภรณ์ ดร., เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวิฑฒนเมธี ดร., ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

หลักธรรมาภิบาลสองข้อนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญเลยทีเดียว^{๓๐} การบริหารงานงบประมาณที่ผู้บริหารควรนำหลักธรรมาภิบาล มาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ต้องเป็นไปตาม หลักนิติธรรม โปร่งใส มีคุณธรรม การมีส่วนร่วม ในด้านการทำแผนงบประมาณ จัดทำแผน อนุมัติ จัดทำบัญชี เป็นไปในรูปคณะกรรมการ เพื่อที่สามารถตรวจสอบได้ และให้เกิดความโปร่งใส สุจริต และป้องกันการทุจริต^{๓๑} การบริหารงานงบประมาณ มีการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และบริหารตามวงจรเดมมิง (PDCA) ปัญหาของการบริหารด้านงบประมาณ คือ งบประมาณไม่เพียงพอในการบริหารจัดการ หลักความมีส่วนร่วม เพราะรายได้มาจากค่าหัวนักเรียนเท่านั้นหากนักเรียนลดค่าหัวก็ลดจึงไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ และเป็นงบประมาณประเภทสนับสนุน^{๓๒}

ผลการวิเคราะห์สังเคราะห์การบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล พอสรุปได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ทราบว่า การบริหารงบประมาณ ถือเป็นงานที่สำคัญมาก ต้องอาศัย หลักธรรมาภิบาล มาบริหารจะทำให้ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

๑. หลักนิติธรรม คือ ใช้ในการจัดทำแผนและเสนอของงบประมาณให้ถูกต้องตามขั้นตอน ผู้บริหารจะต้องยึดหลักตามกฎหมายระเบียบ คือ มีการพิจารณาวินิจฉัย ในการตัดสินใจ และสั่งการ ด้วยความถูกต้องตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับ ซึ่งเป็นข้อบังคับภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน ตามนโยบายของรัฐบาล และถูกต้องตรงประเด็นตามโครงการที่ยื่นเสนอ และได้รับความพึงพอใจ จากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในระบบงานของสถานศึกษาทั้ง ๔ งาน อันได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป

๒. หลักคุณธรรม คือ ใช้ในการจัดทำแผนงบประมาณ และจัดสรรงบประมาณให้แก่ฝ่ายต่างๆ การจัดวัสดุครุภัณฑ์ให้พอเพียงกับการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกให้กับครูและพอเพียงต่อความต้องการโดยเท่าเทียมและเสมอภาค รวมถึงการกำกับติดตาม ตรวจสอบ การใช้งบประมาณอย่างรอบคอบและรัดกุม รัดกุม รวมทั้งการประเมินผลการบริหารงบประมาณมาปรับปรุงและพัฒนาแผนงาน ผู้บริหารจะต้องยึดหลักความเหมาะสม ตรงประเด็น และด้วยความเที่ยงธรรม คือ ไม่อคติ หรือลำเอียงด้วยความหลงรัก หลงชัง ด้วยความกลัวเกรง และด้วยความหลง ไม่รู้จริง คือ ขาดข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ และสมบูรณ์ เป็นเครื่องประกอบการวินิจฉัย ตัดสินใจ ให้ความเที่ยงธรรม

^{๓๐}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๑}สัมภาษณ์ ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๒}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์, เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๓. หลักความโปร่งใส คือ ใช้ในการวางแผนการบริหารงบประมาณ ต้องจัดให้เป็นระบบชัดเจน และจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้ ผู้บริหารจะต้องยึดหลักความบริสุทธิ์ คือ มีการวินิจัย สั่งการ กระทำกิจการงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ ด้วยเจตนา ความคิดอ่าน ที่บริสุทธิ์ โปร่งใส ใช้ระบบสารสนเทศสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา โดยใช้หลักการ PDCA ในระบบงานของสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน

๔. หลักความมีส่วนร่วม คือ ผู้บริหารต้องระดมทรัพยากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณ และลงทุนเพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียนให้ผู้ที่มีส่วนได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดทั้งชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศึกษาในโครงการและกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาที่จัดขึ้นตลอดปีการศึกษาเพื่อที่ทุกฝ่ายจะได้ทราบการบริหารจัดการของสถานศึกษาร่วมกัน

การบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗

หลักอปริหานิยธรรม ๗ หรือวัชชีธรรม การวางแผนอัตรากำลัง การบรรจุแต่งตั้งครู การดำเนินการขึ้นเงินเดือน การออกจากราชการ ใช้หลักอปริหานิยธรรม เพื่อไม่ให้เกิดความเสื่อม คือ การประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรึกษาหารือถึงทางออก ถึงวิธีแก้ไขแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยแต่ละฝ่ายต้องเข้าร่วมพร้อมกัน เพราะจะทำให้ผลของการตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ รวมถึงการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมไม่ใช่ผู้บริหารคิดเองเออเองคนเดียว ซึ่งจะทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเกิดความเบื่อหน่ายไม่อยากปฏิบัติหน้าที่เป็นต้น และข้อสำคัญในการบริหารงานต้องมีทั้งพระเดชพระคุณ เพื่อที่อยู่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะได้ให้ความเคารพนับถือไม่ใช่มีแต่พระเดชอย่างเดียวการทำงานก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ และสิ่งสำคัญการสร้างแรงจูงใจในการทำงานเป็นส่วนสำคัญยิ่ง นอกจากจะได้ใจแล้วงานยังออกมามีคุณภาพโดยให้การส่งเสริมและให้การตัดสินใจ และถ้าเกิดปัญหาขึ้นผู้บริหารควรให้คำแนะนำไม่โยนความผิดให้บุคคลากรอย่างเดียวจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหลักอปริหานิยธรรม ๗ จึงมีความสำคัญในการวางแผนอัตรากำลัง การสรรหา และการบรรจุ แต่งตั้ง การขึ้นเงินเดือน และการรวมถึงการออกจากราชการ เป็นอย่างยิ่ง^{๓๓} การบริหารงานบุคคลในลักษณะพอปกครองลูก พี่ปกครองน้อง มีความเมตตา เกื้อหนุนจุนเจือซึ่งกันและกัน โดยได้ยึดหลักอปริหานิยธรรม ๗ มาใช้ในการบริหารงานบุคคล คือ ๑. ต้องประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ ๒. ต้องพร้อมเพรียงและมีความสามัคคีในการทำงานเพราะฝ่ายบริหารงานบุคคลเป็นฝ่ายที่สรรหาบุคลากรเข้ามาทำงานจะต้องเป็นฝ่ายที่มีคุณธรรมประจำใจ ไม่ตั้งกฎกติกาขึ้นมาเองตามอำเภอใจโดยไม่ผ่านการประชุมหรือลงมติและสร้างแรงจูงใจให้ทุกส่วนงานมีความเสียสละต่อองค์กร ในบางหน่วยงานหรือโรงเรียนอาจมี บุคลากรหลายท่านที่จบมาไม่ตรงสายงานผู้บริหารและฝ่ายบริหาร ควรให้เกียรติ ส่งเสริม และมอบหมายงานที่เค้ามีความสามารถและถนัดแค่นี้ก็สามารถแก้ปัญหาเรื่องครูประจำวิชาได้ และสิ่งสำคัญไม่ควรมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายบุคลากรบ่อย ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงาน และไม่มีกรบรรจุแต่งตั้งที่ชัดเจน รวมถึงการไม่มีการเลื่อนขึ้นเงินเดือนที่แน่นอนว่าจะเลื่อนเงินเดือนเท่าไร ผู้บริหารแต่ละโรงเรียนควรบริหารโดยให้ทุกส่วนขององค์กรได้มีส่วนร่วม และได้ปลุกฝังให้ทุกคนในองค์กรเกิดความเสียสละ และทำงานเพื่อผลิต ศาสนทายาทให้แก่พระพุทธศาสนา ชื่อนี้ตรงกับ การอารักขา คุ้มครองปกป้อง ดังนั้น หลักอปริหานิยธรรม ๗ จึงมีความสำคัญในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นอย่างยิ่ง^{๓๔} มีการประชุมประจำเดือน มอบหมายภาระงาน ร่วมกันทำงานเป็นทีม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพกันตามหน้าที่ของแต่ละคน ให้กำลังใจ สร้างขวัญ และกำลังใจให้แก่บุคลากร เช่น เพิ่มเงินเดือน ให้รางวัล ให้โอกาสได้ศึกษาต่อ อบรมพัฒนา เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานโดยมีการประชุมปรึกษาหารือกันก่อนทำงาน^{๓๕} หลักการทำงานบริหารด้านบุคคลเน้นหลักการอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้องมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอโดยพร้อมเพรียงกัน มีความเอื้อเฟื้อในหน้าที่ ความสุขเกิดจากการทำงานอันมีพื้นฐานจากการทำหน้าที่ด้วยความทุ่มเท อีกทั้งมีนโยบายสนับสนุนส่งเสริม ให้เกียรติ ยกย่อง และให้กำลังใจแก่บุคลากรโดยให้ทุนสนับสนุนการศึกษา

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระราชวรเมธี, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน ดร., ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเชตวิทยา, เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระสุธีวชิราภรณ์ ดร., รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ของบุตร ธิดา เป็นต้น^{๓๖} การวางแผนอัตรากำลัง เริ่มแรกก็คือการมีส่วนร่วม คือการประชุมเบื้องต้น การพร้อมเพรียงประชุมเบื้องต้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมมาวิเคราะห์อัตรากำลังว่าอัตรากำลังของเรานั้นเกินหรือมันขาดมาวิเคราะห์ภาระงานของบุคลากรเพื่อจะได้นำไปจัดสรรอัตรากำลังให้มันตรงกับภาระงาน^{๓๗} การสรรหา และบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา อันนี้เป็นสิ่งสำคัญต้องมีการกำหนดโดยการใช้การประชุมเพราะว่าต้องกำหนดคุณสมบัติของคนที่จะเข้ามาบรรจุว่าตรงกับงานหรือไม่มีความเหมาะสมและความรับผิดชอบมาน้อยเพียงใด เมื่อบรรจุแต่งตั้งมาแล้วต้องให้เกียรติ ไม่ใช่ว่าเห็นเป็นครูใหม่ก็ใช้ตะปัดตะบันก็ได้ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันรวมถึงการดูแลรักษาเหมือนเค้าเป็นคนในครอบครัวยิ่งดีมาก^{๓๘} การดำเนินงานเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน ต้องใช้หลักของการอารักขา ความชอบธรรม การคุ้มครองป้องกัน ต้องคอยดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาตัวเองด้วยว่างานที่มอบหมายให้เหมาะสมกับเค้ามันจะได้เกิดความเป็นธรรมทั้งองค์กร^{๓๙} ส่วนการออกจากราชการอันนี้หมายถึงการลาออก การปลด หรือการไล่ ในที่นี้จะเกี่ยวกับข้อสาม คือ เชื่อฟังผู้บังคับบัญชาหรือไม่ เช่น สั่งงานแล้วไม่ปฏิบัติตาม เรียกเตือนแล้วยังไม่ปรับปรุงให้ดีขึ้น เมื่อเตือนแล้ว บอกแล้วมีอะไรดีขึ้นก็ต้องเป็นไปตามกฎระเบียบ ไม่อย่างนั้นแล้ว ผู้บังคับบัญชาก็ไม่สามารถปกครองได้และจะทำให้หน่วยงานและองค์กรเกิดปัญหาภายในแน่นอน^{๔๐} การวางแผนงานอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูบุคลากรทางการศึกษาการดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนเงินเดือน การออกจากราชการหลักการบริหารนิยม นำมาใช้ ได้เห็นบริบทขององค์กร ทำให้ทราบอัตรากำลัง การสรรหา พิจารณาความดีความชอบ และการออกจางานหรือด้วยกรณีใดๆ ก็ตาม^{๔๑} การบริหารงานบุคคล มีการจัดการบริหารที่ยึดหลักของกระบวนการเดิมมี PDCA คือมีการวางแผนงานการประชุมอย่างสม่ำเสมอ โดยพร้อมเพรียงกัน, มีการลงมือปฏิบัติ นำไปสู่กระบวนการตรวจสอบ และสู่กระบวนการปรับปรุงแก้ไข ปัญหาในด้านนี้ที่สำคัญ คือ ไม่มีระเบียบที่ชัดเจน และไม่มีความมั่นคงในวิชาชีพครูขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน (อารักขา คุ้มครอง) และไม่มีกฎหมายที่บังคับใช้ทำให้ควบคุมการบริหารยาก^{๔๒}

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวิฑฒนเมธี ดร., ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๑} สัมภาษณ์ ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์, เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ผลการวิเคราะห์สังเคราะห์การบริหารงานบุคคลตามหลักอภินายธรรม ๗ พอประมวลได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ทราบว่า การบริหารงานบุคคล ถือเป็นงานที่สำคัญมาก ต้องอาศัยหลักอภินายธรรม ๗ มาบริหารจะทำให้ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

๑. การประชุมเป็นนิตย คือ งานบริหารงานบุคคลผู้บริหารควรจัดทำแผนงานการบริหารบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งกำหนดการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่างๆ ภายในสถานศึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยสม่ำเสมอเพื่อความเจริญก้าวหน้า และความเป็นระเบียบของบุคลากรและสถานศึกษา

๒. การพร้อมเพรียงกันประชุม คือ การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่งงานแต่ละฝ่ายต้องอาศัยการประชุมโดยพร้อมเพรียงกันโดยผู้บริหารควรมอบหมายงานให้แต่ละฝ่ายหรือตัวบุคคลต้องให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละฝ่ายและทั้งตัวบุคคลจึงต้องอาศัยความพร้อมเพรียงถ้าไม่เช่นนั้นแล้วการมอบหมายงานหรือการให้งานไม่ถูกคนอาจทำให้หน่วยงานหรือสถานศึกษาเสียหายได้

๓. ไม่บัญญัติ คือ ผู้บริหารควรนำผลการประเมินการบริหารงานบุคคลมาพัฒนาและปรับปรุง รวมทั้งการปรับปรุงการเรียนการสอนให้เข้ากับปัจจุบันคือให้ทันยุค ไม่ล้าหลัง หรือล้าเส้นจนเกินขอบเขต และที่สำคัญผู้บริหารไม่ควรตั้งข้อบัญญัติต่างๆ ซึ่งขัดต่อการทำงาน หรือเพิ่มเติมข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงหรือบัญญัติไว้ ให้ถือปฏิบัติมันอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมนุญ

๔. การเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา คือ ผู้บริหารควรวางกฎระเบียบ และส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาหรือองค์การให้ยึดถือวินัยการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด รวมทั้งผู้บริหารเองควรปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้บุคลากรเห็นเพื่อที่บุคลากรจะได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดโดยไม่เคลือบแคลงสงสัย ในขณะเดียวกันบุคลากรต้องให้ความเคารพ ให้เกียรติผู้บริหาร ให้ถือการตัดสินใจของผู้บริหารที่ผ่านการหารือแล้วเป็นใหญ่

๕. การให้เกียรติ คือ ผู้บริหารควรพิจารณาประเมินผลงานของบุคลากรอย่างเป็นธรรมไม่ว่าหญิงหรือชายโดยไม่ลำเอียง โดยมีอคติกับใคร หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรรวมทั้งยังสร้างศรัทธาให้แก่ผู้บริหารเองด้วย

๖. การส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมประเพณี คือ ผู้บริหารควรมีการสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถและมอบหมายงานตามที่บุคลากรถนัด เพื่อที่จะได้ปฏิบัติตรงสายงานและยังเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรการพัฒนาศักยภาพในตนเอง รวมทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับบุคลากรในองค์การในการทำงานอย่างเต็มกำลัง

๗. การอารักขา คุ่มครองปกป้อง อันชอบธรรม คือ ผู้บริหาร ควรแสดงออกถึงความห่วงบุคลากรในหน่วยงาน โดยให้สิทธิในการรักษาพยาบาล หรือเมื่อเกิดปัญหาที่เป็นที่ปรึกษาที่ดีหรือผู้แก้ปัญหาที่ดี ซึ่งเป็นการแสดงออกโดยการสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรภายในสถานศึกษารวมทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรเจ้าหน้าที่ให้มีความแน่นแฟ้นมากขึ้นอีกด้วย

การบริหารงานทั่วไปตามหลักอธิปไตย ๓

การบริหารทั่วไปโดยนำหลักอธิปไตยมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร ถ้ากล่าวถึง อัตตอธิปไตย คือ ผู้อำนวยการสังคนเดียวยเป็นใหญ่ โลกาธิปไตย ต้องถามความคิดครูให้ครูช่วยสั่ง ธัมมาธิปไตย เอาความจริงเป็นใหญ่ เพราะครูบางคน ครูบางกลุ่ม อาจจะไม่ลงรอยกับครูคนนั้น คนนี้ ฉะนั้นต้องมี ธัมมาธิปไตย^{๔๓} การจัดระบบบริหารและการพัฒนาองค์กรอันนี้ต้องอัตตอธิปไตย ยกตัวอย่างเจ้าคุณราชจัดงานต้อนรับเจ้าคุณเทพเจ้าคุณราชจะสั่งงานคนเดียวไม่ให้ผู้ช่วยเจ้าอาวาสยุ่งเลย เพราะต้องการจัดระบบ การจัดระบบบริหารนี้จะต้องใช้อัตตอธิปไตย ฉะนั้นบุคคลที่ใช้หลักตัวนี้ต้องมีคุณธรรมสูงมากและมีภาวะผู้นำสูงด้วย^{๔๔} การดำเนินการธุรการ เป็นงาน รูทีน (Routine) คือผ่อนหนักผ่อนเบาต้องใช้หลักโลกาธิปไตยจะเป็นประเพณีตงฉินเกินไป คือตึงเกินไปไม่ได้^{๔๕} การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ใช้ครบทั้ง ๓ อย่าง คือ อัตตอธิปไตย โลกาธิปไตย ธัมมาธิปไตย เพราะบางจุดต้องใช้อัตตอธิปไตย อย่างเช่น การจัดระบบห้องน้ำเป็นต้น การจัดระบบบริหารและการพัฒนาองค์กร คือ โลกาธิปไตย ตัวอย่างเช่น ครู กับนิสิต จะใช้อาคารสถานที่นั้นเป็นลักษณะของการบริหารจัดการให้มันถูกต้ององค์กรต้องใช้หลักธัมมาธิปไตย จะมาใช้หลักโลกาธิปไตยหรืออัตตอธิปไตยมันไม่ตอบสนอง การบริหารจัดการขององค์กรนั้นๆ โดยเฉพาะ โรงเรียนปริยัติสามัญ มันเป็นหน่วยงานของรัฐกึ่งศาสนา การดูแลอาคารสถานที่ต้องโลกาธิปไตย เท่านั้น เพราะอะไร เพราะต้องให้เค้าใช้อย่างสะดวก บางแห่งผู้บริหารจะใช้อำนาจในการตัดสินใจและออกคำสั่งโดยไม่สนใจความรู้สึกครูกับนิสิต บางทีครูบาอาจารย์กับนิสิตไม่พอใจในการบริหารงานผู้บริหารจะขอเปลี่ยนนโยบายใหม่ได้ไหม ยกตัวอย่าง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโพธิ์เหนือวิทยาเค้าต้องการให้ห้องนี้เป็นห้องประชุมครูแต่ห้องนั้นมันไปติดกับห้องของเจ้าอาวาส มันไม่ก็ไม่ก็ไม่เหมาะ ดังนั้น ตัวโลกาธิปไตย คือถามความเห็นของครูกับนักเรียนว่าเหมาะสมหรือไม่ หรือจะจัดระบบจัดระเบียบอะไรก็ให้พอเหมาะสมนี่คือวิธีการคิดในการบริหารอาคารสถานที่ถ้าใช้หลักอธิปไตย ๓ ต้องเป็นเรื่องๆไป^{๔๖} สรุป โดยรวมจะเห็นได้ว่าธรรมพระพุทธรูปเจ้าก็สามารถนำมาใช้ได้และยังสามารถต่อยอดได้อีกมากมายถ้าเรารู้ และนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ^{๔๗} ด้านบริหารงานทั่วไป บริหารงานโดยให้ทุกส่วนงานมีส่วนร่วมกับการรับผิดชอบโรงเรียน โลกาธิปไตย ซึ่งต้องยอมรับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากครู และบุคลากรทางการศึกษาบ้าง เพราะงานทั่วไปเป็นงานที่ทุกคนต้องช่วยกันดูแลโรงเรียนผู้บริหารควรกระตุ้นให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมหรือมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามข้อนี้ตรงกับหลัก อัตตอธิปไตย เพราะผู้บริหารต้องเป็นผู้นำพา และสร้างความตระหนัก ความรู้สึก ว่าให้ครู เจ้าหน้าที่คิดว่าเป็นเจ้าของในสาธารณสมบัติต่างๆ ของโรงเรียนเช่นเดียวกับของตนเอง ธัมมาธิปไตย สถานศึกษายังขาดการทำงานที่เป็นระบบ ทั้งระบบการจัดทำสารสนเทศ การจัดทำแผนซ่อมบำรุงประจำปี หรือการสรุปรายงานผลการดำเนินงานในส่วนต่างๆ ของโรงเรียนทำให้ผู้บริหารขาดข้อมูลที่ชัดเจนในการตัดสินใจพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆ ส่วนตรงนี้ตรงกับโลกาธิปไตย ให้ครูได้

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร., เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

มีส่วนร่วมหรือวางแผนงานเพราะในบางเรื่องผู้บริหารไม่สามารถทำเองได้ทั้งหมด ควรมีการจัดทำแผนการพัฒนาในส่วนงานทั่วไป และกำหนดเขตความรับผิดชอบให้ชัดเจน รวมทั้งได้มีการจัดทำสรุปผลการดำเนินงานในส่วนต่างๆ ต่อผู้บริหารให้ทราบ โลกาธิปไตย ผู้บริหารควรจัดแบ่งหน้าที่ของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจนโดยมีกฎข้อบังคับ^{๔๘} มีการแบ่งงาน มอบหมายงานให้บุคลากรในองค์กร ได้รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถมอบหมายงานให้เป็นหัวหน้าฝ่ายต่างๆ ทั้งวิชาการ การเงิน และงบประมาณ ฝ่ายบุคคล ฝ่ายบริหารงานทั่วไป โดยแบ่งงานดังกล่าวเป็นความรู้ความสามารถหรือธัมมาธิปไตย และใช้ หลักโลกาธิปไตย คือ ความรู้ความสามารถนั้นทันสมัยกับเทคโนโลยี ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการบริหารงานจัดการด้านต่างๆ ให้ใช้ หลักอัตตาธิปไตย แต่น้อยๆ เน้นการเคารพสิทธิ์และหน้าที่ของกันและกันเคารพ ยกย่อง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน^{๔๙} หลักการบริหารที่สำคัญของกลุ่มบริหารงานทั่วไปคือ เน้นการมีส่วนร่วมทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน โดยเฉพาะการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลที่สำคัญต่างๆ ให้แก่นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนได้รับทราบถึงการดำเนินงานของโรงเรียน โลกาธิปไตย สิ่งที่ดีถือว่าเป็นปัญหาของงานบริหารทั่วไปคือ การสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อประชมสัมพันธ์ข้อมูลต่างๆ ของทางโรงเรียนและรับข้อมูลที่สำคัญเพื่อพัฒนางานต่างๆ ของโรงเรียน ธัมมาธิปไตย อีกทั้งงานด้านการปรับปรุงอาคารสถานที่และระบบพัสดุที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจจึงทำให้งานในระบบยังไม่สมบูรณ์ ดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นผู้ตัดสินใจ อัตตาธิปไตย ควรจัดหาภาคีเครือข่ายหรือจัดอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานด้านบริหารงานทั่วไปเพื่อให้ความรู้แก่บุคลากรที่รับผิดชอบได้นำไปดำเนินงานให้เป็นปัจจุบันตามระบบสารสนเทศ เพื่อสะดวกและง่ายต่อการนำข้อมูลมาใช้ โลกาธิปไตย^{๕๐} หลักอธิปไตย ๓ ต้องใช้ทั้ง ๓ หลัก คือ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย ธัมมาธิปไตย จะบอกว่าใช้ ธัมมาธิปไตย อย่างเดียวก็ไม่ได้ ความถูกต้องคือ หลักธัมมาธิปไตยอันนี้ต้องนำมาใช้เป็นรากฐานใหม่แต่บางอย่างบางส่วนก็ต้องใช้ โลกาธิปไตย เพราะต้องใช้เสียงข้างมากเพราะการบริหารจัดการองค์กร โรงเรียน ต้องดูว่าเสียงข้างมากไปทางไหนแต่บางอย่างก็ต้องใช้ อัตตาธิปไตย คือ ผู้บริหารต้องเด็ดขาด เฉียบขาด ต้องลงโทษไม่อย่างนั้นแล้ว การบริหารจัดการก็ทำอะไรไม่ได้หรือทำการบางอย่างมันต้องใช้การตัดสินใจอย่างเฉียบขาด ดังนั้นต้องหลักอธิปไตย ๓ อย่างมีเหตุมีผลใช้อย่างมีขอบเขตนั่นเอง^{๕๑} การบริหารงานทั่วไป อัตตาธิปไตย คือ ตัวผู้บริหาร โลกาธิปไตย การรับได้ของบุคลากร ธัมมาธิปไตย คือหลักการ กฎระเบียบ ทั้งสามหลักการนี้ นำมาใช้ในการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การจัดระบบบริหาร ภาระงาน ธุรการ อาคารสถานที่ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน สังคม รวมทั้งผู้บริหาร ผู้ได้บังคับบัญชาหรือสมาชิก

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระราชปรีดีดิราน ดร., ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภะเทวีวิทยา, เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระสุธีวรารักษ์ ดร., รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวัฒนเมธี ดร., ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพรด บุญอ่อน, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา, เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

องค์กร และความสอดคล้องกับการจัดการกฎระเบียบข้อบังคับ^{๕๒} การบริหารในด้านนี้ ผู้บริหารมอบหมายงานตามความถนัด อัตตาทิปไตย แต่ละบุคคลมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โลกาธิปไตย มอบหมายงานไปตามระเบียบทางราชการ ธัมมาธิปไตย ปัญหาสำคัญในด้านนี้คือ งบประมาณสนับสนุนในการบริหารจัดการไม่เพียงพอ ทำให้งานออกมาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทางหน่วยงานต้นสังกัดต้องมานิเทศสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเพราะจะได้ทราบปัญหานำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป^{๕๓}

ผลการวิเคราะห์สังเคราะห์การบริหารงานทั่วไปตามหลักอริปไตย ๓ พอประมวลได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ทราบว่า การบริหารงานทั่วไป ถือเป็นงานที่สำคัญมาก ต้องอาศัยตามหลักอริปไตย ๓ มาบริหารจะทำให้ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

๑. อัตตาทิปไตย คือ ผู้บริหารควรใช้หลักอัตตาทิปไตยในการจัดทำแผนงานบริหารงานทั่วไปอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยการจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์ของโรงเรียน ทั้งการกำกับติดตาม วัดผลประเมินผล การบริหารงานทั่วไป และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าติดต่อมาประสานงาน ลักษณะของอัตตาทิปไตย ถ้าเป็นตัวบุคคลในที่นี้ คือ ตัวผู้อำนวยการเอง เพราะในการตัดสินใจบางอย่าง จะต้องใช้ความรวดเร็วและให้ทันกำหนดการ แต่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมให้มากที่สุด

๒. โลกาธิปไตย คือ ผู้บริหารควรใช้หลักโลกาธิปไตยวางแผนงานธุรการอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และต้องพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา และมีข้อมูลเป็นปัจจุบัน รวมทั้งให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้หรือมีการจัดอบรมเทคโนโลยีสารสนเทศให้แก่ครูและนักเรียนให้เกิดความชำนาญและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ทั้งการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนเชิญชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา และส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และส่งเสริมสนับสนุนประสานงานกับ บุคคล ชุมชนองค์กร หน่วยงานอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสนับสนุนการเรียนการสอนให้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

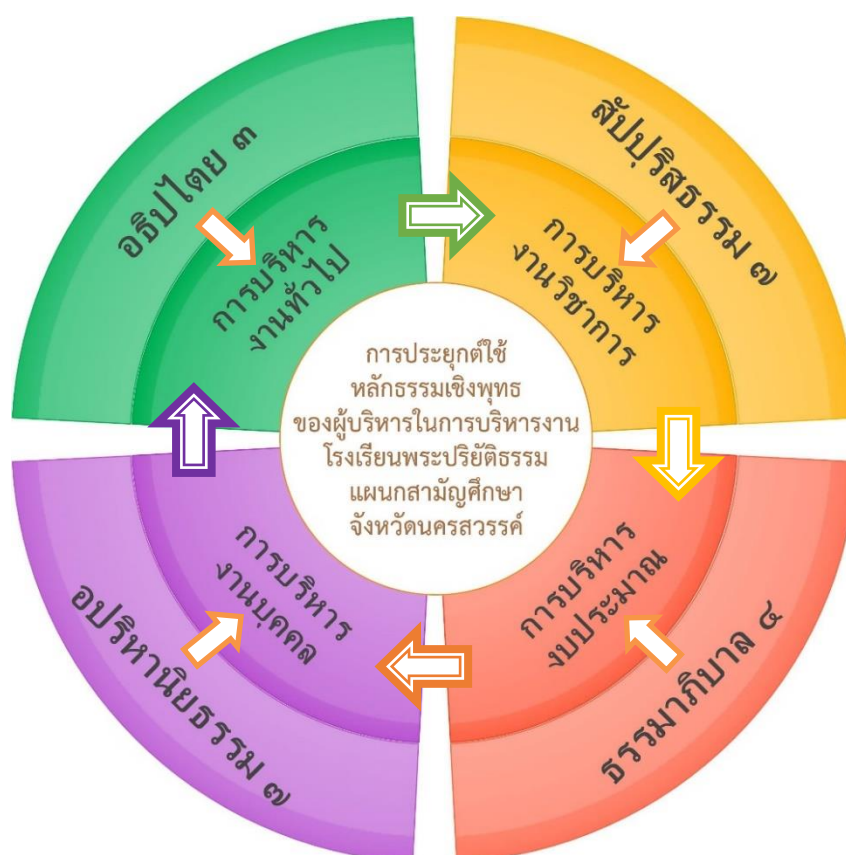
๓. ธรรมาธิปไตย คือ คือการถือธรรมเป็นใหญ่ผู้บริหารต้องใช้หลักความจริง หลักการ ความ ความถูกต้อง ผู้บริหารต้องดูแลปรับปรุงและควบคุมดูแลสภาพแวดล้อมให้เหมาะกับการเรียนการสอนให้ฝ่ายทะเบียนจัดทำสำมะโนนักเรียนที่เข้ามาเรียนให้ถูกต้อง และประเมินการทำงานของฝ่ายบริหารงานทั่วไป อย่างเป็นกลาง โดยยึดเหตุผลเป็นหลัก ตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวาง แจ่มชัด และพิจารณาอย่างถี่ถ้วนถี่แห่งสติปัญญา

^{๕๒}สัมภาษณ์ ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๕๓}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์, เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิด ทฤษฎี และจากวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จึงได้สรุปมาเป็นองค์ความรู้ในการวิจัย ดังนี้



ภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่องการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

กระบวนการที่ ๑ อธิบายหลักของการบริหารงานทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

กระบวนการที่ ๒ อธิบายถึงหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาดังต่อไปนี้

๑. ด้านการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหาร ใช้หลักธัมมัญญาตา ในการวางแผนและการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ พัฒนางานตามแผนงาน ที่สถานศึกษาได้กำหนดนโยบาย และวางแผนการติดตามตรวจสอบระบบประกันคุณภาพของสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอก เพราะหลักอรรถัญญตานี้เป็นการนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานศึกษา

เพราะหลักธรรมดังกล่าว ถือเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ หลักอัตถุญญา นั้น ใช้ในการวิเคราะห์ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนทันต่อยุคสมัย และทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน จึงเหมาะสมกับการวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ ส่วนอัตถุญญา ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะของอาจารย์ผู้สอนให้มีพัฒนาการในการสอนให้มีความทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ส่วนมัตถุญญา คือ ใช้ในการจัดหาสื่อ เอกสารสิ่งพิมพ์สำหรับใช้ค้นคว้าเพื่อจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ในการสอน หลักกาลัญญา คือ รู้กาลเวลา อันเหมาะสมและระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสของสถานศึกษาจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้นๆ หลักปริสัญญญา คือ ใช้ในการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น ในการแนะแนวการศึกษา บุคคลปรีปัญญา คือ ใช้ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพบุคลากร เจ้าหน้าที่อย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน รวมทั้งการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

๒. ด้านการบริหารงบประมาณ ผู้บริหารใช้หลักธรรมมาภิบาลหลักนิติธรรม คือ ใช้หลักนิติธรรม ในการจัดทำแผนและเสนอของงบประมาณให้ถูกต้องตามขั้นตอน ผู้บริหารจะต้องยึดหลักตามกฎระเบียบ คือ มีการพิจารณาวินิจฉัย ในการตัดสินใจ และสั่งการ ด้วยความถูกต้องตามกฎระเบียบข้อบังคับ ซึ่งเป็นข้อบังคับภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน ตามนโยบายของรัฐบาล และถูกต้องตรงประเด็นตามโครงการที่ยื่นเสนอ ใช้ในหลักนิติธรรม ในการจัดทำแผนงบประมาณ และจัดสรรงบประมาณให้แก่ฝ่ายต่างๆ การจัดวัตถุประสงค์ให้พอเพียงกับการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกให้กับครูและพอเพียงต่อความต้องการโดยเท่าเทียมและเสมอภาค รวมถึงการกำกับติดตามตรวจสอบ การใช้งบประมาณอย่างรอบคอบและรัดกุม รัดกุม รวมทั้งการประเมินผลการบริหารงบประมาณมาปรับปรุงและพัฒนาแผนงานใช้หลักความโปร่งใสในการวางแผนการบริหารงบประมาณ ต้องจัดให้เป็นระบบชัดเจน และจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้ ผู้บริหารจะต้องยึดหลักความบริสุทธิ์ คือ มีการวินิจฉัย สั่งการ กระทำกิจการงาน ด้วยความบริสุทธิ์ ใช้หลักความมีส่วนร่วม โดยระดมทรัพยากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณ และลงทุนเพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียนให้ผู้ที่มีส่วนได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศึกษาในโครงการและกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาที่จัดขึ้นตลอดปีการศึกษาเพื่อที่ทุกฝ่ายจะได้ทราบการบริหารจัดการของสถานศึกษาร่วมกัน

๓. ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารใช้หลักอภิธานิธรรมมาประยุกต์ในการบริหาร คือ งานบริหารงานบุคคลผู้บริหารควรจัดทำแผนงานการบริหารบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งกำหนดการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่างๆ ภายในสถานศึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยสม่ำเสมอเพื่อความเจริญก้าวหน้า และความเป็นระเบียบของบุคลากรและสถานศึกษา โดยพร้อมเพรียงกันในการประชุม คือ การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่งงานแต่ละฝ่ายต้องอาศัยการประชุมโดยพร้อมเพรียง

กันโดยผู้บริหารควรมอบหมายงานให้แต่ละฝ่ายหรือตัวบุคคลต้องให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละฝ่ายและทั้งตัวบุคคลจึงต้องอาศัยความพร้อมเพรียงถ้าไม่เช่นนั้นแล้วการมอบหมายงานหรือการให้งานไม่ถูกคนอาจทำให้หน่วยงานหรือสถานศึกษาเสียหายได้ ผู้บริหารควรนำผลการประเมินการบริหารงานบุคคลมาพัฒนาและปรับปรุง รวมทั้งการปรับปรุงการเรียนการสอนให้เข้ากับปัจจุบันคือให้ทันยุคไม่ล้าหลัง หรือล้าเส้นจนเกินขอบเขต ซึ่งผู้ใต้บังคับบัญชาควรเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา โดยการยึดถือกฎระเบียบที่เขาได้วางกฎระเบียบ และส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาหรือองค์การให้ยึดถือวินัยการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด รวมทั้งผู้บริหารเองควรปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้บุคลากรเห็นเพื่อที่บุคลากรจะได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดโดยไม่เคลือบแคลงสงสัย ผู้บริหารควรพิจารณาและให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชา ประเมินผลงานของบุคลากรอย่างเป็นธรรมไม่ว่าหญิงหรือชายโดยไม่ลำเอียง โดยมีอคติกับใคร หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรรวมทั้งยังสร้างศรัทธาให้แต่ผู้บริหารเองด้วย และควรส่งเสริม และรักษาวินัยธรรมประเพณี คือ ควรมีการสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถและมอบหมายงานตามที่บุคลากรถนัด และผู้บริหาร ควรแสดงออกถึงความห่วงใยบุคลากรในหน่วยงาน โดยให้สิทธิในการรักษาพยาบาล หรือเมื่อเกิดปัญหาที่เป็นที่ปรึกษาที่ดีหรือผู้แก้ปัญหาที่ดี ซึ่งเป็นการแสดงออกโดยการสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ให้แก่บุคลากรภายในสถานศึกษา

๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารควรใช้หลักอัตตาทิปไตยในการจัดทำแผนงานบริหารงานทั่วไปอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยการจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์ของโรงเรียน ทั้งการกำกับติดตาม วัดผลประเมินผล การบริหารงานทั่วไป และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าติดต่อมาประสานงาน ผู้บริหารควรใช้หลักโลกาธิปไตยวางแผนงานธุรการอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และต้องพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา และมีข้อมูลเป็นปัจจุบัน รวมทั้งให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้หรือมีการจัดอบรมเทคโนโลยีสารสนเทศให้แก่ครูและนักเรียนให้เกิดความชำนาญและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ทั้งการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนธรรมาธิปไตย ผู้บริหารต้องใช้หลักความจริงหลักการความ ความถูกต้อง ผู้บริหารต้องดูแลปรับปรุงและควบคุมดูแลสถานที่สภาพแวดล้อมให้เหมาะกับการเรียนการสอนให้ฝ่ายทะเบียนจัดทำสำมะโนนักเรียนที่เข้ามาเรียนให้ถูกต้อง และประเมินการทำงานของฝ่ายบริหารงานทั่วไป อย่างเป็นกลาง โดยยึดเหตุผลเป็นหลัก ตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวาง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน ๑๒๓ ชุด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบรายคู่โดยการทดสอบสมมติฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และสรุปข้อมูลข้อเสนอแนะแนวทางโดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยจำแนกตาม ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครู จำนวน ๑๒๓ คน วิเคราะห์ข้อมูลสถานะภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นประชากรตัวอย่าง เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากร จำแนก เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน และข้อเสนอแนะแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑.๑. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

สรุปผลข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” จำแนกได้ ดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๑๘ และเป็นหญิง จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘๒

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ระหว่าง ต่ำกว่า ๓๐ ปี จำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๑๖ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓๓ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๔๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕๑

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๔๒ รองลงมา มีการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙๕ มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๓

ตำแหน่ง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นผู้บริหาร จำนวน ๑๐ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑๓ รองลงมา เป็นครู จำนวน ๑๑๓ รูป / คน คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๘๗

ประสบการณ์ทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ทำงาน ต่ำกว่า ๕ ปี มีจำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๗๒ รองลงมา มีประสบการณ์ทำงาน ๕-๑๐ ปี มีจำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔๖ รองลงมา มีประสบการณ์ทำงาน ๑๑-๑๕ ปี มีจำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒๖ รองลงมา มีประสบการณ์ทำงาน ๑๖ ปี ขึ้นไป มีจำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕๖

๕.๑.๒ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านแล้วพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗

ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการแนะแนวการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น

ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมอยู่ในระดับ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำแผนและเสนอของบประมาณถูกต้องตามขั้นตอน

ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยปทัศย์ ๓ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารงานทั่วไปไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผล การบริหารงานทั่วไป

๕.๑.๓ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๔ ด้าน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานดังต่อไปนี้

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน มีรายละเอียดดังนี้

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าเพศชาย มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ส่วนเพศหญิง มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับต่ำสุด พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรที่มีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก บุคลากรที่มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และบุคลากรที่มีอายุระหว่าง ๔๐ ปีขึ้นไป มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก บุคลากรที่มีระดับการศึกษา ปริญญาโท มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และบุคลากรที่มีระดับการศึกษา ปริญญาเอก มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหาร มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วน ครู มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า ๕ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๕ - ๑๐ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๑๖ ปีขึ้นไป มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๕.๒ อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

๕.๒.๑ ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธเชิงธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรอย่างแท้จริง ด้วยความเสมอภาค ร่วมกันในการวางแผนงานวิชาการด้วยความเอาใจใส่ โดยร่วมกันคิดในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผล บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการบริหารงานวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของจิราภรณ์ เรือนไทย ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรม ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอพยุหะคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการแนะแนวการศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการแนะแนวการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ มีการสำรวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษาชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้ พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ ประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น^๑ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารได้ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดนโยบายด้านงานวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระค่านวน บุตรมิตร ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในจังหวัดกระบี่ ตรัง และนครศรีธรรมราช” พบว่า การบริหารวิชาการครูและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนงานมาก และการมีส่วนร่วมของคณะครูในการวางแผนงานวิชาการ^๒

^๑พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕.

^๒พระค่านวน บุตรมิตร, “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในจังหวัดกระบี่ ตรังและนครศรีธรรมราช”, ปรินญาการศึกษาสาตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำแผนและเสนอของบประมาณ ถูกต้องตามขั้นตอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารวางแผนการบริหารงานงบประมาณไว้อย่างเป็นระบบ ถูกต้องเป็นขั้นตอนจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินเพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบัน สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จิราภรณ์ เรือนไทย** ได้ศึกษา เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอยุทธะคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑) พบว่า สภาพการบริหาร สถานศึกษา และการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอยุทธะ คีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑ มี ๔ ด้าน ด้านการบริหาร วิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบริหารงานงบประมาณตามหลักพรหมวิหาร ๔ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริหารงาน บุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔

ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม ๗ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารได้จัดทำแผนการบริหารงานบุคคลไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และวางแผนยัตรากำลัง และกำหนดตำแหน่งฝ่ายต่างๆ ไว้อย่างเหมาะสม และได้สร้างขวัญและกำลังใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน การปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาทวี พุทธโร (หาญสุโพธิ์)** ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ประชากรมีความคิดเห็นต่อการ บริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกซึ่งประกอบด้วยด้านศีล สมาธิ และด้านปัญญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (= ๓.๖๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลัก ไตรสิกขา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับ มากทุก

ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยปทัช ๓ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายละเอียดในแต่ละข้อของด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารจัดทำ แผนการบริหารงานทั่วไปไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผล การบริหารงานทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหาร จัดทำแผนการบริหารงานทั่วไปไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง วางแผนดำเนินงานธุรการอย่างเป็น ระบบ พัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาและมีข้อมูลเป็นปัจจุบัน และส่งเสริม

ประสานงานกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระค่านวน บุตรมิตร** ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในจังหวัดกระบี่ ตรังและนครศรีธรรมราช” พบว่าการบริหารตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในภาพรวมมีการปฏิบัติน้อย ๑) ด้านการกระจายอำนาจคณะครูมีส่วนร่วมในการวางแผนงานวิชาการ ๒) ด้านหน้าที่ คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ให้การสนับสนุนกิจการของโรงเรียนน้อย ๓) ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาของโรงเรียนน้อย ๔) ด้านการบริหารวิชาการครูและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนงานมาก ๕) ด้านการบริหารงบประมาณผู้บริหารมีอำนาจในการจัดซื้อจัดจ้างตามความต้องการของโรงเรียน ๖) ด้านการบริหารงานบุคคลมอบหมายงานให้ครูปฏิบัติตามความรู้ความสามารถ ๗) ด้านการบริหารทั่วไป จัดสถานที่ให้สะอาดร่มรื่นและสงบ

๕.๒.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการทดสอบสมมติฐานการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน ตามสมมติฐานดังนี้

๑. เพศ บุคลากรเพศชาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาทวี พุทธโร (หาญสุโพธิ์)** ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแล้ว พบว่าประชากรที่มีสถานภาพเพศที่ต่างกัน ไม่แตกต่างกัน

๒ อายุ บุคลากรที่มีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าบุคลากรที่มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๔๐ ปีและสูงกว่า ๔๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปลัดจันทน์ ทนตจิตโต (ต๋อนโสกรี)** ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารวิชาการด้านการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่าบุคลากรที่มีอายุต่างกันพบว่ามีความเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน

๓. ระดับการศึกษา บุคลากรที่มีระดับการศึกษา ปริญญาเอก มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี และบุคลากรที่มีระดับการศึกษา ปริญญาโท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปลัดจันทน์ ทนตจิตโต (ต๋อนโสกรี)** ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารวิชาการด้านการเรียนการสอน

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่ต่างกัน

๔. ตำแหน่ง บุคลากรที่เป็นผู้บริหาร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ :ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **หุ้มเพ็ง พันธะจันทร์สุข** ได้นำเสนอรายงานวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมต่างกัน

๕. ประสบการณ์ในการทำงาน บุคลากรที่มีระดับประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าบุคลากรที่มีระดับประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ต่ำกว่า ๕ ปี บุคลากรที่มีระดับประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๕ - ๑๐ ปี และบุคลากรที่มีระดับประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง ๑๖ ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาถาวร กัลยาณเมธี (บุญสอน)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้ข้อสรุปและการเสนอแนะไว้ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อสร้างแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

๑) ควรมีวางแผนการบริหารงานอย่างเป็นระบบ และมีแผนการพัฒนาฝ่ายวิชาการที่สามารถใช้ได้จริง

๒) ผู้บริหารควรจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การนิเทศ การวัดผลและประเมินผล

๓) ควรให้ความสำคัญและผลักดันการบริหารงานวิชาการโดยการใช้แนวคิดหลักการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๔) ควรให้เชื่อมโยงกับส่วนงานหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งภายในและภายนอก เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ

๕) ให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในด้านการบริหารงานวิชาการ เป็นต้น เพื่อเป็นแบบอย่างการเรียนรู้

๖) ด้านบริหารงานงบประมาณ ควรมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ควรจัดสรรงบประมาณได้ตรงกับแผนงบประมาณประจำปี และบริหารงบประมาณด้วยความโปร่งใส ควรมีความเด่นชัดในหลักฐานการใช้จ่ายงบประมาณ

๗) ด้านบริหารงานบุคคล ควรวางแผนการจัดอัตรากำลังที่ชัดเจน และมีการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรทางการศึกษา

๘) ด้านบริหารงานทั่วไป ควรสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนรอบๆ สถานศึกษา และการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ ในการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน และการจัดทำแผนปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ผู้บริหารควรประสานงานกับผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าและทำการประนีประนอมในปัญหานั้นๆ

๒) ผู้บริหารควรให้แต่ละฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเพิ่มเติมความละเอียดรอบคอบในการแก้ไขปัญหา

๓) ผู้บริหารควรมีการตัดสินใจอย่างเร่งด่วนในการบริหารจัดการคุณภาพงานที่อาจส่งผลต่อการประสานงานกับผู้อื่น การมีข้อท้วงติงและก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาภายหลังในการปฏิบัติงาน

๔) ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรม ปลุกจิตสำนึกให้รักการทำงานและรักงานมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน

๕) ผู้บริหารควรใช้ยุทธวิธีในการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความสามารถตามศักยภาพอย่างเต็มที่

๖) ผู้บริหารควรคัดเลือกผู้ใต้บังคับบัญชา คัดกรองบุคคลให้เหมาะสมกับงานและการเปิดโอกาสในการทำงาน

๗) ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้จักกระจายอำนาจ แบ่งงาน กระจายทรัพยากร ให้โอกาสคนทำงาน มีส่วนร่วม ส่วนคิด เลือกบุคลากรที่มีความสามารถเหมาะสมกับงานนั้นๆ เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล พร้อมทั้งหาแนวร่วมหรือผู้ร่วมงานตลอดจนปัจจัยที่เกื้อหนุน ธรรมชาติ จังหวะและเวลาที่เหมาะสมและพอดี

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งได้มีข้อคิดสำหรับผู้วิจัยที่จะดำเนินการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

๑) ควรทำการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหาร โดยเพิ่มกลุ่มประชากรที่กว้างและหลากหลายมากขึ้น เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา

๒) ควรศึกษาการนำแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ มาประยุกต์สำหรับวิจัยเรื่องการบริหารงานประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานบริหารทั่วไปในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๓) ควรเพิ่มการสัมภาษณ์เชิงลึกครู และ นักเรียนเพื่อให้มีความคิดเห็นที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔

๔) ใช้หลักธรรมอื่นที่สอดคล้องกับหลักการบริหารซึ่งมีอีกหลายหลักธรรม ซึ่งอาจทำให้ได้ผลวิจัยที่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กมล ภูประเสริฐ. การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์ พับลิเคชั่น, ๒๕๔๔.

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร:คุรุสภา, ๒๕๔๖.

กิตติมา ปรีดีดิลก. การบริหาร และการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: อักษรพิพัฒน์, ๒๕๓๒.

ไกรยุทธ ธีตยาสินธุ์. จปประมาณแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘.

ป.อ. ปยุตโต. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

คณะกรรมการและคณะกรรมการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา. คู่มือปฏิบัติงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๙.

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

จันทราณี สงวนนาม. เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง. (ม.ป.ท. : ม.ท.ป, ๒๕๓๖).

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ และ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์. การประชุมอย่างสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๗.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. Good Governance กับการปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สายธาร, ๒๕๔๑.

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. การบริหารงานวิชาการ. ปัตตานี: ภาควิชาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๔๕.

ไชยวัฒน์ คำชู. การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

ณรงค์ สัจพันโรจน์. การจัดทำอนุมัติ และบริหารงบประมาณแผ่นดิน : ทฤษฎี และปฏิบัติ.

พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๘.

ติน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ทองหล่อ เดชไชย. การบริหารคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.

ทิพาดี เมฆสุวรรณ. ปฏิรูประบอบราชการเพื่อความอยู่รอด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน

คณะกรรมการปฏิรูประบอบราชการสำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๑.

ป.อ. ปยุตโต. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

ธงชัย สันติวงษ์. การบริหารสู่ศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชุมช่างจำกัด, ๒๕๔๖.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๗ กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๘

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา. เพชรบูรณ์: คณะครุศาสตร์สถาบัน

ราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒.

นฤมล ทับจุมพล และพฤทธิธยาน ชุมพล. แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วย “ธรรมรัฐแห่งชาติ”

ในการจัดการปกครอง (Governance). กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

นันทรัตน์ จำปาแดง. การเป็นลูกน้องที่ดี. กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๘.

นิตย สัมมาพันธ์. การบริหารเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๙.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวิริยาสาน, ๒๕๓๕.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น (ฉบับปรับปรุงใหม่). พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สุวิริยาสาน, ๒๕๕๖.

บุญทัน ดอกไธสง. การจัดองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ประมวล รุจนเสรี. Good Governance การบริหารที่ดีในนายอำเภอในฝัน. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๔๑.

ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร: กรมพลศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐.

ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพมหานคร: ชวบ้าน, ๒๕๔๒.

ประสาร ทองภักดี. กลวิธีสอนตามแนวพุทธศาสตร์ ศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ ภาคที่ ๒ ระบบการสอน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๖.

ปรีชา ชางขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๕.

_____. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, ๒๕๔๓.

ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชณี ภูตระกูล. ธรรมาภิบาล (Good Governance) กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๙.

พยอม วงศ์สารศรี. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๒.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมลกุล). หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์. กรุงเทพมหานคร: ชัยมงคลพรินต์, ๒๕๔๘.

_____. การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๘. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตต์). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙. หน้า ๒ - ๓.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๔๕.

พฤทธิสถาน ชุมพล. คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย (Concept in Contemporary Political Science). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: พรวนการพิมพ์, ๒๕๔๒.

พิชัย เสงี่ยมจิตต์. การบริหารงานเฉพาะด้านในสถาบันการศึกษา. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๒.

พิสนุ ฟองศรี. วิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: เทียมฟ้าการพิมพ์, ๒๕๔๙.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. วัฒนธรรมการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.

ไพโรจน์ พรหมสาสน์. การบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๑.

ไพศาล ชัยมงคล. งบประมาณแผ่นดินทฤษฎี และปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗.

(๒) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย

จิราภรณ์ เรือนไทย. “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรม ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

จักรกริช หมอบประกอบ. “ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารในศูนย์อุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป. บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗.

ชเนศ นาคะวิทย์ อ่างในพระบัณฑิต ศรีชัย. “แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๖”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.

บพิตร วิทยาวิโรจน์. “ความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เชียงใหม่. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕.

พระครูปลัดจันทน์ ทนตจิตโต (ต๋อนโสกรี). “ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารวิชาการด้านการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวุฒิชัยธรรมานันท์. “ศึกษากาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสังฆรักษ์วิชิตพงษ์ สอนติมคโค (กฤดากร). “การบริหารการศึกษาด้านการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระค่านวน บุตรมิตร. “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวโรงเรียนเป็นฐานในจังหวัดกระบี่ ตรังและนครศรีธรรมราช”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔.

พระชาญ ฐานธมโม (เผือกพิน). “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษารองเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาทวี พุทธวโร (หาญสุโพธิ์). “การบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอมืองจังหวัดพิษณุโลก”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาธำนิทร์ อาทิตวโร. “การพัฒนาสังฆารเพื่อการบรรลุลหรรณในพระพุทธานุสาเถรวาท”.

วิทยานิพนธ์ พุทธศาสนตรคุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาธีรสุข ธรรมสาร (อุปไซ). “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาเมธา อภินนโท (ดวงคุณ). “ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดโสธรวราราม ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิชาการบริหารการศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาศิริสิทธิ์ วรโณ. “การจัดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๕ เขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต ๔”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๐.

(๓) วารสาร

พระมหาสมพร สุริโย. มัณทนา อินทุสมิต และ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.

วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม – เมษายน, ๒๕๕๕.

วโร เพ็งสวัสดิ์. การวิจัยพัฒนารูปแบบ. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.** ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ : กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๓. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๓.

สิทธิกร อ้วนศิริ. การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. **วารสารการวัดผลการศึกษา ปีที่ ๑๗.** ฉบับที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๕. คณะศึกษาศาสตร์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์คุษฎีบัณฑิต : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒.

(๔) รายงานการวิจัย

พิณสุตา สิริรังศรี. “รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๖.

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระราชวรเมธี, ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน, ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเชตวิทยา, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระสุธีวชิราภรณ์, รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔,
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาธีรวัฒน์ อีรวฑฒนเมธี, ดร.ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
กลุ่มที่ ๔, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา,
๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ เกิดอินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์,
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

- Armsrtong. Michael. **a Handbook of Personnel Management Practice.** London: Kogan, 1995.
- Brown. W.B. and Moberg. D. J. **Organization Theory and Management : A Macro Approach.** New York : John Wiley and Sons, 1980.
- Cascio. Wayne F.. **Managing Human Resources Productivity.** Quality of Work Life. Profits. 3rd ed. Singapore: McGrawhill Book, 1992.
- Culbertson. J. A. A century' s quest for a knowledge base In N. J. Boyan (Ed.). **Handbook of research on educational administration.** New York : Longman, 1988.
- Eisner. E. **Education connoisseuship and criticism: Their form and function in educational evaluation.** Journal of Aesthetic Education, 1976.
- Griffiths. D. E. **Administrative theory.** In N. J. Boyan (Ed.). Handbook of research on educational administration. New York : Longman, 1988.
- J.P. Keeves. **Educational research.** Methodology. and measurement : An international Handbook. Oxford : Pergamon press, 1988.
- Kimbrough. R.. and Nunnery. M.. **Educational Administration: An Introduction.** New York: Macmillan, 1976.
- McMillan . J.M. & Schmache . S . **Research in education.** London : Longman. McMillan & Schumacher, (2001).
- Mondy. W.R. & Noe. R.M.. **Human Resource Management.** Boston: Allyn & Bacon, 1990.
- Robert S. Fisk. **The administration and management of small college.** University of California: Davis, 1972.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือในการวิจัย

แบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์

ค่า IOC

ผล Try out

ผลวิเคราะห์จากโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ



แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงาน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

คำชี้แจง : แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ๓) เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์และแนวทางการพัฒนาของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อันจะนำไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุง และพัฒนาการบริหารงาน ๔ ด้าน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน ในการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธกับการบริหารงาน ได้แก่ ๑) หลักสัปปุริสธรรม ๗ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานวิชาการ ๒) หลักธรรมาภิบาล ประยุกต์ใช้กับการบริหารงบประมาณ ๓) หลักอุปถัมภ์ธรรม ๗ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานบุคคล ๔) หลักอริยสัจ ๔ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานทั่วไป

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความเมตตาและอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหาสุชิน วชิรธำโน

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความตามสภาพความเป็นจริง

๑. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ต่ำกว่า ๓๐ ปี ☐ ๓๐ - ๔๐ ปี ☐ ๔๑ ปี ขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

๔. ตำแหน่ง

☐ ผู้บริหาร ☐ ครู

๕. ประสบการณ์ในการทำงาน

☐ ต่ำกว่า ๕ ปี ☐ ๕ - ๑๐ ปี
☐ ๑๑ - ๑๕ ปี ☐ ๑๖ ปี ขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน ในการประยุกต์ใช้หลักธรรม
 เชิงพุทธกับการบริหารงาน ได้แก่

หลักสัปปริสธรรม ๗ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานวิชาการ

หลักธรรมาภิบาล ประยุกต์ใช้กับการบริหารงบประมาณ

หลักอปรินิยธรรม ๗ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานบุคคล

หลักอริยปไตย ๓ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างท้ายข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

๕ หมายถึง ระดับความคิดเห็น ในการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง ระดับความคิดเห็น ในการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง ระดับความคิดเห็น ในการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง ระดับความคิดเห็น ในการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง ระดับความคิดเห็น ในการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

สัปปุริสธรรม ๗ หมายถึง ธรรมอันเป็นสมบัติของคนดีผู้มีสกุลวางตนพอดี พอเหมาะแก่
 สมาคม สมแก่กาลเทศะและสถานที่ ประกอบด้วย

- (๑) อัมมัญญุตารู้ชัดถึงเหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อน และบ่อเกิดแห่งความทุกข์
- (๒) อตถัญญุตารู้ซึ่งถึงความเจริญสุขและทุกข์โทษสืบมาแต่บาปทุจริต
- (๓) อัตตัญญุตาสำนึกถึงความรู้ความสามารถ วางตนสมอัตภาพอย่างเจียมใจ
- (๔) มัตตัญญุตารู้จักใช้งบประมาณพอดี สมควรแก่ฐานะในการบริโภคใช้สอย
- (๕) กาลัญญุตารู้จักจัดการให้ถูกจังหวะของกาลเวลา
- (๖) ปริสสัญญุตารู้จักปรับปรุงคุณภาพของตนให้สอดคล้องกับสมาคมทุกระดับ
- (๗) ปุคคลปโรปรัญญุตารู้จักอ่านอรรถาธิบายคนออกด้วยจิตของตน ถ่อมตนหรือ
 ยกย่องผู้อื่น สมควรแก่กรณี

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ กับการบริหารงานวิชาการ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารวิชาการไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง					
๒	ผู้บริหารพัฒนาการใช้หลักสูตรได้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและเหมาะสมกับแผนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ					
๓	ผู้บริหารพัฒนากระบวนการเรียนรู้และทักษะให้แก่ครู					
๔	ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา					
๕	ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพบุคลากรเจ้าหน้าที่ อย่างเป็นระบบ					
๖	ผู้บริหารพัฒนางานตามแผน ติดตามตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา					
๗	ผู้บริหารศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน					
๘	ผู้บริหารจัดหาสื่อ เอกสารและสิ่งพิมพ์สำหรับใช้ค้นคว้าเพื่อจัดการเรียนการสอน					
๙	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้					
๑๐	ผู้บริหารจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา อย่างต่อเนื่อง					

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ กับการบริหารงานวิชาการ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๑	ผู้บริหารประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น ในการแนะแนวการศึกษา					
๑๒	ผู้บริหารดำเนินการพัฒนางานตามแผน ติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา					
๑๓	ผู้บริหารเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการแก่ บุคคล องค์กร หน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น					
๑๔	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น					
๑๕	ผู้บริหารกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผล การบริหารวิชาการ					
๑๖	ผู้บริหารนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนา งานวิชาการ					

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การปกครอง การบริหาร การจัดการการควบคุมดูแลกิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองครองธรรมในการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่

(๑) หลักนิติธรรม การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ

(๒) หลักคุณธรรม การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

(๓) หลักความโปร่งใส การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

(๔) หลักความมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความคิดเห็นการไต่สวนการพิจารณาพิจารณา การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล กับการบริหารงบประมาณ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๗	ผู้บริหารวางแผนการบริหารงบประมาณไว้อย่างเป็นระบบและชัดเจน					
๑๘	ผู้บริหารจัดทำแผนและเสนอของบประมาณถูกต้องตามขั้นตอน					
๑๙	ผู้บริหารจัดทำแผนงบประมาณ และจัดสรรงบประมาณให้แก่ ฝ่ายต่างๆ ไว้อย่างเหมาะสม					
๒๐	ผู้บริหารระดมทรัพยากร และลงทุนเพื่อนำมาพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน					
๒๑	ผู้บริหารจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้					
๒๒	ผู้บริหารจัดวัสดุ ครุภัณฑ์บริการแก่ครู และนักเรียนได้เพียงพอต่อความต้องการอย่างสะดวกรวดเร็ว					
๒๓	ผู้บริหารกำกับติดตาม ตรวจสอบ การใช้งบประมาณอย่างรอบคอบและรัดกุม					
๒๔	ผู้บริหารนำผลการประเมินการบริหารงบประมาณมาปรับปรุงและพัฒนางาน					

หลักอธิปไตยธรรม ๗ หลักอธิปไตยธรรม ๗ หมายถึง หลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม มีอยู่ ๗ ประการ คือ

(๑) การประชุมเป็นนิตย หมายถึง การประชุม การปรึกษาหารือ การพูดคุย การประสานงานกันอยู่เป็นประจำ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

(๒) การพร้อมเพียงกันประชุม หมายถึง การประชุม – เลิกประชุม และทำกิจกรรมที่ควรทำโดยพร้อมเพียงกัน การลงมติเห็นชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายใน องค์กร ทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร

(๓) การไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ หมายถึง การไม่ บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ขององค์กร หรือกฎระเบียบข้อบังคับอื่นๆ ตามความต้องการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือตามความต้องการของกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง หรือตาม อิทธิพลใดอิทธิพลหนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง และชอบธรรม

(๔) การเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตาม คำสั่งผู้บังคับบัญชา เพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และนโยบายขององค์กร เพื่อให้บรรลุพันธกิจขององค์กร และเพื่อให้บรรลุภารกิจที่ผู้บังคับบัญชาได้มอบหมายให้ ด้วยความซื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียร ความเคารพ เชื่อฟัง และให้เกียรติผู้บังคับบัญชา

(๕) การให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี หมายถึง การเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วม และบริหารภายในองค์กร โดยมีบทบาทหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ขององค์กร ในสัดส่วนที่ทัดเทียมกับผู้ชาย และได้รับความคุ้มครองโดยชอบธรรมตามกฎหมาย

(๖) การส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรม ประเพณี อันดีงาม หมายถึง การส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นที่มีความสำคัญ การปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนรักท้องถิ่นของตนเอง การสนับสนุนความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

(๗) การอารักขา คุ้มครองปกป้อง อันชอบธรรม หมายถึง การคุ้มครอง การปกป้อง และการดำรงรักษา พระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปโดย การทำนุบำรุง พระพุทธศาสนา ด้วยการถวายปัจจัยสี่ ด้วยการสนับสนุนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกการมีส่วนร่วมกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา การสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรม ๗ กับการบริหารงานบุคคล	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๒๕	ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารบุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง					
๒๖	ผู้บริหารวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งฝ่ายต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม					
๒๗	ผู้บริหารมีกฎเกณฑ์สรรหาบุคลากรและกำหนดให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานตรงตามความรู้และความสามารถ					
๒๘	ผู้บริหารมีกฎระเบียบวินัยและส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติตาม					
๒๙	ผู้บริหารสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน					
๓๐	ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร					
๓๑	ผู้บริหารได้นำผลการประเมินการบริหารบุคลากรมาพัฒนาและปรับปรุงการบริหารและการเรียนการสอน					

หลักอริยปทัช ๓ หมายถึง ความเป็นใหญ่ อันเป็นสิทธิ์หรืออำนาจในตัวบุคคลที่จะนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ทั้งในลักษณะของการเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง และผู้ปฏิบัติ อันจะทำให้สังคมเจริญ และเกิดความสงบสุข มีอยู่ ๓ อย่างคือ

- (๑) อัตตาริยปทัช ความเป็นใหญ่
- (๒) โลการิยปทัช ความเป็นใหญ่
- (๓) ธัมมาริยปทัช ความเป็นใหญ่

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักจริย ๓ กับการบริหารงานทั่วไป	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๓๒	ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารงานทั่วไปไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง					
๓๓	ผู้บริหารวางแผนดำเนินงานธุรการอย่างเป็นระบบ					
๓๔	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียน (ญาติโยม) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา					
๓๕	ผู้บริหารพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา และมีข้อมูลเป็นปัจจุบัน					
๓๖	ผู้บริหารจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กรของโรงเรียน					
๓๗	ผู้บริหารพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาแก่ครูและนักเรียน					
๓๘	ผู้บริหารปรับปรุง และควบคุมดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการเรียนการสอน					
๓๙	ผู้บริหารจัดทำสำมะโนนักเรียนที่เข้ามาเรียนไว้ถูกต้อง					
๔๐	ผู้บริหารกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผล การบริหารงานทั่วไป					
๔๑	ผู้บริหารประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนและเชิญชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานการศึกษา					
๔๒	ผู้บริหารส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย					
๔๓	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา					
๔๔	ผู้บริหารบริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้ามาติดต่อประสานงาน					
๔๕	ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน					
๔๖	ผู้บริหารนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานทั่วไป					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โปรดให้คำแนะนำในด้านต่างๆ ดังนี้

๑. การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการ ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๒. การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารในการบริหารงานงบประมาณ ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๓. การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรม ๗ ของผู้บริหารในการบริหารงานบุคคล ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๔. การประยุกต์ใช้หลักอริยปทัสสย ของผู้บริหารในการบริหารงานทั่วไป ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๕. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาคุณธรรมของผู้บริหารของท่านอย่างไร

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลมา ณ โอกาสนี้

พระมหาสุชิน วชิรญาณ

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์



แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงาน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการพิจารณามีความเหมาะสมให้ข้อมูล ขอความกรุณาให้ข้อมูลตามความคิดเห็นของท่านให้ครบถ้วนทุกคำถาม คำตอบของท่านผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับ และมีให้ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด เนื่องจากผู้วิจัยมีความประสงค์นำข้อมูลที่ได้นั้นไปวิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น

๒. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน ในการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธกับการบริหารงาน ได้แก่ ๑) หลักสัปปุริสธรรม ๗ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานวิชาการ ๒) หลักธรรมาภิบาล ประยุกต์ใช้กับการบริหารงบประมาณ ๓) หลักอภินิหารธรรม ๗ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานบุคคล ๔) หลักอริยสัจ ๔ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานทั่วไป ประกอบด้วยคำถามในการสัมภาษณ์ ๔ ข้อ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความเมตตาและอนุเคราะห์จากท่านในการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้ เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหาสุชิน วชิรญาณ

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....
 อายุ.....อาชีพ.....ระดับการศึกษา.....
 ตำแหน่ง.....สถานที่ทำงาน.....
 ที่อยู่.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....หมายเลขโทรศัพท์.....
 วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน ในการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธกับการบริหารงาน ได้แก่ ๑.หลักสัปปริสธรรม ๗ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานวิชาการ ๒.หลักธรรมาภิบาล ประยุกต์ใช้กับการบริหารงบประมาณ ๓.หลักอปริหานิยธรรม ๗ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานบุคคล ๔.หลักอริยสัจ ๔ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานทั่วไป ประกอบด้วยคำถามในการสัมภาษณ์ ๔ ข้อ

คำอธิบายนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

สัปปริสธรรม ๗ หมายถึง ธรรมอันเป็นสมบัติของคนดีผู้มีสกุลวางตนพอดี พอเหมาะแก่สมาคม สมแก่กาลเทศะและสถานที่ ประกอบด้วย

- (๑) ธัมมัญญตา รู้ชัดถึงเหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อน และบ่อเกิดแห่งความผาสุก
- (๒) อตถัญญตา รู้ซึ่งถึงความเจริญสุขและทุกข์โทษสืบมาแต่บาปทุจริต
- (๓) อัตตัญญตา สำเนียงความรู้ความสามารถ วางตนสมอัตภาพอย่างเจียมใจ
- (๔) มัตตัญญตา รู้จักใช้งบประมาณพอดี สมควรแก่ฐานะในการบริโภคใช้สอย
- (๕) กาลัญญตา (จัดสรรกิจการให้ถูกจังหวะของกาลเวลา)
- (๖) ปริสสัญญตา (เข้าใจปรับบุคลิกภาพของตนให้สอดคล้องกับสมาคมทุกระดับ)
- (๗) ปุคคลปโรปรัญญตา อ่านอรรถาธิบายคนออกด้วยจิตของตน ถ่อมตนหรือยกย่องผู้อื่น สมควรแก่กรณี

๑. ในการบริหารงานวิชาการควรรนำหลักสัปปริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อย่างไร

- การวางแผนการทำงาน
- การจัดการเรียนการสอน
- การพัฒนาหลักสูตร
- การประกันคุณภาพการศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

(๒) หลักคุณธรรม การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

(๔) หลักความมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความคิดเห็นการไต่สวนการพิจารณาพิพากษา การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

๒. ในการบริหารงานงบประมาณควรนำหลักธรรมาภิบาล มาประยุกต์ใช้ในการบริหาร
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อย่างไร

- การจัดทำแผนงบประมาณ
- การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ
- การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับการจัดสรร
- การจัดทำบัญชีการเงิน

[illegible]

หลักการบริหารนิยธรรม ๗ หลักการบริหารนิยธรรม ๗ หมายถึง หลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม มีอยู่ ๗ ประการ คือ

(๑) การประชุมเป็นนิตย หมายถึง การประชุม การปรึกษาหารือ การพูดคุย การประสานงานกันอยู่เป็นประจำ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

(๒) การพร้อมเพียงกันประชุม หมายถึง การประชุม – เลิกประชุม และทำกิจกรรม ที่ควรทำโดยพร้อมเพียงกัน การลงมติเห็นชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายใน องค์การ ทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์การ

(๓) การไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ หมายถึง การไม่ บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ขององค์การ หรือกฎระเบียบข้อบังคับอื่นๆ ตามความต้องการ ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือตามความต้องการของกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง หรือตาม อิทธิพลใดอิทธิพล หนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง และชอบธรรม

(๔) การเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตาม คำสั่งผู้บังคับบัญชา เพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การ และนโยบายขององค์การ เพื่อให้บรรลุพันธกิจขององค์การ และเพื่อให้บรรลุภารกิจที่ผู้บังคับบัญชาได้มอบหมายให้ ด้วยความซื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียร ความเคารพ เชื่อฟัง และให้เกียรติผู้บังคับบัญชา

(๕) การให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี หมายถึง การเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วม และบริหารภายในองค์การ โดยมีบทบาทหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ขององค์การ ในสัดส่วนที่ทัดเทียมกับ ผู้ชาย และได้รับความคุ้มครองโดยชอบธรรมตามกฎหมาย

(๖) การส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม หมายถึง การส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นที่มีความสำคัญ การปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนรัก ท้องถิ่นของตนเอง การสนับสนุนความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นที่เป็นประโยชน์ต่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิต

(๗) การอารักขา คุ้มครองปกป้อง อันชอบธรรม หมายถึง การคุ้มครอง การปกป้อง และการดำรงรักษา พระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปโดย การทำนุบำรุง พระพุทธศาสนา ด้วยการถวายปัจจัยสี่ ด้วยการสนับสนุนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ด้วยการปลูกฝังจิตสำนึก การมีส่วนร่วมกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา การสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อ เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต

๓. ในการบริหารงานบุคคลควรนำหลักการบริหารนิยธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อย่างไร

- การวางแผนอัตรากำลัง
- การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา
- การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนเงินเดือน
- การออกจากราชการ

.....

.....

.....

หลักอริปไตย ๓ หมายถึง ความเป็นใหญ่ อันเป็นสิทธิ์หรืออำนาจในตัวบุคคล ที่จะนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ทั้งในลักษณะของการเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง และผู้ปฏิบัติ อันจะทำให้ สังคมเจริญ และเกิดความสงบสุข มีอยู่ ๓ อย่างคือ

- (๑) อัตตาริปไตย ความมีตนเป็นใหญ่
- (๒) โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่
- (๓) ธัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่

๔. ในการบริหารงานทั่วไปควรนำหลักอริปไตย ๓ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อย่างไร

- การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในโรงเรียน
- การจัดระบบบริหารและการพัฒนาองค์กร
- การดำเนินการธุรการ
- การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

จบการสัมภาษณ์เวลา.....น.

พระมหาสุชิน วชิรญาณ (เขยผลบุญ)

ผู้สัมภาษณ์

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ลำดับที่	ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๑.	พระราชวิริเมธี, ผศ., ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๒.	พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวิฑฒนเมธี, ดร.	ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ ๔
๓.	พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา
๔.	รศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง	อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา
๕.	ดร.ปฐิธรรม สำเนียง	อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา

แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)
เรื่อง : การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงาน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

คำชี้แจง :

๑. แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของโครงสร้าง เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามในแบบสอบถามกับโครงสร้างเนื้อหา โดยการหาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence)

๒. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญของรายการประเมินแต่ละข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

๓. ค่าระดับคะแนนของการประเมินมีดังนี้

ระดับ +๑	หมายถึง	เห็นด้วยว่าเหมาะสมตามโครงสร้างเนื้อหา
ระดับ ๐	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าเหมาะสมตามเนื้อหา
ระดับ -๑	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยว่าเหมาะสมตามเนื้อหา

ตัวอย่าง

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ กับการบริหารงานวิชาการ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		เห็นด้วย ๑	ไม่แน่ใจ ๐	ไม่เห็นด้วย -๑	หมายเหตุ
๑.	ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารวิชาการไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง	✓			

จากตัวอย่าง

ข้อ ๑ ท่านเห็นว่า ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารวิชาการไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องอยู่ในระดับใช้ได้

พระมหาสุชิน วชิราโณ
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ตามระดับความคิดเห็นของท่านว่าข้อคำถามใดตรงกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ซึ่งระดับในการพิจารณามี ๓ ระดับ โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรง ดังนี้

ระดับ +๑	หมายถึง	เห็นด้วยว่าเหมาะสมตามโครงสร้างเนื้อหา
ระดับ ๐	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าเหมาะสมตามเนื้อหา
ระดับ -๑	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยว่าเหมาะสมตามเนื้อหา

ที่	ข้อมูลส่วนบุคคล	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ				
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕
๑	เพศ ชาย หญิง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑
๒	อายุ ต่ำกว่า ๓๐ ปี ๓๑ - ๔๐ ปี ๔๑ ปี ขึ้นไป	+๑	+๑	+๑	+๑	-๑
๓	ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก	๐	-๑	+๑	+๑	+๑
๔	ตำแหน่ง ผู้บริหาร ครู	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑
๕	ประสบการณ์ในการทำงาน ต่ำกว่า ๕ ปี ๖ - ๑๐ ปี ๑๑ - ๑๕ ปี ๑๖ ปี ขึ้นไป	+๑	+๑	+๑	+๑	-๑

**ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน ในการประยุกต์ใช้หลักธรรม
เชิงพุทธกับการบริหารงาน ได้แก่**

หลักสัปปริสธรรม ๗ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานวิชาการ
หลักธรรมาภิบาล ประยุกต์ใช้กับการบริหารงบประมาณ
หลักอภิธานิยธรรม ๗ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานบุคคล
หลักอริยปทัช ๓ ประยุกต์ใช้กับการบริหารงานทั่วไป

สัปปริสธรรม ๗ หมายถึง ธรรมอันเป็นสมบัติของคนดีผู้มีสกุลวางตนพอดี พอเหมาะแก่
สมาคม สมแก่กาลเทศะและสถานที่ ประกอบด้วย

- (๑) อัมมัญญตา รู้ชัดถึงเหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อน และบ่อเกิดแห่งความทุกข์
- (๒) อัตถัญญตา รู้ซึ่งถึงความเจริญสุขและทุกข์โทษสืบมาแต่บาปทุจริต
- (๓) อตตัญญตา สำเนียงความรู้ความสามารถ วางตนสมอัตภาพอย่างเจียมใจ
- (๔) มัตตัญญตา รู้จักใช้บประมาณพอดี สมควรแก่ฐานะในการบริโภคใช้สอย
- (๕) กาลัญญตา (จัดสรรกิจการให้ถูกจังหวะของกาลเวลา)
- (๖) ปริสสัญญตา (เข้าใจปรับปรุงคุณภาพของตนให้สอดคล้องกับสมาคมทุกระดับ)
- (๗) ปุคคลปโรปรัญญตา อ่านอรรถาธิบายคนออกด้วยจิตของตน ถ่อมตนหรือยกย่อง

ผู้อื่นสมควรแก่กรณี

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม ๗ กับการบริหารงานวิชาการ	ระดับความเป็นจริง							
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ผลรวม	ค่า IOC	แปลผล
๑	ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหาร วิชาการไว้อย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่อง	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒	ผู้บริหารพัฒนาการใช้หลักสูตรได้ สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และเหมาะสมกับแผนสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ	๐	+๑	+๑	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓	ผู้บริหารพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และทักษะให้แก่ครู	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔	ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการ วัดผลประเมินผลแต่ละรายวิชาให้ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๕	ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพ บุคลากร เจ้าหน้าที่ อย่างเป็นระบบ	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

๖	ผู้บริหารพัฒนางานตามแผน ติดตามตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๗	ผู้บริหารศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	ผู้บริหารจัดหาสื่อ เอกสารและสิ่งพิมพ์สำหรับใช้ค้นคว้าเพื่อจัดการเรียนการสอน	๐	+๑	+๑	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๙	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๐	ผู้บริหารจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา อย่างต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๑	ผู้บริหารประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการแนะแนวการศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๒	ผู้บริหารดำเนินการพัฒนางานตามแผน ติดตามตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๓	ผู้บริหารเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการแก่ บุคคล องค์กร หน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๔	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๕	ผู้บริหารกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผลการบริหารวิชาการ	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๖	ผู้บริหารนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนางานวิชาการ	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองครองธรรมในการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่

(๑) หลักนิติธรรม การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ

(๒) หลักคุณธรรม การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นอย่างอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

(๓) หลักความโปร่งใส การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

(๔) หลักความมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความเห็นการไต่สวนการพิจารณาพิพากษา การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงบประมาณ	ระดับความเป็นจริง							
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ผลรวม	ค่า IOC	แปลผล
๑๗	ผู้บริหารวางแผนการบริหารงบประมาณไว้อย่างเป็นระบบและชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๘	ผู้บริหารจัดทำแผนและเสนอของบประมาณถูกต้องตามขั้นตอน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๙	ผู้บริหารจัดทำแผนงบประมาณ และจัดสรรงบประมาณให้แก่ ฝ่ายต่างๆ ไว้อย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๐	ผู้บริหารระดมทรัพยากร และลงทุนเพื่อนำมาพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน	๐	+๑	+๑	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๒๑	ผู้บริหารจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินเพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

๒๒	ผู้บริหารจัดวัสดุ ครุภัณฑ์บริการแก่ครู และนักเรียนได้เพียงพอต่อความต้องการอย่างสะดวกรวดเร็ว	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๓	ผู้บริหารกำกับติดตาม ตรวจสอบ การใช้งบประมาณอย่างรอบคอบและรัดกุม	๐	+๑	+๑	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๒๔	ผู้บริหารนำผลการประเมินการบริหารงบประมาณมาปรับปรุงและพัฒนางาน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

หลักการบริหารนิยธรรม ๗ หลักการบริหารนิยธรรม ๗ หมายถึง หลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม มีอยู่ ๗ ประการ คือ

(๑) การประชุมเป็นนิตย หมายถึง การประชุม การปรึกษาหารือ การพูดคุย การประสานงานกันอยู่เป็นประจำ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

(๒) การพร้อมเพียงกันประชุม หมายถึง การประชุม – เลิกประชุม และทำกิจกรรมที่ควรทำโดยพร้อมเพียงกัน การลงมติเห็นชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายใน องค์กร ทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร

(๓) การไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ หมายถึง การไม่ บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ขององค์กร หรือกฎระเบียบข้อบังคับอื่นๆ ตามความต้องการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือตามความต้องการของกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง หรือตาม อิทธิพลใดอิทธิพลหนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง และชอบธรรม

(๔) การเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตาม คำสั่งผู้บังคับบัญชา เพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และนโยบายขององค์กร เพื่อให้บรรลุพันธกิจขององค์กร และเพื่อให้บรรลุภารกิจที่ผู้บังคับบัญชาได้มอบหมายให้ ด้วยความซื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียร ความเคารพ เชื่อฟัง และให้เกียรติผู้บังคับบัญชา

(๕) การให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี หมายถึง การเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วม และบริหารภายในองค์กร โดยมีบทบาทหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ขององค์กร ในสัดส่วนที่ทัดเทียมกับผู้ชาย และได้รับความคุ้มครองโดยชอบธรรมตามกฎหมาย

(๖) การส่งเสริม และรักษาวินัยธรรมประเพณีอันดีงาม หมายถึง การส่งเสริม และรักษาวินัยธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นที่มีความสำคัญ การปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนรักท้องถิ่นของตนเอง การสนับสนุนความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

(๗) การอารักขา คุ้มครองปกป้อง อันชอบธรรม หมายถึง การคุ้มครอง การปกป้อง และการดำรงรักษา พระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปโดย การทำนุบำรุง พระพุทธศาสนา ด้วยการถวายปัจจัยสี่ ด้วยการสนับสนุนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกการมีส่วนร่วมกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา การสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรม ๗ กับการบริหารงานบุคคล	ระดับความเป็นจริง							แปลผล
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ผลรวม	ค่า IOC	
๒๕	ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหาร บุคลากรไว้อย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๖	ผู้บริหารวางแผนอัตรากำลังและกำหนด ตำแหน่งฝ่ายต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๗	ผู้บริหารมีกฎเกณฑ์สรรหาบุคลากรและ กำหนดให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานตรงตาม ความรู้และความสามารถ	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๘	ผู้บริหารมีกฎระเบียบวินัยและส่งเสริมให้ บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติตาม	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๙	ผู้บริหารสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้แก่ บุคลากรภายในโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๐	ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของบุคลากร	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๑	ผู้บริหารได้นำผลการประเมินการ บริหารบุคลากรมาพัฒนาและ ปรับปรุงการบริหารและการเรียนการ สอน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

หลักอธิปไตย ๓ หมายถึง ความเป็นใหญ่ อันเป็นสิทธิ์หรืออำนาจในตัวบุคคลที่จะนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ทั้งในลักษณะของการเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง และผู้ปฏิบัติ อันจะทำให้สังคมเจริญ และเกิดความสงบสุข มีอยู่ ๓ อย่างคือ

(๑) อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่

(๒) โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่

(๓) ธัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักอธิปไตย ๓ กับการบริหารงานทั่วไป	ระดับความเป็นจริง							
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ผลรวม	ค่า IOC	แปลผล
๓๒	ผู้บริหารจัดทำแผนการบริหารงาน ทั่วไปไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง	๐	+๑	+๑	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓๓	ผู้บริหารวางแผนดำเนินงานธุรการอย่างเป็น ระบบ	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๔	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียน (ญาติโยม) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา	๐	+๑	+๑	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓๕	ผู้บริหารพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูล สารสนเทศทางการศึกษา และมีข้อมูลเป็น ปัจจุบัน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๖	ผู้บริหารจัดระบบบริหารและพัฒนา องค์กรของโรงเรียน	๐	+๑	+๑	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓๗	ผู้บริหารพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ทางการศึกษาแก่ครูและนักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๘	ผู้บริหารปรับปรุง และควบคุมดูแลอาคาร สถานที่และสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการ เรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๙	ผู้บริหารจัดทำสำมะโนนักเรียนที่เข้า มาเรียนไว้ถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๐	ผู้บริหารกำกับติดตาม วัดผล ประเมินผล การบริหารงานทั่วไป	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๑	ผู้บริหารประชาสัมพันธ์ผลงานของ โรงเรียนและเชิญชวนให้ประชาชนใน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินการทางการศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

๔๒	ผู้บริหารส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๓	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๔	ผู้บริหารบริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้ามาติดต่อประสานงาน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๕	ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๖	ผู้บริหารนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานทั่วไป	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

หมายเหตุ

๑. ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕๐ - ๑.๐๐ มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้
๒. ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า ๐.๕๐ ต้องปรับปรุงยังใช้ไม่ได้

ตัวอย่างเช่น

๑. คำถามข้อที่ ๑ มีผู้เชี่ยวชาญตรวจ ๕ ท่าน แต่ละท่าน ให้คะแนน +๑ ทั้ง ๕ ท่าน การหาค่า IOC มีดังนี้ คือ
๒. หาผลรวมของคะแนนในข้อ ๑ โดยการบวก ๑+๑+๑+๑+๑ เท่ากับ ๕ คะแนน
๓. หาค่าด้วยจำนวนผู้เชี่ยวชาญ คือ จากผลรวมคะแนน / จำนวนผู้เชี่ยวชาญ เท่ากับ ๕หาร ๕ = ๑.๐๐ แล้วนำผลไปเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ถ้าข้อคำถามมีความเที่ยงตรงสูง มีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป แสดงว่านำไปใช้ได้ ถ้ามีค่าต่ำกว่า ๐.๕ ต้องตัดทิ้ง ส่วนในข้ออื่นๆ ก็ทำวิธีเดียวกันทั้งหมด

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. List wise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.973	.973	46

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
วิชาการ1	4.13	.571	30
วิชาการ2	4.27	.521	30
วิชาการ3	4.03	.615	30
วิชาการ4	4.10	.662	30
วิชาการ5	4.00	.695	30
วิชาการ6	4.17	.834	30
วิชาการ7	4.07	.640	30
วิชาการ8	3.93	.691	30
วิชาการ9	3.97	.669	30
วิชาการ10	3.93	.740	30
วิชาการ11	3.90	.662	30
วิชาการ12	4.20	.610	30
วิชาการ13	3.97	.850	30
วิชาการ14	3.73	.828	30
วิชาการ15	3.97	.718	30
วิชาการ16	4.00	.743	30
งบประมาณ1	4.00	.643	30
งบประมาณ2	3.90	.662	30
งบประมาณ3	4.13	.776	30
งบประมาณ4	4.00	.788	30
งบประมาณ5	4.13	.819	30

งบประมาณ6	4.03	.615	30
งบประมาณ7	4.07	.691	30
งบประมาณ8	3.87	.776	30
บุคคล1	3.97	.414	30
บุคคล2	3.93	.740	30
บุคคล3	4.03	.850	30
บุคคล4	4.00	.830	30
บุคคล5	3.90	.712	30
บุคคล6	3.97	.718	30
บุคคล7	3.93	.740	30
ทั่วไป1	4.10	.548	30
ทั่วไป2	4.10	.712	30
ทั่วไป3	3.97	.850	30
ทั่วไป4	4.10	.662	30
ทั่วไป5	4.00	.643	30
ทั่วไป6	4.07	.691	30
ทั่วไป7	4.03	.669	30
ทั่วไป8	4.13	.860	30
ทั่วไป9	3.97	.718	30
ทั่วไป10	4.00	.643	30
ทั่วไป11	4.03	.718	30
ทั่วไป12	4.00	.743	30
ทั่วไป13	4.03	.556	30
ทั่วไป14	4.07	.691	30
ทั่วไป15	3.97	.669	30

Reliability coefficients

N of Case = 30

N of Items = 46

Alpha = 0.973

ผลวิเคราะห์จากโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ
เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์”

Statistics

		เพศ	อายุ
N	Valid	123	123
	Missing	0	0

เพศ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ชาย	106	86.18	86.18	86.18
หญิง	17	13.82	13.82	100.0
Total	123	100.0	100.0	

อายุ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ต่ำกว่า 30 ปี	74	60.16	60.16	60.16
30-40 ปี	25	20.33	20.33	80.49
41 ปี ขึ้นไป	24	19.51	19.51	100.0
Total	123	100.0	100.0	

ระดับการศึกษา

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ปริญญาตรี	94	76.42	76.42	76.42
ปริญญาโท	27	21.95	21.59	98.37
ปริญญาเอก	2	1.63	1.63	100.0
Total	123	100.0	100.0	

ตำแหน่ง

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ผู้บริหาร	10	8.13	8.13	8.13
Valid ครู	113	91.87	91.87	100.0
Total	123	100.0	100.0	

ประสบการณ์ในการทำงาน

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
ต่ำกว่า 5 ปี	55	44.72	44.72	44.72
5-10 ปี	35	28.46	28.46	73.17
Valid 11-15 ปี	20	16.26	16.26	89.43
16 ปี ขึ้นไป	13	10.56	10.56	100.0
Total	123	100.0	100.0	

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
วิชาการรวม	123	2	5	4.06	.551
งบประมาณรวม	123	2	5	4.14	.577
บุคคลรวม	123	2	5	4.08	.540
ทั่วไปรวม	123	2	5	4.08	.520
รวม	123	2	5	4.09	.503
Valid N (listwise)	123				

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
วิชาการ1	123	2	5	4.13	.640
วิชาการ2	123	2	5	4.16	.717
วิชาการ3	123	2	5	4.03	.799
วิชาการ4	123	2	5	4.15	.690
วิชาการ5	123	2	5	4.01	.844
วิชาการ6	123	2	5	4.07	.755
วิชาการ7	123	2	5	4.01	.794
วิชาการ8	123	2	5	4.04	.824
วิชาการ9	123	1	5	3.99	.873
วิชาการ10	123	2	5	4.07	.875
วิชาการ11	123	2	5	4.24	.793
วิชาการ12	123	2	5	4.15	.736
วิชาการ13	123	2	5	3.98	.784
วิชาการ14	123	2	5	3.87	.839
วิชาการ15	123	1	5	4.00	.868
วิชาการ16	123	2	5	4.07	.812
วิชาการรวม	123	2	5	4.06	.551
Valid N (listwise)	123				

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
งบประมาณ1	123	2	5	4.21	.760
งบประมาณ2	123	2	5	4.05	.745
งบประมาณ3	123	2	5	4.13	.819
งบประมาณ4	123	2	5	4.15	.758
งบประมาณ5	123	2	5	4.25	.731
งบประมาณ6	123	2	5	4.11	.733
งบประมาณ7	123	2	5	4.11	.808
งบประมาณ8	123	1	5	4.09	.840
งบประมาณรวม	123	2	5	4.14	.577
Valid N (listwise)	123				

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
บุคคล1	123	2	5	4.15	.713
บุคคล2	123	3	5	4.06	.716
บุคคล3	123	2	5	4.13	.768
บุคคล4	123	2	5	4.09	.736
บุคคล5	123	2	5	4.12	.764
บุคคล6	123	2	5	3.90	.773
บุคคล7	123	3	5	4.11	.760
บุคคลรวม	123	2	5	4.08	.540
Valid N (listwise)	123				

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ทั่วไป1	123	2	5	4.23	.699
ทั่วไป2	123	2	5	4.09	.701
ทั่วไป3	123	1	5	4.03	.868
ทั่วไป4	123	2	5	4.08	.816
ทั่วไป5	123	2	5	4.05	.756
ทั่วไป6	123	1	5	4.09	.810
ทั่วไป7	123	2	5	4.05	.756
ทั่วไป8	123	2	5	4.08	.826
ทั่วไป9	123	2	5	4.00	.800
ทั่วไป10	123	2	5	4.07	.781
ทั่วไป11	123	1	5	4.03	.877
ทั่วไป12	123	1	5	4.11	.832
ทั่วไป13	123	1	5	4.09	.758
ทั่วไป14	123	2	5	4.15	.698
ทั่วไป15	123	1	5	4.07	.827
ทั่วไปรวม	123	2	5	4.08	.520
Valid N (listwise)	123				

Group Statistics

เพศ		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
วิชาการรวม	ชาย	106	4.09	.540	.052
	หญิง	17	3.90	.612	.148
งบประมาณรวม	ชาย	106	4.17	.547	.053
	หญิง	17	3.96	.731	.177
บุคคลรวม	ชาย	106	4.12	.526	.051
	หญิง	17	3.87	.592	.144
ทั่วไปรวม	ชาย	106	4.11	.504	.049
	หญิง	17	3.93	.606	.147
รวม	ชาย	106	4.12	.480	.047
	หญิง	17	3.91	.615	.149

Report

อายุ		วิชาการรวม	งบประมาณรวม	บุคคลรวม	ทั่วไปรวม	รวม
ต่ำกว่า 30 ปี	Mean	4.11	4.25	4.21	4.15	4.18
	N	74	74	74	74	74
	Std. Deviation	.529	.509	.517	.467	.458
30-40 ปี	Mean	3.95	3.94	3.87	3.90	3.92
	N	25	25	25	25	25
	Std. Deviation	.574	.545	.475	.549	.495
41 ปี ขึ้นไป	Mean	4.02	4.00	3.91	4.04	3.99
	N	24	24	24	24	24
	Std. Deviation	.598	.731	.576	.611	.593
Total	Mean	4.06	4.14	4.08	4.08	4.09
	N	123	123	123	123	123
	Std. Deviation	.551	.577	.540	.520	.503

Report

ระดับการศึกษา		วิชาการรวม	งบประมาณรวม	บุคคลรวม	ทั่วไปรวม	รวม
ปริญญาตรี	Mean	4.05	4.15	4.08	4.07	4.09
	N	94	94	94	94	94
	Std. Deviation	.532	.552	.528	.489	.478
ปริญญาโท	Mean	4.04	4.06	4.06	4.08	4.06
	N	27	27	27	27	27
	Std. Deviation	.614	.662	.604	.614	.588
ปริญญาเอก	Mean	4.69	4.63	4.29	4.63	4.56
	N	2	2	2	2	2
	Std. Deviation	.442	.530	.202	.519	.423
Total	Mean	4.06	4.14	4.08	4.08	4.09
	N	123	123	123	123	123
	Std. Deviation	.551	.577	.540	.520	.503

Group Statistics

ตำแหน่ง		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
วิชาการรวม	ผู้บริหาร	10	4.29	.605	.191
	ครู	113	4.04	.545	.051
งบประมาณรวม	ผู้บริหาร	10	4.14	.723	.229
	ครู	113	4.14	.567	.053
บุคคลรวม	ผู้บริหาร	10	4.04	.404	.128
	ครู	113	4.08	.552	.052
ทั่วไปรวม	ผู้บริหาร	10	4.25	.628	.199
	ครู	113	4.07	.510	.048
รวม	ผู้บริหาร	10	4.18	.570	.180
	ครู	113	4.08	.499	.047

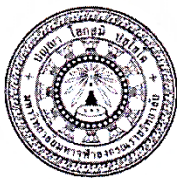
Report

ประสบการณ์ในการทำงาน		วิชาการรวม	งบประมาณรวม	บุคคลรวม	ทั่วไปรวม	รวม
ต่ำกว่า 5 ปี	Mean	4.06	4.14	4.10	4.09	4.10
	N	55	55	55	55	55
	Std. Deviation	.579	.515	.557	.496	.493
5-10 ปี	Mean	4.02	4.11	4.03	4.02	4.04
	N	35	35	35	35	35
	Std. Deviation	.586	.661	.541	.599	.556
11-15 ปี	Mean	4.19	4.28	4.25	4.19	4.23
	N	20	20	20	20	20
	Std. Deviation	.419	.560	.451	.453	.410
16 ปี ขึ้นไป	Mean	3.97	3.98	3.90	4.03	3.97
	N	13	13	13	13	13
	Std. Deviation	.534	.633	.570	.516	.533
Total	Mean	4.06	4.14	4.08	4.08	4.09
	N	123	123	123	123	123
	Std. Deviation	.551	.577	.540	.520	.503

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ลำดับที่	ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๑.	พระราชวรเมธี, ผศ., ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๒.	พระมหาธีรวัฒน์ ธีรพจน์เมธี, ดร.	ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ ๔
๓.	พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา
๔.	รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา
๕.	ดร.ปฏิธรรม สำเนียง	อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๗๓๔

วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบนำส่งการ พระราชวรเมธี, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้ว เห็นว่าพระเดชพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น จึงกราบนำส่งการมาเพื่อขออาราธนาพระเดชพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อ.ดร. น
ดร. นพพร
๖๖ ร.ด. ๖๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/ ๗๓๕



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบนมัสการ พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวัฒนเมธี, ดร. ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ ๔

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ เล่ม
๒. แบบสอบถาม (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขมผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้ว เห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอเชิญพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการด้วยความนับถืออย่างยิ่ง

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในชื่อของโรงเรียน
พระมหาธีรวัฒน์
๒๖ ธ.ค. ๖๐.

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/ ๗๓๖



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบบังคมทูล พระมหาชัยวัฒน์ จตุตมโล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ เล่ม
๒. แบบสอบถาม (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

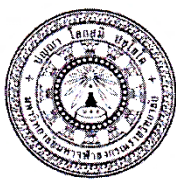
ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้ว เห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อขอเชิญพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบบังคมทูลมาด้วยความนับถืออย่างยิ่ง

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๗ ธ.ค. ๒๕๖๐



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๗๓๓

วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เรียน รศ.ดร.วรภุช ถิ่นอ่อนข้าง อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล ประมวลผลตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

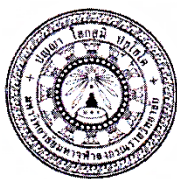
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

-ทราบ
-ดำเนินการ
อ.ว.ม.อ.ป.อ.ร.อ.ร.

(รศ.ดร.วรภุช ถิ่นอ่อนข้าง)
๒๐ ธ.ค. ๒๕๖๐



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๗๓๒

วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เรียน ดร.ปฐิธรรม สำเนียง อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณ นามสกุล เขมผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฉันได้นำความมาพิจารณาแล้ว

รายนามผู้ให้อนุญาตเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out)

ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
พระครูกิตติรัตนานุกุล	ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ที่ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๐๐๔



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

สาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

เลขที่รับ ๐๖๖

วันที่ ๑๙/๑.๑.๒๐

เวลา ๑๖.๓๐ น.

๖ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out)

กราบนมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโน นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาครั้งนี้ นิสิตมีความประสงค์จักเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out) จากผู้บริหาร และครูของท่าน เพื่อทดสอบเครื่องมือในการวิจัย

ฉะนั้น จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน ได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out) เพื่อทดสอบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

ขอ
กราบขอโทษ
- เพื่อโปรดให้ทราบเหตุผล
ในกรณีนี้ในการเก็บข้อมูล (Try out)

(พระสมศักดิ์ ชุติโนโท)
๑๙/๑.๑.๒๐

ติดต่อประสานงาน

พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโน (เขยผลบุญ)

โทร. ๐๙๓-๑๓๘๖๕๙๔

(ดร.อัศรเดช พรหมกำลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอ
ขอโปรดให้ทราบ
เหตุผล
ในกรณีนี้ในการเก็บข้อมูล
(พระครูกิตติรัตนานุกูล)

ผู้อำนวยการ

๑๙/๑.๑.๒๐

รายนามผู้ให้อนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการวิจัย

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑.	พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, ป.ธ. ๙	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองปลิงวิทยา
๒.	พระครูปลัดกมล จันทวิโส	ผู้อำนวยการโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา
๓.	พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม
๔.	พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา
๕.	พระอธิการบุญวิชัย บุญญกาโม	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดวาปีรัตนารามวิทยา
๖.	พระครูนิพนธ์วรานุกิจ	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดส้มเสี้ยววิทยา
๗.	พระมหาไพโรจน์ จันทปญโญ	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดท่าพระเจริญพรต
๘.	พระมหาวิชัยกัณฑ์ ปฏิภาณกวี	ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีนภเขตวิทยา

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๐๕๔



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบบังคมทูล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองปลิงวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๗ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบบังคมทูลด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

อ.ศ. น.ร. ๖๑

ดร. อัครเดช พรหมกัลป์
๑๓ ม.ค. ๖๑

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙๙

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๐๕๕



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนคิรีวงศ์วิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์
นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม
ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย
จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา
อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ดร.อัศรเดช พรหมศิลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๐๕๖



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม

วันที่ ๑/๓/๖๑

วันที่ ๑๓/๓/๖๑

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๙ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการ

พระครูศรีโพธิ์ธำม

ด้วยหนังสือจาก

บัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

เรื่อง

ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูล



เพื่อโปรดทราบ



เห็นสมควรมอบหมายงาน/ฝ่าย

นางสาว...

วิชาการศึกษา

(นายธีรศักดิ์ เปี่ยมเพชร)

งานสารบรรณ

๒๕/๑/๖๑

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๙๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ดร.อัศรเดช พรหมกลัป)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

☐ รับทราบ☐ มอบหมาย / ฝ่ายวิชาการศึกษา

ศึกษาธิการ

ศึกษานิเทศก์

ศึกษานิเทศก์

พระครูศรีโพธิ์ธำม

รองผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๐๕๗



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

โรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา
รับที่ ๐๖๔
วันที่ ๑๗ ธ.ค. ๒๕๖๑
เวลา ๗.๐๐ น.

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๕ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณ โณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์
นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม
ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย
จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา
อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอส่ง ผอ.โรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา

เพื่อโปรดรับทราบ

นพินฐา ช.๒๒

๑๗ ธ.ค. ๒๕๖๑

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

- ๑๓๓๓๐๗๑๓๓๓
๑๗ ธ.ค. ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๐๕๘



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

รับที่	๑๙
วันที่	๒๐ พ.ค. เวลา
ผู้รับ	

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบหมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวาปีรัตนารามวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบหมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบหมัสการมาด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

ฉันทิ ไชยชุมพล
๒๐ พ.ค. ๖๑

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๐๕๙



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดส้มเสี้ยว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๐ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้นิสิตดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ดร.อัศเรช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

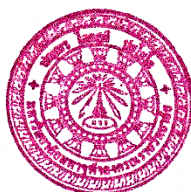
32
15 ม.ค. 61
พระครู...

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๐๖๐



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดท่าพระเจริญพรต

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๒ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้บันทึกดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ในด. พ.ม.อ.พ.ร.ว.
พ.ม. พ.ร.ว.
๑๙ ม.ค. ๖๑

กราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ดร.อัศรเดช พรหมกลับ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๐๖๑



บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบนมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีนภเขตวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๒๖ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์
นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม
ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย
จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา
อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ผศ.ดร.อัศรเดช พรหมกำลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- กราบ
- อนุมัติให้ดำเนินการ
พ.ม. อดิศักดิ์
๓๑ ม.ค. ๖๑

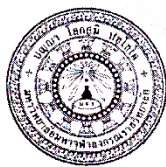
สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

**รายนามผู้ให้สัมภาษณ์การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงาน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์**

ที่	ชื่อ/นามสกุล	ตำแหน่ง	สัมภาษณ์
๑.	พระราชวชิรเมธี, ผศ., ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	๒๔/๐๒/๒๕๖๑
๒.	พระราชปริยัติวิธาน, ดร.	ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเชตวิทยา รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์	๑๑/๐๒/๒๕๖๑
๓.	พระสุธีชีราภรณ์, ดร.	รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔	๑/๐๒/๒๕๖๑
๔.	พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวุฒนเมธี, ดร.	ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔	๒๗/๐๑/๒๕๖๑
๕.	ผศ., ดร. สุพรต บุญอ่อน	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาสังคม ศึกษา วิทยาลัยเขตนครสวรรค์	๒๗/๐๒/๒๕๖๑
๖.	ผศ. อานนท์ เมธีวรฉัตร	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธบริหาร การศึกษา วิทยาลัยเขตนครสวรรค์	๒๐/๐๑/๒๕๖๑
๗.	นายสมเกียรติ เกิดอินทร์	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์	๕/๐๓/๒๕๖๑



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๐๖๒

วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

กราบหมัสการ พระราชวรเมธี, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำ ข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบหมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์ท่านให้หนังสือได้สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านด้วยดี ขอกราบ ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รับไว้ในรายนาม
๖๐ ม.ค. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๐๖๕



บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยเซนต์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

กราบนมัสการ พระราชปรีดีวิธาน, ดร. ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเขตวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำ ข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้นิสิตได้ สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.อัศรเดช พรหมกำป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณ (เขยผลบุญ)

โทร. ๐๙๓-๑๓๘๖๕๕๔

ให้สัมภาษณ์แล้ว
ในหนังสือเรียน
(หนังสือเรียน)
๒๐ ม.ค. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๐๖๖



บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยเซนต์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

กราบนมัสการ พระสุธีวรารักษ์, ดร. รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์
นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม
ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้
นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำ
ข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้นิสิตได้
สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช
พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณ (เขยผลบุญ)

โทร. ๐๙๓-๑๓๘๖๕๕๔

รับทราบ
อ. นิสิต
พระเดชพระคุณท่านที่ขอความเมตตาอนุเคราะห์
ดร. อัครเดช พรหมกัลป์
๒๕ ม.ค. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๐๖๗



บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยเซนต์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

กราบมัสการ พระมหาธีรวัฒน์ ธีรพัฒนเมธี, ดร. ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์
นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม
ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้
นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำ
ข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้นิสิตได้
สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช
พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

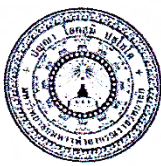
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ (เขยผลบุญ)

โทร. ๐๙๓-๑๓๘๖๕๙๔

อนุทิน ๒๕๖๑
๐๙.๑.๒๕๖๑



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔๑(๔)/๐๖๓

วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

เรียน ผศ.ดร. สุพรต บุญอ่อน อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาสังคมศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

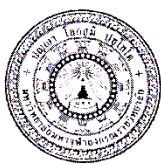
ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำ ข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านให้นิสิตได้สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน)



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๐๖๓

วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้บัณฑิตสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

เรียน ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณโณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำ ข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านให้บัณฑิตได้สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓ ก.พ. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๐๖๘



บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยเซนต์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

เรียน นายสมเกียรติ เกิดอินทร์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณ นามสกุล เขยผลบุญ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ของผู้บริหารในการบริหารงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำ ข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านให้นิสิตได้สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัย ครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถืออย่างยิ่ง

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระมหาสุชิน ฉายา วชิรญาณ (เขยผลบุญ)

โทร. ๐๙๓-๑๓๘๖๕๕๔

ฉันได้อ่านแล้ว
กราบขอบพระคุณ
๕ ธ.ค. ๖๐

ภาคผนวก ค
ประมวลภาพกิจกรรมในการทำวิจัย

ภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ ท่าน

ที่	ชื่อ/นามสกุล	ตำแหน่ง	สัมภาษณ์
๑.	พระราชวรเมธี, ผศ., ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	๒๔/๐๒/๒๕๖๑
๒.	พระราชปริยัติวิธาน, ดร.	ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเชตวิทยา รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์	๑๑/๐๒/๒๕๖๑
๓.	พระสุธีวรารักษ์, ดร.	รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔	๑/๐๒/๒๕๖๑
๔.	พระมหาธีรวัฒน์ ธีรพัฒน์เมธี, ดร.	ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔	๒๗/๐๑/๒๕๖๑
๕.	ผศ., ดร. สุพรต บุญอ่อน	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาสังคม ศึกษา วิทยาลัยเขตนครสวรรค์	๒๗/๐๒/๒๕๖๑
๖.	ผศ. อานนท์ เมธีวรฉัตร	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธบริหาร การศึกษา วิทยาลัยเขตนครสวรรค์	๒๐/๐๑/๒๕๖๑
๗.	นายสมเกียรติ เกิดอินทร์	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์	๕/๐๓/๒๕๖๑

ประมวลภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ



สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, ผศ.,ดร.
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑



สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน, ดร.
 รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเชตวิทยา
 เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑



สัมภาษณ์ พระสุธีวชิราภรณ์, ดร.
 เจ้าคณะอำเภอวิเชียรบุรี, ผู้อำนวยการโรงเรียนประชานิมิตร
 รองประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔
 เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑



สัมภาษณ์ พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวิฑฒนเมธี, ดร.
ผู้อำนวยการโรงเรียนโสมณวรรควิทยา, ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔
เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑



สัมภาษณ์ ผศ.,ดร. สุพจน์ บุญอ่อน
อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาสังคมศึกษา วิทยาลัยเขตนครสวรรค์
เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑



สัมภาษณ์ ผศ. อานนท์ เมธีวรฉัตร
อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา วิทยาลัยเขตนครสวรรค์
เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑



สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ เกิดอินทร์
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์
เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย



ชื่อ	: พระมหาสุชิน วชิรธำณ (เขยผลบุญ)
ว/ด/ป เกิด	: วันอาทิตย์ที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๖
สถานที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๓ ตำบลมะมั่ง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๖๖๑๗๐
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๕๒ นักรธรรมชั้นเอก จากสำนักเรียนวัดไพรเหนือ : พ.ศ. ๒๕๕๗ ป.ธ. ๓ จากสำนักเรียนวัดไพรเหนือ : พ.ศ. ๒๕๖๐ พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
ประสบการณ์การทำงาน	: พ.ศ. ๒๕๕๕ – จนถึงปัจจุบัน เป็นผู้ช่วยฝ่ายปกครองโรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา : พ.ศ. ๒๕๖๑ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไพรเหนือ จังหวัดนครสวรรค์
อุปสมบท	: วันอาทิตย์ที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖
สังกัด	: วัดไพรเหนือ ตำบลวัดไพร อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
หน้าที่	: เจ้าอาวาสวัดไพรเหนือ, อาจารย์ประจำโรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๕๕
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดไพรเหนือ ตำบลวัดไพร อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐